

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİYASET
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ VE TEMEL SİYASET
BİLİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Özge TARHAN

Denizli 2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİYASET
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİ VE TEMEL SİYASET
BİLİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Özge TARHAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Süleyman İNAN

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Bu çalışma, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

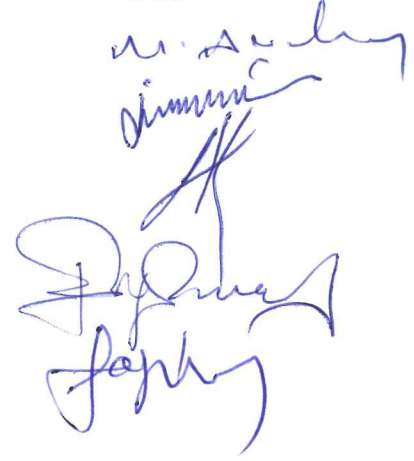
Başkan: Prof. Dr. Mithat AYDIN

Danışman: Prof. Dr. Süleyman İNAN

Üye: Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI

Üye: Doç. Dr. Arife Figen ERSOY

Üye: Doç. Dr. Feyyaz KARACA

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24.01.2019 tarih ve 31.../7... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Akademik Unvan, Adı SOYADI

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına, uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Özge TARHAN

BABAM'A...

TEŞEKKÜR

Araştırmamı gerçekleştirirken birçok kişi bana destek olmuştur. Araştırma sürecinin her aşamasında değerli katkılarını esirgemeyen ve bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Süleyman İNAN'a teşekkürüm sonsuzdur. Tez izleme komitemde yer alan ve görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Mithat AYDIN'a, Sayın Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI'ya, Sayın Doç. Dr. Arife Figen ERSOY'a, Sayın Doç. Dr. Feyyaz KARACA'ya ve savunma öncesindeki tüm Tez İzleme Komitelerimde bulunan ve görüşlerini benimle paylaşan merhum Sayın Dr. Öğretim Üyesi Kemal DAŞCIOĞLU'na teşekkürlerimi sunmaktan onur duyarım. Bu zorlu süreçte her zaman yanımda olan, manevi desteğini hiç esirgemeyen kıymetli arkadaşım, değerli meslektaşım Öğretim Görevlisi Deniz COŞKUN'a teşekkürü borç bilirim. Araştırmanın uygulama sürecinde; görüşme ve ölçek uygulamasına katılan değerli öğrencilere, uygulamaların yapılmasında yardımcı olan öğretmenlere ve okul yöneticilerine teşekkür ederim. Araştırma sürecinde yanımda olan eşim Veli TARHAN'a, bu süreçte sabırlı ve destekleyici tavrıyla bana destek olan büyük oğlum Atahan TARHAN'a, bana hep güler yüzle yaklaşan küçük oğlum Artun TARHAN'a çok teşekkür ederim. Manevi destekleriyle yanımda olan annem Nuray ÇINAR'a ve bu araştırmayı bitirmemi en çok isteyen babam Mehmet ÇINAR'a, çalışmam gereken zamanlarda çocuklarımla ilgilenen kayınvalidem Yurdacan TARHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özge TARHAN

Denizli, 2019

ÖZET

Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Düzeyleri ve Temel Siyaset Bilimine İlişkin Görüşleri

TARHAN, Özge
Doktora Tezi, İlköğretim Anabilim Dalı,
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Süleyman İNAN
Haziran 2019, 190 sayfa

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Araştırmada karma yöntemden yararlanılmıştır. Karma yöntem desenlerinden paralel karma desen kullanılmıştır. Bu araştırmada önce nicel verileri toplanmıştır. Nicel verilerin toplanmasından sonra nitel veriler toplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda 686 öğrenciye ölçek, nitel boyutunda 21 öğrenci ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, beceri-davranış ölçeği, duyuşsal eğilim ölçeği ve başarı testi olmak üzere 4 kısımdan oluşan “Siyaset Okuryazarlığı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekle elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise frekans, yüzde, aritmetik ortalama, Kruskal Wallis Testi, Mann Whitney U Testi ve Pearson Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, ortaokul öğrencilerinin siyasetle ilgili temel bilgilerinin orta düzeyde, duyuşsal eğilim düzeylerinin de orta düzeyde olmasına karşın beceri-davranış düzeylerinin olumsuz yönde olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin okuryazarlık düzeyleri arasında cinsiyetin belirleyici bir faktör olmamasına karşın; öğrencilerin okudukları okulların, anne-baba eğitim durumlarının ve mesleklerinin öğrencilerin siyaset okuryazarlık düzeylerinde belirleyici bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Araştırmanın nitel bölümünden ulaşılan sonuçlara göre öğrenciler; siyaset, siyasetçiler ve siyasetin yapıldığı yerlerle ilgili önemli yorumlarda bulunmuştur. Öğrencilerin Türkiye’deki siyasetin durumu ile ilgili sorunları kategorileştirmesi ve çözüm önerileri getirmesi; onların vatandaşlık bilincine sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin siyasetle ilgili konuları aileleri konuşabilmeleri, günümüz ailelerin çocukların siyasetle ilgili konularda bilgilenmelerinde katkısı olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin STK’ların kuruluş amaçları ve yararları ile ilgili bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset okuryazarlığı, siyaset eğitimi, ortaokul öğrencileri, çocuk ve siyaset

ABSTRACT

Political Literacy Levels of Students At Secondary School And Their Views On Basic Political Science

TARHAN, Özge

Ph.D. Thesis, Department of Primary Education,
Field of Department of Social Studies Education,
Thesis Supervisor: Prof. Dr. Süleyman İNAN
June 2019, 190 pages

The purpose of this study is to determine the views of secondary school students on political literacy levels and basic political science. Mixed method was used in the research. Parallel mixed pattern was used as one of the mixed method designs. In this research, quantitative data were first collected. After the quantitative data were collected, qualitative data were collected. In the quantitative dimension of the study, 686 students were interviewed with the scale and qualitative dimension with 21 students. In the study, Political Literacy Scale 4 consisting of 4 parts, personal information form, skill-behavior scale, affective tendency scale and achievement test was used as data collection tool. Frequency, percentage, arithmetic mean, Kruskal Wallis Test, Mann Whitney U Test and Pearson Correlation Coefficient were used to analyze the data obtained from the scale. Content analysis technique was used to analyze the data obtained through semi-structured interview. When the results of the study were examined, it was found that the basic knowledge of the secondary school students on the political level was moderate and their affective tendency levels were moderate, but their skill-behavior levels were negative. Although gender is not a determining factor among students' literacy levels; It was concluded that the schools, parental education status and occupations of the students were a determining factor in the political literacy levels of the students. In addition, according to the results of the qualitative part of the research, students; He made important comments on politics, politicians and the places where politics was made. issues related to the political situation in Turkey categorization of students and to bring solutions; they show that they have citizenship awareness. In addition, it was understood that the students had the opportunity to talk about the political issues with their families, and today's families

contributed to informing the children about the political issues. Students were found to have knowledge about the aims and benefits of non-governmental organizations.

Keywords: Political literacy, politics education, primary/secondary school students, children and politics

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xx
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.4. Araştırmanın Sayıtları	7
1.5. Tanımlar	7
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1 Siyaset- Politika İlişkisi.....	10
2.2. Siyaset Okuryazarlığı Kavramı	11
2.2.1 Siyaset Okuryazarlığı Kavramının Ortaya Çıkışı	14
2.2.2. Eğitimde Siyaset Okuryazarlığının Yeri ve Önemi	17
2.3. Siyaset Bilimi	18
2.4. Siyaset Bilimi Eğitimi	19
2.4.1. Siyaset Eğitiminin Gerekliliği	19
2.4.2. Siyaset Eğitiminin Yararları	20
2.4.3. Çocuk ve Siyaset Eğitimi	21
2.5. Siyaset Eğitimi İle İlgili Kavramlar	24
2.5.1. Yönetim	25

2.5.2. Devlet.....	25
2.5.3. Egemenlik.....	25
2.5.4. Anayasa	26
2.5.5. Otorite.....	26
2.5.6. Kamuoyu	26
2.5.7. Demokrasi.....	26
2.5.8. Seçim	27
2.6. Sosyal Bilgiler ve Siyaset Okuryazarlığı	27
2.6.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriği	28
2.6.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriği	28
2.7. Siyaset Okuryazarlığı ve Siyaset Eğitimi ile İlgili Çalışmalar.....	34
2.7.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	34
2.7.1.1. Öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar.	34
2.7.1.2. İlkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalar	36
2.7.1.3. Kitap ve kitap bölümü olarak yapılan çalışmalar.	37
2.7.1.4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı hakkında yapılan çalışmalar. ...	38
2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	38
2.7.2.1. Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalar.	38
2.7.2.2. Lise öğrencileri ile yapılan çalışmalar.....	40
2.7.2.3. Öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan çalışmalar..	41
2.7.2.4. Öğretim programı hakkında yapılan çalışmalar.	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırmanın Deseni.....	43
3.1.1. Nicel Bölüm.....	45
3.1.2. Nitel Bölüm	45
3.2. Çalışma Grubu	46
3.2.1. Nicel Bölüm İçin Çalışma Grubu	47
3.2.2. Nitel Bölüm İçin Çalışma Grubu.....	52
3.3. Veri Toplama Araçları ve Geliştirilmesi.....	52
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	53
3.3.2. Başarı Testi	53
3.3.3. Duyuşsal Eğilim ve Beceri-Davranış Ölçeği.....	57

3.3.3.1. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği ve duyuşsal eğilim ölçeği için madde havuzunun oluşturulması.....	58
3.3.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	59
3.4. Veri Toplama Süreci	60
3.5. Verilerin Analizi.....	60
3.5.1. Nicel Verilerin Analizi	60
3.5.1.1. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği'nin geçerlik çalışması.....	61
3.5.1.2. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeğinin güvenirlik çalışması.....	63
3.5.1.3. Siyaset okuryazarlığı duyuşsal eğilim ölçeğinin geçerlik çalışması.	65
3.5.1.4. Siyaset okuryazarlığı duyuşsal eğilim ölçeğinin güvenirlik çalışması....	67
3.5.1.5. Örneklem grubunun dağılım özelliği.....	68
3.6. Nitel Verilerin Analizi	69
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	72
4.1. Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum	72
4.1.1. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	72
4.1.2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	73
4.1.3. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri- Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	74
4.1.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri	78
4.1.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	81
4.1.6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	83
4.1.7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	85
4.1.8. Öğrencilerin Ailelerinde Siyasetle İlgilenen Birey Olup Olmamasına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri.....	86

4.1.9. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Bileşenleri Arasındaki İlişki	87
4.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum	88
4.2.1. Siyasetin Anlamı	88
4.2.2. Siyasetin İfade Ettikleri	94
4.2.3. Siyasetin Amacı	96
4.2.4. Siyasetçilerin Amacı	99
4.2.5. Siyasetin Yapılış Şekli ve Yapıldığı Yer	103
4.2.6. Siyaseti Yapanlar ve Siyaseti Yapanların Özellikleri	108
4.2.7. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme/Etmeme Durumları	113
4.2.8. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme Nedenleri	115
4.2.9. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmemeyi Tercih Etmeme Nedenleri	116
4.2.10. Ülke ve Dünya Gündemindeki Haberlerden Öğrenilenler ve Haber Kaynakları	119
4.2.11. Siyasetle İlgili Konuları Anlama/Anlamama Durumları	122
4.2.12. Öğrencilerin Sivil Toplum Kuruluşları Kavramından Anladıkları	126
4.1.13. Bir Konunun Siyasetle İlgili Olup Olmaması Durumu	128
4.1.14. Siyaset Eğitiminin Verilebileceği Dersler	130
BEŞİNCİ BÖLÜM	133
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	133
5.1. Sonuçlar	133
5.1.1. Nicel Boyuta İlişkin Sonuçlar	133
5.1.2. Nitel Boyuta İlişkin Sonuçlar	134
5.2. Tartışma	137
5.3. Öneriler	147
5.3.1. Siyaset Eğitimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Öneriler	147
5.3.2. Siyaset Eğitimi Alanında Araştırma Yapacaklara İlişkin Öneriler	148
KAYNAKÇA	149
EKLER	157
EK-1 Kişisel Bilgi Formu	157
EK- 2 Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Ölçeği	158

EK-3 Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Başarı Testi.....	159
EK- 4 Siyaset Okuryazarlığı Duyuşsal Eğilim Ölçeği.....	165
EK-5 Görüşme Soruları.....	166
EK-6 Araştırma Boyunca Kullanılan Analizler	167
EK-7 Araştırmanın Nitel Kısımına Ait Öğrenci Bilgileri	168
Ek-8 Tez İzin Formu	169
ÖZGEÇMİŞ	170

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1.	Okullarda Siyaset İle İlgili İşlenecek Konular	18
Tablo 2. 2.	Beşinci Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar...	30
Tablo 2. 3.	Altıncı Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar....	31
Tablo 2. 4.	Yedinci Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar.....	33
Tablo 3. 1.	Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	47
Tablo 3. 2.	Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Okullar	48
Tablo 3. 3.	Örneklemin Ortaokullara Göre Dağılımı.....	48
Tablo 3. 4.	Örneklemin Baba Mesleğine Göre Dağılımı	49
Tablo 3. 5.	Örneklemin Anne Mesleğine Göre Dağılımı	50
Tablo 3. 6.	Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Tablo 3. 7.	Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	51
Tablo 3. 8.	Örneklemin Ailede Siyasete Karşı İlgi Duyan Birey Olmasına Göre Dağılımı.....	51
Tablo 3. 9.	Başarı Testinin Madde Ayırıcılık Katsayıları ve Madde Güçlükleri.....	55
Tablo 3. 10.	Madde Ayırıcılık Katsayısı Değerlerinin Yorumlanmasındaki Ölçütler.....	55
Tablo 3. 11.	Madde İstatistik Bilgileri	56
Tablo 3. 12.	Başarı Testinin Madde Güçlük Değerleri	56
Tablo 3. 13.	Başarı Testi Belirtke Tablosu	57
Tablo 3. 14.	Duyuşsal Eğilim ve Beceri-Davranış Ölçeğinin Madde Güçlük Değerleri	60
Tablo 3. 15.	Dört Faktörle Sınırlandırılmış Faktör Analizinin Açıklanan Varyans Tablosu	62
Tablo 3. 16.	Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri	63
Tablo 3. 17.	Madde Toplam Korelasyonları ve Alfa katsayıları	64
Tablo 3. 18.	Üç Faktörle Sınırlandırılmış Faktör Analizinin Açıklanan Varyans Tablosu	65
Tablo 3. 19.	Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri	66
Tablo 3. 20.	Madde Toplam Korelasyonları ve Alfa katsayıları	67
Tablo 3. 21.	Ölçme Araçlarının Cronbach Alfa Katsayıları	68

Tablo 3. 22. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kolmogorov-Smirnov testi Analizi.....	68
Tablo 3. 23. Görüşme Sorularının Güvenirlik Yüzdeleri	70
Tablo 4. 1. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Toplam Ölçek Puanlarının Ortalama İstatistikleri	72
Tablo 4. 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi	74
Tablo 4. 3. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	75
Tablo 4. 4. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	76
Tablo 4. 5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi.....	77
Tablo 4. 6. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	78
Tablo 4. 7. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	79
Tablo 4. 8. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi.....	80
Tablo 4. 9. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	81
Tablo 4. 10. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	82
Tablo 4. 11. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi.....	83
Tablo 4. 12. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	84

Tablo 4. 13. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi	85
Tablo 4. 14. Öğrencilerin Ailelerinde Siyasetle İlgilenen Birey Olup Olmamasına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Analizi	86
Tablo 4. 15. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyusal Eğilim Düzeylerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayısı.....	87
Tablo 4. 16. Siyasetin Anlamı	89
Tablo 4. 17. Siyasetin İfade Ettikleri	94
Tablo 4. 18. Siyasetin Amacı.....	97
Tablo 4. 19. Siyasetçilerin Amacı.....	99
Tablo 4. 20. Siyasetin Yapılış Şekli ve Yapıldığı Yer	103
Tablo 4. 21. Siyaseti Yapan Kişiler ve Özellikleri	109
Tablo 4. 22. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme/Etmeme Durumları	113
Tablo 4. 23. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme Nedenleri	115
Tablo 4. 24. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmemeyi Tercih Etmeme Nedenleri	117
Tablo 4. 25. Öğrencilerin Ülke ve Dünya Genelindeki Haberlerden Öğrendikleri ve Bu Haberleri Edindikleri Kaynaklar.....	120
Tablo 4. 26. Siyasetle İlgili Konuları Anlama/Anlamama Durumları ve Nedenleri	122
Tablo 4. 27. Öğrencilerin STK Kavramından Anladıkları	126
Tablo 4. 28. Bir Konunun Siyasetle İlgili Olup Olmaması Durumu	128
Tablo 4. 29. Siyaset Eğitimin Yapılmasına Uygun Olan Ders	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Siyaset okuryazarlığının boyutları	12
Şekil 3. 1. Araştırmanın yol haritası.....	44
Şekil 3. 2. Başarı testinin geliştirilme süreci	53
Şekil 3. 3. Beceri davranış ölçeğinin faktör yükleri yamaç birikinti grafiği.....	62
Şekil 3. 4. Duyuşsal eğilim ölçeğinin faktör yükleri yamaç birikinti grafiği.....	66
Şekil 3. 5. İçerik analizi aşamalar	70

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
f	: Frekans
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Analizi
N	: Katılımcı
NCSS	: National Council for Social Studies (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)
p	: Anlamlılık Düzeyi
Sd	: Serbestlik Derecesi
TAP	: Test Analiz Programı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
Bkz	: Bakınız
s	: Sayfa
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
THU	: Topluma Hizmet Uygulamaları
Akt	: Aktaran
%	: Yüzde Oranı

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Eğitimin, bireyleri toplumsal yaşama hazırlamasında ve bireylerin topluma uyum sağlamasında önemi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında eğitim, bireyleri siyasal yaşam konusunda bilinçlendirir ve bireylerin yaşadıkları toplum için bilinçli birer vatandaş olmalarını sağlar. Vatandaşlık eğitimi, günümüzde önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Siyaset eğitimi, vatandaşlık eğitiminin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Toplumlar değişen dünyayla birlikte daha karmaşık ve birbirine bağımlı hale gelmektedir. Bu sebeple kişilerin bu değişimlere ayak uydurabilmeleri için daha fazla siyaset bilgisine sahip olmaları gerekmektedir. Bireylerin, etkin birer vatandaş olabilmeleri için temel siyaset bilgilerine sahip olmalarını da mümkün kılar. Bir toplumdaki vatandaşların siyaset konusunda bilinçli olması ise demokratik toplumlar için oldukça önemlidir. Bireylerin konuyla ilgili karar verme sürecine etkin olarak katılabilmeleri için de yaşadıkları toplumda siyasetin nasıl işlediğini bilmeleri gerekmektedir. Bireylerin toplumsal anlamda sorumluluklarını ifade eden bazı göstergeler bulunmaktadır. Oy vermek bu sorumluluklardan en görünen kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra siyasi süreç hakkında bilgi sahibi olma ve ulusal, uluslararası gündemi takip etme, dilekçe, imza kampanyası, milletvekillerine mektup yazma, kamu bürokrasisine fikir, itiraz, istekte bulunma, grev yapma, yürüyüş yapma, gönüllülük faaliyetlerine katılım gibi göstergeler ise temel siyaset bilgilerinin beceri-davranışa dönüştükten sonraki toplumsal sorumluluklardır.

Topluma katılım yollarının öğrenciler tarafından bilinmemesi veya öğrencilerin bu yollardan herhangi birini kullanacak bilinçte olması, vatandaşlık eğitimi içerisinde yer alan siyaset okuryazarlık kavramının ve siyaset eğitiminin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ele alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Bu bölümde çalışmaya ilişkin problem durumu, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, varsayımlar ve sınırlılıklar üzerinde durulacaktır.

1.1. Problem Durumu

Siyaset bilgisi kavramlarının en önemli boyutlarından biri de demokrasi eğitimidir. Vatandaş kavramına yüklenen yeni bir anlamlar sayesinde etkin, demokratik vatandaş kavramı ortaya çıkmıştır. Bu yeni kavrama ise beraberinde birçok anlam yüklenmiştir. Yüklenen bu anlamların başında etkin ve demokratik vatandaşın demokrasi ve insan

haklarının korunup sağlanmasında görevli olması gelir. Bir ülkenin eğitim seviyesi arttıkça demokrasiyi benimsemiş etkin vatandaş tipi de artmaktadır (Karasar, 1985, s.97). Ayrıca eğitim seviyesindeki artışla birlikte bireyler siyasal yaşam hakkında fikir yürütebilmeyi, ülkesinde var olan siyasetin sorunları hakkında konuşabilmeyi öğrenecektir. Aynı zamanda bireyler siyasetin doğrudan ya da dolaylı yollardan herkese dokunduğu ve herkesin hayatını etkilediği gerçeğini görebilecektir. Temel siyaset bilgisine sahip olmak aynı zamanda bireyin karar verme sürecine etkin olarak katılmasını ve siyasete yönelik olumlu tutumlar sergilemesini sağlar. Eğitim aracılığıyla temel siyaset bilgilerinin öğrenilmesi bireylere siyasi ortamı, siyasi tartışmaları, siyasi kimlikleri öğrenmeye yönelik bir yol sunar. Bu nedenle siyaseti olumsuz olarak görmekten ziyade okullarda siyasetle ilgili bilgilerin nasıl artırılacağını ve bu bilgilerin gençler üzerinde nasıl bir gelişme sağlayacağını ortaya koymak gerekir.

Birey, eğitim yoluyla ülkenin siyasal yapısını ve bu yapının işleyişini öğrenir. Bu nedenle de siyasetle daha fazla ilgilenir. Birtakım değerler, inançlar, tutumlar, yönelimler ve beklentilerle donanmış olan birey siyasal sistem içinde belirli bir yaştan itibaren rol oynamaya başlar (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2000, s.170). Örneğin ilköğretim dönemi çocukların, bilişsel, duygusal ve sosyal yönlerden hızla geliştikleri bir dönemdir. Çocukların kişilik gelişiminde çok önemli bir yere sahip olunan bu dönemde okullarda geleceğin vatandaşları olan çocuklara verilecek siyaset eğitimi büyük önem taşımaktadır. Çocuklar; bu yaş döneminde işbirlikçi çalışma, kurallara olan ihtiyaç, adalet sisteminin önemi ve gerekliliği ile temel siyaset bilgilerine sahip olma gibi durumları öğrenirler (Wallace, 2006, s.14). İlköğretimde etkili vatandaşlık eğitimine bağlı olarak etkili bir siyaset eğitiminin yeterli düzeyde verilmemesi durumunda daha sonraki yıllarda verilecek olan vatandaşlık ve siyaset eğitimi öğrenciler gelişimlerini tamamladıkları için yeterli olmayabilir (Remy, Anderson, Synder'den aktaran Ersoy, 2007, s.31-32).

Toplumun siyasal olarak bilinçli bireylerden oluşabilmesi için “Siyasetin Eğitimi” oldukça önemlidir. Temel düzeyde siyaseti bilmek, bu konuda bilinçlenmek ve kültürlenmek, toplum sorunlarını, önerilen çözüm ve alternatifleri bilmek ayrıca vatandaşlık görevinin bir icabı olarak öne çıkmaktadır. (İnan ve Tarhan, 2018, s.39-40). Vatandaşlık eğitiminin önemli bir parçası olan siyaset okuryazarlığı bireylerin haklarının, görevlerinin, sorumluluklarının farkında olması, bireylerin gelişim sürecine katılması, vatandaşlık bilincinin oluşturulmasıdır.

Çocukların siyasete ilgi duymaları ve siyasetle ilgili temel bilgileri edinmeleri çocukluk yaşlarından itibaren ilk olarak aile içinde başlamaktadır. Ailenin siyasi konulara

ilgi duyması, ailede siyasetle ilgili konuşmaların yapılması, aile ortamında demokratik bir tutumun olması ve aile bireylerinin fikirlerini rahatça söyleyebilmeleri çocukların siyasete karşı olumlu bakış açısı sergilemelerinde etkili olabilir.

Çocukların siyasi bilinçlenmesinde aileden sonra önemli olan bir başka etken ise okuldur. Okul, üç açıdan çocuğun siyaset algısını etkilemektedir. Bireyi bilinçlendirmesi yönüyle ders kitaplarında siyasal mesajların işlenmesi, arkadaş çevresi ve çocukların okullarda yürüttüğü sosyal ve kültürel faaliyetler (çeşitli faaliyet kollarında yer alması, müzik, resim veya spor takımlarında yer alması vb.) bireyin siyasi kültürünün oluşmasında önemli rol oynamaktadır (Çam, 1998, s.287). Bunların yanı sıra kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerinde siyasete yönelik olumlu ya da olumsuz düşünceler geliştirmesinin önemi yadsınamaz. Medyadan ve çevrelerinden duydukları olumsuz haberlerin siyaset ile ilgili düşüncelerini etkilediği düşünülebilir. Çocukların algı düzeyinin son derece açık olduğu çağımızda kitle iletişim araçları; ülkedeki demokrasinin işleyişi, insan hakları, siyasal yapı ve siyasal parti gibi olguları onlara aktarırlar (Akay, 2006, s.32).

İlkokul ve ortaokul çağındaki çocuklar gelişimini tamamlamadığı ve siyasal görüşleri de yeni şekil almaya başladığı için bu dönemde verilecek etkili siyaset okuryazarlığı eğitimi onların siyasetle ilgili fikirlerinin oluşmasına yardımcı olacaktır. İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin siyaset hakkındaki düşüncelerinin daha çok hangi unsurlar üzerinde yoğunlaştığı, siyaseti daha çok hangi unsurlar üzerinden algıladıklarının bilinmesi önemlidir. Bu gibi soruların cevaplarının bilinmesi, Türkiye siyaset sorunlarının öğretilmesi, siyasetin doğrudan ya da dolaylı yollardan herkese dokunduğunu ve herkesin hayatını etkilediğini ortaya çıkaracaktır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; öğrencilere siyaseti anlamayı ve gündemdeki olayları eleştirme yeteneğini, siyasetle ilgili düşüncelerini paylaşabilme yeteneğini, siyasetin toplumun bugününü ve geleceğini nasıl etkilediğini anlamayı, siyasi katılımın önemini, temel siyaset bilgilerinin ve siyasi tutumların toplumların birbirlerini nasıl etkilediğini anlama becerilerini kazandırabilir.

İlkokul ve ortaokulda yer alan sosyal bilgiler dersinin siyaset okuryazarlık ve siyaset eğitiminde önemli bir rolünün olmasıyla birlikte literatürde bu dersi gören bu yaş grubundaki öğrencilerin siyaset okuryazarlık durumları ile ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. Bu araştırma ülkemiz için yeni bir kavram olan siyaset eğitimine erken yaşlarda başlanabileceğine dikkat çekmesi bakımından önem taşımaktadır. Araştırma sonuçlarının ve önerilerinin öğretmenler ve akademisyenler başta olmak üzere karar

vericilerin de içinde bulunduğu toplumun farklı kesimlerine yol göstereceği düşünülmektedir. Ayrıca siyaset eğitime yönelik pek çok yabancı kaynak bulunmasına rağmen Türkçe kaynak sayısı sınırlıdır. Bu bağlamda bu araştırma ülkemizde erken yaşlarda siyaset eğitime yönelik kaynak sağlayacak olması bakımından önem taşımaktadır.

Siyasetin özünde fikirlerin birbirleriyle tartışması yatar. Birçok eğitimci sınıf ortamında siyasetle ilgili konuları tartışmaktan çekinir (Kuş, Tarhan, 2016, s.477) fakat ilköğretim döneminden itibaren sistemli bir siyaset eğitimi öğrencilere seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı olmayı öğretecektir. Böylece öğrenciler siyasetle ilgili gerekli bilgilere sahip olmuş ve bunları içselleştirmiş olurlar. Siyaset okuryazarı bireyler yetiştirmek için eğitim sisteminde öğretmenlerin üzerine düşen önemli görevlerden biri de çocuklara siyasetle ilgili temel bilgi, beceri, değerleri ve siyasetin nasıl yapılacağını öğretmektir. Bu nedenle ilkokul ve ortaokul döneminde sosyal bilgiler dersinin önemi büyüktür. Öğrenciler açısından bu derse ihtiyaç duyulmasının nedeni ise öğrencileri sade ve anlaşılır bilgilerle toplum hayatına hazırlamak, içinde bulunduğu toplumla uyumlu yapmak ve insanın tek başına biyolojik bir beşer olmadığını, aynı zamanda toplumun bir bireyi ve sosyal bir varlık olduğunu hatırlatmaktır (İnan, 2014, s.2).

Siyaset okuryazarlık eğitimin temel görevleri; öğrencilere siyaseti anlama ve eleştiri yapabilme, siyaseti anlama ve kullanma, siyasetle ilgili bir fikir ifade edebilme yeteneklerini, siyasal hayatın toplum üzerinde bugününe ve geleceğine önem verme, demokratik karar verme katılımı, siyasal bilgi ve tutumların toplumların birbirlerini nasıl etkilediğini anlama becerilerini öğretmektir. Siyaset okuryazarı bir birey olabilmenin amacı öğrencileri, bulundukları toplumda var olan siyaseti ve siyasetin işlevlerini anlamada birer uzman haline getirmekten ziyade onların siyasi meseleleri yerel ve küresel anlamda anlamalarını ve içinde bulundukları zamanla birlikte gelecekleri için de karar vermelerini sağlamaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin öğrenci görüşleri nedir? Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1) Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı testi puanları cinsiyetlerine, okudukları ortaokula, anne ve baba eğitim durumuna, anne ve baba mesleğine, ailede siyasete karşı ilgi duyan bireylerin bulunma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

2) Öğrencilerin siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim ölçeği puanları, cinsiyetlerine, okudukları ortaokula, anne ve baba eğitim durumuna, anne ve baba mesleğine, ailede siyasete karşı ilgi duyan bireylerin bulunma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

3) Öğrencilerin siyaset okuryazarlık beceri-davranış ölçeğinden aldıkları puanları cinsiyetlerine, okudukları ortaokula, anne ve baba eğitim durumuna, anne ve baba mesleğine, ailede siyasete karşı ilgi duyan bireylerin bulunma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

4) Siyaset okuryazarlığını oluşturan bileşenler (başarı, duyuşsal eğilim, davranış-beceri) arasındaki ilişki nasıldır?

5) Öğrencilerin siyaset bilimine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeylerini ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın nicel boyuttaki hedefi öğrencilerin siyaset okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve siyaset okuryazarlığı oluşturan bileşenler (bilgi, duyuşsal eğilim, davranış-beceri) üzerinde çeşitli değişkenlerin etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmanın nitel boyuttaki hedefi ise öğrencilerin temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesidir.

Ayrıca bu çalışmada Türkiye'deki 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda siyaset okuryazarlık kavramının yeri tespit edilmeye çalışılacaktır. Araştırmanın siyaset okuryazarlığın temel boyutlarının belirlenmesi ile sosyal bilgiler dersinde bilinçli siyaset eğitimi uygulamalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca araştırmada sosyal bilgiler dersinin siyaset eğitimi konusundaki eğitim gereksinimleri belirlenerek öğrencilerin eğitim öğretim hayatları boyunca yapacakları çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır. Öte yandan araştırmanın Türkiye'de sosyal bilgiler dersi içeriğinde siyaset eğitime yönelik çalışmaların birikimine katkı getirmesi beklenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Siyasi açıdan okuryazar olmayan ve siyasetle ilgili konulara eleştirel açıdan yaklaşmaktan yoksun olan bireyler, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde karşılaştıkları siyasi sorunları karmaşık ve endişe verici bulacaklar, ayrıca siyasetten korkan bireyler olarak yetişeceklerdir. Bu nedenle ortaokul düzeyindeki öğrencilerin, siyasetin aktif ve

demokratik bir ferdi olarak yetişmesinde insanların yaşamını nasıl etkilediğini anlaması açısından oldukça önemlidir. Yönetime ait kurumların nasıl işlediğinin, her bir kurumun ne gibi fonksiyonunun olduğunun, siyaset yapan kişilerin siyasetteki rollerinin, siyasete nasıl dahil olduklarının, siyasete dahil olma işlemi sırasında vatandaşların görevlerinin, bir vatandaşın ne gibi görevleri ve hakları olduğunun, sivil toplum kuruluşlarının yeri ve öneminin öğrencilere anlatılmasının faydası olacaktır.

Etkin vatandaş olma yolunda ortaokul düzeyindeki öğrenciler siyasetle ilgili temel konuların, bulundukları zaman diliminde ve gelecekteki yaşamlarında nasıl etkili olduğu konusunda bilinçlenmelidirler. Disiplinler arası bir yapısı olan sosyal bilgiler dersi, çeşitli dersleri içinde barındırmasına karşın bu derste siyasete ilişkin konulara yeterince değinilmemektedir. Ortaokuldan itibaren sistemli bir siyaset eğitimi gençlere seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı olabilmeyi öğretecektir. Bu süreçte öğrenciler gerekli olan temel siyasi bilgiye de sahip olmuş ve bunu içselleştirmiş olacaklardır.

Öğrenciler, öğrendikleri siyasi bilgilerden sonra yaşadıkları toplumun içinde farklı siyasi görüşlerin olduğunu anlayacak ve bu görüşlerin farklılığından doğan çatışmaları daha doğal bir şekilde anlamlandırabileceklerdir. Bunun sonucunda ise farklı düşüncelere sahip insanlara saygı duyabilmeyi öğreneceklerdir. Bu sebeple temel siyaset bilgilerinin öğrenilmesinde ilkokul ve ortaokulda sosyal bilgiler dersinin önemi büyüktür. Türkiye'deki sosyal bilgiler programının bu özelliklere ne kadar sahip olduğu konusunda literatürdeki araştırmalar sadece tutum ya da bilgi boyutu ile sınırlı kalmıştır. Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeylerinin tüm bileşenleri ile (bilgi, tutum, davranış ve beceri) belirlenmesi ve öğrencilerin temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerinin derinlemesine ele alınması açısından etkisini düşünmekteyiz. Ayrıca, sosyal bilgiler dersinde yer verilen siyaset eğitimi, siyaset okuryazarı bireyler yetişmesi adına ne kadar etkili olabileceği konusunda da genel bir yargıya varabilmemiz açısından sonuçlar ortaya koyacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. Bu araştırmanın nicel bölümü, Denizli ilinin Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde bulunan farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ortaokullarda 2017–2018 eğitim öğretim yılında 7. sınıfa devam eden 686 öğrenci ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın nitel bölümü, Denizli ilinin Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinde bulunan farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ortaokullarda 2017–2018 eğitim öğretim yılında 7. sınıfa devam eden 21 öğrenci ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

Genelde varsayım ve sayıltı kelimelerinin aynı anlama karşılık geldiği bilinmektedir. Fakat bu iki kavram arasında bazı anlam farklılıkları bulunmaktadır. Varsayım, kanıtlanmamış olmakla birlikte kanıtlanabileceği düşünülen kuramsal düşünce, önerme olarak kabul edilirken; sayıltı, bir araştırmanın sonucunu etkileyebileceği düşünülen, araştırmacının gerekçeli kabulleri olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmada sayıltı kelimesi tercih edilmektedir. Araştırma aşağıdaki sayıltılar üzerine kurulmuştur:

1. Veri toplama araçlarının araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu düşünülmektedir.
2. Çalışma grubundaki öğrencilerin ölçeklerde yer alan maddelere verdikleri cevapların gerçeği yansıtacağı düşünülmektedir.

1.5. Tanımlar

Araştırmada sık kullanılan ve açıklanması düşünülen kavramların tanımları bu tez boyunca standart kısa tanımları şöyle belirlenmiştir:

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgilerin en kabul görmüş tanımı 1992 yılında ABD'nin Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies [NCSS]) tarafından yapılan tanımdır. NCSS (1992)'e göre; “Sosyal bilgiler, sosyal bilimler ile beşeri bilimlerin vatandaşlık ideallerini desteklemeye yönelik bütünleşik çalışmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ise sosyal bilgilerin tanımı şu şekilde belirtilmiştir: “Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.” (MEB 2005, s.2). Bu tanımlardan yola çıkılırsa sosyal bilgiler, kavrayış düzeyleri gözetilerek sosyal bilimlerin gerçek hayat ve yaşanan toplumla ilgili seçilmiş konularına yer veren bir derstir (İnan, 2014, s.2).

Siyaset: Siyaset toplumda birliği sağlamak, özel çıkarlardan çok genel çıkarları ve toplumun iyiliğini gerçekleştirme çabası ve uğraşıdır (Öztekin, 2001, s.2). Siyaset bireyden başlayarak devletin en etkili makamlarına kadar giden ereve içerisinde sivil toplum, ekonomi, basın yayın, evre, aile, yerellik, evrensellik gibi çok farklı düzeylerde icra edilen faaliyetlerin bütünüdür (Ateş, 2015, s.5). Bu tanımlara ek olarak siyaset ile ilgili birçok başka tanımların da yapıldığı görülmektedir. Siyaset kavramı beraberinde birçok kavramı çağrıştırmasına rağmen ilk olarak akla meclis kürsüsünde bulunan bir milletvekilinin konuşması, cumhurbaşkanının yaptığı basın açıklaması gelebilir. Bu araştırmada siyaset, “lke yönetimiyle ilgili işler.” tanımı (İnan, 2016, s.8) erevesinde ele alınacaktır.

Siyaset Eğitimi: Siyaset eğitimi mevcut hkmet sistemlerinin nasıl çalıştığını bilen, etkin vatandaşlık için gerekli bilgi, tutum ve becerilere ait görüşleri olan veya katılımcı düzeyde olan, bunların da ötesinde hkmet yönetimiyle ilgili olası değişiklikleri ve alternatif sistemler hakkında düşünen bireyler yetiştirme amacına sahip bir eğitim programıdır (Crick, 2000a). Bu araştırmada siyaset eğitimi kavramı; siyaset eğitimi siyaseti çalışma ve siyasi sürece katılım için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları elde etmedir (Rennick, 1993). Bu araştırmada siyaset eğitimi kavramı, temel siyaset bilgilerini edinmeyi gerektiren ayrıca bu bilgilere yön veren tutumlarla birlikte beceri ve davranış boyutuna da önem veren bir eğitim programı olarak ele alınacaktır.

Siyaset Bilgisi: Siyasetle ilgili bilgilerin başında ilk akla gelen bilgi, devlet ve devletle ilgili bilgilerdir (Ateş, 2015). Siyasetle ilgili bilgiler geniş kapsamlı olmakla birlikte bu bilgiler 3 ana başlıkta toplanmaktadır:

- a) Devletin organları ve günlük yaşamda başvurulan kurumlar,
- b) lkenin içindeki güncel olaylar ve uluslararası siyasi olaylar,
- c) Siyasetçiler ve partilerin görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar (Journell, 2009). Bu iki siyaset bilgisi tanımından yola çıkılarak bu araştırmada siyaset, bireylere politik süreçler, siyasi iktidarın ne olduğu, siyasi iktidarı etkileyen faktörler, siyasi partiler, egemenlik, seçimler, siyasal kurumlar ve örgütler, kamuoyu, siyasetçilerin rolleri ile vatandaşların görevleri hakkındaki tüm bilgileri içerir tanımı çerçevesinde ele alınacaktır.

Siyaset Okuryazarlığı: Siyaset okuryazarlığı kavramına ait değişik tanımlar bulunmaktadır. Crick, (2000a)’e göre siyaset okuryazarlığı, temel siyasal anlaşmazlıkların ne ile ilgili olduğunu, bunlarla ilgili ana aktörlerin ne gibi inançları olduğunu ve bunların kendisini ve toplumu nasıl etkileyebileceğini öğrenmiş olmaktır. Lockyer, Crick, Annette,

(2003)'ya göre siyaset okuryazarlığı aslında bilgilerin, becerilerin ve yeteneklerin bir birleşimidir. Ayrıca siyaset okuryazarlığı siyasi yaşamda önemli olan unsurları anlamayı ve bunları uygulamayı gerektirdiğini açıklamaya çalışmaktadır. Fyfe (2007)'ye göre siyaset okuryazarlığı, kendi toplumu ile ilgili konularda kişinin kendi düşüncesini belirgin olarak ortaya koyması ve aktif katılımcı olmasıdır. İnan'a göre siyaset okuryazarlık, bireylerin siyaseti değerlendirebilmesine imkân veren temel bilgileri, bazı becerileri ve bu yöndeki yetenekleri anlatır (<http://siyasetokuryazarlik.com.tr/>). Tüm bu tanımlamalardan yola çıkarak bir çeşit sentez içeren tanım yapılmak istenirse siyaset okuryazarlığı öğrencilere gündelik yaşamlarında gerekli olan temel siyaset konularını, toplumlarda siyasi anlaşmazlıkların temel sebebini, siyasette rol alan kişilerin görevlerini ve siyasetin bir toplumu nasıl etkileyebileceğini göstermeyi ve kişinin ulusal-uluslararası konularda kendi düşüncesini ortaya koyabilmesini amaçlayan bir araçtır.

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçeve içerisinde bulunan temel alanların açıklanmasına yer verilmiştir. Araştırma ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar şeklinde değerlendirilmiştir.

2.1 Siyaset- Politika İlişkisi

Günümüzde siyaset ve politika kavramları konusunda değişik tanımlar yapılmakta ve bu iki kavram birbirinin yerine de kullanılabilmektedir. Bu nedenle siyaset sözcüğünün de anlamının incelenmesi gerekir. Siyaset kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir. Kelimenin kökünün Kitab-ı Mukaddes'te (Hristiyanlar ve Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen Eski Ahit ile sadece Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan Yeni Ahit'ten oluşan yani İncil, Tevrat ve Zebur'un bir arada olduğu kutsal kitap) geçen ve at anlamına gelen "sus" kelimesine dayandığı iddia edilir. Bundan türeyen "siyasa" kelimesi yönetmek, eğitmek anlamlarına gelmektedir. Başka bir ifadeyle siyasa kelimesi atların evcilleştirilmesi ve yönetilmesi demektir. Zaman içerisinde siyasa ve siyaset kavramları insan topluluklarının yönetilmesi anlamını içerecek biçimde genişlemiştir (Ateş, 2015, s.1). Siyaset, belli bir yönetim birimi içerisindeki farklı grup ve toplulukların refah ile hayatlarını devam ettirmeleri açısından taşıdıkları önemle orantılı olarak iktidara ortak kılınması yoluyla birbirleriyle uzlaştırılması yönündeki etkinlik olarak tanımlanabilir (Hague ve Harrop, 2016, s.15).

Politika sözcüğü anlamını polis (kent) sözcüğünden almaktadır (Öztekin, 2001, s.1). Ancak polis basit bir şehir değildir. Her şeyi kapsayan şehir devleti olarak tanımlanmaktadır. Politika kelimesi, cumhuriyet ve vatandaşların hakkı anlamlarını içeren polis sözcüğü ile ilişkilidir. Polisin yapısını ve süreçlerini içinde barındıran politika kelimesi, polise ait olan tüm unsurları içinde barındırmaktadır (Küçükalp, 2012, s.23). Her ne kadar siyaset ve politika kavramları birbirinin yerine kullanılsa da bu iki kavram arasında bazı farklılıklar vardır. Politika ve polis ifadelerinin farklılaşabildiği hususlar olduğu için bu iki kavramı farklı kavramlar olarak değerlendirenler de vardır. Sözgelimi politika, amaca ulaşmak için üretilen yol ve yöntemlerin tamamıdır. Politika, siyasi iktidarın ele geçirilmesine yönelik planlanan ve uygulanan eylemlerin hayata

geçirilmesinde kullanılan yol ve yöntemler şeklinde tanımlanabilir (Aköz, 2018, s.164-165).

Bir başka tanıma göre ise politika, bir örgütün ya da örgüt baş yöneticisinin önemli konularda benimsediği tutum ya da genel yönelim, izlediği yol ve yöntemdir (Akın, 1980, s. 3-4'den aktaran Öztekin, 2001, s.1-2). Ülsen (2014)'e göre ise siyaset, toplumda çatışma halinde olan çıkarların ortak bir paydada uzlaştırılmasıdır. Hague ve Harrop'un (2013, s.16) dediği gibi siyaset, ortak çıkarlar ile birbirine rakip çıkarların iş birlikleri ya da çatışmalarının tümüdür. Birlikte yaşamanın getirdiği kuralların önemine değinen Heywood, (aktaran Özipek, 2013, s.22)'a göre ise siyaset, en geniş anlamıyla insanların ortak yaşamalarını mümkün kılan genel kuralları oluşturarak koruma veya değiştirme etkinliğidir. Siyaset, devletin yönetilmesidir. Devletin yönetilmesinde yasama, yürütme ve yargı gibi erkler vardır. Antik dönem felsefeciler ise siyaseti, şehir devletlerinin yönetilmesiyle ilgili tüm işler olarak tanımlamışlardır (Ateş, 2015, s.45). Siyasetin kamusal bir faaliyet olduğunu belirten Crick (2005, s.21'den aktaran Hague ve Harrop)'a göre siyaset, belli bir yönetim birimi içerisindeki farklı grupların çalışmalarını topluluğun refahı ve vatandaşların hayatlarını idam ettirmesi açısından uzlaştırılması adına yapılan her türlü etkinliklerin toplamıdır.

Tüm bu tanımlamalardan sonra politika; bir ülkenin yönetilirken izlediği yol ve stratejiler, siyaset ise; bir ülkeyle ilgili işleri bir düzene sokma işidir. Nitekim bu araştırmada gerek siyaset kavramı gerekse politika kavramı ülke yönetimiyle ilgili tüm işler tanımı çerçevesinde ele alınacaktır.

2.2. Siyaset Okuryazarlığı Kavramı

Siyaset okuryazarlığı; temel siyasi anlaşmazlıkların ne ile ilgili olduğunu, bunlarla ilgili ana faktörlerin ne gibi inançlar doğrultusunda olduğunu, bunların kendini ve toplumu nasıl etkileyebileceğini öğrenmiş olmaktır (Crick, 2000a, s.69). Vatandaşlık eğitiminin önemli bir ayağı olan siyaset okuryazarlığı, siyasetle ilgili temel bilgileri içermesinin yanı sıra bireylerin hak, görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeyi gerektirdiği gibi siyasal süreçler, devlet, hükümet, seçimler gibi konularda bilgi sahibi olmayı da içinde barındırır. Bireylerin temel siyaset bilgileri, bu bilgilerin beceri ve davranışa dönüşeceğini, toplumsal hayatta kendilerini nasıl ifade edeceklerini öğrenmeleri için siyaset okuryazarlığına ihtiyaçları vardır. Siyaset okuryazarlığı üç ayrı boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar Şekil 2.1.'de verilmiştir.

Şekil 2. 1. Siyaset okuryazarlığının boyutları

Siyaset okuryazarlığın bireyde gerçekleşebilmesi için aşağıda yer alan üç boyutun da içerik olarak üzerinde durulması gerekmektedir:

a) Temel Siyaset Bilgisi:

Temel siyaset bilgisinin içinde hukuk, hükûmet, anayasa, kamu hizmetleri ve ekonomi alanındaki konuların yer alması gerekmektedir. Güncel olaylara dair görüş bildirebilme, gazeteleri eleştirel okuyabilme, devletin herhangi bir kurumunun nasıl çalıştığı, bu kurumda otoritenin kim olduğu ve kuralların nasıl işlediği gibi konular da temel siyaset bilgisinin içinde yer almaktadır (Crick, 2000a, s. 66, 68).

Hükûmetin nasıl oluşturulduğu, kararların nasıl alındığı, bireylerin kendi çıkarlarını nasıl kavradığı, onları nasıl savunabildiği ve bu bilgileri nasıl ifade edebildiği; tüketiciler, çalışanlar, işverenler, aile ve toplum üyeleri olarak vatandaşların hak ve sorumluluklarının neler olduğu da siyaset bilgisiyle ilgilidir. Bu türden bilgilere sahip siyaset okuryazarı olan bir kişi, siyasetle ilgili karmaşık kavramları uygulayacak yetiye sahip olacaktır. Önceden bilmediği, önemsemediği bilginin de farkına varmasının yanında bu bilginin nereden edinilebileceğini de bilecektir. Siyaset okuryazarlığının bilgi boyutu, herkesin kişisel deneyiminde yatan durumlardan doğan kavramları anlamadır.

b) Duyuşsal Eğilimler:

Siyaset okuryazarlığı eğitimi verilirken temel siyaset bilgilerinin kişilere öğretilmesine ek olarak siyaset okuryazarlığı için gerekli bazı tutum ve değerlerin de öğretilmesi gerekmektedir. Özgürlük, hoşgörü, adalet, gerçek ve saygı gibi kavramlar siyaset okuryazarlığının içeriğinde olan temel kavramlardır. Bu kavramlar doğrultusundaki bazı değerler aşağıdaki gibidir (Crick ve Porter, 1978, s. 39-41'den aktaran Faiz, 2016, s.77-78):

1. Gerçeğe ve nedene saygı duyma,
2. Diğerlerinin görüş ve inançlarının geçerlik payına sahip olduğunu kabul etmeye istekli olma,

3. Uzlaşma olasılığını ve uzlaşma sınırını kabul etmeye istekli olma,

4. Bilgi ve iletişim görüşlerinin takibinde girişimde bulunma.

Öğrencilerin, birer siyaset okuryazar birey olmalarını sağlamak için bu değerler ve tutumlar üzerinde çalışılması gerekmektedir. Bireysel ya da bir topluluğun üyesi olarak kendi görüş ve tavırları altında yatan değerleri ve tutumları tanıma ve yansıtma konusunda öğrenciler desteklenmelidir.

c) Beceriler ve Davranışlar:

Siyaset okuryazarlığına ait davranış ve beceriler kişinin yaşadığı ülkenin politikasını, politika hedeflerini ve ülkesini diğer ülkelerle karşılaştırabilme becerisini gösterir. Örneğin gündemdeki bir haber ele alınarak bireyin o haberi eleştirme ve değerlendirebilme becerileri geliştirilmeye çalışılabilir. Siyaset okuryazarı olan kişi aktif katılım davranışına da sahip olmalıdır. Çünkü siyasetle ilgili bilgi ve becerinin yanında bu bilgi ve becerileri davranışa dönüştürmek de önemlidir.

Siyaset okuryazarı olan birey, bilgili bir seyircinin yanında aktif katılım için yetenekli olmalı ya da katılmama özgürlüğünü kullanabilmelidir. Ayrıca siyaset okuryazarı olan birey, karşıt görüşlere karşı hoşgörülü olabilmeyi de başarabilmelidir. Okuldaki siyaset eğitimi ise eleştirel bir yapıyla öğrencilere bilgileri aktarmaya devam ederken öğrencilerin kendi görüşlerini oluşturmalarına ve diğerlerinin görüşlerini kabul edebilmesine olanak sağlamalıdır (Crick ve Porter, 1978, s. 41). Siyaset okuryazarlığı bilgiyi doğru kullanarak bireylerin siyasal yaşamda etkili olabilme beceri ve davranışlarını da içinde barındırmaktadır. Bunların yanı sıra siyasal yaşamda etkili katılım ya da vatandaşlık için oy verme ve bunun yanında siyasal bir etkinlikte grup içindeki insanları etkileme olarak da belirtilebilir. Siyaset okuryazarlığını artırmak için öğrencilerin güç dengelerini ve otoriteyi etkileyen siyasal olaylar hakkında konuşabilecekleri bir dil geliştirebilmeleri de sağlanmalıdır (Crick ve Porter, 1978, s. 41). Sonuç olarak siyaset okuryazarlığı 3 temel kavram üzerine oturtulabilir:

1. Hükümet (Güç, zorlama, otorite ve düzen)
2. İlişkiler (Kanun, adalet, temsil, baskı)
3. İnsanlar (Doğal haklar, bireysellik, özgürlük, refah)

Siyaset okuryazarlığı bu kavramları açık ve mantıklı bir şekilde kullanmayı ve onları diğerlerinin nasıl kullandığını bilmeyi kapsamaktadır. Siyaset okuryazarlığının bu boyutu sorunları düzeltmeyi içermez. Yalnızca bu sorunları anlamayı ve belirli ölçüde bu sorunlara çözüm üretebilmekte etkili olmayı içerir. Siyaset okuryazarlığı günlük olaylarla

ilgili konuşmalara dâhil olmayı gerektirir. Siyaset okuryazarı bir kişi ulusal ve uluslararası düzeyde siyasetle ilgili tartışmaların hangi konuları içerdiğini, bu tartışmalarda rol oynayan kişilerin bu konularla ilgili ne gibi düşünceleri olduğunu, bu tartışmaların toplumlarını nasıl etkileyeceğini bilmesinin yanı sıra tüm bunları uygun bir dille ifade edebilmeyi gerektirir.

Siyaset okuryazarlığın bilgi boyutu siyasetle ilgili temel bilgilere ve kavramlara hâkim olmayı gerektirir. Duyuşsal eğilimler boyutu ise temel siyaset bilgilerine hakim olan bireyin siyasete karşı ilgi duymasını, toplumsal olaylara duyarlı olması, siyasete katılıma ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesini içerir. Üçüncü boyut ise beceri-davranış boyutudur. Temel siyaset bilgileriyle donanımlı ve siyasete karşı olumlu tutumu olan birey; siyasete katılma, oy vermenin yanı sıra sosyal medyada siyasetle ilgili görüşünü belirtme, dilekçe yazma, imza kampanyası düzenleme, grev yapma, milletvekillerine mektup yazma, herhangi bir kamu kurumuna itiraz etme, bu kurumlardan istekte bulunma gibi faaliyetlerde bulunur. Bu tür faaliyetler siyaset bilgisinin ve duyuşsal eğilimlerin davranışa dönüşmüş halidir.

Öğrencilere yaşadıkları toplumda etkin olabilmeleri için temel siyaset bilgilerini, anlayış ve duyarlılığını, tartışmalara katılma becerilerini geliştirmeyi ayrıca tüm bunları davranışa dönüştürecek hale gelmelerini içeriği gereği sosyal bilgiler dersi sağlar. Hak ve sorumluluklarının farkında olan bilgili, anlayışlı ve sorumlu vatandaşlar olmaları için siyaset okuryazarlığın her bir boyutunun sosyal bilgiler dersinde ele alınması sayesinde öğrenciler, kendi görüşlerini ifade etmede öz-güvenli olmalarına katkı sağlar. Aynı zamanda, sosyal bilgiler dersinde demokratik kurumların ve toplumsal değerlerin öğrencilere öğretilmesi sayesinde öğrenciler; farklı ulusal, dini ve etnik kimliklere saygı duymayı öğrenirler. Bununla birlikte toplumsal veya siyasi sorunlara çözüm üretebilme gibi beceriler de kazanmış olurlar.

2.2.1 Siyaset Okuryazarlığı Kavramının Ortaya Çıkışı

Vatandaşlık kavramının içeriğinin tartışılmasına tüm dünyadaki siyasal, ekonomik, teknolojik ve sosyal hayattaki hızlı değişimler neden olmuştur. Bu hızlı değişimler devletler ve uluslararasıdaki ekonomik ve siyasal ilişkileri de etkilemiştir. Davies (2000, s.342)'in tespit ettiği gibi toplum yapılarının değişmesiyle birlikte siyaset eğitiminde şu üç konu önemli hale gelmiştir:

1. Siyaset okuryazarlığı (1970'den beri),
2. Küresel eğitim (1980'den beri)

3. Vatandaşlık eğitimi (1970'den beri).

Dünya genelindeki bir dizi önemli sosyal ve siyasal değişimin etkisiyle, eğitim sisteminin müfredatında vatandaşlık eğitiminin anlamı ve rolü yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca bu olayların sonucunda toplumda demokratik ve siyasal kültürün oluşması ile ilgili yeniden bir inceleme yapılması gerektiğine kanaat getirilmiştir. Tüm bu değişimlerin sonucunda vatandaşlık eğitimi, insan hakları, eşitlik, hoşgörü, sosyal adalet, etkin vatandaş ve siyaset eğitimi gibi konularla ilgili tartışmalara yol açılmıştır (Kerr, 2005, s.94).

Siyaset okuryazarlık kavramının terim olarak ilk ne zaman kullanıldığının belirlenmesi güç olmasına rağmen 1970'li yılların sonlarından günümüze kadar konuyla ilgili çalışmalar artmıştır. Bu konu ile ilgili çalışmaların artması bireylerin temel siyaset bilimine ilişkin kavram bilgilerinin yeterli olmaması ve gençlerin siyasete olan olumsuz tavırları ana etken olarak görülmektedir. Gençlerin ve genç yetişkinlerin kamusal ve siyasi yaşama olan ilgisizliği ve siyasi yaşama katılımların giderek azalmasıyla “siyasi yabancılaşma” kavramı doğmuş ayrıca siyasi yabancılaşma, temel siyaset bilgilerine ve siyasetle ilgili konulara karşı ilgisizlik ile yakından ilişkilendirilmiştir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007, s.214).

İngiltere'deki incelemeler 1997'de kurulan ve başkanlığını Profesör Bernard Crick'in yaptığı hükûmet tarafından atanmış olan Okullarda Vatandaşlık Eğitimi ve Demokrasi Öğretimi Danışma Grubu'nun çalışmasıyla başlamıştır (Kerr, 2005, s.93). Crick Grubu (Vatandaşlık Danışma Kurulu), okullarda vatandaşlık eğitiminin ve demokrasi öğretiminin amaçlarını ortaya koyabilmek ve bunun okul müfredatı içinde ve dışında okul ile daha geniş topluluklar arasında nasıl başarılı bir şekilde sunulabileceğiyle ilgili bir çerçeveyi düzenlemek için çalışmıştır. Crick Grubu'nun kurulma amacı 1990'ların sonunda İngiltere'de eğitim sistemi içinden veya dışından bu alanda yeniden bir değerlendirme yapma isteğinin olmasıdır. Özellikle de birey ve devlet arasında hızla değişen ilişkiler ve demokratik eksiklik denilen kamu uyumunun geleneksel formlarındaki düşüşüyle ilgili artan bir endişenin olması genç bireyler arasında kamu yaşamı ve katılımı ile ilgili endişe verici yabancılaşma ve kuşkuculuk işaretlerinin olması Crick Grubu'nun kurulmasına neden olmuştur (Jowell ve Park, 1998'den aktaran Kerr, 2005, s.95-96).

Vatandaşlık Danışma Kurulu, vatandaşlık eğitimini güçlendirmek için yola çıkmış ve bunu yaparak birbiriyle ilişkili fakat üç başlıktan oluşan etkin vatandaşlık eğitimini

tanımlamıştır. Bunlar, okul öncesinden yetişkinliğe kadar genç bir bireyin eğitim ve öğretim deneyimleri aracılığıyla kademeli olarak geliştirilmesi gereken aşamalardır (Crick, 1998, s.11-13). Bu anlamda sosyal ve ahlaki sorumluluk boyutunda çocukların oluşan özgüveni hem sınıf içi ve dışındaki otoritelere hem de birbirlerine karşı sosyal ve ahlaki olarak sorumlu oldukları davranışları öğrenmeleri gereken aşamalardan ilkidir. Bir diğeri ise toplumsal katılım ve topluluğa hizmet aracılığıyla öğrenmeyi içeren hayata ve topluluklar için önemli olan hususlara yardımsever bir şekilde katılmayı öğreten bir aşamadır.

Crick Grubu'nun son raporunda vatandaşlık eğitimi güçlendirmenin ana amacının şunları sağlamak olduğu belirtilmiştir: Bir ülkenin siyasi kültüründe yerel ve ulusal olarak insanların kendilerini kamu yaşamında etkili hale getirmek için gerekli yetiyle donanımlı olan, konuşmadan ve eyleme geçmeden önce kanıtları değerlendirecek eleştirel becerileri olan, etkin vatandaşlar olarak düşünmelerini sağlayan, ayrıca toplumsal katılımı ve kamu hizmetiyle ilgili var olan gelenekleri en iyi şekilde genç bireylere aktarmalarını ve onları kendi aralarında katılım ve harekete geçmeleri için yeni yollar bulmada bireysel olarak kendine güvenen bireyler yetiştirmeyi sağlamaktır (Crick, 1998, s.7). Bu nedenledir ki siyaset eğitimi, vatandaşlık eğitimi için de önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, Avrupa Konseyi 1997'de "Demokratik Vatandaşlık İçin Eğitim" projesini başlatmıştır ve bu proje, 2005 yılının "Demokrasiyi Öğrenme ve Yaşama" sloganı çerçevesinde Avrupa Eğitim Yoluyla Vatandaşlık Yılı olarak ilan edilmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca Avrupa komisyonu yakın zamanda daha fazla yurttaş katılımını, daha güçlü bir vatandaşlık duygusunu sağlamak ve etkin vatandaşlık özelliklerini gösterecek bir kapsam belirleme çalışmasına yönelik olarak "Avrupa İçin Vatandaşlar" başlıklı bir eylem programı başlatmıştır (Kerr, 2005, s.95). Bunun sonucunda Avrupa'da vatandaşlık eğitimi kavramının içeriği ile ilgili tartışmalar da başlatılmıştır. Bu tartışmaların sonucunda Avrupa'da yapılan vatandaşlık eğitiminde yer alan önemli unsurlar dört boyutta ele alınmıştır. Bunlar (Gagnonandpage, 1999'dan aktaran Kerr, 2005, s.98):

- **Çeşitlilik:** Sosyo-kültürel açıdan giderek artan çeşitli topluluklar ve toplumlarda yaşama çeşitliliği, çokkültürlülük.
- **Yer:** Ulusun yerinin artık vatandaşlığın geleneksel yeri olmaması, küresel vatandaş olma yolunda Avrupa, uluslararası, geleneksel ya da kozmopolit vatandaşlığı içeren ülkeler arasında diğer yerlerin olasılığı.
- **Sosyal Haklar:** Küresel bir ekonominin sonucu olarak vatandaşlığın sosyal boyutunda giderek artan değişiklikler.

- **Katılım:** Yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde demokratik toplumlara katılımında bulunma.

Gerek İngiltere’de gerekse Avrupa’daki vatandaşlık eğitimi çalışmalarındaki amaç, çocuklar ve genç bireyler için hem onları bir vatandaş olmanın rol ve sorumluluklarıyla ilgili eğitmek hem de onlara kamusal ve siyasal hayata katılma eğilimini aşılaktır.

2.2.2. Eğitimde Siyaset Okuryazarlığının Yeri ve Önemi

Etkili bir siyaset eğitimi öğrencilere gündemi takip edebilmeyi, gündemle ilgili seviyeli ve tutarlı tartışabilmeyi, farklı düşüncelere saygılı olmayı öğretecektir. Bu süreçte öğrenciler gerekli olan temel siyaset bilgisine de sahip olmuş ve bunu içselleştirmiş olurlar. Ayrıca etkili bir siyaset eğitiminin amacı, öğrencilere siyaseti anlama ve kullanma, siyasetle ilgili fikirlerini ifade edebilme yeteneğinin geliştirmesini sağlamaktır. Bununla birlikte diğer bir amacı ise öğrencilere siyasetin toplum üzerindeki etkilerini anlatmayı ve demokratik karar vermeye katılımı öğretmektir.

Siyasi açıdan okuryazar olmayan ve siyasetle ilgili konulara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaktan yoksun olan bireyler, hem gençlik hem de yetişkinlik dönemlerinde karşılaştıkları siyasi sorunları karmaşık bulacaklar ve siyasetten korkan, siyaseti sıkıcı bulan bireyler olarak yetişeceklerdir. Bu nedenle ilkokul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin, siyasette aktif ve demokratik birer birey olarak yetişmesinde, siyasetin insanların yaşamını nasıl etkilediğini anlaması oldukça önemlidir.

Öğrencilerde siyasete karşı ilginin artmasının ve siyasetle ilgili etkinlikler hakkında bilgi sahibi olmasının en önemli belirleyicileri aile, öğretmenler, okunan kitaplar, akranlar ve medya gibi unsurlardır (Doğanay, 1993; Kahraman,2002; Gücük,2006; Altun,2010; Uğurlu, 2015). Bu unsurların en önemli faktörü önce aile daha sonra öğretmen olarak sıralanabilir. Öğrenciler hayatları boyunca içinde yaşadıkları toplumun türü, insanları, tarihi, inançları ile ilgili bazı genel bilgiler edinirler. Medya ise kaçınılmaz olarak kişinin siyasetle ilgili ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlar. Bu bilgiler siyasetçilerin konuşmaları, davranışları, meclis ortamı, ulusal ve uluslararası konulardan oluşabilir.

Öğrenciler okulda yönetime ait kurumların nasıl işlediğini, her bir kurumun ne gibi fonksiyonunun olduğunu, siyaset yapan kişilerin siyasetteki rollerini, bu kişilerin nasıl seçildiklerini, seçilme sürecinde vatandaşların görevlerini, bir vatandaşın ne gibi görevlerinin ve haklarının olduğunu, sivil toplum kuruluşlarının yerini ve önemini

öğrenirler. Okulda olması gereken siyaset eğitiminin içeriği aşağıdaki tabloda yer almaktadır (İnan, 2016a, s.166):

Tablo 2. 1. *Okullarda Siyaset İle İlgili İşlenecek Konular*

Okulda Siyaset			
Var Olan Siyaset Algıları			Olması Savunulan Siyaset Dersi İçeriği
	• Particilik yapma • Protest eylemler • Politik liderlere yergi • Ocak/dernek etkisindeki “abilik” müessesesi • Aşırı uçlarda ideolojik gruplaşma	• Devlet • Hükümet Sistemleri • Kamuoyu • Seçim ve Temsil • Siyasi partiler • İdeolojiler • Uluslararası örgütler • Sivil Toplum örgütleri • Karar alma süreçleri ve yolları	
	• Afaki • Göreceli • Korku/kaygı temelli • Kötü örneklerle dayalı • Münferit	• Bilgiye dayalı • Kanıt temelli • Soyut/felsefi düşünmeye hazırlayıcı • Genellemeci	

Okullarda siyasetle ilgili hangi konuların işleneceği maddeler halinde Tablo 2.1’de özetlenmiştir. Tablo 2.1’e göre siyaset eğitimi, konu çerçevesinde ülkede var olan siyaset algıları ile olması gereken siyaset eğitimi anlayışının örtüşmediği görülmektedir. Tablodaki bilgilere göre temel siyaset bilgilerinin yanı sıra siyaset ile ilgili olan ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer almayan bazı önemli kavramlara da (siyasi partiler, ideolojiler) yer verilmiştir. Tabloya göre sözü edilen öğrenme biçimlerinden bilgiye dayalı, kanıt temelli, soyut/felsefi düşünme ve genellemeci öğrenme biçimlerinin kullanılmasıyla çocuklar siyaset eğitiminde gerekçeli düşünme, bilgilerin bağlantılı olduğunu anlama, kendi görüşlerinin kanıtlarını sunma gibi üst düzey düşünme becerilerini kullanır ve geliştirirler. Bunun sonucunda da günlük yaşam içinde saklı olan siyasetle ilgili soru ve sorunlarını cevaplamaya ve anlamlandırmaya çalışırlar. Böylece bir sorgulama başlatmış olurlar.

2.3. Siyaset Bilimi

Her bir sosyal olgunun siyasetle ilişkisi vardır ama hangi konuların siyaset kapsamının içinde olduğu ve hangilerinin dışında kalacağı noktasında kesin bir yargıya ulaşmak zordur. Siyaset biliminin asıl konusunu siyasal iktidar oluşturmaktadır. Kısaca siyaset denildiğinde ilk akla gelen şey “devlet” kavramıdır.

Devleti yönetmek, “bir gemiyi kumanda etmek” gibiyse (Minogue, 2002:109’dan aktaran Aköz, 2018, s.165) geminin nasıl çalıştığına ilişkin kavramları bilmeye de ihtiyaç vardır. Siyaset biliminin esas konusunu siyasal iktidar oluşturmaktadır. Bu anlamda siyasal iktidarın kaynağı, ne olduğu, siyasi iktidarı etkileyen faktörler, siyasi partiler, egemenlik, değişik siyasal sistemler siyaset biliminin içinde incelenmektedir. Bu çerçevede siyaset biliminin araştırma alanına iktidar, egemenlik, otorite, siyasi partiler, seçimler, seçim sistemleri, devlet ve devlet sistemleri, siyasi kurumlar ve örgütler, siyasi davranışlar, siyasi kültür, kamuoyu, baskı grupları ve parlamento girmektedir.

2.4. Siyaset Bilimi Eğitimi

Eğitimin bireyleri toplumsal yaşama hazırlamada ve toplumsal yaşama adapte etmede önemi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında eğitim, aynı zamanda bireyleri siyasal yaşam konusunda bilinçlendirerek bireylerin yaşadıkları toplum için bilinçli birer fert olmalarını sağlar. Böylece onların etkin yurttaşlar olmaları için temel siyasi bilgilere sahip olmalarını da mümkün kılar. Vatandaşlık eğitiminin önemli bir unsuru olan siyaset bilgisi bireylerin haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirebilme bilgi ve becerisini ayrıca siyasal süreçler, devlet, hükümet, seçimler vb. konular hakkında bilgi sahibi olmayı da içerir.

2.4.1. Siyaset Eğitiminin Gerekliliği

Siyaset kurumunun işleyişi ve kalıcılığını ancak eğitim kurumları sağlayabilir. Günümüzde eğitim ve öğretimin düzenlenmesi, yürütülmesi, geliştirilip yaygınlaştırılması ve denetlenmesi gibi işlerin yapılıp yerine getirilmesi devletin görevleri arasındadır. Buna karşılık mevcut düzenin isteğine uygun vatandaşlar yetiştirmek de eğitimin görevidir (Tezcan, 2015, s.81).

Siyasetle ilgili temel bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireylerin yetiştirilme sorumluluğu eğitime düşmektedir. Siyasi açıdan bakıldığında eğitimin en önemli işlevi, bireylerin siyasetle ilgili konularda topluma katılmasıdır. Topluma etkili, aktif ve katılımcı vatandaşlar kazandırılmasında siyaset eğitiminin önemi oldukça büyüktür. Birey, aldığı eğitim sayesinde yaşadığı ülkenin siyasi düzenini ve yapısını öğrenir; bu düzenin nasıl işlediğine dair bilgi sahibi olur. Bunun sonucunda da birey siyasete daha fazla ilgi duyar. Bundan dolayı aktif ve katılımcı vatandaşlar yetiştirilmesi için okullarda bilinçli siyaset eğitiminin verilmesinin önemi büyüktür.

2.4.2. Siyaset Eğitiminin Yararları

Son yıllarda vatandaş kavramına yeni bir anlam yüklenmiş; aktif ve demokratik vatandaş kavramı ortaya çıkmıştır. Bu yeni kavrama beraberinde birçok anlam yüklenmiştir. Bunların başında etkin ve demokratik vatandaşın demokrasinin ve insan haklarının korunup sağlanmasında görevli olmasıdır. Demokrasinin getirdiği anlayışı ve tutumları içselleştirmiş etkin ve demokratik vatandaşlar devlete ve topluma karşı olan sorumluluklarının bilincindedir. Örneğin uğradığı haksızlıkları ortadan kaldırmak için nereye, nasıl başvuracağını bilen bireyler etkin vatandaşlardır. Bu bilince sahip vatandaşların yetiştirilmesi için etkili siyaset eğitime ihtiyaç vardır.

Vatandaşlık kapsamı içerisinde en büyük zorluğun siyaset okuryazarlığı olduğu ifade edilmektedir (Davies ve Sylvia, 2004, s.41-58). Etkin vatandaş yetiştirilmesinde bilinçli siyaset eğitiminin yarar ve kazanımlarını şu şekilde sıralamak mümkün olur (İnan, 2016a, s.43):

- Siyasetin, toplu yaşamın getirdiği zorunlu sosyal bir etkinlik olunduğu fark edilir.
- İnsanların bir soru ya da sorun karşısında farklı düşünebileceği ve farklı çözüm yolları önerebileceği gerçeği fark edilir.
- İnsanların farklı çözüm önerileri ve tercihlerindeki belirleyici rollerin, inançların, değerlerin, insanların dünyaya bakış açılarının kişisel karakterin olabildiği anlaşılır.
- Toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretebilmek için tek yolun insanların mahkûmiyetten kurtarılıp çoğul tercihler ortaya koyabildiği öğrenilir.
- İktidarı (gücü) etkilemek için, politikaya, yönetime katılmanın gerekliliği ve zorunluluğu fark edilir.
- Yönetimi etkilemek için bireysel veya grup taleplerinin oluşturulması öğrenilir.
- Çatışmacı fikirlerin uzlaşabildiği genel noktaların neler olduğu fark edilir.
- Çevremizde, ülkemizde ve dünyamızdan haberdar olmamıza ve insanlıkla ilgili duygudaşlığın gelişmesine imkân verir.
- Bireyin, toplumun bir parçası olduğu fark edilir, bu yolla diğerkâmlık duygusu güçlenir.
- Ülke siyasi sistemi hakkında genel bilgilere sahip olunur.
- İşleyen siyasi sistemin ve yönetim sisteminin bilinmesi kolaylaşır.
- Olgu ve değerler arasında ayrım yapılmasına imkân tanır.
- Siyasetin asli işlevinin insanların genel mutluluğunu sağlamak olduğunu fark ettirir.

2.4.3. Çocuk ve Siyaset Eğitimi

Siyaset eğitimi ilk olarak ailede başlar ve sonraki süreçlerde okulda gelişir. Bunun içindir ki bu gelişme sürecini başlatabilecek bireylerin yetişmesinde büyük rol oynayan aile kurumunun önemi oldukça büyüktür. Ailenin siyasi konulara ilgi duyması, ailede siyasetle ilgili konuşmaların yapılması, aile ortamında demokratik tutum sergilenmesi ve çocukların fikirlerini rahatça söyleyebilmesi gibi hususlar çocukların siyasete karşı olumlu duygular beslemesini sağlar. Aileler, çocuklarını devletin görevleri hakkında bilinçlendirmekle birlikte devlet ve vatandaşlık ilişkisi konusunda düşünmeye yönlendirmelidir. Örneğin “Devlet neler yapar?”, “Vergimizi vermezsek neler olabilir?”, “İnsanlar bizden farklı düşündüklerinde onlara karşı tutumumuz nasıl olmalı?”, “Her devlet ülkesinde yaşayan insanların güvenliği konusunda sorumlu olduğuna göre güvenliğin en iyi şekilde sağlanması konusunda devlet neler yapabilir?” gibi soruları çocuklarına yöneltmelidirler. Ayrıca çocukların, devlet ve vatandaş arasındaki ilişkinin boyutları üzerinde düşünmesini sağlamak gerekmektedir.

Toplumun siyasal yönden bilinçli bireylerden oluşabilmesi için siyaset eğitimi oldukça önemlidir. Siyaset eğitiminin en önemli boyutlarından biri de demokrasi eğitimidir. Demokratik vatandaşlığın temeli, okul öncesi ve ilkokul düzeylerindeki demokratik ortamlarda yatar (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2005, s.311’den aktaran Sezer, 2015). Siyasi farkındalık bu temel çerçevede oluşur. Çocuklar için siyaset okuryazarlığı, çocukların temel siyaset kavramlarını tartıştıkları; güncel sorunların nedenlerini bulmaya çalıştıkları ve bu sorunlar hakkında kendi görüşlerini dayanaklarıyla ortaya koydukları bir süreçtir. Öğrencilerin ülkelerindeki olayları yorumlaması, devlet kurumları ve bu kurumların görevleri hakkında bilgi sahibi olması, siyaset yapan kişilerin toplumdaki rolleri, siyasetçilerin nasıl seçildiği, vatandaşların seçim sürecindeki vatandaşlık görevleri, ulusal ve uluslararası güncel olan siyasi konular hakkında görüş sahibi olma gibi konular siyaset okuryazarlığının alanına girer.

Çocukların siyasetle ilgili öğrenmeleri gereken konular üzerinde yapılan araştırmalardan aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015’den aktaran Sezer, 2015, s.311):

1. Siyasetle ilgili öğrenmeler, erken çocukluk döneminde başlar ve bu gelişim süreci devamlılık gösterir.

2. Siyasetle ilgili ilk kazanılan kavramlar yönetime katılım ve siyasi kimlik kavramlarıdır.
3. Çocuklar siyasi yönetimdeki figürleri bilmelidirler.
4. Duygular siyasetle ilgili bilgilerden önce gelişir.
5. Çocukluk döneminin sonuna doğru çocuklar farklı siyasi rolleri ayırt edebilir ve temel siyaset bilgilerini sentezleyebilirler.

Çocuklar; erken çocukluk dönemlerinden itibaren izledikleri televizyon kanalları, internet ve diğer medya araçları vasıtasıyla siyasetle ilgili haberlere ister istemez maruz kalırlar. Bu nedenle de siyasetle ilgili konularda düşünür, sorular sorar, kendilerince yorumlar yapar ve düşündüklerini paylaşmak isterler. Ayrıca konuyla ilgili bilgi edinmek ve edindikleri bu bilgileri kullanmayı isterler. Tam da bu düşünceleri paylaşma noktasında aile ve okul devreye girer.

Erken yaş dönemlerinde siyasetin karşılıklı diyaloglar şeklinde konuşuluyor olması çocukların toplumsal sorunlara karşı farklı çözüm önerileri getirmelerini, kendi düşüncelerini deliller neticesinde ifade edebilmelerini ve böylece kendilerine güvenmelerini sağlar. Bununla birlikte çocukların siyasi görüşlere karşı yanlış yönlendirmeye maruz kalmaları engellenir. Böylece küçük yaşlardan itibaren korkudan uzak bir şekilde siyasetle konularında yorum yaparken kendi akıl ve irade güçlerini kullanabilmeyi öğrenirler. Aile ortamında siyasetle ilgili konuların demokratik bir şekilde konuşulması sonucunda çocuklar kendilerine değer verildiğini fark eder ve çocukların özgüveni artar. Çocuklar, kendilerine inanıp güvenirse çocukların medeni cesareti artmış olur ve toplumda siyaset meselelerinde kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilirler. Bunun neticesinde bulundukları ortamlarda kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmeyi öğrenirler. Çocukların siyasi konuları öğrenmelerinin belirleyici faktörleri parti ve seçim konularıdır. Ailelerin seçim dönemlerinde oy kullanmaya giderken çocuklarını seçim ortamına götürmeleri ve çocukların o ortamı görmeleri kafalarında belli bir şablon oluşmasını sağlar. Oluşan bu şablon sayesinde oy kullanmanın ne anlama geldiği, yönetimde etkili liderlerin (figürlerin) kimler olduğu, parti kavramının ne olduğu ve buna bağlı olarak siyasi kimlik kavramlarına ait bilgiler zihinlerinde yer edinir.

Siyasetle ilgili temel bilgilerin öğretiminden önce siyasete karşı olumlu bir tavrın sergilenmesi, çocukların siyaset konularında korkulacak bir durum olmadığını görmelerini ve siyasete karşı ılımlı olmalarını sağlar. Siyasete karşı oluşturulan olumlu ve olumsuz duygular, siyasetin sevilip sevilmemesi siyasetle ilgili bilgilerin çocuğun bilinçaltına yerleşmesinden çok daha önce gelir. Aile ortamında erken yaş dönemlerinden itibaren

siyasetle ilgili söylemlerde olumlu tutumların sergilenmesi, çocuğun siyasete karşı olumlu duygular geliştirmesini de beraberinde getirir. Bu duyguların devamlılığı okulda verilen bilinçli ve olumlu siyaset eğitimiyle sağlanır. Okul, çocuğun önceden getirdiği bilgiyi eleştirel bir şekilde ele alabilmesini, kendi düşüncelerini geliştirebilmesini, diğer kişilerin düşüncelerini değerlendirebilmesini ve kendisinden farklı görüşlere saygı duymasını sağlar.

Matthew (2006)'ya göre çocuğun doğal merakının değeri bilinmelidir. Çocuklar her şeyi merak eder ve sorarlar. Gerek aileler gerekse öğretmenler çocuklara siyaset üzerinde düşünceleri için çeşitli sorular sorarak onları düşünmeye sevk edebilir. Bu sayede çocukların eleştirel düşünme becerisi gelişir ve bunun neticesinde çocuğun yorumlama becerisi de artar. İnan (2016, s.38)'nın bugüne kadar yaptığı çalışmalarından varsayım olarak çıkarttığı ve olası birçok sorunun yer alacağı ilgi çekici soru listesi şöyledir:

- Siyaset, tartışma demek midir?
- Siyasette tartışma zorunlu mudur?
- İnsanlar neden birlikte göç eder?
- Belediyeler neden çöp toplar?
- İnsanlar, (siyasi) görüşlerinden dolayı neden tartışır?
- Neden farklı inançlara sahibiz?
- Kız ve erkekleri, neden çoğunlukla farklı iş kollarında görürüz?
- Hükûmet, neden olmak zorundadır?
- İnsanlar, neden seçimlere katılmalıdır?
- Neden güçlü/zengin ve zayıf olanlar vardır?
- Neden siyasi partilere ihtiyaç duyarız?
- İnsanlar, neden örgütlenmek zorundadır?
- İnsanlar, tepki için neden yürüyüş yapar?
- Düşünmek yasaklanabilir mi?
- Hükümetin karşısında muhalefete neden gerek vardır?
- İnsanlar, neden internette siyasetle ilgili öfkeli yazılar yazarlar?

Yukarıdaki sorular ve benzeri sorular üzerinden oluşturulacak bir tartışma ortamı öğrencinin siyaset bilgisinin artmasını sağlar. Aileler ve öğretmenler siyasetle ilgili çocukların kafa yordukları, merak ettikleri ve sormaktan çekindikleri sorular üzerinde dururlarsa çocuklar siyasetin korkulacak bir unsur olmadığını görebileceklerdir. Bunu yaparken DSPR'nin düşünme biçimleri dikkate alınırsa siyaset ile ilgili tartışmalar belli bir

sisteme dayandırılmış olur. DSRP'nin düşünme kuralları şöyledir (Cabrera ve Colosi, 2009'dan aktaran Sezer, 2015, s.303-304):

- **Ayırt Etme:** Bir kavramı ele alırken o kavramın ne olduğunun ve ne olmadığına tanımını yapmak.
- **Sistemler:** Bir sistemin bölümlerini ve o sistemin başka bir sistemin bölümü olup olmadığını anlamak.
- **İlişkiler:** Bir kavramın diğer bir kavramla ilişkisi olup olmadığını belirlemek, kavramlar arasında ilişki varsa bu ilişkinin nasıl olduğunu açıklamak.
- **Bakış Açısı:** Kendi görüşünü dile getirmek ve başkalarının farklı görüşlere sahip olabileceğini düşünmek.

Sorgulama, gerekçeli düşünme, kanıtları değerlendirme ve çıkarımlarda bulunma gibi zihinsel eylemler felsefi düşüncenin özelliklerindendir (Akkocaoğlu ve Akkoyunlu, 2016, s.99). Bu nedenledir ki siyaset eğitiminde ele alınan konuların öğretiminde soyut/felsefi düşünme biçimleri önemlidir. Siyasetle ilgili temel kavramlar, toplumda yaşanan günlük siyasi anlaşmazlıklar çocuklar için siyaset eğitiminin içeriğini oluşturur. Bu konular hakkında çocuklara sorular sorularak tartışma ortamı başlatılmış olunur ya da bu sorular ve konular bir metin içinde verilebilir. Bu metinler de gazete haberlerinden alınabilir. Ele alınan sorular veya konular, gazete haberine göre farklı tartışma teknikleri kullanılarak öğrencilere öğretilmeye çalışılır.

2.5. Siyaset Eğitimi İle İlgili Kavramlar

Siyaset eğitimi içinde birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramların çoğu aslında, sıradan günlük konuşmalarda sıklıkla geçen kavramlardır. Öğrenciler, siyaset eğitiminde kullanılacak temel kavramlarla ilgili bilgi ve yorum yapabilme gücüne sahip olursa gündelik hayatta karşılaştıkları problemleri ve siyasi meseleleri daha iyi anlayıp ilişkilendirebilecektir. Günlük yaşamın siyasetini ve onu etkileyen tüm şeyleri anlamak ve bunları yorumlamak için bu kavramlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kavramların ilkökul döneminden itibaren öğretilmesi gerek siyaset ile ilgili konuşmalarda gerekse siyasi çalışmalarda daha net farkındalıklar oluşturacaktır. Okul programlarında bu kavramların yer aldığı öğrenme alanlarının getirilmesi öğrencilere, herhangi bir siyasi durumu yorumlama açısından kolaylık sağlayacaktır. Aşağıda siyaset eğitiminin temelini oluşturan kavramların açıklamalarına yer verilmiştir.

2.5.1. Yönetim

Yönetim; üst düzey siyasal görevlere yani başkanlığa, başbakanlığa ve iktidarın diğer tepe noktalarına gelmeyi işaret eder (Hague ve Harrop, 2014, s.16). Genel anlamda devletin tüm yönetim birimlerini kapsayan hükûmet; devletin yönetme, güvenlik, savunma, vergi toplama gibi işlerini gerçekleştirir. İlköğretim dönemlerinden itibaren öğrencilere siyasetle ilgili bilgilerin verilmesi gerektiğini savunan Diane Ravitch “Öğrenciler yönetimle ilgili süreçleri ilkokuldan itibaren öğrenmelidirler. Bir yöneticinin nasıl seçildiğini, yönetimdeki siyasetçilerin görevlerinin neler olduğunu, siyasetçileri yönetime getirirken vatandaşlara düşen görev ve sorumlulukları bilmeleri gerekmektedir. Ayrıca okullar öğrencilere; nasıl etkin vatandaş olunacağını öğretirken siyaset konularında korkusuzca konuşabilmeyi, öğrencinin kendi düşüncesini rahatça söyleyebileceği ortamı da sağlamalıdır (Ravitch, 1990, s.7-8).

2.5.2. Devlet

Toplumun ortak işlerinin halledilmesi, olası bir kargaşanın önlenmesi ve toplumdaki insanların ortak gereksinimlerinin karşılanması için devlet olgusuna ihtiyaç duyulmaktadır (Ateş, 2015, s.73). Bu nedenle devlet toplumun birliğini ve düzenini temsil eder. Devlet soyut bir kavramdır ancak varlığı bilinir. Devletin görünen tarafları cumhurbaşkanı, başbakan, hükûmet, memurlar, polisler ve askerlerdir (İnan, 2016, s.18).

Devlete ait olan bayrak ve başkan gibi önemli semboller vardır. Dört yaşındaki çocuklar bile devlete ait bu önemli sembolleri doğru bir şekilde bilirler (Connell, 1973, s.302-303). O halde denilebilir ki küçük yaşlardan itibaren çocuklarda siyasetle ilgili kavramlara özgü tanımlar mevcuttur.

2.5.3. Egemenlik

Eskiden egemenlik kelimesi yerine kullanılan “hâkimiyet” kelimesinin kökeni hüküm (karar) vermek ve hükümetle ilgili işler demektir (Ateş, 2015, s.90). Egemenlik, toplumdaki en yüksek otorite kaynağını anlatmaktadır (Hague ve Harrop, 2014, s.28). Özetle egemenlik, bir toprak parçası üzerinde hüküm verme ve toplumda hukuku oluşturma yetisidir.

2.5.4. Anayasa

Anayasa gerek toplumsal hayatta gerekse siyasi ve hukuki hayatta yasaların temelini oluşturur. Anayasaların temel amacı; hak ve özgürlükleri korumak, devleti hukuka ve kurallara bağlamaktır (Çakmak, 2005, s.74). Anayasanın içeriğinde bir devletin siyasi yapısı, temel organları ve işlevleri, devletin amaçları ve görevleri, vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinden bahsedilmektedir. Örneğin Monopoly oyununu oynamak için o oyunun kurallarının bilinmesi gerekmektedir. Bu oyunu bir karmaşa ve belirsizlik içinde olmadan oynamak için kişiler oyunun kurallarını bilir. Monopoly'nin kurallarının öğrenilmeden oynanması ile anayasa kurallarının yokluğunda toplumdaki düzen durumunun ne olacağı arasındaki ilişki düşündürülürse anayasa kavramının önemi ve gerekliliği açıklanmış olur. Anayasanın içeriğinde de toplumda birlik ve düzen içinde yaşanması adına gerekli kuralların olduğunu (Tıpkı Monopoly oyununda olduğu gibi) bilen öğrencilerin kafasında anayasa kavramı şekillenmiş olur.

2.5.5. Otorite

Otorite, ihtiyaç duyulan ve mükemmelliğe sahip olma noktasında uzlaşa olan bir işlevi yerine getirme konusunda bir kişiye gösterilen saygı ve itaattir (Crick, 1978, s.84'den aktaran Davies, 2000, s.342). Çocuklar, otoriteyi aile ve sınıf ortamında yaşadıkları deneyimlerle her ne kadar adını “otorite” olarak koymasalar da anlarlar. Ailede ebeveynlerini, sınıfta öğretmenlerini ve okulda ise müdürlerini otorite olarak kabul eden çocuklar ülkelerinde de başbakanın ya da cumhurbaşkanının otorite olduğunu anlarlar.

2.5.6. Kamuoyu

Bu terim şu iki kelimenin birleşimidir: Kamu+oy(u). Kamu, Eski Türkçe “hep, bütün, tüm” anlamlarına gelir. Oy ise belirli bir tercihi anlatır. Kamuoyu karşılığı olarak “herkesin tercihi” denebilir (İnan, 2016, s.84). Kamuoyu araştırmaları, ülkedeki insanların toplumu meşgul eden bir soruna ilişkin düşüncelerini tespit etmek için yapılan araştırmalardır. Bu araştırmalar sayesinde insanlar yaşadıkları toplumlarda ilgi odağı olan bir mesele hakkında yargıda bulunurlar ve belki de daha önce hiç düşünmediği konu üzerinde düşünmeye, sorgulamaya başlarlar.

2.5.7. Demokrasi

En yaygın anlamıyla demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesidir. Hançerlioğlu, demokrasiyi aralarında hiçbir ayrıcalık gözetmeksizin bütün vatandaşların katıldığı biçimi

hükûmet olarak tanımlamıştır (Hançerlioğlu, 1986'dan aktaran Taşkesen, 2005, s.100). Gerek bize öğretilen tanım gerekse Hançerlioğlu'nun tanımı irdelendiğinde demokrasinin toplum üyelerinin o toplumu ilgilendiren konulara ilişkin alınacak kararlara eşit olarak katılması sonucunda toplumun yönetildiğine vurgu yapılmıştır. Demokrasinin tanımı ve içeriği öğretilirken halk ve katılım kelimelerine vurgu yapılması (Çuhadar, Doğanay, 2014, s.58) öğrencilerin demokrasinin içeriğini ve getirdiklerini anlamaları açısından daha net olacaktır.

2.5.8. Seçim

Bir ortamdaki demokratik kararlar seçimlerin getirdiği oylama gibi bir yolla alınır. Seçim yapma ve oy kullanma hakkı demokratik ortamlarda yaşanan en önemli hak ve sorumluluk bilincidir. Oy kullanılacağı zaman o toplumda bulunan bireylerin çoğunluğunun isteğinin kabul edileceği bilinir. Çocuklar belli bir yaş dönemine kadar benmerkezci tavır sergilerler. Bu nedenle çocuklarda kazanma duygusu kaybetme duygusuna göre daha ağır basar. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara oy kullanmanın önemini anlatılması, sınıf ve okul ortamında oy kullanma davranışında bulunmaları sayesinde çocuklar yapılan seçimlerde aktif rol oynamış ve oy kullanmanın da sonuçlarını kabul etmeyi öğrenmiş olur.

2.6. Sosyal Bilgiler ve Siyaset Okuryazarlığı¹

Genç nüfusun sayıca fazla olması ve siyasete olan olumsuz ve kaygısız tutumları düşünüldüğünde siyaset okuryazarlığının ilk ve ortaokul döneminde anlamlandırılabilceği en uygun dersin sosyal bilgiler olabileceği düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yönetim ve yönetim biçimleri, demokrasi, insan hakları, özgürlük, hoşgörü, adalet, gerçeğe ve akıl yürütmeye saygı, vatandaşlık ve sivil toplum örgütleri kavramları bulunmaktadır. Disiplinler arası bir yapısı olan sosyal bilgiler dersi, çeşitli dersleri içinde barındırmasına karşın bu dersin içeriğinde temel siyasete ilişkin konulara yeterince değinilmemektedir. Okullarda siyaset bilgisinin nasıl artırılacağını ve bu bilginin çocuklarla gençler üzerinde nasıl bir gelişme sağlayacağını ortaya koymak gerekir (Betty, 2006, s.130).

“Demokratik eksiklik” olarak adlandırılan gençler ve genç yetişkinlerin kamusal ve siyasal yaşama olan ilgisizliği, siyasal katılımın yeterli düzeyde olmaması ile ilgili artan

¹ Bu bölümün ana çatısı Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar 1 kitabında Siyasetin Öğretimi ve Siyaset Okuryazarlığı bölümüyle çıkmıştır. Bu araştırmada bu bölüm daha da detaylandırılmıştır.

endişelerin olduğu görülmektedir. Çocuklar ve genç bireyler için hem onları bir vatandaş olmanın rol ve sorumluluklarıyla ilgili eğitmek hem de kamusal ve siyasal hayata katılma eğilimini onlara kazandırabilmek üzere okullara vatandaşlık eğitimi getirilmelidir. Bu nedenle ilkokul ve ortaokul dönemlerinde çocukların demokrasi ve demokrasinin getirdikleriyle tanışması siyaset eğitimi ön plana çıkarmaktadır.

2.6.1. Sosyal Bilgiler Dersinin İçeriği

Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler geçmişlerini, çevrelerini ve sosyal olayları öğrenmektedirler. Bunun yanı sıra öğrenciler “Bir hükûmet nasıl kurulur? Nasıl organize edilir? Çocuk ve vatandaşlık hakları nelerdir? Bir vatandaş olarak üzerlerine düşen görevler nelerdir?” gibi soruların cevaplarının da öğrenilmesi, bu dersin içeriğine uygundur. Özellikle çocuğun kişilik gelişiminde çok önemli bir yere sahip olan okullarda geleceğin vatandaşları olan çocuklara verilecek siyaset eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yönetim ve yönetim biçimleri, demokrasi, insan hakları, özgürlük, hoşgörü, adalet, hakikate saygı, vatandaşlık ve sivil toplum örgütleri gibi kavramlar bulunmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler geçmişini, çevresindeki coğrafi olayları ve ülkenin gündemindeki olayları öğrenmektedirler. Ayrıca öğrenciler hükûmetin kurulması için nelere ihtiyaç duyulduğunu, bu sürecin nasıl işlediğini ve yönetimin nasıl kurulduğunu, toplum örgütlerinin toplumdaki yerini ve önemini, insan hakları gibi çocuk haklarının da bulunduğunu, vatandaşların sorumluluklarının neler olduğunu ve etkili bir vatandaşın üzerine düşen görevlerin neler olduğunu da öğrenirler.

Toplumun siyasal olarak bilinçli bireylerden oluşabilmesi için erken başlayacak “siyaset öğretiminin” önemine dikkat çekmek gerekir. Erken yaş dönemlerinin çocukları demokrasi ve demokrasinin kazandırdıklarıyla tanıştırmamanın en ideal yaşlar olduğu düşünüldüğünde birlikte çalışma, kuralların var olma nedenleri, adalet sisteminin önemi ve gerekliliği temel siyaset öğretilerinde kazandırılması hedeflenen amaçlardır.

2.6.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriği

Disiplinler arası bir yaklaşımın gereği tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset, hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtarak öğrenme alanları içeren sosyal bilgiler programında 4. sınıftan 7. sınıfa kadar devam eden süreçte yedi öğrenme alanı (Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevre, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin

Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar) bulunmaktadır. Siyaset bilimi içinde yer alan bazı konular sosyal bilgiler dersi içindeki ilgili öğrenme alanlarına ait ünitelerde bulunmaktadır.

Sosyal bilgiler siyaset bilimine büyük oranda ihtiyaç duymaktadır. Siyaset bilimi, öğrencinin yaşamında aktif bir şekilde kullanacağı temel bilgileri ve kavramları içerir. Bu noktada siyaset biliminin temel kavramları içerisinde bulunan devlet, hükûmet, otorite, cumhuriyet, anayasa, yasa, politika, sistem, politik kurumlar, demokrasi, sosyal kontrol, güç, vatandaşlık, kamuoyu, protesto, sivil toplum kuruluşları vb. terimlerin önemi büyüktür. Bu terim ve kavramların açıklanmasında sosyal bilgiler öğretimi içerisinde önemli bir yer teşkil ettiği tartışmasızdır. Sosyal bilgiler programının rolü kişiye siyasetle ilgili bir bilgiyi eleştirel bir şekilde ele almasına yardım ederek kendi düşüncelerini ve diğer kişilerin düşüncelerini değerlendirmesi, onlara etkin ve sorumlu bir tutum içinde düşüncelerini söyleyebilmesi hususunda yol göstermektir. İyi bir sosyal bilgiler programı kılavuzluğunda sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilere siyaseti anlama ve eleştiri yapabilme yeteneğini, siyasetle ilgili bir fikir ifade edebilme yeteneğini, siyasal hayatın toplum üzerinde bugününe ve geleceğine önem verme, demokratik karar vermeye katılım, siyasal bilgi ve tutumların toplumların birbirlerini nasıl etkilediğini anlama becerilerini kazandırmalıdır.

Sosyal bilgiler (5. 6. ve 7. sınıf) öğretim programlarında (2018) amaç, yaklaşım ve kazanımlar çerçevesinde siyaset okuryazarlığı eğitiminde vurgunun varlığı incelenmiştir. Programda siyaset okuryazarlığı (politik okuryazarlık) kavramının kullanıldığı, bununla birlikte siyaset okuryazarlığının içeriğine uygun öğrenme alanları ve bu öğrenme alanlarındaki kazanımların sosyal bilgiler öğretim programlarında yer aldığı ama yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları içerisinde direkt olarak siyaset okuryazarlığının amaçlarıyla ilgili aşağıdaki maddeler bulunmaktadır:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmeleri,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, milli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürmeleri,
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Siyaset eğitimin temel amaçlarından biri de etkili siyaset okuryazarlığı için öğrencilerin bilgi, beceri ve değerleri kullanarak kamu yaşamında kendilerini nasıl ifade edeceklerini öğrenmeleridir. Sosyal bilgiler programında demokrasi ile ilgili kazanımlara bakıldığında katılımın sadece oy vermekle sınırlı olduğu kazanımlarına rastlanmıştır. Oy vermenin yanı sıra siyasi süreç hakkında bilgi sahibi olma, ulusal ve uluslararası olayları takip etme, medyaya katılma, dilekçe, imza kampanyası, milletvekillerine mektup yazma, itiraz etme, istekte bulunma ve grev yapma gibi faaliyetlere katılım hakkında kazanımların olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak bu katılım biçimlerine ait kazanımların Sosyal Bilgiler Programı'nda eksik kaldığı görülmektedir.

Tablo 2. 2. Beşinci Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Kazanım
Birey ve Toplum	• Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır. • Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnekler verir.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.
Etkin Vatandaşlık	• Çevresindeki toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir. • Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. • Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar. • Bayrak ve İstiklal Marşı gibi milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.

5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan “Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar” kazanımı sadece yönetim birimlerinin görevlerinin ezberletilmesinden öte değildir. Bu kazanıma alternatif olarak başlangıçta güç, otorite ve yönetimin nasıl oluşturulacağına ve bunlarla nasıl etkileşim içinde olunabileceğine, bu yapıların toplumdaki yerini ve önemini anlatan ve yönetim birimlerinin nasıl oluşturulduğunu, yapılandırıldığını ve sürdürüldüğünü içeren kazanımlar da eklenebilir. Ayrıca öğrencilere bu konularla ilgili olarak bireysel değerlendirmeler yapmayı öğretmek daha sorumlu bireyler olarak etkili kararlar verme yönünde katkı sağlayacaktır. Üretim, Dağıtım ve Tüketim ünitesinde yer alan “bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır” kazanımı, finansal okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı ile siyaset okuryazarlığının iç içe geçebildiğini göstermektedir.

Tablo 2. 3. Altıncı Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Kazanım
Birey ve Toplum	• Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır. • Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
Kültür ve Miras	• Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. • Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
Bilim Teknoloji ve Toplum	• Telif ve patent hakları saklı ürünlerinin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	• Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
Etkin Vatandaşlık	• Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır. • Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar. • Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları değerlendirir. • Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar. • Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar. • Türk tarihinden güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.
Küresel Bağlantılar	• Türkiye Cumhuriyetleri ile komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkimizi değerlendirir.

Siyasetin en yaygın algısı hükmedenlerin hükmedilenle, azınlığın çoğunlukla, hükümetin vatandaşlarıyla olan ilişkisiyle ilgili olduğudur. Bazı kazanımlar yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişki, yönetimin karar alma süreci ve toplumda demokrasinin önemi ile ilgilidir. Ayrıca siyasete katılım öneminin anlatımı sadece ülke adına karar alma

basamağında bulunan oy verme işlemi ile sınırlıdır. Ders kitaplarında ve sınıflarda yapılan etkinliklerde sadece oy kullanmanın önemi vurgulanmaktadır.

Sosyal bilgiler programının kazanımları içerisinde dilekçe yazabilme, imza kampanyası düzenleyebilme, milletvekillerine mektup yazabilme, kamu bürokrasisine fikir, itiraz ve isteklerini belirtebilme, grev yapma, boykot, yürüyüş yapmak ve gösteri düzenlemek gibi hakların yasal yollarla nasıl kullanılacağına dair kazanımlar da olmalıdır. Bu çerçevede sadece bu ilişki ağını açıklayan devletin veya hükümetin resmi hiyerarşik yapısı olan yasama, yürütme ve yargının sadece birbirleriyle olan ilişkisinin verilmesinin, demokrasinin önemine değinmenin, etkin vatandaş tipini anlatmanın, komşu ve diğer ülkelerle olan ilişkilerimizi değerlendirmenin yanında hem yerel hem de daha evrensel kavramlar olan ve demokrasi ile de ilişkili otorite, düzen, kamuoyu, baskı, grev, boykot, gösteri, eylem, ayaklanma, darbe, bağımsızlık savaşı, iç savaş, refah, adalet, temsil ve kanun gibi kavramlar ve bu kavramların içeriği de sosyal bilgiler programına kazandırılmış olunur. Sözü edilen kavramların birçoğu toplumda tabu niteliğindedir ve bu kavramlar bireylere olumsuz ifadeler çağrıştırmaktadır. Bir sosyal bilgiler programı içinde yer alması gereken ve bilinçli siyaset eğitiminin geliştirilebilmesi adına bu kavramların ne anlama geldiğini öğrencilere kazandıracak kazanımlar olmalıdır.

Türkiye'yi ilgilendiren gerek komşu gerekse diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik konulara ait kazanımların sosyal bilgiler programının tüm sınıf düzeylerinde yer alması gerekmektedir. Yakın geçmişimizdeki tarihi olaylara farklı yorumlar getiren bakış açılarının öğrencilere öğretilmesi gerektiği öğretim programında vurgulanmalıdır. Sınıf ortamlarında bu konuların veya bu konuya ait sorunların tartışılması öğrencilerin çatışma ile başa çıkabilmesini, eleştirel karar vermesini ve sosyal sorunlara ilişkin görüş sahibi olmasını sağlar. Sosyal bilgiler programı tüm sınıf düzeylerinde incelendiğinde bu konuya ait kazanımların sadece 6. sınıf düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Günlük hayatın bir parçası olan bu konulara ait kazanımların öğretim programının dışında bırakmak bir çözüm değildir.

Tablo 2. 4. Yedinci Sınıf Düzeyine Göre Siyaset Okuryazarlığı İle İlgili Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Kazanım
Birey ve Toplum	İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir.
Etkin Vatandaşlık	- Demokrasiyi ve demokrasinin gelişim evrelerini açıklar. - Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar. - Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir. - Demokrasinin uygulama süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder. - Bir yaşam biçimi olarak demokratik tutumu benimser.
Küresel Bağlantılar	Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.

Sivil toplum örgütleri politik eğitim içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü demokrasi kültürünün ve demokratik yaşam bilincinin gelişmesinde bu organizasyonlar oldukça etkilidir. Sivil toplum kuruluşları öğrencilerin demokratik süreci anlamalarını kolaylaştıran ve bu sürece dâhil olmaları konusunda öğrencileri istekli kılan unsurlardır. 7. sınıf öğrenme alanlarına ait kazanımlara bu açıdan bakıldığında birtakım eksikliklerin olduğu saptanmıştır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanına ait “Vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir” kazanımı ile küresel bağlantılar öğrenme alanına ait “Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.” kazanımı siyaset eğitiminin içerisinde bulunan sivil toplum kuruluşları ile uluslararası kuruluşların yeri ve önemini yeterince belirtmemektedir. Bu kazanımları sadece örnekler vererek geçmek, konunun tartışılmasını ve analiz edilmesini engellemektedir. Sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar hakkında kazanımlar ezberden öte Türkiye'nin ne yaptığı Türkiye'den ne beklendiği ve Türkiye'ye ne yapılmaması gerektiği algısına ait kazanımları da içerecek şekilde düzenlenmesi belirtilen eksikliği giderecektir. Ayrıca siyaset eğitiminin temel kavramlarına (otorite, düzen, kamuoyu, baskı, grev, boykot, gösteri, eylem, ayaklanma, darbe, bağımsızlık savaşı, iç savaş, refah, adalet, temsil ve kanun) ait kazanımlara bu sınıf düzeyinde de rastlanmamıştır.

5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018), siyaset okuryazarlığı açısından üzerinden incelendiğinde 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim

Programı'nda sadece üç öğrenme alanında siyaset okuryazarlığı eğitimine yönelik kazanımlar olmasına rağmen 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın beş öğrenme alanında siyaset okuryazarlığına yönelik kazanımların olduğu tespit edilmiştir. Her üç öğretim programında da yer alan kazanımlar politik farkındalığın öğrencilerde oluşması için kısmen yeterlidir. Diğer öğrenme alanlarında yer alan kazanımlara bakıldığında toplum bilgisine ve sivil toplum örgütlerine değinildiği görülmektedir. Bu kazanımlar sayesinde öğrenciler daha geniş bir toplulukta bulunan diğer bireylere hizmet etmenin önemini kavrayacaktır. Ayrıca her sınıf düzeyinde yer alan “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı demokrasi ve demokrasinin getirdiklerine yer vermekte ve ayrıca yasalar, hükümet, demokrasiye katılım, insan hakları, adalet sistemi, sahiplenme ve sorumluluk gibi politik değerlere de vurgu yapmaktadır. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında bulunan devletin veya yönetimin yapısı öğrenciye ezberletilmeye çalışılmadan, öğrencilere çevresinde gördüğü kurumların, sivil toplum örgütlerinin görevleri ve amaçları verilmeye çalışılmalıdır. Sosyal bilgiler dersinde öğrencinin yaşadığı çevredeki sorunlar ve dünyadaki güncel olaylar seçilerek bu olayların nedenleri, sonuçları, toplumlara olan olumlu ve olumsuz etkileri de tartışılabilir.

2.7. Siyaset Okuryazarlığı ve Siyaset Eğitimi ile İlgili Çalışmalar

Yapılan araştırmalar sonucunda yurt dışında siyaset okuryazarlığı konusuna ait birçok çalışma olmasına rağmen yurt içinde sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu konuyla benzer özellikler gösteren yurt içi ve yurt dışı çalışmalar, araştırma grubunun yaşları dikkate alınarak aşağıda belirtilmiştir:

2.7.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

2.7.1.1. Öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar. Tarhan (2016a), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Kavramına İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi” adlı çalışmasında öğretmen adaylarının siyaset kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmacı, eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin siyaset kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar ile bu metaforların ortak özellikler bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplandığını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 115 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının siyaset kavramına ilişkin yaratıcı anlamlar yükledikleri ve siyasetle ilgili bilinen tanımların dışına çıktıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda

elde edilen metaforlar, siyaset kavramının öğretmen adayları tarafından nasıl algılandığını belirlemek amacıyla güçlü birer ipucu özelliği taşımaktadır.

Faiz (2016), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları” adlı tez çalışmasında sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının siyasi okuryazarlık düzeylerini belirlemek, siyaset okuryazarlığını oluşturan bileşenler (bilgi-duyuşsal eğilim-davranış/beceri) üzerinde çeşitli değişkenlerin etkisini ortaya koymak ve öğretmen adaylarının zihinlerindeki vatandaşlık eğitimi ve siyaset okuryazarlık aktarımı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın nicel bölümünün örneklemi, 1188 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel bölümünün çalışma gurubunu ise 20 tane sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalamasına bakıldığında siyaset okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmektedir. Araştırmanın nitel bölümünde elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adayları; etkili vatandaşlık eğitiminin öğretim materyallerinden, öğretim kaynaklı olmasından, öğretim ilkelerinden ve ders içeriğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Tarhan (2015b), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri” adlı makale, bu tez için küçük bir giriş mahiyetindedir. Araştırmacı çalışmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıfta okuyan 10 öğretmen adayına politik okuryazarlık hakkında ne bildiklerini, politik okuryazar bireyler yetiştirmek için eğitim sisteminin nasıl bir role sahip olduğunu, politik okuryazar bir bireyin hangi özelliklere sahip olması gerektiğini, okul yaşamları boyunca aldıkları eğitimin politik okuryazar bir birey olmalarındaki katkısını, bireyin iyi bir politik okuryazar olarak yetişmesinde etkili olan faktörler hakkındaki bilgilerini ve kendi politik okuryazarlıklarını nasıl değerlendirdiklerini sormuştur. Araştırma sonucunda kız katılımcıların erkek katılımcılara göre politik okuryazarlığın ne olduğuyla ilgili daha çok çıkarımda bulunmuştur. Bunun yanı sıra kız katılımcıların politik okuryazarlık ile ilgili çıkarımlarının daha sınırlı olduğu, politik okuryazarlık için belirtilen özelliklerin hemen hemen hepsinde “hoşgörülü olan, güncel olayları takip eden, fikirler üretebilen ve düşünen, politik bilgiye sahip ve okumayı seven kişi” gibi özelliklerin kullanıldığı göze çarpmıştır. Katılımcıların politik okuryazar bireyler yetiştirmede eğitim sistemi görevini gerektiği gibi yerine getiremediğini, buna karşılık politik bilgiye sahip olma konusunu önemsediklerini ve politik okuryazar bir bireyin yeterli politik bilgiye sahip olmasının bireyin haklarını, sorumluluklarını, siyasi ve yasal sistemler hakkında daha bilinçli olmasını sağlayacağını

belirtmiştir. Ayrıca araştırmacı katılımcılardan 10 kişiden 8 kişinin kendini politik okuryazar bir birey olarak görmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kuş (2013), “Political Literacy Status of Pre-Service Social Studies Teacher” adlı çalışmasında Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıfta okuyan toplam 60 öğretmen adayına politikanın ve politik okuryazarlığın ne olduğu, etkin vatandaşlık kavramı hakkındaki bilgileri, kendilerinin birer etkin vatandaş olup olmadığı ve okullarda politikayla ilgili konuların öğretilmesi çerçevesinde konuyla ilgili sorular yönelmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çoğu politika ve politik okuryazarlık kavramlarının içeriğini tam olarak tanımlayamamış, öğrencilerin yarısı politikanın içeriğine yönelik negatif tanımlamalar yapmış, politik okuryazarlığı tanımlamaya çalışan öğretmen adayları ise gündemdeki olaylar ve politika bilgisiyle ilgili olarak tanımlamalar yapmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla sorulara verilen yanıtlardan öğretmen adaylarının politik okuryazarlıkla ilgili bilgi düzeylerinin çok yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akhan (2011), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi” adlı tez çalışmasında İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının "politika bilimine yönelik eğilimlerini" tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmacı geliştirdiği Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Konularına Eğilimlerini Belirleme Ölçeğini 832 öğretmen adayına uygulamıştır. Sonuç olarak öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimleri yüksek bulunmuş fakat gündelik yaşamlarında politika konularına fazla zaman ayırmadıkları tespit edilmiştir.

2.7.1.2. İlkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalar. İnan ve Tarhan (2017), “Ortaokul Öğrencilerinin Temel Siyaset Bilgisi” adlı çalışmasında ortaokul öğrencilerinin temel siyaset bilgilerini araştırmacıların geliştirdikleri bir anket aracılığıyla incelemiştir. Bu çerçevede araştırmacılar tarafından temel siyaset konularını içeren bir anket geliştirilmiştir. Anket maddeleri İnan’ın ortaokul öğrencileri için hazırladığı Genç Bilgi Siyaset (2016) kitabının içeriğindeki yedi başlık (Siyaset, Devlet, İdeoloji, Hükümet Sistemleri, Seçimler ile Kamuoyu ve Propaganda) temel alınarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda anket maddeleri “Siyasetin Tanımı, Devletin İşlevi, İdeolojilerin Algısı, Hükümet Sistemi ve Rejim İlişkisi, Siyasi Partilerin İşlevleri, Seçimlerin Gerekliliği ve Çeşitli Biçimleri ve Kamuoyunun Tanımı” başlıkları ile ilgilidir. Anket, 7 ve 8. sınıfta

okuyan 286 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin temel siyaset bilgilerinde eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Kuş ve Tarhan (2016)'ın "Political Education In Social Studies Classroom: A Perspective From Turkey (Sosyal Bilgiler Sınıflarında Politik Konuların Öğretimi)" adlı çalışmalarında Denizli ve Kastamonu illerinde iki farklı araştırmacı tarafından 12 sosyal bilgiler öğretmenini sınıf içinde gözleme tabi tutulmuş ve ayrıca 75 sosyal bilgiler öğretmenin politik konularla ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin görüşleri ile sınıf içindeki uygulamaları arasında birtakım farklılıklar görülmüştür. Öğretmenler, sosyal bilgiler derslerinde öğrencilere temel siyaset bilgilerinin öğretilmesi ve siyasi süreçlere ilişkin bilgilerin verilmesi gerektiğini ifade ederken gözlem sonuçlarında birçok sosyal bilgiler öğretmenin temel siyaset ve siyasi süreç bilgilerine uygulama sırasında yer vermediği ortaya çıkarılmıştır.

İnan (2016a), "Çocuk ve Siyaset: Sosyal bilgiler dersinde (ortaokullarda) Siyaset Eğitimi-Bir Teorik Çerçeve Denemesi" adlı çalışmada siyasetin insanlar için önemli ve gerekli bir araç olduğunu göstermeye çalışmış ve temel siyaset konularının sosyal bilgiler dersinin içeriği ile ilgili bağlantılarına değinmiştir.

Tarhan (2015a), "Children And Politics: Mental Images Of Elementary School Students About The Concept Of Politics" adlı çalışmada ilköğretim öğrencilerinin siyasete ilişkin geliştirdikleri metaforları analiz etmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerine devam eden 53 kız, 41 erkek olmak üzere toplam 94 öğrenci oluşturmaktadır. Toplanan verilerin sonucunda öğrencilerin toplam 76 metafor geliştirdikleri görülmüştür. Geliştirilen bu metaforlar 7 farklı kategoride toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin siyaset kavramına yönelik ürettiği metaforların iki tanesi olumlu, beş tanesi olumsuz kategoride toplanmıştır.

2.7.1.3. Kitap ve kitap bölümü olarak yapılan çalışmalar. İnan ve Tarhan (2018) Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar-I adlı kitapta yer alan Siyasetin Öğretimi ve Siyaset Okuryazarlığı adlı bölümünde siyaset kavramının içeriği, siyasetin öğretilip öğretilmeyeceği, siyaset okuryazarlığı kavramının tanımı ve içeriği, siyaset eğitiminin içeriği ve siyaset okuryazarlığı ile sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir.

İnan (2016b) ise Genç Bilgi Siyaset adlı kitabında gençlerin ve çocukların gözüyle siyaset bilimine ilişkin temel kavramlara ait açıklamalara yer vermiştir. Çalışmada siyaset bilimine ait kavramların tanımları yapılırken bu tanımlar resimler ve uygulamalarla örneklendirilmiştir.

Kuş (2013), Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar adlı kitabın Politik Okuryazarlık ve Aktif Vatandaşlık adlı bölümünde politik okuryazarlık kavramına ait açıklamalarına ve bu kavramın sosyal bilgiler dersiyle olan bağlantısına yer vermiştir.

Şan (2019), 21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi adlı kitabın Etkin Vatandaş Olma Yolunda Okuryazar Olmak: Politik Okuryazarlık ve Hukuk Okuryazarlığı bölümünde politik okuryazarlığını, hukuk okuryazarlığını ve etkin vatandaşlığı kavramsal çerçeve açısından ele almıştır.

2.7.1.4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı hakkında yapılan çalışmalar. Kara ve Tangülü (2017), Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Hukuk ve Politik Okuryazarlığı Üzerine Bir Durum İncelemesi adlı çalışmasında araştırmacılar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan hukuk ve politik okuryazarlığa ilişkin genel amaçları, becerileri, kavramları, değerleri, öğrenme alanları ve kazanımları tablolar halinde sunmuştur.

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Siyaset okuryazarlığı ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların okul öncesi dönemlerde başladığı, eğitim süreci boyunca da devam ettiği ve öğretmenlerin siyaset okuryazarlık uygulamalarına ilişkin çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileriyle yapılmasının yanı sıra öğretmenlerin siyaset okuryazarlığını geliştirmek için de yapıldığına rastlanmıştır.

2.7.2.1. Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalar. Simon (2014), "Political Competence of Children and Social Background: Results of Study With French Primary School Children (Çocukların Siyasi Yeterliliği ve Toplumsal Arka Planı: Fransız İlköğretim Okulu Çocuklarıyla Çalışmanın Sonuçları)" adlı çalışmasını 2013 ve 2014 yıllarında 8-9 yaşlarında toplam 75 öğrenciyle; 9-10 yaşlarında toplam 55 öğrenciyle; 10-11 yaşında olan toplam 145 Fransız öğrenciyle yürütmüştür. Araştırmacı öğrencilerin politik bilgiye ulaştığı kaynakları, politikaya karşı ilgi düzeylerini, iç ve dış politika hakkında bilgisinin olup olmadığını içeren sorular hazırlamıştır. Araştırma sonucunda her soru tipine göre çocukların bilgi düzeyleri farklılık göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin %88,4'ünün kendi ülkelerinde cumhurbaşkanı olan Nicolas Sarkozy'yı %68'inin Başkan Obama'yı bildiği fakat %5,5'inin ise Christiane Taubira'yı bilmediği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin gündemde olan kişilerin daha çok bilindiği ve gündemi çok meşgul etmeyen (Christiane Taubira: Fransa Adalet Bakanı) politik karakterleri

tanımadıkları saptanmıştır.

Maitles ve Deuchar (2004), “Why Are They Bombing In Iraqis?: Political Literacy Among Primary Pupils (Irak Neden Bombalanıyor? İlkokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlığı)” adlı çalışmasında İskoçya’nın batısında bulunan 10 ayrı ilkokulda 6. ve 7. sınıfta okuyan öğrencilerle Irak’taki savaşın sebepleri, savaşı başlatanların kim olduğu, sebep ve sonuçlarının neler olabileceği gibi konuları içeren öğretmenlerin de sınıfta bu konuları ele aldıkları kısa süreli bir çalışma tasarlanmıştır. Öğretmenler, sınıf ortamında bu konulara değinirken öğrencilerin hangi unsurlara değer verdikleri, Irak Savaşı’nın boyutlarının neler olabileceği, etkileri ve sonuçları üzerinde konuşmuşlardır. Bu konuşmalar esnasında öğretmenler yönlendirici olmamış rehber olma özelliğini korumuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler bu savaşın hangi liderlerin işbirliği sonucunda başladığına, bu liderlerin kişilik özelliklerine, savaşın insani değerlere olan etkilerine ve sonuçlarına değinmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin bu konuya ilişkin bilgileri televizyondan elde ettiği de tespit edilmiştir. Bu durumu tartışan öğrencilerin gündem hakkında bilgi sahibi olduğu ve konuya duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Thorson ve McKeever (1983), “Thematic Memory for Politics in Children (Çocuklarda Siyaset İçin Tematik Bellek)” adlı çalışmasında Columbus ve Ohio’da dördüncü sınıf düzeyinde (8-9 yaşında) olan 60 çocukla güncel konulara ve o günün siyasi konularına ait hazırladığı ölçek kapsamında ortalama 45 dakikalık görüşmeler yapmıştır. Öğrencilerin bu konulara ait belirttiği kavramların yetişkinlerinkinden çok farklı olduğu ve bazı kavramları (yönetim, başkan, seçim) ise yanlış anladıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayla birlikte çocukların politik süreçleri ve politikaya ait değerleri nasıl öğrenebileceği konusu gündeme gelmiştir.

Greentein (1960), “The Benevolent Leader: Children’s Images of Political Authority Children’s Images of Political Authority (Yardımsever Lider: Çocukların Siyasi Otorite İmgeleri)” adlı çalışmasında 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde öğrenim gören toplamda 659 öğrenciyle belli periyotlarda iki yıl süren (1957-1959) görüşmeler yapmıştır. Görüşmede politikayla uğraşan liderler ve onların görevleri, adaleti sağlayan yetişkinlerin kimler olduğu (başkan, belediye başkanı, doktor, polis şefi, hâkim, öğretmen, din görevlisi ve dini lider) ve görevleri, o dönemde siyasette etkili olan kişiler ve bu kişilerin toplumda üstlendiği rolleri sorulmuştur. Kendilerine yöneltilen bu sorulara 4. sınıf öğrencileri %96, 5. sınıf öğrencileri %97, 6. sınıf öğrencileri %90, 7. sınıf öğrencileri %99 ve 8. sınıf öğrencileri ise %100 oranlarında doğru cevap vermiştir. Bu çalışmayla aslında küçük yaş

dönemlerinden itibaren öğrencilerin siyasete ilişkin bilgilerinin olduğu ve okullarda yapılacak bilinçli eğitimle bu düzeylerin daha da yukarılara çıkarılabileceği ortaya konmuştur.

Connel (1973), “The Child’s Construction of Politics (Siyasetin Çocukta Anlamı)” adlı çalışmasında 149 Avusturalyalı 4-6 yaş aralığındaki çocuklarla siyaset hakkında görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda okul öncesi dönemdeki çocukların siyasetle ilgili kavramlara ait bilgilere (siyasi lider figürleri, bayrak, başkan ve başkanın eşi) sahip olduklarını ve bu bilgileri ev, okul ve medyadan edindiklerini tespit etmiştir.

2.7.2.2. Lise öğrencileri ile yapılan çalışmalar. Lailiyah, N., Yuliyanto, M., Pradhana, G. A. (2018). “Youthizen, Political Literacy, and Social Media (Gençlik, Siyaset Okuryazarlığı ve Sosyal Medya)” adlı çalışmasını 100 lise öğrencisi ile yürütmüştür. Çalışma, karma yöntemle göre tasarlanmıştır. Araştırmanın nicel kısmında öğrencilere anket uygulanmış, nitel kısmında ise öğrencilere ve ailelerine temel siyaset bilgisi, siyaset okuryazarlığı ve bunların medyayla olan ilişkisini ölçen sorulara yer verilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre ailelerin %59’u, öğrencilerin %37’si sosyal medyada siyasetle ilgili mesajlara yer vermektedir. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin aile ortamında siyasetle ilgili tartışmaların günlük aile yaşamının bir parçası olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada gençlerin sosyal medyayı eğlence alanı olarak gördüğüne de vurgu yapılmıştır.

Refaie ve Hörschelmann (2010), “Young People’s Readings of a Political Cartoon and the Concept of Multimodal Literacy” (Gençlerin Siyasi Bir Çizgi Filmi Analiz Etmesi ve Multimodal Okuryazarlık Kavramı) adlı çalışmasında 37 okulda 16-19 yaş aralığındaki lise öğrencileri ile siyasi karikatürler üzerinden onlarla siyaset hakkında konuşmuş ve onların siyaset bilgi düzeylerini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler, kendilerini siyasetle ilgili konularda ilgisiz olarak tanımlamışlardır. Ayrıca karikatürler üzerinde detaylı konuşamadıkları gibi Irak Savaşı gibi güncel konuları içeren karikatürlerde çok yorum yapamamışlar ve özellikle hükümet ve parti politikaları gibi konularda zorlanmışlar.

Harwood (1992), “The Effects of Close Up Participation on High School Students’ Political Attitudes (Kapalı Katılımın Lise Öğrencilerinin Siyasi Tutumlarına Etkileri)” adlı çalışması için 1989 yılında hazırladığı sosyal bilgiler sınıflarındaki tartışma ortamını ve öğrenci davranışlarını incelediği Close Up Foundation Core Programı lise öğrencilerine

uygulamıştır. Ayrıca 6 bölüm (1. Siyasette Rahatlık, 2. Siyasete Karşı İlgi, 3. Siyasete Güven, 4. Siyasi Etkinlik, 5. Kadının Siyasete Katılımı, 6. Sınıf İçi İklim) içeren ölçek 15-19 yaş ortalamasında bulunan toplam 28.000 lise öğrencisine uygulanmıştır. Programda elde edilen sonuca göre uygulanan ölçeklerde verilen yanıtlara göre öğrencilerin hükümete ve siyasi katılıma karşı olumlu duygularının arttığı ortaya konmuştur. Ayrıca tartışma ortamının olduğu sınıflarda öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade edebildiği ve yapılan tartışmalara daha rahat katılabildiği tespit edilmiştir.

2.7.2.3. Öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan çalışmalar. Achinstein (2006), “New Teacher and Mentor Political Literacy: Reading, Navigating and Transforming Induction Contexts (Öğretmen ve Mentör Öğretmenlerin Siyaset Okuryazarlık Durumları: Okuma, Gezinme ve Dönüştürmeyi Başlatma İçerikleri)” adlı çalışmasında Kaliforniya’nın 60 ayrı semtinde görev yapan 2750 yeni öğretmen ve 772 mentorla bir yıl süren bir çalışmanın sonuçlarına yer vermiştir. Bu çalışmayla Achinstein öğretmenler, onun mentorları ile müdürleri ve meslektaşlarıyla da 1-1,5 saat süren görüşmeler yapmıştır. Bu çalışma çerçevesinde öğretmenlerin ve mentorların siyaset bilgisine, siyaset okuryazarlığı için sınıfta yaptıklarına bakılmıştır. Öğretmenlerin ve mentorların siyaset okuryazarlıklarını geliştirmek için siyasetle ilgili okumalarına, sınıflarında siyasetle ilgili yönlendirmelerine ve siyaset okuryazarlığına yer vermelerine ilişkin 3 ana konu önemsenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin ve mentorların siyaseti olumsuz görmesinin yanı sıra siyasetin okul ortamında rahatça konuşulamıyor olması ve sınıflarda da öğrencilerle konuşulmadığı tespit edilmiştir. Özellikle bu sıkıntıların mentorların siyaset okuryazarlıkla ilgili sıkı bir eğitim programına dâhil edilmesiyle çözülebileceği sonucuna varılmıştır.

Heron ve McManus (2003), “Political Literacy and the Teaching of Social Policy. A Study into the Political Awareness and Political Vocabularies of First Year Undergraduates (Siyaset Okuryazarlık ve Sosyal Politika Öğretimi: Birinci sınıfların Siyasi Farkındalığı ve Siyasi Kelimeleri Üzerine Bir Çalışma)” adlı çalışmasında sosyal bilimler lisans 1. sınıf öğrencilerinin kendi geliştirdiği ve o döneme ait güncel olayları içeren bir anket ile öğrencilerin siyasi farkındalık düzeylerini ve siyasete yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarında öğrencilerin siyasi farkındalık düzeylerinin düşük olduğu, siyasetle ilgili kavramlara ilgisiz olduğu bununla birlikte kötü haber farkındalığı ve bilgi toplama becerilerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.7.2.4. Öğretim programı hakkında yapılan çalışmalar. Davies, Mizuyama, Ikeno, Parmenter ve Mori (2013), “Political Literacy in Japan and England (Japonya ve İngiltere’de Siyaset Okuryazarlık)” adlı çalışmalarında Japonya ve İngiltere’nin eğitim programlarını ve ders kitaplarını incelemişler, bu programlarda ve ders kitaplarında siyaset okuryazarlık konusunun yer alıp almadığı ile ilgili tespitler ortaya koymuşlardır. Ayrıca her iki ülkede eş zamanlı olarak siyaset konularını içeren öğrenme alanının işlendiği dönemlerde öğretmenlerin ders işleme süreci gözlemlenmiştir. İngiltere’deki öğrencilere kraliçe ile ilgili bir makale okunmuş, bu makale tartışılmış ve öğrenciler İngiltere’de var olan siyaset üzerine konuşturulmuştur. Japonya’da ise öğretmen, o dönemin başbakanının ülkede izlediği siyaset üzerine derse bir haber getirmiş ve öğrenciler bu haberden yola çıkarak ülke siyaseti üzerine tartışmışlardır. Ayrıca her iki ülkenin eğitim programlarında ve ders kitaplarında yer alan siyaset okuryazarlık konusuna ilişkin benzer veriler elde edilmesine rağmen bu iki ülkenin eğitim programlarında bazı farklılıklara (Vatandaşlık eğitimi gibi konuların içerik ve ders saatlerinde) rastlamışlardır. İngiltere’nin vatandaşlık eğitimi konusuna gerek ders programlarında gerekse ders kitaplarında daha fazla önem verildiği tespit edilmiştir.

Siyaset okuryazarlık ve siyaset eğitimine ilişkin yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar incelendiğinde, yurt içinde siyaset okuryazarlığa ilişkin yapılan çalışmaların daha çok öğretmen adayları ile yapıldığı yurt dışında ise, okul öncesinden öğretmenliğe kadar uzanan geniş bir yaş diliminde siyaset okuryazarlığı ve siyaset okuryazarlığının farklı boyutları ele alınarak çeşitli çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte siyaset okuryazarlığı ve siyaset eğitimi ile ilgili olarak yapılan çalışmaların daha çok ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Hem yurt içinde hem yurt dışında ders programları ile siyaset okuryazarlık konusunun birlikte ele alındığı çalışmaların da yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. İlköğretimde ve ortaokul beşinci, altıncı ve yedinci sınıfta yer alan sosyal bilgiler dersi siyaset okuryazarlık ve siyaset eğitiminde önemli bir rol oynamasına karşın, bu ders kapsamında öğretmenlerin siyaset okuryazarlık ve siyaset eğitimi uygulamalarına yönelik yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışma sayısının yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

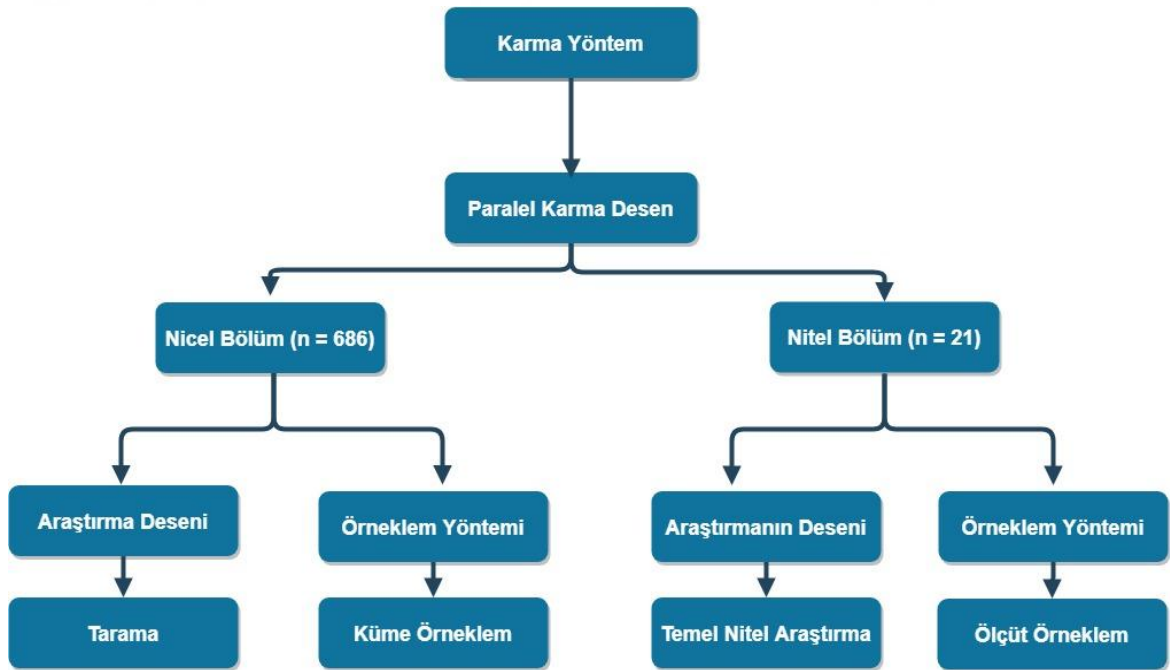
3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşleri hem nicel hem de nitel yöntemin bir arada kullanıldığı karma yöntemden (mixed method) yararlanılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanan bu araştırma karma yönetime uygun olarak tasarlanmıştır. Karma yöntem araştırması, araştırmacı tarafından araştırmayı anlama ve araştırmanın derinliğini artırmak amacıyla nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının kendine özgü bileşenlerinin birleştirilerek oluşturulduğu bir araştırma türü olması nedeniyle tercih edilmiştir.

Bir araştırmanın nicel ya da nitel araştırmalar çerçevesinde yapılması gerektiğini düşünen araştırmacılar olmasına rağmen bu iki yöntemi birleştirerek araştırma sorularına daha derin cevaplar bulunabileceğini kabul eden araştırmacılar da vardır. Nitel ile nicel araştırma, farklı resim veya bakış açıları ortaya koyarken her ikisinin de sınırlılıkları vardır. Araştırmacılar birkaç katılımcıyı nitel yöntemler kullanarak incelerken sonuçları daha çok kişiye genelleme yeteneği ortadan kaybolur. Araştırmacılar, çok sayıda insanı nicel yöntemler kullanarak incelerken tek bir bireye yönelik anlayış azalır. Bu nedenle bir yöntemin sınırlılıkları diğer yöntemin güçlü yanları ile telafi edilebilmekte; nitel ve nicel verilerin bileşimi bir araştırma problemine yönelik bu yaklaşımların kendi başlarına sağladığından çok daha bir anlayış sağlar (Creswell ve Clark, 2015, s.10). Nicel araştırmaların “derinlik”, nitel araştırmaların ise “genelleme” noktalarındaki zayıflıklarını gidermesi her iki araştırma yönteminin birleştirilmesiyle mümkün olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.354). Karmaşık yapıya sahip olan araştırma problemlerini derinlemesine anlama gayreti, nicel araştırmaların sayılarla ve nitel araştırmaların kelimelerle sağladığı bilgileri, tek başlarına yetersiz kılmakta ve her iki yöntemin birleştirilmesini gerektirmektedir. Karma yöntem araştırması, araştırma problemini çözmeye yönelik nitel ve nicel araştırmaların tüm yöntemleri kullanabilmesi yönünden pratiktir. Pratik olmasının diğer bir nedeni bireylerin hem sayıları hem de kelimeleri

kullanarak problem çözme eğiliminde olmasıdır. Bundan dolayı araştırmacıların dünyayı anlamak için karma yöntem araştırmasını tercih etmeleri doğaldır (Creswell, 2015, s.15).

Alanyazında karma yöntemle ilgili farklı desenler önerilmektedir. Alanyazında karma yöntemle ilgili farklı desenlerin önerildiği dikkat çekmektedir. Bunlardan birinde paralel karma desen, açıklayıcı (sıralı) karma ve keşfedici (sıralı) karma olarak üç ana desenin yanında bunların içinde yer aldığı iç içe, dönüştürücü ve çok aşamalı karma desen de bulunmaktadır (Creswell, 2014; Creswell ve Plano Clark, 2014). Çalışılacak desenin seçilmesinde ise bazı önemli etkenler yer almaktadır. Beklenen sonuçlar, verilerin birleşik veya ayrı sunulması, verilerin toplanma zamanına ve veri setine verilen önem uygun alan desen seçimindeki etkenleri ifade etmektedir (Creswell, 2014, s.154).

Şekil 3. 1. Araştırmanın yol haritası

Bu çalışmada desen seçimine yönelik sınıflama dikkate alındığında özellikle nicel ve nitel verilerin eş zamanlı toplanması ve bu verilerin birleştirilerek sunulmasına bağlı olarak, nitel ve nicel aşamaların eş zamanlı gerçekleştirilmelerine ve yorumlama sırasında birleştirilmelerine bağlı olarak da bahsi geçen üç ana desenden paralel karma desen kullanılmıştır. Paralel karma desen dört aşamada gerçekleştirilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2014):

- İlk aşamada; çalışmanın araştırma soruları için nicel ve nitel veriler aynı anda toplanır, fakat bir veri seti diğer veri setinin sonuçlarına dayandırılmadığından birbirinden ayrıdır.
- İkinci aşamada; elde edilen verilerin her biri kendi (nitel veya nicel) analiz sürecine göre analiz edilir.
- Üçüncü aşamada; birbirinden bağımsız bu iki veri türünü ilişkilendirmeyi veya karşılaştırmayı kolaylaştırmak için elde edilen veriler sonuçlara dönüştürülür.
- Son aşamada ise, iki sonuç grubunun (nicel ve nitel bölüm) hangi yollarla ve ne ölçüde birbirlerini desteklediği veya ayrıldığı yorumlanarak birleştirilir.

3.1.1. Nicel Bölüm

Çalışmanın nicel bölümünde tarama (survey) araştırmasından yararlanılmıştır. Tarama araştırması; belli bir örneklem ile yürütülen çalışmalar neticesinde herhangi bir konuda sayılarla ifade edilen eğilim, tutum veya görüşlerin tüm evrene genellenmesine fırsat veren bir nicel araştırma desenidir (Creswell, 2014, s.154-155). Christensen ve diğerleri, 2015, s.368) göre tarama araştırması, zaman içinde gerçekleşen değişiklikleri ya da belirli bir durumun farklı boyutlarını ortaya çıkarma amacıyla uygulanmaktadır. Tarama araştırmalarında genellikle hedef kitlenin cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik durum gibi kişisel özellikleri ile bir olguya ilişkin var olan performans, görüş, düşünce ve tutumlar tekil ya da bazı faktörlerle ilişkileri bakımından betimlenir (Büyüköztürk, 2014, s.2).

Bu çalışmada tarama araştırmasının kullanılmasıyla çalışmanın diğer ayağı olan nitel araştırma sürecinden elde edilen verilerin çeşitlemesine imkân tanınmıştır. Bu tür araştırmalarda asıl amaç incelenen durumu derinlemesine tanımlamak ve açıklamaktır. Betimleme yöntemine dayandırılan araştırmalarda amaçların ifade ediliş biçimi genellikle soru cümleleri ile olur. Bunlar “Ne idi?”, “Nedir?”, “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden oluşmaktadır?” gibi sorulardır (Karasar, 2002, s.77). Bu desenin tercih edilmesinin sebebi, öğrencilerin siyaset okuryazarlığı konusunda bilgi sahibi olmamasıdır. Bu nedenle çalışmada tutum ölçeği geliştirmek yerine siyaset okuryazarlığının üç boyutuyla (başarı, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış) ilgili bilgilerin ortaya çıkarılması amacıyla siyaset okuryazarlık ölçeği geliştirilmiştir (Bakınız Ek-2, Ek-3, Ek-4).

3.1.2. Nitel Bölüm

Araştırmanın nitel bölümü öğrencilerin siyaset bilimine yönelik bakış açılarını, algılarını, deneyimlerini kısaca temel siyaset bilimi ile ilgili var olan durumu derinlemesine

resmedebilmek amaçlandığından araştırma süreci nitel temel araştırma yöntemine uygun olarak yürütülmüştür. Bu yöntemde farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olguları ortaya çıkarmak için görüşmeler yapılır. Görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim ve esneklik yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacının görüşülen bireyle güven ve empatiye (ki siyaset gibi hassas olunan konuda buna fazlasıyla dikkat edilmelidir.) dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortamda bireyler kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları ortaya koyabilirler (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s.20). Bu bakımdan nitel araştırmalarda katılımcıların bakış açılarının ortaya çıkarılması önemlidir. Nitel araştırmalarda katılımcıların neyi önemli ve anlamlı gördüklerine göre araştırma yönlendirilir (Özden ve Saban, s.8-9).

Bu araştırmada belirli soruların cevabını bulma ve görüşme esnasında ek bilgi ile karşılaşılma ihtimalleriyle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (Ek-5). Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı önceden hazırladığı sorulara sadık kalarak hem önceden hazırlanmış soruları sorma hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.150). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en güçlü yanlar esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soru sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi olarak sıralanabilir (Biley' den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.148-149).

Mülakat verileri çeşitli şekillerde kaydedilmektedir. Bunlar; teyp veya herhangi bir kayıt cihazıyla kayıt yapmak, mülakat boyunca katılımcının söylediği önemli noktaları not almak ve mülakattan sonra hatırlanan önemli noktaları yazmak suretiyle mülakat verileri araştırmacı tarafından kaydedilmektedir (Çepni, 2005, s.70). Bu araştırmada, araştırmacı veri kaybını en aza indirmek için ses kayıt cihazı kullanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, araştırmanın nicel kısmına katılan çalışma grubu ve görüşmeye katılan çalışma grubu olarak iki alt grupta değerlendirilmiştir. Bunlar sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

3.2.1. Nicel Bölüm İçin Çalışma Grubu

Araştırmanın nicel bölümünün örneklemini temsiliyeti artırabilmek adına 2017-2018 eğitim öğretim yılında Denizli'nin merkez ilçeleri Merkezefendi ve Pamukkale'deki düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyden altışar okul olmak üzere toplam 18 ortaokuldan oluşturulmuştur. Siyaset eğitiminde sosyo-ekonomik ve kültürel etkenler önemli değişkenler olduğu için araştırmanın nicel bölümünde olasılıklı örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Küme örnekleme, çalışılması düşünülen evrende doğal olarak oluşmuş veya farklı amaçlarla yapay olarak oluşturulmuş, kendi içinde belirli özellikler açısından benzerlikler gösteren değişik grupların olması durumunda kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.133). Bu yöntemle göre okullar üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzey olarak üç gruba ayrılmıştır. Bu okulların belirlenme sürecinde öncelikle Denizli'deki tüm ortaokulların (229 okul) listesi Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü resmi web sayfasından 9 Nisan 2018'de çıkarılmıştır. Ardından Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Temel Eğitim Hizmetleri bölümüne gidilerek ilgili bir şube müdürü ile birlikte öğrencilerin seçileceği okullar sosyo-ekonomik düzeye göre 13 Nisan 2018 tarihinde belirlenmiştir. Denizli merkezde bulunan ortaokulların her biri altışar okuldaki oluşan 3 farklı sosyo-ekonomik düzeye ayrılmıştır.

Öğrenci çalışma grubu Denizli merkezde karma yöntem kapsamında öncelikle nicel araştırma türlerinden tarama yöntemini gerçekleştirmek üzere ölçek uygulaması sırasında 18 ortaokuldan küme örnekleme yöntemiyle seçilen 7. sınıf öğrencilerine (686 öğrenci) 24 Nisan 2018 ile 16 Mayıs 2018 yılında siyaset okuryazarlığı ölçeği (Başarı, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış) uygulanmıştır (Ek-8). Tablo 3.1'de öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 1. *Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı*

	n	%
Cinsiyet	Kız	384
	Erkek	302

Tablo 3.1'de görüldüğü üzere öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında %56'lık (384) oranın kız, %44'lük (302) oranın erkek olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubundaki kızların sayısı erkeklerden 82 kişi fazladır. Denizli'de ortaokul 7. sınıfta okuyan kız öğrenci sayısı 3.253, erkek öğrenci sayısı ise 3.404'tür. Evrene ait bu verilere bakıldığında erkek öğrenci sayılarının kız öğrenci sayılarından 151 kişi fazladır. Gerek

evrene gerekse örnekleme bakıldığında kız öğrenci ile erkek öğrenci arasındaki sayı farkının fazla olmadığı görülmektedir.

Tablo 3. 2. *Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Okullar*

	Okullar
Üst Sosyo-Ekonomik Düzey	1. Denizli Basma Sanayi Ortaokulu 2. Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu. 3. Hayırseverler Ortaokulu 4. Hürriyet Ortaokulu 5. Sıdika Çalışkan Ortaokulu 6. 100. Yıl Mehmetçik Ortaokulu
Orta Sosyo-Ekonomik Düzey	1. Doktor Necdet Durmuş Ortaokulu 2. Denizli Ticaret Ortaokulu 3. Lütfi Ege Ortaokulu 4. Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu 5. Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu 6. Pamukkale Ortaokulu
Alt Sosyo-Ekonomik Düzey	1. Üçler Ortaokulu 2. Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu 3. Hulusi Kulaklı Ortaokulu 4. Şemikler Amiroğlu Ortaokulu 5. TOKİ Ortaokulu 6. Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu

Tablo 3.2’de uygulama yapılan okulların Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından sosyo-ekonomik düzeye göre nasıl ayrıldığı gösterilmektedir. Tablo 3.3’te ise öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 3. *Örneklemin Ortaokullara Göre Dağılımı*

Okul Adı	n	%
100. Yıl Mehmetçik Ortaokulu	36	5,2
Denizli Ticaret Ortaokulu	41	5,9
Denizli Basma Sanayi Ortaokulu	41	5,9
Doktor Necdet Durmuş Ortaokulu	39	5,7
Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu	33	4,8
Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu	48	7,0
Hulusi Kulaklı Ortaokulu	38	5,5
Hürriyet Ortaokulu	38	5,5
Lütfi Ege Ortaokulu	36	5,2
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	38	5,5
Hayırseverler Ortaokulu	41	5,9
Pamukkale Ortaokulu	39	5,7
Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu	38	5,5
Sıdika Çalışkan Ortaokulu	41	5,9
Şemikler Amiroğlu Ortaokulu	31	4,5
TOKİ Ortaokulu	43	6,2
Üçler Ortaokulu	38	5,5
Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu	31	4,5

Tablo 3.3'te görüldüğü gibi ortaokullar arasında en çok öğrenci % 7,0'lık (48) oranla Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulunda iken en az öğrenci %4,5 (31) Şemikler Amiroğlu Ortaokulunda ve Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu'ndadır. Bu durum, bu farklılığın nedeni olarak ailelerin sosyo-ekonomik ve sosyokültürel düzeylerini düşündürmektedir. Ayrıca buna ek olarak Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu akademik başarıyı ön planda tutan, öğrenciyi lise sınavlarına hazırlamayı hedefleyen ve bu amaçla deneme sınavlarının fazla yapıldığı bir ortaokuldur. Ailelerin çocuklarının iyi bir liseyi kazanmasını istemeleri, bu okulun çevresinde ikametgâh etmeyenleri bile çocuklarını bu okula kaydetmeye yöneltmiştir. Bu nedenlerle bu okulun öğrenci sayısı diğer okullara göre fazladır. Tablo 3.4'te öğrencilerin babalarının mesleklerine ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. *Örneklemin Baba Mesleğine Göre Dağılımı*

Baba Mesleği	n	%
Devlet memuru, şef, müdür vb.	168	24,4
Özel sektörde memur, müdür vb.	95	13,8
İşçi	106	15,4
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.	27	3,9
Tüccar/sanayici/işadamı	21	3,0
Doktor, mimar, avukat vs.	53	7,7
Serbest meslek	140	20,3
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	35	5,1
Diğer çalışan	12	1,7
Emekli	21	3,0
İşsiz, iş arıyor	9	1,3
Çalışamaz halde	2	3

Tablo 3.4'te görüldüğü gibi öğrencilerin baba mesleğinin dağılımına bakıldığında en çok %24,4'lük (168) oranını devlet memuru, şef, müdür vb. oluştururken en az % 3'lük oranını ise çalışamaz halde olanlar oluşturmaktadır. Tablo 3.5'te öğrencilerin annelerinin mesleğine ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 5. *Örneklemin Anne Mesleğine Göre Dağılımı*

Anne Mesleği	n	%
Devlet memuru, şef, müdür vb.	126	18,3
Özel sektörde memur, müdür vb.	129	18,7
İşçi	130	18,8
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.	58	8,4
Tüccar/sanayici/işadamı	5	,7
Doktor, mimar, avukat vs.	24	3,5
Serbest meslek	86	12,5
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	31	4,5
Diğer çalışan	11	1,6
Emekli	13	1,9
Ev hanımı	73	10,6
İşsiz, iş arıyor	3	,4
Çalışamaz halde	1	,1

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi öğrencilerin anne mesleğinin dağılımına bakıldığında en çok %18,8'lük (130) oranla işçi olanlar oluştururken en az % 1'lik (1) çalışamaz halde olanlar oluşturmaktadır. Tablo 3.6'da öğrencilerin babalarının eğitim durumuna ilişkin dağılımları birey ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 6. *Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı*

Baba eğitim durumu	n	%
Yok	4	6
İlkokul	36	5,2
Ortaokul	84	12,2
Lise	308	44,6
Üniversite	237	34,3
Yüksek lisans	20	2,9
Doktora	1	1

Tablo 3.6'da görüldüğü gibi öğrencilerin babalarının eğitim durumunun dağılımına bakıldığında en çok %44,6'lık (308) oranla lise mezunları oluştururken en az % 6'lık (4) oranla eğitimleri yok kısmı olanlar oluşturmaktadır. Bu durum öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin çok yüksek olmadığı anlamına gelmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin 2017 verilerine göre Türkiye'de lise ve üniversite mezunu erkek sayısı 7.741,349'dur. Bu durum araştırmanın örnekleminde bulunan öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerinin Türkiye'deki lise ve üniversite mezunu erkek sayısına oranla yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 3.7’de öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 7. *Örneklemin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı*

Anne Eğitim Durumu	n	%
Yok	12	1,7
İlkokul	69	10,0
Ortaokul	115	16,7
Lise	291	42,2
Üniversite	173	25,1
Yüksek lisans	28	4,1
Doktora	2	,3

Tablo 3.7’de görüldüğü gibi öğrencilerin babalarının eğitim durumunun dağılımına bakıldığında en çok % 42,2’lik (291) oranla mezunları oluştururken en az % 1,7’lik (12) oranla eğitimleri yok kısmı olanlar oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 verilerine göre Türkiye’de lise ve üniversite mezunu kadın sayısı 6.054,615’tir. Türkiye nüfusu 80 milyon olduğuna göre lise ve üniversite mezunu kadın sayısı bu nüfus sayısında oldukça azdır. Bu durum araştırmanın örnekleminde bulunan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin Türkiye’deki lise ve üniversite mezunu kadın sayısına oranla yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca gerek Türkiye’de gerekse bu araştırmada yer alan öğrencilerin annelerinin lise ve üniversite mezunu olma durumu erkelere oranla daha azdır.

Tablo 3.8’de öğrencilerin ailelerinde siyasete ilgi duyan birey olup olmamasına ilişkin dağılımları birey sayısı ve yüzde istatistikleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 8. *Örneklemin Ailede Siyasete Karşı İlgi Duyan Birey Olmasına Göre Dağılımı*

		n	%
Ailemde siyasete karşı ilgi duyan bireyler	Var	232	33,7
	Yok	454	66,3

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi öğrencilerin ailelerinde siyasete karşı ilgi duyan birey olma durumunun dağılımına bakıldığında %66,3’lük (454) oranla siyasete karşı ilginin yok olduğu, %33,7’lik (232) oranla siyasete karşı ilginin var olduğu tespit edilmiştir. Bu durum %50’den fazla bir dilimin öğrencileri ailelerinde siyasete karşı ilginin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Örnekleminde bulunan öğrencilerin ailelerinde siyasete karşı ilgi duyan bireylerin az olması öğrencilerin bu soruyu ailelerinin bir partiye üye olma ya da aktif olarak siyasetle ilgilenme olarak algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

3.2.2. Nitel Bölüm İçin Çalışma Grubu

Nitel bölüm örneklem seçiminde öğrencilerin sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinden alınan öğretmen görüşleri, sosyal bilgiler dersine ait not ortalamaları ve öğrencilerin gönüllüğü esas oluşturmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenleri, derse aktif katılım sağlayan ve derse ilgi duyan öğrencileri belirlemişlerdir. Bu belirleme sonucunda oluşturulan listeden yola çıkılarak dersle ilgili not ortalaması yüksek olan öğrenciler belirlenmiştir. Bu öğrenci grubundan da nitel bölümdeki soruları cevaplandırmaya gönüllü olan 11 öğrenci nitel bölümün örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın konusu siyasetle ilgili görüşlerin ifade edilmesi olduğu için derse ilgili olmak, derste başarı göstermek ve konuyla ilgili fikirlerini paylaşma adına gönüllü olma kriterleri örneklem yönteminin belirlenmesinde temel alınmıştır. Belirlenen bu kriterler çerçevesinde nitel bölümde de amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklem yönteminden yararlanılmıştır.

Amaçlı örnekleme yöntemi, olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan amaçlı örnekleme yöntemi, belli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir. Araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye, açıklamaya çalışmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012, s.258). Ölçüt Örnekleme Yöntemi; bu örneklemenin mantığı daha önceden araştırmacı tarafından belirlenmiş bazı önem ölçütlerini karşılayan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir. (Creswell, 2013, s.122). Görüşme yapılan öğrencilere ait bilgilere Ek.7’de yer verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Geliştirilmesi

7. sınıf öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Beceri-Davranış Ölçeği, Duyuşsal Eğilim Ölçeği ve Başarı Testi olmak üzere 4 başlıktan oluşan siyaset okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır.

Bu çalışmanın güçlü noktalarından biri Türkçe literatüre kazandırılan iki ölçme aracıdır. Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlığını ortaya koyacak ölçme araçları ve dolayısıyla ilgili araştırmalar bulunmamaktadır. Özellikle kaynağını Türk siyasi kültüründen alan orijinal ölçekler oluşturmak, bu alandaki açığın kapatılmasına ve araştırmaların artırılmasına önemli katkılar sağlayabilecektir. Çalışmanın özgün değerini artıran diğer bir unsur ise bir kaynaktan hem nitel hem de nicel verilerin toplanmasıdır.

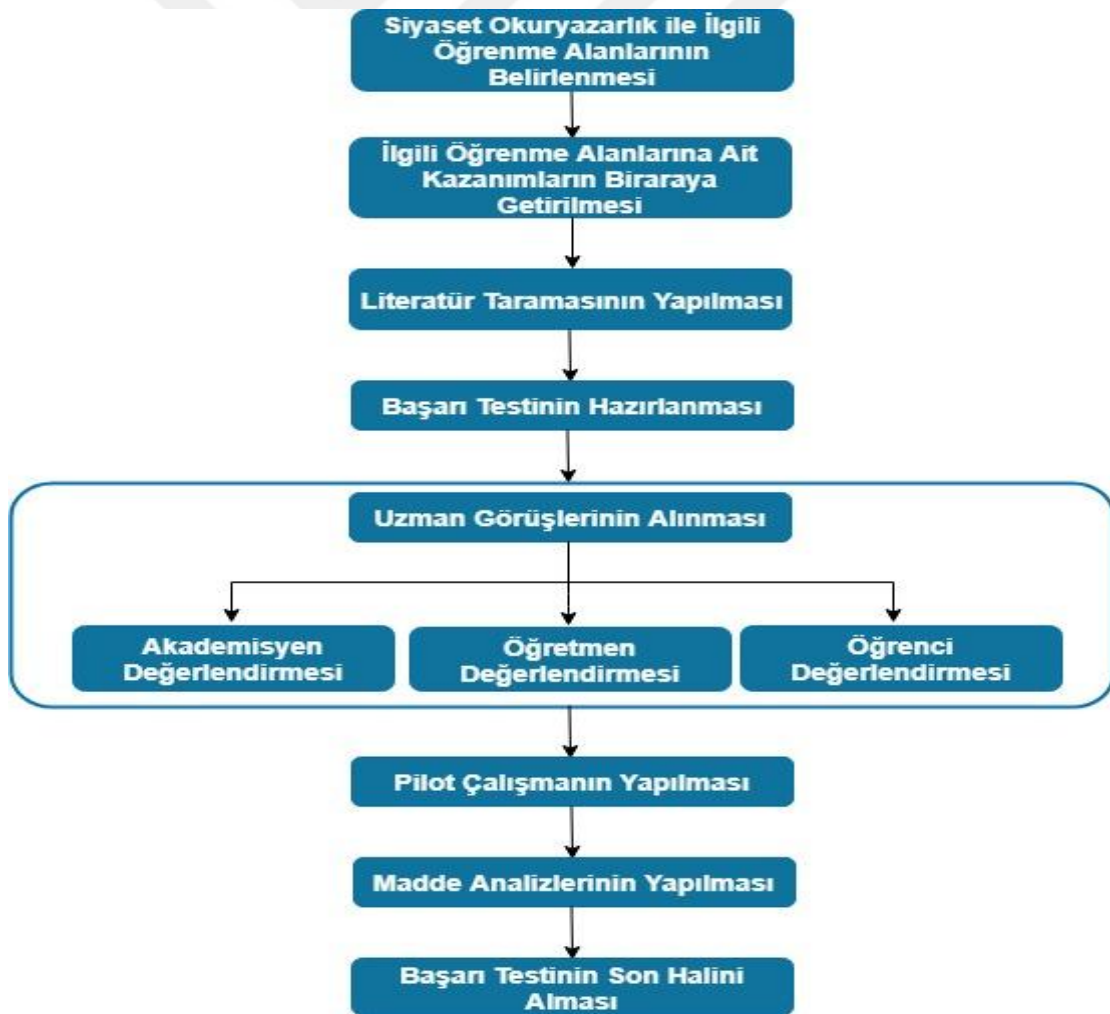
Araştırmada öğrencilerin siyaset okuryazarlığı ile ilgili görüşleri, hem nicel hem de nitel yollarla toplanmıştır. Bu durum verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Geliştirilen kişisel bilgi formu (Bakınız Ek-1) katılımcıların kişisel bilgilerini edinmek için kullanılmış, siyaset okuryazarlığı ölçeği ile birlikte verilmiştir. Kişisel bilgi formunda katılımcılara cinsiyetleri, okullarının adları, babalarının mesleği, annelerinin mesleği, babalarının eğitim durumu, annelerinin eğitim durumu ve ailesinde siyasete karşı ilgi duyan bireylerin bulunma durumları sorulmuştur.

3.3.2. Başarı Testi

Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık bilgilerine ilişkin başarılarını belirlemek amacıyla veri toplama araçlarından biri olan başarı testi hazırlanmıştır. Başarı testinin geliştirilme süreci Şekil. 3.2’de açıklanmıştır:

Şekil 3. 2. Başarı testinin geliştirilme süreci

- **Siyaset Okuryazarlık ile İlgili Öğrenme Alanlarının Belirlenmesi:** Bu aşamada araştırmacı siyaset okuryazarlık ile ilgili hazırlanacak başarı testinin içeriğinde hangi konuların bulunması gerektiğini belirlemiştir. Araştırmacı kapsamı belirlerken Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde bulunan Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarından yararlanmıştır.
- **Kazanımların Birleştirilmesi:** Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan ilgili öğrenme alanlarına ait kazanımlar bir araya getirilmiştir.
- **Literatür Taramasının Yapılması:** Araştırmacı çeşitli yayınevlerine ait sosyal bilgiler soru bankalarında ilgili öğrenme alanlarına ait sorulardan, geçmiş yıllarda Liselere Giriş Sınavlarında sorulmuş sorulardan ve ders kitaplarından yararlanmıştır.
- **Başarı Testinin Hazırlanması:** Bu aşamada araştırmacı kazanımlar ve literatür doğrultusunda siyaset okuryazarlıkla ilgili özgün sorular hazırlamıştır. Başarı testi “Temel Siyaset Bilgisi”, “Aktif Vatandaşlık”, “Gündem”, “Sorgulama” ve “Saygı” konularına ilişkin toplamda beş ana konuya ait bilme, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ilişkin soruları içermektedir. 64 soruluk 4 seçenekli çoktan seçmeli test sorusu tipinde bir test hazırlanmıştır.
- **Uzman Görüşlerinin Alınması:** Hazırlanan başarı testinin kapsam geçerliliğini arttırmak için önce sosyal bilgiler eğitimi alanında çalışmaları bulunan üç akademisyenin, daha sonra MEB’de görevli beş sosyal bilgiler öğretmeninin ve bir Türkçe öğretmenin, en son olarak da 7. sınıfta okuyan dört öğrencinin görüşlerine başvurulduktan sonra gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu düzeltmeler sonucunda başarı testindeki madde sayısı 54’e inmiştir.
- **Pilot Çalışmanın Yapılması:** Başarı testi son halini almadan önce, öğrencilerin bu başarı testi hakkındaki tepkilerini belirlemek için Denizli Basma Sanayi Ortaokulu’nun 7. Sınıf (B-C-D ve E) şubelerinde öğrenim gören 188 öğrenci pilot uygulama için başarı testi yapmışlardır.
- **Madde Analizlerinin Yapılması:** Başarı testinin geçerlilik madde analizlerinde TAP: Test Analysis Program (versiyon 14.7.4) programı kullanılmıştır. Tablo 3.9’da pilot uygulama sonucuna göre başarı testinin her bir sorusunun madde ayırıcılık katsayıları ile birlikte madde güçlükleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 9. *Başarı Testinin Madde Ayıricılık Katsayıları ve Madde Güçlükleri*

Soru	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayıricılığı	Soru	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayıricılığı	Soru	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayıricılığı
1	0.75	0.18	19	0.50	0.19	37	0.75	0.17
2	0.40	0.19	20	0.27	0.02	38	0.52	0.18
3	0.53	0.52	21	0.35	0.17	39	0.38	0.45
4	0.75	-0.03	22	0.46	0.62	40	0.68	0.14
5	0.44	0.22	23	0.50	0.19	41	0.53	0.12
6	0.20	0.43	24	0.19	0.16	42	0.65	0.17
7	0.49	0.60	25	0.22	0.18	43	0.57	0.12
8	0.54	0.79	26	0.17	0.19	44	0.27	0.19
9	0.20	0.18	27	0.30	0.02	45	0.23	0.80
10	0.57	0.56	28	0.41	0.59	46	0.18	0.79
11	0.41	0.17	29	0.53	0.18	47	0.47	0.18
12	0.42	0.66	30	0.19	0.17	48	0.51	0.60
13	0.19	0.18	31	0.50	0.19	49	0.46	0.79
14	0.22	0.17	32	0.32	0.59	50	0.21	0.19
15	0.52	0.51	33	0.58	0.17	51	0.58	0.16
16	0.56	0.55	34	0.48	0.19	52	0.38	0.60
17	0.49	0.60	35	0.37	0.79	53	0.33	0.51
18	0.46	0.51	36	0.41	0.56	54	0.49	0.17

Madde analizleri değerlendirildiğinde madde ayıricılık katsayıları madde geçerliği olarak da bilinir. Tablo 3.10'daki madde ayıricılık katsayısı değerlerinin yorumlanmasının ölçütleri baz alınmıştır (Atılgan, Kan ve Doğan, 2011: 387).

Tablo 3. 10. *Madde Ayıricılık Katsayısı Değerlerinin Yorumlanmasındaki Ölçütler*

Madde Ayıricılık Katsayısı	Madde Seçme Kararı
>0.40	Çok iyi işleyen maddedir, testte olduğu gibi alınabilir
0.30 - 0.39	Düzeltilme yapmaksızın ya da küçük düzeltmelerle testte alınabilir.
0.20 - 0.29	Sınırdaki maddedir, gerekirse düzeltilerek testte alınabilir.
<0.19	Kesinlikle testte alınmamalı ya da tamamen düzeltilmelidir.

Testteki 1, 2, 4, 9, 11, 13, 14, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 50, 51, 54. maddelerin madde ayıricılık katsayısının uygun olmadığı ve testten çıkarılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Tablo 3.11'de bu maddelerin çıkarılıp analiz tekrarlandığında ortaya çıkan madde istatistikleri gösterilmiştir. Analiz sonrası başarı testinde geriye 23 madde kalmıştır.

Tablo 3. 11. *Madde İstatistik Bilgileri*

Soru	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayırcılığı	Soru	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayırcılığı
1	0.53	0.52	13	0.41	0.59
2	0.44	0.22	14	0.32	0.59
3	0.20	0.43	15	0.37	0.79
4	0.49	0.60	16	0.41	0.56
5	0.54	0.79	17	0.38	0.45
6	0.57	0.56	18	0.23	0.80
7	0.42	0.66	19	0.18	0.79
8	0.52	0.51	20	0.51	0.60
9	0.56	0.55	21	0.46	0.79
10	0.49	0.60	22	0.38	0.60
11	0.46	0.51	23	0.33	0.51
12	0.46	0.62	24	0.34	0.61

Madde güçlüklerinin 0,18 ile 0,57 arasında değiştiği ve testin ortalama güçlüğü 0,42 olarak orta güçlükte olduğu söylenebilir. Tablo 3.12’de başarı testindeki maddelerin güçlük derecelerinin hangi değerlerin baz alındığını gösteren sayısal değerler bulunmaktadır.

Tablo 3. 12. *Başarı Testinin Madde Güçlük Değerleri*

Madde Güçlük Katsayısı	Madde Güçlük Derecesi
0-0,39	Kolay
0,40-0,60	Orta
0,61-1	Güç

Madde güçlüğü sorunun kolaylığı ya da zorluğu hakkında bir bilgi verir. Madde güçlüğü 0 ile 1 arasında değerler alır. Madde güçlüğü 0’a yaklaşması sorunun zor; 1’e yaklaşması ise sorunun kolay olduğu hakkında bir bilgi verir. Orta güçlükteki bir sorunun 0,40 ile 0,60 değerleri arasında olması gerekmektedir (Tekin, 2003, s.249).

24 soruluk testin KR-20 iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliği 0,833 olarak yüksek bulunmuştur. Buna göre siyaset bilgi testinin güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Analiz sonrasında temel siyaset bilgisine ait soru sayısının yeterli olmaması nedeniyle bir soru başarı testine eklenmiştir. Bu nedenle başarı testi sonuç olarak 24 maddeden oluşmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin siyaset bilgilerini belirlemek amacıyla 54 maddeden oluşan siyaset başarı testi, pilot uygulamadan sonra 24 madde ile son şeklini almıştır. Tablo 3.13’de soruların konulara ve alt boyutlara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3. 13. *Başarı Testi Belirtke Tablosu*

Hedef Bilgi	Soru Numarası	Bilme	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme	Toplam	%
Temel Siyaset Bilgisi	3-11-24		3	11-24				6	25
Aktif Vatandaşlık	1-6-16-20-21-25-29		17-18	1-6-16-20-21	32		25-29	17	70,83
Gündem	14-15-28-30	14-15				30	28	8	33,33
Sorgulama	4-5-13-22			22	4-13			7	29,16
Saygı	8-17-18			8-17-18			7	7	29,16

Bilişsel alan basamaklarından uygulama basamağına kadar beceri-davranış ölçeğine ait soruların daha fazla olduğu (11 soru) göze çarpmaktadır. Öğrenilen bir bilginin yeni bilgilere transfer edilip kullanılması ile ilgili soru tiplerinin uygulama basamağında fazla olması başarı testinde ölçülmek istenenin hedeflendiğini göstermektedir. Bununla birlikte sentez basamağında 1 soru ile en az soruya sahip olduğu görülmektedir. Sentez basamağına uygun yeni, farklı, orijinal bilgiler oluşturmanın güç olması nedeniyle bu basamağına uygun sorular başarı testinde yer almamıştır.

3.3.3. Duyuşsal Eğilim ve Beceri-Davranış Ölçeği

Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği ve duyuşsal eğilim ölçeği ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlığına ilişkin beceri ve davranış özelliklerini ölçmeye yönelik likert tipi bir ölçektir. Genel olarak ölçeklerde derecelendirme “Tamamen Katılıyorum’dan” “Hiç Katılmıyorum’a” doğru 5’li dereceleme şeklinde yapılabilir (Tavşancıl, 2010, s.120). Araştırmada ortaokul öğrencilerinin bilişsel özellikleri dikkate alındığından kullanılan ölçek 3’lü likert tipi olarak oluşturulmuştur. Ölçek derecelemesi şu şekilde yapılmıştır: “Katılıyorum: 2”, “Fikrim Yok: 0”, “Katılmıyorum: 1”dir. Ölçekte bulunan olumsuz cümlelerin cevapları “Katılıyorum: 1”den “Katılmıyorum: 3”e doğru ters yönde kodlanmıştır.

İlgili alanyazınına göre ölçek geliştirme aşamaları; 1. Uzman Görüşü, 2. Ön Deneme Uygulamasının Yapılması, 3. Ölçek Taslağının Pilot Uygulamasının Yapılması, 4. Pilot Uygulama Sonrası Faktör Analizinin Yapılması ve 5. Ölçeğin Güvenirliğinin

Hesaplanması alınması şu şekilde olmalıdır (Karasar, 2012, s.141-143; Balcı, 1995, s.142-143).

3.3.3.1. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği ve duyuşsal eğilim ölçeği için madde havuzunun oluşturulması. Ölçek geliştirme sürecinde madde yazar araştırmacının çalıştığı konu ile ilgili yeterli literatür taramasını yapmış olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda öncelikle siyaset okuryazarlığına yönelik alanyazın incelenmiş ve daha sonra Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ele alınmıştır. Ayrıca ölçek maddeleri oluşturulurken İnan'ın (2016) hazırladığı “Genç Bilgi Siyaset” kitabının içeriğindeki 7 tema (Siyaset, devlet, ideoloji, hükümet sistemleri, siyasi partiler, kamuoyu ve propaganda) temel siyaset bilgisiyle ilişkili görülerek dikkate alınmıştır.

Ölçek geliştirme sürecinde madde havuzu oluşturma aşamasında kullanılan diğer bir yöntem ise odak grup yöntemidir. Odak grup görüşmesi, daha önceden tasarlanan yönergeler ile görüşmeye katılan kişilerin konuşulan konu ile ilgili bakış açılarını ortaya çıkaran nitel bir veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Erkuş, 2012, s.87). Odak grup görüşmesi süresince araştırmanın amacına uygun sorular araştırma konusuna ilgisi olan kişilere sorulmalıdır. Bu kapsamda araştırmacı, 7 sosyal bilgiler öğretmeni ile odak grup görüşmesi gerçekleştirmiştir. Öğretmenlerin öğrenme alanlarında yer alan kazanımların siyaset okuryazarlığının içeriği ve iç-dış gündemle ilişkisi hakkında görüşleri alınmıştır. Bu görüşler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Literatür incelemesi ve odak grup çalışması sonrasında yapılan içerik analizlerinin sonucunda siyaset okuryazarlığı beceri ölçeği ve siyaset okuryazarlığı davranış ölçeği olmak üzere ayrı ayrı 2 tane ölçek oluşturulmuştur. Siyaset okuryazarlığı davranış ölçeği 35 maddeden, siyaset okuryazarlığı beceri ölçeği 26 maddeden oluşmaktadır. Madde havuzundaki bu maddeler, siyaset ile ilgili çalışmaları olan 1, vatandaşlık eğitimi ile ilgili çalışmaları olan 5, ölçek geliştirme ile ilgili çalışmaları olan 2 öğretim üyesine gönderilmiştir. İki ölçeğe ait madde havuzunu oluşturan toplam 61 maddenin her birinde iki ya da daha fazla öğretim üyesinin kesinlikle uygun değil (araştırma konusunun dışında olduğu düşünüldüğü için) şeklinde puanladığı maddeler havuzun dışına çıkarılmıştır. Öğretim üyelerinden gelen düzeltme önerileri dikkate alınarak araştırmacı tarafından madde havuzu yeniden değerlendirilmiş ve benzer maddelerin birleştirilmesi ve bu iki ölçeğin ayrı ayrı olması yerine siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği olarak birleştirilmesine karar verilmiştir.

Maddeler rastgele sıralanıp ölçek taslağında bulunan maddelerin her biri üzerinde beş sosyal bilgiler öğretmeni, 7. sınıfta öğrenim gören altı öğrenci ve 8. sınıfta öğrenim

gören yedi öğrenci ile çalışılmıştır. Ön deneme uygulaması sonucunda öğretmen ve öğrencilerden gelen geri bildirimler sonucunda anlaşılmayan, net olmayan ve yanlış anlaşılma sebebiyet verebilecek sorular bulunmamıştır. Yapılan ön deneme sonucunda oluşturulan taslağın, ölçeğin çalışma grubuna uygulanabilir bir nitelikte olduğu kararına varılmıştır. Beceri davranış ölçeğinin madde sayısı 33'e indirilmiştir. Başlangıçta 38 maddeden oluşan duyuşsal eğilim ölçeği ise aynı beceri-davranış ölçeğinin pilot uygulama öncesi haline gelinceye kadar ki aşamalardan sonra 27 maddelik son halini almıştır. Pilot uygulama öncesinde beceri-davranış ölçeği 33 maddeden oluşmakta iken duyuşsal eğilim ölçeği de 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlığı beceri eğilimlerine ilişkin görüşlerini belirlemek için bir ölçme aracı olarak tasarlandığından maddelerin 1 (Katılmıyorum) – 0 (Fikrim Yok) – 2 (Katılıyorum) biçiminde üçlü likert tipinde puanlanmasına karar verilmiştir.

3.3.4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma sürecinde önce toplamda 9 adet soru çıkarılmıştır. Daha sonra tez danışmanı ile birlikte yapılan gözden geçirme neticesinde soru biçiminin değiştirilmesine ve soru sayısının artırılmasına karar verilmiştir. İki uzmandan da sorularla ilgili görüş ve önerileri alındıktan sonra bazı soruların soruluş biçimi değiştirilmiş, bazıları birleştirilmiş, bazıları da yeniden yazılmış ve yeni sorular da eklenerek soru sayısı 14'e çıkarılmıştır. Uzman görüşünden sonra soru sayısı 15'e çıkarılmıştır. Görüşme sorularının pilot uygulamasına geçilmeden önce hazırlanan 15 adet görüşme sorusu 5 sosyal bilgiler öğretmenine ve 7. sınıfta okuyan 5 öğrenciye gösterilmiştir. Bu görüşmelerin sonucunda öğretmenler soruların bazılarını daha açıklayıcı bir şekilde genişletmiştir. 7. sınıf öğrencilerinin soruları değerlendirmesinden sonra öğrencilerin anlamadıkları sorular daha basit bir dille yazılmıştır. Böylece görüşme formunun son hali öğrenci seviyesine uygunluğu açısından gelen yorumlar doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

Çalışmanın öğrencilerle yapılan görüşmelerin pilot uygulaması da 7 öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve bu öğrenciler asıl çalışmaya dâhil edilmemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelere başlamadan önce çalışmanın amacı ve önemi hakkında öğrencilere bilgi verilmiş, kısa bir tanışma sürecinden sonra sorular katılımcılara tek tek sorulmuştur. Görüşme formunda (Bakınız Ek.7) öğrencilere siyaset, siyasetçi, sivil toplum örgütleri kavramlarını nasıl tanımladıkları, siyaseti kimlerin yaptığı ve yapması gerektiği, siyaseti

yapan kişilerin özellikleri, siyasetin toplum için yararları, aile-siyaset kavramı arasındaki ilişki, sosyal bilgiler dersinin siyaset ile ilgili konulara katkısı sorulmuştur. Görüşmeler esnasında öğrencilerin izni alınarak telefonla ses kaydı yapılmıştır. Görüşmelerde düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeylerden yedişer öğrenci ile çalışılmıştır (bkz. Ek-7). Burada da her bir sosyo-ekonomik düzeydeki aynı okuldan fazladan birer öğrenci çalışmaya dâhil edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama araçlarının uygulandığı örneklem gruplarında gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuştur. Siyaset okuryazarlık ölçeği (Başarı, duyuşsal eğilim ve beceri davranış) 24 Nisan 2018 ile 15 Mayıs 2018 tarihlerinde uygulanmıştır. Araştırmanın nitel kısmı için görüşmeler ise 21 Mayıs 2018 ile 6 Haziran 2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Ölçekleri araştırmacı sınıflarda kendisi uygulamıştır. Araştırmacı öğrenci görüşmelerini öğrenciden izin alarak ses kaydına almıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizine ilişkin bilgiler, ölçeklerden elde edilen verilerin analizi ve analizin yorumlanması, görüşmeden elde edilen verilerin analizi ve analizin yorumlanması şeklinde aşağıda açıklanmıştır.

3.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Toplanan verilerde örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığını belirlemek için Kaiser- Meyer-Olkin (KMO), veri setinin faktörlere ayrılmasını sağlamak için Bartlett Küresellik testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçeğin tüm maddelerinin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile incelenmiştir. Faktörlerin tespit edilmesinde öz değerlerin 1'den büyük olma kuralı (Kalaycı, 2010, s.324) ile açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sırasında yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları açıklanmıştır. Bu sebeple açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları (Cronbach alfa) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. 14. *Duyuşsal Eğilim ve Beceri-Davranış Ölçeğinin Madde Güçlük Değerleri*

Madde Güçlük Katsayısı	Madde Güçlük Derecesi
0-0,39	Kolay
0,40-0,60	Orta
0,61-1	Güç

Tablo 3.14’de siyaset okuryazarlık ölçeğinin duyuşsal eğilim ve beceri-davranış boyutu için hazırlanan ölçeklerin madde güçlük değerleri verilmiştir. Her bir ölçeğe ait puanların değerlendirilip yorumlanması için Tablo 10’daki değerler baz alınmıştır (Kalaycı, 2010, s.325).

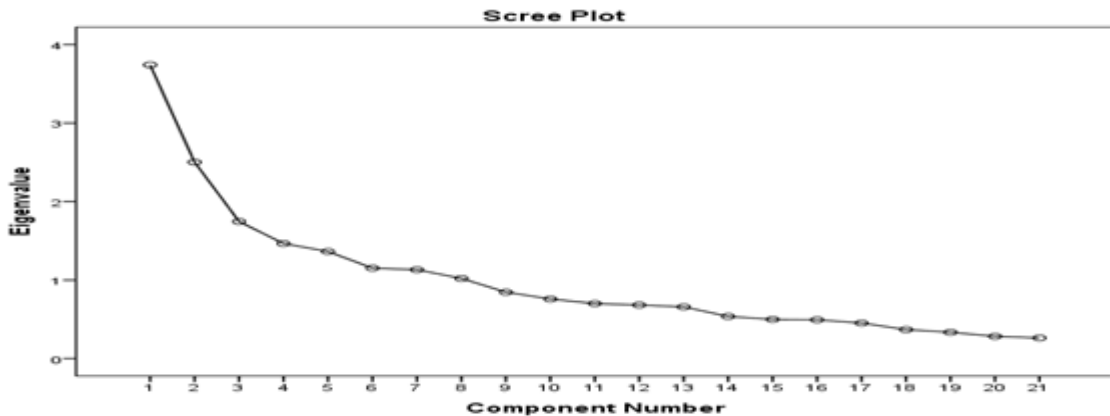
3.5.1.1. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeği’nin geçerlik çalışması. Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlığı beceri-davranışlarını ölçmek amacıyla 33 madde üçlü likert tipi olarak hazırlanan ölçek 151 öğrenciye uygulanarak bir pilot uygulama yapılmıştır. Ölçeğin faktöriyel yapısını belirlemek ve aynı zamanda geçerlik çalışması için pilot uygulamada toplanan verilere açımlayıcı faktör analizi varimax döndürme yöntemi uygulanarak yapılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde faktör yükünün en az 0.30 değerinden yüksek olması gerektiği ve yüksek iki yük değeri arasındaki farkın en az 0.10 olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2002, s.127). Yapılan ilk faktör analizinde 10, 23 ve 27. maddelerin faktör yükleri uygun olmadığı için ölçekten çıkarılarak ikinci kez faktör analizi yapılmıştır. İkinci kez yapılan faktör analizinde 7 ve 12. maddeler, üçüncü kez yapılan faktör analizinde 9. maddenin faktör yükü uygun olmaması sebebiyle çıkarılmış ve ortaya 1 öz değerinden büyük dokuz faktörün bulunduğu ancak en az %40 açıklanan varyansa sahip 4 faktörün olması sebebiyle dördüncü kez yapılacak olan faktör analizi 4 faktörle sınırlandırılarak tekrar edilmiştir. Dördüncü kez tekrar edilen analizde 2 ve 26. maddelerin birden fazla faktördeki yükleri arasındaki farkın 0,10 değerinden küçük olması sebebiyle bu maddeler çıkarılarak faktör analizi tekrar edilmiştir. Beşinci kez yapılan faktör analizinde 31 ve 33. maddelerin birden fazla faktördeki yükleri arasındaki farkın 0,10 değerinden küçük olması sebebiyle bu maddeler analizden çıkarılmıştır. Altıncı kez yapılan faktör analizinde 19. maddenin iki faktörde yüklendiği için çıkarılarak yedinci kez faktör analizi yapılmıştır. Tablo 3.15’te yedinci kez yapılan faktör analizinde 21 madde kalmış olup dört faktörle sınırlandırılmış faktör analizinin açıklanan varyans tablosu gösterilmiştir.

Tablo 3. 15. Dört Faktörle Sınırlandırılmış Faktör Analizinin Açıklanan Varyans Tablosu

Öz değerler			
Faktör	Toplam	Açıklanan Varyans (%)	Birikimli Varyans (%)
1.Faktör	3,741	17,815	17,815
2.Faktör	2,502	11,912	29,727
3.Faktör	1,746	8,314	38,042
4.Faktör	1,466	6,979	45,021
Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği: 0.658			
Bartlett's Küresellik testinin ki kare değeri = 758,339		Sd= 210 p=0.000	

Kaiser-Meyer-Olkin istatistiği 0,658 olarak hesaplanmıştır. KMO istatistiğinin 0.50 değerinden yüksek çıkması veriler için örneklem sayısının yeterli olduğunun bir göstergesidir (Kalaycı, 2006, s. 321-330).

Oran ne kadar yüksek ise veri seti faktör analizi yapmak için o kadar iyidir. Bartlett küresellik testi sonuçları da verilerin faktör analizi için uygunluğunu test eder. Dolayısıyla bu veriler için verilerin faktör analizine uygun olduğu gözlemlenmiştir ($p < 0.05$). Açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde 21 maddelik ölçekte dört faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin %45'inin ölçüldüğü gözlemlenmiştir. Şekil 3.3'te öz değerlere ilişkin "Yamaç Birikinti Dağılımı" yer almaktadır.

Şekil 3. 3. Beceri davranış ölçeğinin faktör yükleri yamaç birikinti grafiği

Tablo 3.16'da siyaset okuryazarlığının beceri-davranış boyutuna ilişkin ölçek maddelerinin döndürülmüş ve sıralanmış faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 16. *Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri*

Maddeler	Faktör Yüğü			
	1.	2.	3.	4.
8. Bulunduğum ortamda düşüncelerin farklılığından meydana gelen bir çatışmayı uzlaştıırım.	,677			
13. Diğer ülkelerde olan olaylarla kendi ülkemde olan olayları farklı yönleriyle karşılaştırırım.	,656			
3. Siyasi kararların kimlerin yararına ve kimlerin zararına olduğunu anlarım.	,637			
5. Benimle aynı düşüncede olmayan insanların görüşlerini dikkate alırım.	,623			
20. Kendi hak ve özgürlüklerim sınırlandırıldığında, buna demokratik yollarla tepki veririm.	,609			
16. Herhangi bir konuda bilgi almak veya görüşlerimi anlatmak için bir devlet görevlisiyle çekinmeden görüşürüm.	,585			
17. Düşüncelerimi ifade etmem engellenirse bunu aşmaya çalışırım.	,567			
30. Toplumsal sorunların çözümünde kendime özgü fikirler üretirim.	,556			
25. Okulda gerçekleşen herhangi bir seçimde (başkanlık, kulüp...) tarafımı belli ederim.	,461			
22. Çevremdeki kişilerle politik konularda farklı düşündüğümde bunu onlara rahatlıkla ifade etmekten çekinirim.		,684		
18. Herhangi bir düşüncenin sınırlandırılmasını engellemek için çaba harcarım.		,621		
11. Siyasetle ilgili yayınları merakla okurum.		,620		
32. Sosyal medyada yer alan haberlere ilişkin düşüncelerimi tweet, mail... vb yollarla ifade ederim.		,573		
28. Okuldaki arkadaşlarımla Türkiye'nin gündemindeki konular hakkında konuşurum.		,533		
29. Toplumsal/Sosyal kampanyalara destek veririm.		,502		
6. Beni rahatsız eden bir durumu ortadan kaldırmak için ilgili yere dilekçe yazarım.			,737	
21. Başkalarının (Kadın, çocuk...vb) hak ve özgürlükleri sınırlandırıldığında demokratik yollarla tepki veririm.			,714	
1. Toplum yararına çalışan kurumlarda (TEMA veya KIZILAY veya TEV) insanlarla işbirliği yaparım.			,597	
14. Ülkemin gündemindeki olayları takip etmem.				,761
15. Dünya'nın gündemindeki olayları takip etmem.				,746
24. Derslerde siyasetle ilgili yapılan tartışmalara katılmam.				,539

Faktör yükleri incelendiğinde tüm maddelerin faktör yük değerlerinin 0,30 değerinden yüksek ve 0,461 ile 0,761 arasında olduğu gözlemlenmiştir. 3, 5, 8, 13, 16, 17, 20, 25 ve 30. maddeler olmak üzere 9 maddenin 1. faktörde 11, 18, 22, 28, 29 ve 32. maddeler olmak üzere; 6 maddenin 2. faktörde 1, 6 ve 21. maddeler olmak üzere; 3 maddenin 3. faktörde 14, 15 ve 24. maddeler olmak üzere; 3 maddenin 4. faktörde yer almıştır.

3.5.1.2. Siyaset okuryazarlığı beceri-davranış ölçeğinin güvenilirlik çalışması. Ölçeğin güvenilirliğine Cronbach Alpha katsayısı ile bakılmıştır. Güvenirlik katsayısı, 0 ile +1 arasında değişkenlik gösterir. Güvenirlik katsayısının 1'e yakın değerler alması güvenilirliğin ve maddeler arasındaki iç tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir. Tablo 3.17'de dört faktörlü ölçeğin, ölçek maddelerinin madde geçerlik katsayısı olarak da bilenen madde-toplam korelasyonları ile birlikte Cronbach Alfa katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 3. 17. *Madde Toplam Korelasyonları ve Alfa katsayıları*

Faktörler	Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Alfa Katsayısı
1.Demokratik Çözüm	3. Siyasi kararların kimlerin yararına ve kimlerin zararına olduğunu anlarım.	,513	0,781
	5. Benimle aynı düşüncede olmayan insanların görüşlerini dikkate alırım.	,438	
	8. Bulduğum ortamda düşüncelerin farklılığından meydana gelen bir çatışmayı uzlaştırırım.	,536	
	13. Diğer ülkelerde olan olaylarla kendi ülkemde olan olayları farklı yönleriyle karşılaştırırım.	,526	
	16. Herhangi bir konuda bilgi almak veya görüşlerimi anlatmak için bir devlet görevlisiyle çekinmeden görüşürüm.	,456	
	17. Düşüncelerimi ifade etmem engellenirse bunu aşmaya çalışırım.	,470	
	20. Kendi hak ve özgürlüklerim sınırlandırıldığında, buna demokratik yollara tepki veririm.	,490	
	25. Okulda gerçekleşen herhangi bir seçimde (başkanlık, kulüp...) tarafımı belli ederim.	,322	
2.Siyasal Bilinç	30. Toplumsal sorunların çözümünde kendime özgü fikirler üretirim.	,455	0,642
	11. Siyasetle ilgili yayınları merakla okurum.	,370	
	18. Herhangi bir düşüncenin sınırlandırılmasını engellemek için çaba harcarım.	,408	
	22. Çevremdeki kişilerle politik konularda farklı düşündüğümde bunu onlara rahatlıkla ifade etmekten çekinirim.	,457	
	28. Okuldaki arkadaşlarımla Türkiye'nin gündemindeki konular hakkında konuşurum.	,305	
	29. Toplumsal/Sosyal kampanyalara destek veririm.	,329	
3.Siyasal Tepki	32. Sosyal medyada yer alan haberlere ilişkin düşüncelerimi tweet, mail... vb yollarla ifade ederim.	,367	0,605
	1. Toplum yararına çalışan kurumlarda (TEMA veya KIZILAY veya TEV) insanlarla işbirliği yaparım.	,369	
	21. Başka kimselerin hak ve özgürlükleri sınırlandırıldığında demokratik yollarla tepki veririm.	,518	
4.Gündem	6. Beni rahatsız eden bir durumu ortadan kaldırmak için ilgili yere dilekçe yazarım.	,363	0,601
	14. Ülkemin gündemindeki olayları takip etmem.	,430	
	15. Dünya'nın gündemindeki olayları takip etmem.	,430	
	24. Derslerde siyasetle ilgili yapılan tartışmalara katılmam.		

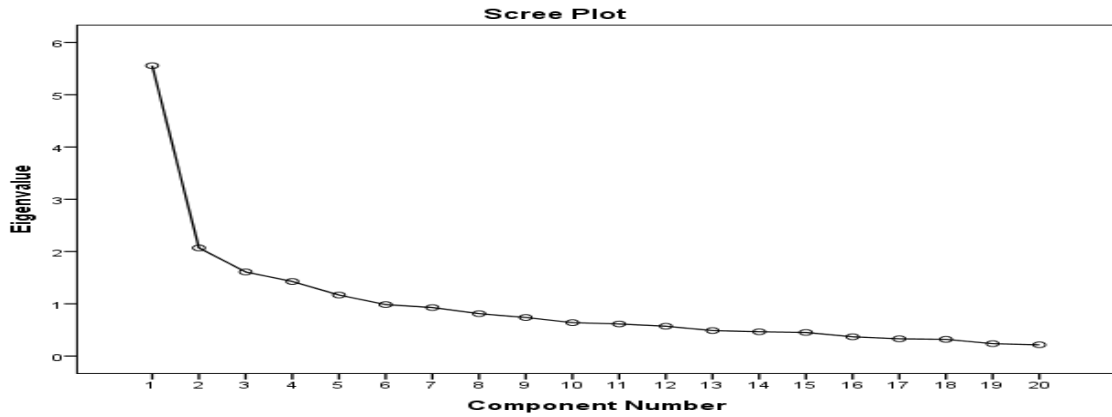
1. Faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,781; 2. faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,642; 3. faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,605 ve 4. faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,540 olarak bulunmuştur. Ancak 4. faktördeki 24. maddenin madde toplam korelasyonunun 0,30 değerinden düşük olması sebebiyle bu faktörden çıkarılmış ve kalan 2 maddelik 4. faktörün Alfa katsayısı 0,601 değerine yükselmiştir. Dolayısıyla 21 maddelik ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,719 olarak hesaplanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla 61 maddeden oluşan beceri-davranış ölçeği pilot uygulamadan sonra 21 madde ile son şeklini almıştır.

3.5.1.3. Siyaset okuryazarlığı duyuşsal eğilim ölçeğinin geçerlik çalışması. Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlığı duyuşsal eğilimlerini ölçmek amacıyla 27 maddelik üçlü likert tipi olarak hazırlanan ölçek 151 öğrenciye uygulanmıştır. Toplanan verilere, açımlayıcı faktör analizi varimax döndürme yöntemi uygulanarak ölçeğin faktöriyel yapısı belirlenmiştir. Yapılan ilk faktör analizinde 9 ve 15. maddelerin faktör yükleri 0,30 değerinden düşük olduğu için faktör yükleri ölçekten çıkarılarak ikinci kez faktör analizi yapılmıştır. İkinci kez yapılan faktör analizinde açıklanan varyans oranı dikkate alınarak analiz, 3 faktörle sınırlandırılarak tekrarlanmıştır. Üçüncü kez yapılan faktör analizinde 11. maddenin faktör yükünün uygun olmaması sebebiyle faktör yükü ölçekten çıkarılmıştır. Dördüncü kez tekrar edilen analizde 1. maddenin faktör yükü uygun bulunmamış ve faktör analizden çıkarılmıştır. Beşinci kez yapılan faktör analizinde 22 ve 23. maddelerin birden fazla faktördeki yükleri arasındaki farkın 0,10 değerinden küçük olması sebebiyle bu maddeler de çıkarılarak faktör analizi tekrar edilmiştir. Altıncı kez yapılan faktör analizinde 12. maddenin birden fazla faktördeki yükleri arasındaki farkın 0,10 değerinden küçük olması sebebiyle faktör analizden çıkarılmıştır. Tablo 3.18’de son aşamada kalan 21 madde için üç faktörle sınırlandırılmış faktör analizinin açıklanan varyans tablosu gösterilmiştir.

Tablo 3. 18. *Üç Faktörle Sınırlandırılmış Faktör Analizinin Açıklanan Varyans Tablosu*

Faktör	Öz değerler		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli Varyans %
1	5,558	27,789	27,789
2	2,070	10,348	38,136
3	1,610	8,051	46,187
Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği: 0.780			
Bartlett's Küresellik testinin ki kare değeri = 1019,659		Sd= 190 p=0.000	

Kaiser-Meyer-Olkin istatistiği 0,780 olarak hesaplanmış ve verilerin örneklem büyüklüğü yeterli bulunmuştur. Veriler için verilerin faktör analizine uygun olduğu da gözlenmiştir ($p<0.05$). Açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde 21 maddelik ölçekte üç faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin %46’sının ölçüldüğü gözlenmiştir. Şekil 3.4’te öz değerlere ilişkin grafik yer almaktadır.

Şekil 3. 4. Duyuşsal eğilim ölçeğinin faktör yükleri yamaç birikinti grafiği

Tablo 3.19’da siyaset okuryazarlığının duyuşsal eğilim boyutuna ilişkin hazırlanan ölçek maddelerinin döndürülmüş ve sıralanmış faktör yükleri gösterilmiştir.

Tablo 3. 19. Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri

Maddeler	Faktörler		
	1	2	3
17. Toplumsal görev ve sorumluluklarla ilgili başkalarına ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.	,753		
25. Düşüncelerimi ifade etme özgürlüğüm elimden alınsa kendimi kısıtlanmış hissederim.	,701		
19. Ülkemdeki sorunlara karşı duyarlıyım.	,700		
13. Toplumun yararına çalışan kurumlara (TEMA, KIZILAY veya TEV) maddi destek verdiğimde kendimi mutlu hissederim.	,700		
16. Şiddet gören bir canlı gördüğümde hemen müdahale etmek isterim.	,693		
2. Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına karşıyım.	,651		
20. Büyüklerin çocuk haklarına daha duyarlı olmasını isterim.	,628		
27. Ülkemde olan bir olayın bir başka ülkeyi de etkileyebileceğini fark ederim.	,613		
10. Ülkemde olan olayları bilmek benim için önemlidir.	,603		
14. Ülkemdeki kadına şiddet olaylarını dinledikçe kendimi huzursuz hissederim.	,580		
3. Farklı görüşlere saygı duyulmasını isterim.	,550		
24. Hoşa gitmese bile herhangi bir düşüncenin sınırlanması beni üzer.	,548		
21. Siyasi liderlerin toplumu yönlendirmede önemli bir rolü olduğuna inanırım.	,502		
4. Göçmen sorunları ile ilgilenmek isterim.	,432		
7. Ailemin siyasetle ilgili düşüncelerine sorgulamaktan hoşlanmam.		,736	
8. Ülkemizdeki siyasetle ilgili görüşlerini sorgulamaktan hoşlanmam.		,703	
6. Tartışma programlarındaki kişilerin düşüncelerini sorgulamayı sevmem.		,676	
5. Bir konuyla ilgili düşüncelerime karşı çıkan birisi olmasını istemem.			,693
26. Toplumumuzu etkileyen siyasi kararlara dâhil olmak istemem.			,685
18. Bir kişinin siyasi eğilimlerine bakılarak o kişiye farklı davranılması beni rahatsız etmez.			,620

3.5.1.4. Siyaset okuryazarlığı duyuşsal eğilim ölçeğinin güvenirlilik çalışması. Faktör yükleri incelendiğinde tüm maddelerin faktör yük değerlerinin 0,30 değerinden yüksek olduğu gözlenmiştir. 2, 3, 4, 10, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 24, 25 ve 27. maddeler olmak üzere; 14 madde 1. faktörde 6, 7, 8. maddeler olmak üzere; 3 madde 2. faktörde 5, 18 ve 26. maddeler olmak üzere; 3 madde 3. faktörde yer almıştır. Tablo 3.20’de üç faktörlü ölçeğin ölçek maddelerinin madde geçerlik katsayısı olarak da bilenen madde toplam korelasyonları ile birlikte Cronbach Alfa katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 3. 20. *Madde Toplam Korelasyonları ve Alfa katsayıları*

Faktörler	Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Alfa Katsayısı
Duyarlılık	3. Farklı görüşlere saygı duyulmasını isterim.	,482	0,874
	4. Göçmen sorunları ile ilgilenmek isterim.	,346	
	10. Ülkemde olan olayları bilmek benim için önemlidir.	,517	
	13. Toplumun yararına çalışan kurumlara (TEMA veya KIZILAY veya TEV) maddi destek verdiğimde kendimi mutlu hissederim.	,616	
	14. Ülkemdeki kadına şiddet olaylarını dinledikçe kendimi huzursuz hissederim.	,509	
	16. Şiddet gören bir canlı gördüğümde hemen müdahale etmek isterim.	,612	
	17. Toplumsal görev ve sorumluluklarla ilgili başkalarına ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.	,683	
	19. Ülkemdeki sorunlara karşı duyarlıyım.	,636	
	2. Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına karşıyım.	,578	
	20. Büyüklerin çocuk haklarına daha duyarlı olmasını isterim.	,547	
	21. Siyasi liderlerin toplumu yönlendirmede önemli bir rolü olduğuna inanırım.	,434	
	24. Hoşa gitmese bile herhangi bir düşüncenin sınırlandırılması beni üzer.	,465	
	25. Düşüncelerimi ifade etme özgürlüğüm elimden alınsa kendimi kısıtlanmış hissederim.	,621	
	27. Ülkemde olan bir olayın bir başka ülkeyi de etkileyebileceğini fark ederim.	,515	
Kabullenme	7. Ailemin siyasetle ilgili düşüncelerine sorgulamaktan hoşlanmam.	,441	0,599
	8. Ülkemizdeki siyasetle ilgili görüşlerini sorgulamaktan hoşlanmam.	,403	
	6. Tartışma programlarındaki kişilerin düşüncelerini sorgulamayı sevmem.	,380	
Hoşgörü Eksikliği	5. Bir konuyla ilgili düşüncelerime karşı çıkan birisi olmasını istemem.	0,47	0,640
	18. Bir kişinin siyasi eğilimlerine bakılarak o kişiye farklı davranılması beni rahatsız etmez.	0,47	

Faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,874; 2. faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,599; 3. faktördeki maddelerin Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,565

olarak bulunmuştur. Ancak 3. faktördeki 26. maddenin madde toplam korelasyonunun 0,30 değerinden düşük olması sebebiyle 26. madde bu faktörden çıkarılmış ve kalan 2 maddelik 3. faktörün Alfa katsayısı 0,640 değerine yükselmiştir. Dolayısıyla 20 maddelik ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,812 olarak hesaplanmıştır. Tablo 3.21’de araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin Cronbach Alfa katsayıları gösterilmiştir.

Tablo 3. 21. *Ölçme Araçlarının Cronbach Alfa Katsayıları*

Ölçme Araçları	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Siyaset okuryazarlık başarı düzeyi	,515	24
Siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyi	,873	21
Siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyi	,857	20

Güvenirlik katsayısı, 0 ile +1 arasında değişkenlik gösterir. Güvenirlik katsayısının 1’e yakın değerler alması güvenilirliğin yüksek olduğu, maddeler arasında iç tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir ve istendiktir. Başarı testinin Alfa katsayısı 0,515 bulunmuş olup testin iç tutarlılığı düşüktür. Ancak 21 maddelik siyaset okuryazarlık beceri-davranış ölçeği Alfa katsayısı 0,873 ve 20 maddelik siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim ölçeği Alfa katsayısı ise 0,857 olarak yüksek bir iç tutarlılık elde etmiştir.

3.5.1.5. Örneklem grubunun dağılım özelliği. Cinsiyet gruplarına göre örneklem grubuna ait ölçümlerin normal dağılım özelliği gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir.

Tablo 3. 22. *Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kolmogorov-Smirnov testi Analizi*

Cinsiyet		Kolmogorov-Smirnov ^a			Dağılım	Test türü
		İstatistik	Sd	p		
Siyaset okuryazarlık başarı düzeyi	Kız	,085	383	,000	Normal değil	Non-Parametrik / Mann Whitney U testi
	Erkek	,089	301	,000	Normal değil	
Siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyi	Kız	,088	383	,000	Normal değil	Non-Parametrik / Mann Whitney U testi
	Erkek	,094	301	,000	Normal değil	
Siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyi	Kız	,110	383	,000	Normal değil	Non-Parametrik / Mann Whitney U testi
	Erkek	,091	301	,000	Normal değil	

Yukarıdaki tabloda Örnek grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için non-parametrik testlerden olan Mnn Whitney U testinin kullanılacağına ilişkin

analizlere yer verilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre araştırmanın örneklem grubu normal dağılım göstermemektedir. Bu nedenle alt problemlerde yer alan sorulara ilişkin yapılan analizler Non-parametrik analiz yöntemleriyle yapılacaktır.

3.6. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. İçerik analizinde ise söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine üstü kapalı içeriğini ortaya çıkarmak hedeflenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259). Bu çerçevede ses kaydı şeklinde elde edilen görüşme verileri; öncelikle çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarıldıktan sonra veriler kodlanmış, temalar bulunmuş, daha sonra veriler kodlara ve temalara göre düzenlenerek sınıflandırılmıştır. Son aşamada ise verilen kod ve temaları desteklemek amacıyla görüşmelerde elde edilen alıntılara yer verilmiş ve bu alıntılar yorumlanmıştır. Analiz sürecinde öğrencilerin gerçek isimleri kullanılmamıştır.

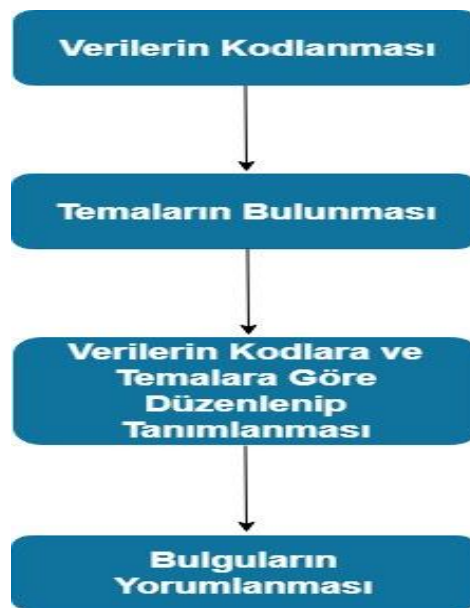
Araştırmada, güvenirlik analizleri çerçevesinde öğrencilerin temel siyaset bilimine ilişkin görüşlerine yönelik geliştirdikleri kavramlardan benzer içerikli olanlarının bir araya getirilerek kategorilerin oluşturulması aşamasında araştırmacının çalıştığı alanda çalışan iki uzmandan yardım alınmış ve öğrencilerden elde edilen kavramlar sınıflandırılmıştır. Daha sonra oluşturulan kategoriler başka bir uzman tarafından incelenip tekrar kategorileşme sürecine girilmiş ve kategoriler arasında gerekli son değişiklikler yapılmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği; *Güvenilirlik: Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı* formülü kullanılarak hesaplanır (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Değerlendiriciler arası güvenirliğin sağlanmış olacağı belirtilmektedir. Bu aşamada, güvenirlik çalışması sonrasında her bir görüşme sorusunun güvenirlik yüzdesi hesaplanmıştır. Görüşme sorularına ait güvenirlik yüzdeleri Tablo 3.23'te verilmiştir.

Tablo 3. 23. Görüşme Sorularının Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
1	90,0
2	88,0
3	100,0
4	100,0
5	87,0
6	100,0
7	95,0
8	94,4
9	100,0
10	95,0
11	88,5

Tablo 22’de görüldüğü gibi, araştırmacı ve uzman arasındaki görüşme sorularının kodlamalarının karşılaştırılması sonrasında elde edilen güvenilirlik yüzdeleri incelendiğinde güvenilirlik oranlarının %87,0-%100 arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmada görüşme sorularının güvenilirlik ortalaması ise %94,35 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, literatürde kabul edilen %70 güvenilirlik yüzdesinden yüksek olduğu için araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri içerik analizine göre dört aşamada analiz edilmiştir. Şekil 3.5’te içerik analiz aşamaları gösterilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.260-270):

Şekil 3. 5. İçerik analizi aşamalar

- **Verilerin Kodlanması:** Bu aşamada araştırmacı, verilerini anlamlı bölümlere ayırmaya çalışır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilir, başka bir deyişle kodlanır. Kategorilerin homojen, nesnel, amaca uygun ve anlamlı olması gerekmektedir (Bilgin, 2006, s.18).

- **Temaların Bulunması:** İlk aşamada ortaya çıkan kodlar, verileri genel olarak açıklayabilen ve kodları belirli kategoriler altında toplayabilen temalar bulunur. Temaların bulunması için ilk önce kodlar bir araya getirilir ve kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır.

- **Verilerin Kodlara ve Temalara Göre Düzenlenmesi ve Tanımlanması:** Bu aşamada aynı kod ya da tema altında, veri setinin çeşitli bölümlerinde yer alan veriler tanımlanır ve ortaya çıkan kavram ya da temaya göre bu bilgiler birbiriyle ilişkili bir biçimde sunulur.

- **Bulguların Yorumlanması:** Araştırmacı bu son aşamada, topladığı verilere anlam kazandırır ve bulgular arasındaki ilişkileri açıklar, neden-sonuç ilişkileri kurar, bulgulardan birtakım sonuçlar çıkarır ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalar yapar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bulgular bölümünde araştırma verilerinin analizinden elde edilen nitel ve nicel bulgular bir arada sunulmuştur.

4.1. Nicel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Araştırmanın nicel bölümüne ilişkin yapılan analizlere ait başlıklar aşağıda yer almaktadır.

4.1.1. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri, toplam test puanlarının davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri toplam ölçek puanlarının ortalama istatistikleri üzerinden yorumlanmıştır ve Tablo 4.1’de analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. 1. *Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Toplam Ölçek Puanlarının Ortalama İstatistikleri*

	$\bar{X}$	Std. sapma	Düzey
Siyaset okuryazarlık başarı düzeyi	46,41	12,98	Orta
Siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyi	1,29	0,40	Olumsuz
Siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyi	1,45	0,37	Olumlu

Başarı testinin her bir sorusu anahtarlanmış seçeneğe göre doğru cevaplar için 1 ve yanlış cevaplar için 0 olarak puanlanmıştır. Her bir öğrencinin teste ilişkin madde puanları toplanarak toplam puan elde edilmiştir. Her öğrencinin toplam test puanı, en düşük 0 en yüksek 100 puan olacak şekilde elde edilmiştir. Buna göre öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı puanlarının ortalaması 46.41’dir. Bu ortalamaya göre başarı düzeyleri orta seviyededir (Tekin, 2003, s.249).

21 maddelik siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyini belirleme ölçeğindeki 8, 9, 15 ve 16. maddeler ters kodlama yapılacak olumsuz maddelerdir. Olumlu maddeler fikrim yok için 0, katılmıyorum için 1 ve katılıyorum için 2 puan olacak şekilde puanlanmıştır. Olumsuz olan 4 madde ise fikrim yok 0, katılıyorum 1 ve katılmıyorum 2

puan olacak şekilde puanlanmıştır. Madde puanlarından toplam puan elde edilmiş ve toplam puanlar madde sayısına bölünerek her bir öğrenci için 0-2 arasında değişen ölçek puanları elde edilmiştir. Toplam ölçek puanı; 0-0.66 arasında ise nötr düzeyde, 0.67-1.33 arasında ise olumsuz düzeyde ve 1.34-2.00 arasında ise olumlu düzeydedir (Tekin, 2003, s.251). Buna göre öğrencilerin siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyi puanlarının ortalaması 1,29'dur. Bu ortalama göre öğrencilerin siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri “olumsuz” düzeydedir.

20 maddelik siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyini belirleme ölçeğindeki 4, 5, 6, 7 ve 13. maddeler ters kodlama yapılacak olumsuz maddelerdir. Olumlu maddeler fikrim yok için 0, katılmıyorum için 1 ve katılıyorum için 2 puan olacak şekilde puanlanmıştır. Olumsuz olan 5 madde ise fikrim yok 0, katılıyorum 1 ve katılmıyorum 2 puan olacak şekilde puanlanmıştır. Madde puanlarından toplam puan elde edilmiş ve toplam puanlar madde sayısına bölünerek her bir öğrenci için 0-2 arasında değişen ölçek puanları elde edilmiştir. Toplam ölçek puanı 0-0,66 arasında ise nötr düzeyde; 0.67-1.33 arasında ise olumsuz düzeyde ve 1.34-2.00 arasında ise olumlu düzeydedir (Tekin, 2003, s.249). Buna göre öğrencilerin siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyi puanlarının ortalaması 1,45'dir. Bu ortalama göre öğrencilerin siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri “olumlu” düzeydedir.

4.1.2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Tablo 4.1'e göre başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim ölçek puanları cinsiyet gruplarına göre normal dağılmadığı için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Tablo 4.2'de yapılan analizler sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı tespit edilmiş olup sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi

Cinsiyet		N	$\bar{X}$	Std. sapma	W.U	p
Siyaset okuryazarlık başarı düzeyi	Kız	384	47,03	13,13	53969,5	,117
	Erkek	302	45,52	12,75		
Siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyi	Kız	384	1,30	0,39	55498,5	,334
	Erkek	302	1,27	0,40		
Siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyi	Kız	384	1,46	0,36	56803,5	,646
	Erkek	302	1,44	0,38		

Yapılan analizlerin sonucuna göre öğrencilerin cinsiyetlerine göre siyaset okuryazarlık başarıları, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$). Yani öğrencilerin cinsiyetle siyasete eğilim düzeyleri arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bu bulgusu, literatürde (Akhan, 2010; Dursun, 2007; Doğanay, Çuhadar, Sarı, 2007) bulunan kız öğrencilerin siyasete erkek öğrencilerden daha az ilgisinin olduğu sonucu ile örtüşmemektedir.

4.1.3. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri- Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim ölçek puanları, tüm okullarda normal dağılmadığı için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Tablo 4.3'te öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiş ve sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 3. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	n	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
100. Yıl Mehmetçik Ortaokulu (1)	36	55,67	13,59	169,005	,000*	* 1 -2 *1-4 *6-12 *6-18
Denizli Ticaret Ortaokulu(2)	41	37,30	10,37			*1-7 *7-8
Denizli Basma Sanayi Ortaokulu(3)	41	55,49	11,84			*1-12 *7-9
Doktor Necdet Durmuş Ortaokulu(4)	39	41,13	9,85			*1-17 *7-10
Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu(5)	33	48,99	16,00			*1-18 *7-11
Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu(6)	48	50,78	10,89			*2-3 *7-16
Hulusi Kulaklı Ortaokulu(7)	38	37,06	10,06			*2-6 *8-9
Hürriyet Ortaokulu(8)	38	57,35	9,21			*2-8 *8-10
Lütfi Ege Ortaokulu (9)	36	46,76	7,33			*2-9 *8-11
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu(10)	38	46,71	9,35			*2-10 *8-12
Hayırseverler Ortaokulu(11)	41	49,19	9,23			*2-11 *8-13
Pamukkale Ortaokulu(12)	39	39,96	11,05			*2-16 *8-14
Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu(13)	38	46,05	11,66			*3-4 *8-15
Sıdika Çalışkan Ortaokulu(14)	41	45,43	13,10			*3-7 *8-17
Şemikler Amiroğlu Ortaokulu(15)	31	45,16	14,11			*3-9 *8-18
TOKİ Ortaokulu(16)	43	50,29	14,78			*3-12 *9-18
Üçler Ortaokulu(17)	38	44,63	11,33			*3-17 *10-18
Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu(18)	31	34,41	10,37			*3-18 *11-12
						*4-6 *11-18
						*4-8 *13-18
						*4-11 *14-18
						*5-18 *16-18
						*6-7 *17-18

*p<0.05

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Başarı düzeyi farkı bulunan okullar tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.3'te bulunan 18 okulun büyük bir çoğunluğu arasında siyaset okuryazarlık başarı düzeyi açısından farklılık olmasına karşılık en çok farklılığın bulunduğu okulun Hürriyet Ortaokulu olduğu (14 okul ile farklılığı bulunmaktadır), en az farklılığın ise Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulunda (1 okul ile farklılığı bulunmaktadır) olduğu görülmektedir. Araştırmaya dâhil edilen 18 okulda Milli Eğitim Bakanlığının müfredatı uygulanmaktadır. Bu durum, farklılığın nedeni olarak ailelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeylerini düşündürmektedir. Nitekim Hürriyet Ortaokulu tabloda en yüksek ortalamaya ($X= 57,35$) sahip olan okul olarak dikkat çekmektedir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir bölgede bulunmaktadır. En düşük ortalamaya ($X= 34,41$) sahip Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu da tablodaki 14 okul arasında farklılık göstermiştir. Bu okul da göç alan, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyin yoğunlukta bulunduğu bir konumdadır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.4'te testin sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 4. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeyi	n	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
100. Yıl Mehmetçik Ortaokulu	36	1,31	,43	149,497	,000*	* 1 -6 *1-18 *7-8
Denizli Ticaret Ortaokulu	41	1,21	,43			*2-6 *8-10
Denizli Basma Sanayi Ortaokulu	41	1,33	,41			*2-8 *8-12
Doktor Necdet Durmuş Ortaokulu	39	1,12	,44			*2-11 *8-15
Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu	33	1,10	,37			*3-6 *8-16
Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu	48	1,63	,28			*3-18 *8-17
Hulusi Kulaklı Ortaokulu	38	1,15	,26			*4-6 *8-18
Hürriyet Ortaokulu	38	1,58	,32			*4-8 *9-18
Lütfi Ege Ortaokulu	36	1,35	,43			*4-11 *10-11
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	38	1,20	,33			*5-6 *10-18
Hayırseverler Ortaokulu	41	1,62	,30			*5-8 *11-12
Pamukkale Ortaokulu	39	1,26	,39			*5-11 *11-13
Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu	38	1,29	,37			*6-7 *11-15
Sıdika Çalışkan Ortaokulu	41	1,35	,35			*6-10 *11-16
Şemikler Amiroğlu Ortaokulu	31	1,14	,35			*6-12 *11-17
TOKİ Ortaokulu	43	1,25	,32			*6-13 *11-18
Üçler Ortaokulu	38	1,11	,29			*6-14 *12-18
Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu	31	,96	,19			*6-15 *13-18 *6-16 *14-18 *6-17 *16-18 *6-18

*p<0.05

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Fark bulunan okullar tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.6'ya göre en düşük ortalama ($X= ,96$) bir başka tabloda olduğu gibi Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu'na aittir. Ortalamanın düşük oluşu da okulun göç alan, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyin yoğunlukta bulunduğu bir bölgede bulunması ile ilişkili olabilir. En yüksek ortalama ($X= 1,63$) sahip Hacı Şakir Meliha Nilüfer Öz Ortaokulu, yüksek ortalamasından da kaynaklı olarak 14 okul arasında farklılık göstermiştir. Bu okulun bulunduğu çevrede Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokuluna göre üst sosyo-ekonomik düzey daha yoğunluktadır.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile test edilmiştir. Tablo 4.5'te testin sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 5. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
100. Yıl Mehmetçik Ortaokulu	36	1,53	,33	181,154	,000*	* 1 -5
Denizli Ticaret Ortaokulu	41	1,40	,39			*6-17
Denizli Basma Sanayi Ortaokulu	41	1,57	,32			*1-8
Doktor Necdet Durmuş Ortaokulu	39	1,30	,39			*1-18
Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulu	33	1,10	,48			*2-6
Hacı Şakir-Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu	48	1,69	,24			*7-8
Hulusi Kulaklı Ortaokulu	38	1,33	,28			*2-8
Hürriyet Ortaokulu	38	1,86	,14			*3-5
Lütfi Ege Ortaokulu	36	1,34	,44			*3-8
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	38	1,37	,32			*3-17
Hayırseverler Ortaokulu	41	1,66	,24			*3-18
Pamukkale Ortaokulu	39	1,50	,37			*4-6
Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu	38	1,57	,33			*4-8
Sıdika Çalışkan Ortaokulu	41	1,54	,28			*4-11
Şemikler Amiroğlu Ortaokulu	31	1,27	,35			*5-6
TOKİ Ortaokulu	43	1,45	,29			*5-8
Üçler Ortaokulu	38	1,29	,28			*5-11
Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu	31	1,17	,25			*5-12
						*5-13
						*5-14
						*6-7
						*6-8
						*6-9
						*6-10
						*6-15
						*6-16

*p<0.05

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullara göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Fark bulunan okullar tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.5’de, Tablo 4.4 ve Tablo 4.3’e paralel sonuçlar ortaya konulmuştur. Öncelikle okulların büyük bir çoğunluğu arasında farklılık belirlenmiştir. Tablo 4.5’teki göre en düşük ortalama ($X= 1,10$) Güzelköy Mehmet Tunç Ortaokulunda ortaya konulmuştur. Ortalamanın düşük oluşu da okulun göç alan, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyin yoğunlukta bulunduğu bir bölgede yer almasıyla ilişkili olabilir. Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu da en düşük ortalama sahip ikinci okul olmuştur. Bu okul da göç alan, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyin yoğunlukta bulunduğu bir bölgededir. En yüksek ortalama ($X= 1,86$) sahip Hürriyet Ortaokulu, yüksek ortalamasından da kaynaklı olarak 16 okul arasında farklılık göstermiştir. Bu okul, şehir merkezindeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan çeşitlilik gösteren bir çevrededir.

4.1.4. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.6’da analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 6. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb.	168	46,35	11,32	19,520	,048	* Devlet memuru, şef, müdür vb. - Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
Özel sektörde memur, müdür vb.	95	46,89	14,31			* Özel sektörde memur, müdür vb.- Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
İşçi	106	46,58	13,85			* Özel sektörde memur, müdür vb.- Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.	27	41,20	13,54			* İşçi.- Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
Tüccar/sanayici/işadamı	21	49,21	10,43			* Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.- Tüccar/sanayici/işadamı
Doktor, mimar, avukat vs.	53	49,84	14,48			* Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.- Doktor, mimar, avukat vs.
Serbest meslek	140	47,20	12,68			* Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.- Serbest meslek
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	35	40,83	11,73			*Tüccar/sanayici/işadamı .- Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
Diğer çalışan	12	48,96	16,49			* Doktor, mimar, avukat vs.- Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
Emekli	21	45,44	11,70			* Doktor, mimar, avukat vs.- İşsiz, iş arıyor
İşsiz, iş arıyor	9	39,35	12,86			* Serbest meslek- Çiftçi, ziraatçı, hayvancı
Çalışamaz halde	2	41,67	11,79			

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Dolayısıyla 0,048 sonucu 0,05 anlamlılık düzeyine göre fark bulunmuştur şeklinde yorumlanır. Başarı düzeylerinin öğrencilerin babalarının hangi meslekleri arasında olduğu anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.6’da babaların çalışıp çalışmama ve çalışıyorsa hangi meslek grubunda olduğunun çocukların başarı düzeylerine etkisi açısından dikkat çekici sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir. Tablodaki en yüksek ortalama değeri ($X=46,84$) doktor, mimar, avukat gibi

beyaz yakalılar grubundaki babaların çocuklarında yer alırken en düşük düzey ortalama değeri ($X=39,35$) babası işsiz ve iş arayan çocukların olduğu grupta yer almaktadır.

Çalışma alanı ve iş gören niteliğinin farklılığı sosyal sınıflar çerçevesinde irdelendiğinde bedensel emek-zihinsel emek ayrımı, ücret ve aylık, eğitim ve sermaye gibi kaynaklara ulaşma farklılığı üzerinde durulmaktadır. Literatürde sıklıkla kullanılan mavi-beyaz yaka ayrımı dışında pembe (Fontenot, 2007'den aktaran Bayraktaroğlu ve diğ. 2015), yeşil, gri ve altın yakalılardan (Kirkegaard ve Larsen, 2011'den aktaran Bayraktaroğlu ve diğ. 2015) bahsedilmektedir. Mavi yakalılar daha çok ayakta ve fiziksel güç kullanmak zorunda olmalarına rağmen beyaz yakalılar ofis ortamında çoğunlukla oturarak ve bilgisayar karşısında mesailerini tamamlamaktadırlar. Tabloda farklılık gösteren meslek gruplarının genelinde babası sarı yakalı olan meslek grupları (serbest meslek, tüccar, sanayici, iş adamı) ve beyaz yakalı olan meslek gruplarında (doktor, mimar, avukat, memur, şef, müdür) yer alan çocukların babası mavi yakalı olan meslek gruplarında (çiftçi, ziraatçı, hayvancı, esnaf, zanaatkâr) yer alan çocuklardan daha yüksek düzeyde ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu ile baba mesleğinin çocuğun siyaset okuryazarlık bilişsel başarı düzeyi üzerinde etkisi olabileceği söylenebilir.

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.7'de analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 7. *Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi*

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb. (1)	168	1,33	0,41	80,293	,000*	
Özel sektörde memur, müdür vb. (2)	95	1,28	0,37			*1-3
İşçi. (3)	106	1,13	0,34			*1-6
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. (4)	27	1,20	0,35			*2-6
Tüccar/sanayici/işadamı. (5)	21	1,40	0,35			*3-6
Doktor, mimar, avukat vs. (6)	53	1,64	0,33			*3-7
Serbest meslek. (7)	140	1,31	0,41			*4-6
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı. (8)	35	1,12	0,32			*6-7
Diğer çalışan. (9)	12	1,07	0,24			*6-8
Emekli. (10)	21	1,29	0,37			*6-9
İşsiz, iş arıyor. (11)	9	1,08	0,23			*6-10
Çalışamaz halde. (12)	2	0,88	0,10			*6-11

*p<0.05

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bulunan bu farklar, tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.7'deki bulguların babaların çalışıp çalışmama ve çalışıyorsa hangi meslek grubunda olduğunun çocukların siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeylerine etkisi açısından çarpıcı olduğu söylenebilir. Tablodaki en yüksek ortalama değeri ($X=1,64$) doktor, mimar, avukat gibi beyaz yakalılar grubundaki babaların çocuklarında yer alırken bu grup 12 meslek grubundan 9'uyla farklılık göstermiştir. Bu farklılaşma, ortalamalarının yüksekliği ile açıklanabilir. Çalışamaz haldeki babaların çocukları ise en düşük ortalama ($X=0,88$) sahip grubunu oluşturmuştur.

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.8'de analizin sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 8. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb.(1)	168	1,49	0,36	62,326	,000*	*1-3 *1-6
Özel sektörde memur, müdür vb. (2)	95	1,49	0,34			*1-8 *1-11
İşçi.(3)	106	1,32	0,37			*2-3 *2-6
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. (4)	27	1,42	0,36			*2-11 *3-5
Tüccar/sanayici/işadamı. (5)	21	1,62	0,36			*3-6 *3-7
Doktor, mimar, avukat vs. (6)	53	1,68	0,29			*4-6 *4-11
Serbest meslek.(7)	140	1,45	0,39			*5-6 *5-7
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı.(8)	35	1,36	0,31			*5-8 *5-9
Diğer çalışan.(9)	12	1,36	0,29			*5-10 *5-11
Emekli.(10)	21	1,37	0,39			*6-7 *6-8
İşsiz, iş arıyor.(11)	9	1,08	0,37			*6-9 *6-10
Çalışamaz halde.(12)	2	1,25	0,07			*6-11 *7-11 *8-11 *10-11

* $p<0.05$

Öğrencilerin babalarının mesleklerine göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bulunan bu farklar, tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.8'de, Tablo 4.7'yle tutarlı olarak en yüksek

ortalamanın ($X=1,68$) doktor, mimar, avukat gibi beyaz yakalı meslek grubundaki babaların çocuklarında olduğu görülmektedir. Bu grup, yüksek ortalamasından kaynaklı olarak 10 meslek grubuyla farklılık göstermiştir. Tablo 4.8’de ($X=1,08$) işsiz ve iş arayan gruptaki babaların çocukları en düşük ortalamayı alan ikinci meslek grubu olmuştur. Tablo 4.8, 4.7, 4.6’daki babaların çalışabilme durumu ve bağlı bulundukları meslek gruplarının çocuklarının siyaset okuryazarlığı üzerinde etkisi olduğunu göstermesi açısından bulgular birbirleriyle tutarlılık göstermektedir.

4.1.5. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Tablo 4.9’a göre başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim ölçek puanları annelerin tüm meslek gruplarında normal dağılmadığı için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 4. 9. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X^2	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb.	126	47,16	12,04	19,062	,060	* Özel sektörde memur, müdür vb. – İşçi
Özel sektörde memur, müdür vb.	129	48,87	13,45			* Devlet memuru, şef, müdür vb.- İşçi
İşçi	130	43,78	13,02			* İşçi - Doktor, mimar, avukat vs.
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb.	58	44,90	10,59			* İşçi - Serbest meslek
Tüccar/sanayici/işadamı	5	48,33	15,20			* Çiftçi, ziraatçı, hayvancı - Özel sektörde memur, müdür vb.
Doktor, mimar, avukat vs.	24	50,70	14,88			* Çiftçi, ziraatçı, hayvancı - Özel sektörde memur, müdür vb.
Serbest meslek	86	48,59	12,12			* Çiftçi, ziraatçı, hayvancı - Özel sektörde memur, müdür vb.
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	31	42,34	14,44			* Çiftçi, ziraatçı, hayvancı - Doktor, mimar, avukat vs.
Diğer çalışan	11	42,43	16,96			* Çiftçi, ziraatçı, hayvancı - Serbest meslek
Emekli	13	44,23	13,35			
Ev hanımı	73	45,32	13,45			
İşsiz, iş arıyor	4	45,83	9,00			

Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.07$). Başarının, öğrencilerin annelerinin hangi meslekleri arasında olduğu anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. En yüksek ortalama ($X=50,74$) doktor, mimar, avukat gibi mesleklerin yer aldığı beyaz yakalı meslek gruplarındaki annelerin çocuklarındayken en düşük ortalama ($X=42,34$) çiftçi, ziraatçı, hayvancı gruptaki annelerin çocuklarında görülmüştür. Tablo 4.8’de babaların

meslekleriyle ilgili Tablo 4.9, 4.8 ve 4.7'deki bulgularla örtüşen sonuçlara rastlanmaktadır. Tablo 4.9'da farklılık gösteren meslek gruplarının genelinde annesi sarı yakalı olan meslek grupları (Serbest meslek, tüccar, sanayici, iş adamı) ve beyaz yakalı olan meslek gruplarında (doktor, mimar, avukat, memur, şef, müdür) yer alan çocukların, annesi mavi yakalı meslek gruplarında (çiftçi, ziraatçı, hayvancı, esnaf, zanaatkâr) yer alan çocuklardan daha yüksek düzeyde ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda anne mesleğinin çocuğun siyaset okuryazarlık bilişsel başarı düzeyi üzerinde etkisi olabileceği söylenebilir.

Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.10'da analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 10. *Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi*

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X ²	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb. (1)	126	1,39	0,40			
Özel sektörde memur, müdür vb. (2)	129	1,45	0,37			
İşçi(3)	130	1,14	0,33			*1-3
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. (4)	58	1,29	0,41			*2-3
Tüccar/sanayici/işadamı(5)	5	1,31	0,45			*2-8
Doktor, mimar, avukat vs. (6)	24	1,64	0,37	97,054	,000*	*2-11
Serbest meslek(7)	86	1,30	0,39			*3-6
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı(8)	31	1,16	0,31			*4-6
Diğer çalışan(9)	11	1,17	0,34			*6-7
Emekli(10)	13	1,21	0,43			*6-8
Ev hanımı(11)	73	1,06	0,33			*6-11
İşsiz, iş arıyor(12)	4	1,03	0,29			*7-11

*p<0.05

Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu farklar, Tablo 4.10'da anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. En yüksek ortalama (X=1,64) doktor, mimar, avukat gibi mesleklerin yer aldığı beyaz yakalı meslek gruplarındaki annelerin çocuklarında iken en düşük ortalama (X=1,03) işsiz ve iş arayan gruptaki annelerin çocuklarında görülmüştür. Doktor, mimar, avukat gibi mesleklerin yer aldığı grup, ortalamasının yüksekliğinden kaynaklı olarak 12 meslek grubundan 5'i ile farklılık göstermiştir. Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark

olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.11’de analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 11. *Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi*

	N	$\bar{X}$	Std. sapma	X ²	p	Anlamlı Fark
Devlet memuru, şef, müdür vb. (1)	126	1,56	0,35	91,114	,000*	*1-3 *1-8 *3-4 *3-6
Özel sektörde memur, müdür vb. (2)	129	1,59	0,34			*1-9 *1-10 *3-7 *4-11
İşçi(3)	130	1,31	0,36			*1-11 *1-12 *5-10 *5-11
Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. (4)	58	1,50	0,33			*2-3 *2-7 *5-12 *6-8
Tüccar/sanayici/işadamı(5)	5	1,66	0,29			*2-8 *2-9 *6-9 *6-10
Doktor, mimar, avukat vs. (6)	24	1,63	0,33			*2-10 *2-11 *6-11 *6-12
Serbest meslek(7)	86	1,48	0,32			*2-12 *7-11
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı(8)	31	1,37	0,27			
Diğer çalışan(9)	11	1,31	0,39			
Emekli(10)	13	1,30	0,44			
Ev hanımı(11)	73	1,24	0,39			
İşsiz, iş arıyor(12)	4	1,19	0,52			

*p<0.05

Öğrencilerin annelerinin mesleklerine göre siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu farklar, tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.11’de görüldüğü gibi tüccar, sanayici, iş adamı gibi sarı yakalı meslek grubundaki annelerin çocukları en yüksek ortalamaya (X=1,66) sahipken, işsiz olan ve iş arayan annelerin çocukları en düşük ortalamaya (X=1,19) sahiptir. Tablo 4.11’de en yüksek ortalamaya sahip annesi doktor, mimar, avukat gibi mesleklerde çalışan çocukların grubu, Tablo 4.9’da ise en yüksek ortalamaya sahip ikinci meslek grubu (X=1,63) olmuştur. Bu bulgular, kendi içinde tutarlılık göstermekte ve anne-babanın çalışma durumunun ve mesleğinin çocukların siyaset okuryazarlığıyla ilgili çeşitli değişkenler üzerinde etkili olabildiğini ifade etmektedir.

4.1.6. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.12’de analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 12. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

		N	$\bar{X}$	Std. sapma	X ²	p	Anlamlı Fark
Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	Yok	4	44,79	16,09	54,166	,000*	*İlkokul-Ortaokul
	İlkokul	36	50,23	13,02			*İlkokul-Lise
	Ortaokul	84	39,29	13,74			*Ortaokul-Üniversite
	Lise	308	45,12	12,28			*Ortaokul-Yüksek lisans
	Üniversite	237	49,17	12,34			*Lise-Üniversite
	Yüksek lisans	21	56,55	10,67			*Lise-Yüksek lisans *Üniversite-Yüksek lisans
Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeyi	Yok	4	1,13	0,10	81,161	,000*	*Yok-Üniversite
	İlkokul	36	1,23	0,32			*Yok-Yüksek lisans
	Ortaokul	84	1,10	0,33			*İlkokul-Ortaokul
	Lise	308	1,21	0,38			*İlkokul-Lise
	Üniversite	237	1,45	0,39			*Ortaokul-Üniversite
	Yüksek lisans	21	1,56	0,38			*Ortaokul-Yüksek lisans *Lise-Üniversite *Lise-Yüksek
Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi	Yok	4	0,90	0,41	72,440	,000*	*Yok-İlkokul
	İlkokul	36	1,45	0,27			*Yok-Ortaokul
	Ortaokul	84	1,28	0,35			*Yok-Lise
	Lise	308	1,40	0,37			*Yok-Üniversite
	Üniversite	237	1,58	0,34			*Yok-Yüksek lisans
	Yüksek lisans	21	1,70	0,25			*İlkokul-Ortaokul *İlkokul-Lise *Ortaokul-Üniversite *Ortaokul-Yüksek lisans *Lise-Üniversite *Lise-Yüksek

*p<0.05

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu farklar, tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.12’de görüldüğü gibi babaların tüm mezuniyet türleri arasında farklılık bulunmuştur. Siyaset okuryazarlığı başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeylerinde en yüksek ortalamalar babaları yüksek lisans mezunu olan çocuklara aittir (Başarı, X=56,55; beceri-davranış X=1,56 ve duyuşsal eğilim X=1,70). Bulgular, baba eğitim düzeyinin çocukların siyaset okuryazarlığı üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından tutarlıdır. En düşük ortalamalar ise siyaset okuryazarlık başarı değişkeninde babası ortaokul mezunu olan çocuklarda (X=39,29); davranış düzeyinde babası ortaokul mezunu olan çocuklarda (X=1,10); duyuşsal eğilim düzeyinde ise herhangi bir mezuniyeti olmayan babaların çocuklarında (X=0,90) görülmüştür. Sonuçlar özellikle ilkokul mezunu ya da herhangi bir

mezuniyeti olmayan babaların çocuklarının başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri, babası ortaokul mezunu çocuklardan daha yüksek düzeyde olmasında eğitim düzeyi dışında farklı değişkenlerin (gündemi takip etme, okuma) etkili olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Öğrencilerin, annelerinin eğitim durumlarına göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.13'te analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 13. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analizi

		N	Ortalama	Std. sapma	X ²	p	Anlamlı Fark
Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	Yok	12	48,26	11,16	46,040	,000*	*İlkokul-Ortaokul
	İlkokul	69	46,08	13,63			*İlkokul-Üniversite
	Ortaokul	115	41,05	13,34			*İlkokul-Y.lisans
	Lise	291	45,46	12,34			*Ortaokul-Lise
	Üniversite	173	50,12	12,42			*Ortaokul-Üniversite
	Yüksek lisans	28	54,46	9,14			*Ortaokul-Yüksek lisans
	Doktora	2	60,42	26,52			*Ortaokul-Doktora
Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeyi	Yok	12	1,20	0,40	111,898	,000*	*Lise-Üniversite
	İlkokul	69	1,15	0,37			*Lise-Yüksek
	Ortaokul	115	1,09	0,34			*Yok-Üniversite
	Lise	291	1,24	0,36			*Yok-Yüksek lisans
	Üniversite	173	1,51	0,38			*İlkokul-Üniversite
	Yüksek lisans	28	1,59	0,34			*İlkokul-Y.Lisans
	Doktora	2	1,38	0,81			*Ortaokul-Lise
Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi	Yok	12	1,37	0,45	105,298	,000*	*Ortaokul-Üniversite
	İlkokul	69	1,32	0,36			*Ortaokul-Y.lisans
	Ortaokul	115	1,27	0,35			*Ortaokul-Lise
	Lise	291	1,43	0,36			*Ortaokul-Üniversite
	Üniversite	173	1,64	0,30			*Ortaokul-Yüksek lisans
	Yüksek lisans	28	1,69	0,28			*Lise-Üniversite
	Doktora	2	1,58	0,53			*Lise-Y.Lisans

*p<0.05

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Bulunan bu farklar, tablonun anlamlı fark sütununda belirtilmiştir. Tablo 4.13'te, Tablo 4.12'deki bulgularla örtüşen sonuçlara ulaşılmıştır. Şöyle ki siyaset okuryazarlığıyla ilgili değişkenlerde en yüksek ortalamalar başarı düzeyi için annesi doktora mezunu olan

çocuklarda ($X=60,42$); beceri-davranış düzeyinde annesi yüksek lisans mezunu olan çocuklarda ($X=1,59$), duyuşsal eğilim düzeyinde ise annesi yüksek lisans mezunu olan çocuklardadır ($X=1,69$). En düşük ortalamalar ise başarı düzeyi için annesi ortaokul mezunu olan çocuklarda ($X=41,05$); beceri-davranış düzeyinde annesi ortaokul mezunu olan çocuklarda ($X=1,09$), duyuşsal eğilim düzeyinde ise annesi yüksek lisans mezunu olan çocuklardadır ($X=1,27$). Annesi ortaokul mezunu olan çocuklar, tüm değişkenlerde annesi ilkokul mezunu olan ya da herhangi bir mezuniyeti olmayan annelerin çocuklarından daha düşük puanlar almışlardır. Bu sonuç, bazı durumlarda annelerin mezuniyetlerinden öte çalıştıkları iş, okuma, ilgilenme, merak etme gibi özelliklerle şekillenen mizaca sahip olma ve gündemi takip etme gibi değişkenlerin etkili olabileceğini düşündürmektedir.

4.1.8. Öğrencilerin Ailelerinde Siyasetle İlgilenen Birey Olup Olmamasına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyuşsal Eğilim Düzeyleri

Öğrencilerin ailelerinde siyasetle ilgilenen birey olup olmamasına göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4.14'te analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. 14. Öğrencilerin Ailelerinde Siyasetle İlgilenen Birey Olup Olmamasına Göre Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Analizi

Ailemde Siyasete Karşı İlgi Duyan Bireyler	N	$\bar{X}$	Std. sapma	Mann Whitney U Testi	p
Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	Var	232	49,91	12,70	40139,0 ,000*
	Yok	457	44,64	12,79	
Siyaset Okuryazarlık Davranış Düzeyi	Var	232	1,45	0,40	33518,5 ,000*
	Yok	457	1,20	0,37	
Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi	Var	232	1,61	0,33	32698,0 ,000*
	Yok	457	1,38	0,36	

* $p<0.05$

Öğrencilerin ailelerinde siyasetle ilgilenen birey olup olmamasına göre siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Tablo 4.21'e göre örneklem grubundaki çocukların çoğunluğunun ailesinde siyasetle ilgilenen birey bulunmamaktadır. Bununla birlikte ailede siyasetle ilgilenen birey(ler)in olması çocukların siyaset okuryazarlığıyla ilgili başarı, davranış ve duyuşsal eğilim düzeylerinde farklılığa yol açan bir değişken olduğu ortaya konulmuştur. Ailesinde siyasetle ilgilenen birey(ler)

olan çocukların siyaset okuryazarlığı başarı puan ortalaması ($X=49,91$), beceri-davranış düzeyi ($X=1,45$) ve duyuşsal eğilim düzeyi ($X=1,61$), ailesinde siyasetle ilgilenen birey(ler) olmayan çocukların puan ortalamalarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bulgu, önceki tablolarda yer alan çeşitli aile değişkenlerin çocukların siyaset okuryazarlığı üzerindeki etkisini ifade eden bulgularla örtüşmektedir.

4.1.9. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Bileşenleri Arasındaki İlişki

Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Tablo 4.15'te ise sonuçlar gösterilmiştir.

Tablo 4. 15. Öğrencilerin Siyaset Okuryazarlık Başarı, Beceri-Davranış ve Duyusal Eğilim Düzeylerine İlişkin Pearson Korelasyon Katsayısı

		Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeyi	Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi
Siyaset Okuryazarlık Başarı Düzeyi	r	1	,309*	,339*
	p		,000	,000
Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Düzeyi	r	-	1	,653*
	p			,000
Siyaset Okuryazarlık Duyuşsal Eğilim Düzeyi	r	-	-	1
	p			

* $p<0.05$

Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri ile siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri arasında 0,309 olan orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri ile siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında 0,339 olan orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin siyaset okuryazarlık beceri-davranış düzeyleri ile siyaset okuryazarlık duyuşsal eğilim düzeyleri arasında 0,653 olan orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri ile beceri-davranış düzeyleri arasında doğru orantının olduğu görülmektedir. Şöyle ki; öğrencilerin başarı düzeyleri artarken beceri-davranış düzeyleri de artmaktadır. Başarıdaki artışın beceri-davranışa yansıdığı görülmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin beceri-davranış düzeyleri ile duyuşsal

eğilim düzeyleri arasında da doğru orantılı bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Özetle, öğrencilerin siyaset okuryazarlığının başarı boyutundaki artışı beceri-davranış boyutunun artmasına, beceri-davranış boyutundaki artış da duyuşsal eğilimler boyutunun artmasına sebep olmaktadır.

4.2. Nitel Verilerin Analizinden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, öğrencilere temel siyaset bilimine ilişkin çeşitli sorular sorulmuş ve öğrencilerin görüşleri kategoriler halinde tablolastırılmıştır. Öğrencilere verilen kod isimler Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün web sitesinde yer alan 2017-2018 yılları arasında Türkiye'de en çok kullanılan isimler listesinden rastgele seçilerek belirlenmiştir.

4.2.1. Siyasetin Anlamı

Öğrencilere “Siyaset denince ne anlıyorsun? Siyaset sana neler hatırlatıyor?” soruları sorulmuştur. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte öğrencilerin en çok duyuşsal alanda, en az ise niceliksel alanda cevaplar verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 16. *Siyasetin Anlamı*

Öğrenci Görüşleri		f	%
Anlam ve Algıda Siyaset	Biçimsel	• Milletvekili dokunulmazlığı	11 38,28
		• Kravat	8 27,57
		• Takım elbise	7 25
		• Meclisteki koltuklar	2 7,11
		• Meclis lokantası	1 3,56
	<i>Toplam</i>		28 100.0
	Duyuşsal	• Yalan söyleyen kişiler	16 19,04
		• Sinirlerine hâkim olamayan insanlar	11 13,09
		• Hoşgörüsüz insanlar	10 11,90
		• Asık suratlı insanlar	10 11,90
		• Özgürlüğe saygısı olmayan kişiler	9 10,71
		• Çocuk haklarını bilmeyen kişiler	9 10,71
		• Adalet kavramının anlamını bilmeyen insanlar	5 5,95
		• Birbirleriyle çıkar ilişkileri olanlar	5 5,95
		• Zeki insanlar	5 5,95
		• Türkiye sevgisi olan kişiler	4 4,76
	<i>Toplam</i>		84 100.0
	Davranışsal	• Siyasetçilerin kavgası	17 35,41
		• Partilerin birbiriyle kavgası	11 22,91
		• Kendi görüşünü başkasına kabullendirmeye çalışanlar	6 12,5
		• TBMM'nin hareketli ortamı	6 12,5
		• Etkileyici konuşan insanlar	5 10,41
		• Mecliste uyuyan siyasetçiler	3 6,25
	<i>Toplam</i>		48 100.0
	Niceliksel	• Çok sayıda erkek	18 39,13
		• Az sayıda kadın milletvekili	17 36,95
		• Zengin bir sürü insan	11 23,91
	<i>Toplam</i>		46 100

Tablo 4.16'ya göre öğrencilerin “Siyaset denilince ne anlıyorsun? Siyaset sana neler hatırlatıyor?” sorusuyla ilgili biçimsel, duyuşsal, davranışsal ve niceliksel olmak üzere dört kategoride incelenen cevaplarında en çok duyuşsal alanda (10 kategori); en az ise niceliksel alanda (3 kategori) fikir belirttikleri görülmektedir.

Duyuşsal alandaki 9 kategoriden 7'si olumsuz özellik gösterirken en az frekansa sahip iki kategori olumlu özellikleri içermektedir. En çok kategorinin duyuşsal alanda

ortaya çıkması ve bu kategorilerin çoğunluğunun olumsuz özellikler göstermesi, örneklem grubunun siyasete yönelik eleştirel bir bakış açısına sahip olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Niceliksel açıdan ortaya çıkan cevapların tamamında da milletvekillerin cinsiyet dağılımı, kazançları ve çocuk haklarının temsili gibi farklı konular ifade edilmiş ve hepsinde de eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır. Tablo 4.16’da davranışsal alan, altı kategoride değerlendirilmiştir. Duyuşsal alandaki kategoriler içinde, “Yalan söyleyen kişiler” cevabı en yüksek frekansa, “Türkiye sevgisi olan kişiler” cevabı ise en düşük frekansa sahiptir. Yağmur, bu konudaki görüşünü şöyle ifade etmiştir:

Seçim zamanı siyasetçiler, onlara oy verirken neler yapacaklarını uzun uzun anlatıyorlar ama seçildikleri zaman söylediklerinin çoğunu yapmıyorlar. Siyasetçilerin seçilmek için yalan söylediklerini düşünüyorum. Mesela annemle babam maaşlarına zam olacağını söylediler ama ekmek hariç her şeye zam geldi. Babam elektrik ve suya çok zam geldiğini söylüyordu. Örneğin annemle babamın maaşına zam gelmedi.

İşçi bir aileden gelen Yağmur’un yorumunu ekonomik açıdan değerlendirme yapması, evde ailesinin geçim sıkıntısı nedeniyle yaşadıkları zorlukları çocuklarıyla paylaştığını düşündürmektedir. Ekmek fiyatlarından haberdar olması ise Yağmur’un evde ekmek alma konusunda görev aldığını veya ekmek fiyatlarının evde konuşulduğunu böylece Yağmur’un ekmek fiyatlarını takip ettiğini; görüşlerini ifade ederken taşıdığı sorumlulukları da göz önünde bulundurduğunu göstermektedir. Yağmur’un, gerek duyuşsal alanda gerekse tüm cevaplar içinde en yüksek frekansa sahip olan “Yalan söyleyen kişiler” başlığında yer alan cevaplar verdiği ve siyasileri dürüstlük açısından eleştirdiği görülmektedir.

Elif de ülkesini sevmek ile siyaseti dürüstlikle yapmak arasında paralellik kurmaktadır ve bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmiştir:

Türkiye’yi seven insanlar bizi yönetirse ülkemiz daha mutlu olur. Bizim ülkemizde çok farklı insanlar var. Bazen bu insanlar birbirleriyle kavga ediyorlar. Bu insanların hepsini seven biri, bu insanların kavga etmemesi gerektiğini anlatan biri Türkiye’yi yönetirse kavgalar azalır. Herkes birbiriyle iyi geçinir ve herkes Türkiye’yi daha çok sever.

Türkiye’nin kozmopolit yapısına vurgu yapan Elif, siyasetçilerin farklı kesimlerden insanlara eşit davranmalarının öneminden bahsetmiştir. Eğer ülkeyi yönetenler herkese eşit davranırsa, toplum içindeki insanların da kavga etmeyeceğine yönelik düşüncesi dikkat çekmektedir. Elif, Türkiye’yi sevmenin siyaset açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Siyaseti adeta vatani bir hizmet olarak algılayan Elif’in herkesi kucaklayan bir toplum içinde yaşama isteğini dile getirdiği görülmektedir.

Örneklem grubundaki çocuklar, bu konudaki kategorilerin ikisi hariç (TBMM’nin hareketli ortamı ve etkileyici konuşan insanlar) dördünde olumsuz özellikleri

belirtmişlerdir. Siyasi davranışlarla ilgili kişi ve parti düzeyinde kavgalar, kendi görüşünü kabul ettirme yönünde baskı kurma ve mesai saatinde iş yerinde “uyuma” gibi birbirinden farklı durumların ifade edilmesi çocukların siyasi gelişmeleri takip ettikleri, siyasete duyarlı oldukları yönünde değerlendirilebilir.

Görüştüğümüz öğrencilerden Mustafa, Meclisin ortamıyla ilgili düşüncesini şöyle dile getirmiştir:

Meclise şöyle bir bakarsak Meclisi oluşturan milletvekillerinin çoğunun erkek olduğunu görürüz. Haberlerde meclis konuşmalarını görüyorum, hiç sakın konuşmuyorlar. Ya birbirlerini kötülüyorlar ya da birbirleriyle kavga ediyorlar. Bazen çok abartıp dövüşmeye kadar gidiyorlar. Birbirlerinin düşüncesini anlamak yerine birbirlerine yumruk atıyorlar. Hâlbuki kadın milletvekilleri fazla olsa erkek milletvekilleri kadınlara ayıp olmasın diye çekinir yumruk yumruğa kavga edemez.

Katılımcılardan bazıları, mecliste erkek egemenliğine dikkat çekmiştir. Mustafa, erkek bir öğrenci olmasına karşılık hemcinsi milletvekillerinin çoğunlukta olması ile yaşanan gergin ortam arasında bir ilişki kurmuştur. Ayrıca erkek egemen siyaset düzenini eleştiren Mustafa, mecliste kadın milletvekillerinin sayısının fazla olmasının bu gerginliği azaltabileceğini savunmuştur. Mustafa’nın yorumu, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından “Erkeğin şiddete daha eğilimli” olduğu düşüncesine sahip olabileceğini düşündürmektedir. Mecliste kadın sayısının artmasının da erkeklerde oluşacak bir utanç duygusu ile şiddeti azaltacağını düşünmektedir. Bunlar Mustafa’nın toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirdiğini ve kadınlara yönelik pozitif bir ayrıma giderek erkekleri uzlaşıcı bulmadığını dolayısıyla erkek siyasetçileri de uzlaşıcı bulmadığını göstermektedir. Bu cevap Mustafa’nın siyasete yönelik objektif bir bakış açısı geliştirebildiğini göstermektedir. Bu bakış açısını geliştirmesinde Mustafa’nın ailesi ile siyasetle ilgili konuları rahatlıkla konuşabilmesinin katkısı olduğu düşünülmektedir. Milletvekillerinin birbirlerinin düşüncelerini dinlemeleri gerektiğini düşünmesi de (başka bir cevabında da söylediği gibi) kendi fikrinin dinlendiği, demokratik denebilecek bir ailede yaşamasının bir sonucu olarak görülebilir.

Cevapları beş kategoriye ayrılmış biçimsel alanda, önceki kategorilerde daha belirgin olan eleştirel üslubun yumuşadığı dikkat çekmektedir. Çocuklar, ayrıntılara dikkat eden ve iyi gözlemler yapabilen bakış açıları olduğunu; biçimsel alandaki “Takım elbise, kravat, koltuk ve lokanta” gibi özel detayları temsil eden cevaplarında ortaya koymuşlardır. Biçimsel açıdan en yüksek cevap “Milletvekili Dokunulmazlığı”, en düşük cevap ise “Meclis Lokantası”ndadır.

Özlem, bu konudaki düşüncesini milletvekili dokunulmazlıklarına değinerek şunları söylemiştir:

Milletvekillerinin dokunulmazlığı bence bir sorun. Bir milletvekili de yanlış yapabilir. O kişi sırf milletvekili diye ona yaptığı yanlışın nedeni sorulmayacak mı? O kişiye ceza verilmeyecek mi? Bu dokunulmazlığı kötüye kullanan milletvekilleri de olabilir. Bunu nasıl tespit edecekler? Ayrıca ülkemizde milletvekili dokunulmazlığı var da neden çocuk dokunulmazlığı yok? Bu hayatta en çok ilgi ve desteğe ihtiyacı olanlar çocuklardır. Çocukların da dokunulmazlık hakkının olması gerekir.

Özlem'in görüşleri incelendiğinde adalet ve eşitlik kavramlarına vurgu yaptığı, toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerinin Özlem'i rahatsız ettiği görülmektedir. Özlem'in adalet kavramına dayalı görüşlerinde ailesinin avukat olmasının etkilerinin olabileceği düşünülmektedir. Yaptığı değerlendirmeler üzerinden siyasete "Haklar" temelinde baktığı söylenebilir. Ayrıca milletvekillerinin de bir vatandaş gibi suç işleyebileceği, ayrıcalıklarını kötüye kullanabileceğini vurgularken suç işleyenlerin cezasız kalamaması gerektiğini dile getirmiştir. Özlem'in yaşına göre gelişmiş bir sosyal adalet anlayışı olduğu dikkat çekmektedir. Biçimsel açıdan en yüksek frekansa sahip "milletvekili dokunulmazlığı" kategorisinde değerlendirilen bu cevap ile siyasetlerle ilgili bir uygulamayı eleştirmektedir.

Biçimsel cevaplardaki bir diğer ilginç bulgu, "kravat, takım elbise" gibi erkeklere has özelliklerin ifade edilmesi, doğrudan kadınları ifade eden özelliklere rastlanılmamasıdır. Biçimsel cevaplardaki erkeklere özgü kıyafetlerin yer alması, siyasetin erkek işi olarak algılandığını gösterebilir. Bazı katılımcılar, siyasetin erkek işi olarak algılanmasını eleştirmişlerdir. Örneğin, Ahmet'in siyasetçilerin giydikleri kıyafetlerle siyasetin gergin ortamı arasında bir bağ kurması ve mecliste erkek egemenliğine yönelttiği eleştiriler ilgi çekicidir. Ahmet, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bence Meclis yeterince kalabalık bir yer. Üstelik bu kalabalığın çoğunu da erkekler oluşturuyor. Kadınlara söz hakkı verilmiyor. Siyaseti sadece erkekler anlıyormuş gibi bir şey var ortada. Aslında tam tersine kadınlar da siyasette çok başarılı olabilirler. Ama buna erkekler izin vermiyor. Mesela benim annem hem çok güzel yemek yapar hem de liderler hakkında çok şey bilir. Annem, Türkiye'nin geçmişte yaşadığı olumsuz olayları nedenleriyle bana anlatır. Ben Süleyman DAnilel, Necmettin Erbakan ve Tansu Çiller gibi eski siyasetçileri annemden öğrendim. Kadın belediye başkanları bile varmış. Bir de şöyle bir durum var. Haberlerde, Mecliste konuşma yapan kadın milletvekillerini izlediğimde onların bile çok resmi giyindiğini hatta erkekler gibi giyindiğini görüyorum. Siyasetle uğraşanların sadece ceket pantolon veya kravat giymesi gerekiyormuş gibi bir hava var mecliste. Kadın milletvekilleri bile pantolon ve ceket giyiyor. Kravat takamadıkları için gömleklerinin boyunlarına bir eşarp bağlıyor. Bu kravat ceket bence onları strese sokuyor ve böylece kavgaya ediyorlar. Rahat bir şeyler giyinseler düşüncelerini de kavgaya etmeden birbirlerine anlatabilirler.

Ahmet'in siyasete yönelik fikirlerinde annesinin etkisi olduğu söylenebilir. . Meclisteki kadın azınlığa ve kadınların siyasete yönelik bilgi eksikliği algısına getirdiği eleştiriler de kendi gözünde annesinin bulunduğu konumdan kaynaklanıyor olabilir. Annesini siyasetten anlayan kadınlara bir örnek olarak göstermesinden ziyade kendi siyaset bilgisi için bir başlangıç noktası olarak anlatması bunu düşündürmektedir. Ahmet'in de

Mecliste geçen tartışmaları dile getirmesi ve durumu ortadan kaldırmak için kıyafet temelli bir çözüm önerisinde bulunması mecliste yaşanan gerginliklerden oldukça etkilendiğini kanıtlar niteliktedir. Ahmet ve Mustafa'nın söylemlerine bakıldığında çocukça bakışın en fazla hissedildiği yorumlar arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu öğrencilerin Meclisteki erkek egemenliğini eleştirdikleri de görülmektedir. Biçimsel alanda değerlendirilen bu cevapta kravat ekseninde erkek hâkimiyetiyle ve kadınlara bu noktada haksızlık yapılabildiğiyle ilgili tespitler yapılmıştır. Gerek Ahmet gerek Mustafa'nın cevapları erkek öğrencilerin cinsiyetçi bakış açısından uzak olduklarını ortaya koymaktadır. Tüm alanlara göre siyaset denildiğinde çocukların akıllarına parti, kanun, hak, temsil gibi kavramlar yerine genellikle siyasetçiler ve onlarla ilgili de olumsuz özellikler gelmektedir. Bunun yanı sıra siyasette biçimsel özellikten ziyade daha çok duyuşsal özelliklere dikkat ettikleri, kategorilerde eleştirel bakış açısının hâkim olduğu, farklı konularla ilgili fikir sahibi oldukları ve detaylarla ilgilendikleri görülmektedir. Öğrencilerin siyasetçileri sürekli kavga ediyor olarak görmeleri siyasilerin yanlış tavırlar sergilediklerini ve bu yaş grubu öğrencilerin siyasetin gergin ortamından etkilendiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bölümde öğrencilerin en çok üzerinde durduğu, siyasetçilerin birbirleriyle “kavga etmesi” (katılımcıların anlatımıyla) konusundaki düşüncesini Arzu şöyle dile getirmiştir:

Siyasetçiler birbirleriyle kavga ediyor. Farklı partilerdeki siyasetçiler hep kavga içindedir. Birbirlerinden farklı düşünceleri çok normal ama bunu kabullenmeyip birbirleriyle tartışıyorlar. Tartışma programları hiç sakın geçmiyor. Siyaset konuşulduğu zaman konuşma hemen kavgaya dönüşüyor. Sanırım siyaset sakın sakın konuşulacak bir konu değil.

Arzu'nın söylediklerinden siyaset anlayışının simgesel şiddet öğeleri barındırdığı anlaşılmaktadır. Arzu, siyasetin yaşandığı Mecliste ve siyasetin değerlendirildiği televizyondaki tartışma programlarında şiddetle ilgili örneklerin sıkça sergilenmesini eleştirmiş hatta siyasetin sakinlikle yapılamayacak bir eylem olduğuna yönelik algısını paylaşmıştır. Çocuklar için bir tür öğrenme aracı olarak da gösterilebilecek televizyon tartışma programları Arzu'nın siyaset anlayışını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu noktada Arzu'nın cevabı, siyasilerin davranışlarının ve kitle iletişim araçlarının çocukların siyasetle ilgili algılarını nasıl etkileyebildiği göstermek açısından önemli bir örnektir. Ayrıca Arzu, farklı fikirlerdeki bireylerin bunu kabullenmek yerine kavga etmelerini de eleştirmiştir. Yapılan görüşmelerden Arzu'nın farklılıkları kabul etmede hoşgörülü olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yaptığı açıklamalardan ise siyasilerin farklılıkları kabullenmeyip tartışma zemini ortaya çıkardıkları anlamı çıkmaktadır. Bu yaş grubu öğrencilerin bunun farkına varması dikkat çekici bir konudur. “Siyasetin Anlamı” başlığı altında sunulan

öğrenci cevapları cinsiyet fark etmeksizin çocukların siyasi konulara ilgi duyduklarını, siyaseti eleştiren bir bakış açısıyla gözlemlediklerini ve siyasi iklimden nasıl etkilenebildiklerini göstermektedir.

4.2.2. Siyasetin İfade Ettikleri

Öğrencilere “Siyaset denilince ne anlıyorsun? Siyaset sana neler hatırlatıyor?” soruları sorulmuştur. Öğrencilerin cevapları “Siyasetin Organları, Siyaseti Yapanlar ve Siyasetin Yapılış Şekli” alanlarında gruplanmıştır. Bu alanlar içerisinde siyasetin yapılış şekli alanı, en çok kategoriyi barındırmakla birlikte hakkında en çok fikir beyan edilen konu başlığı olmuştur. Siyasi organları ise en az kategoriyi barındıran ve en az fikir beyan edilen konu başlığıdır.

Tablo 4. 17. *Siyasetin İfade Ettikleri*

Anlam ve Algıda Siyaset	Öğrenci Görüşleri		f	%
	Siyasetin Organları	• Mahkemeler	6	28,57
		• Devlet	2	9,52
		• Anayasa	5	23,80
		• Yasalar	5	23,80
		• TBMM	3	14,28
	<i>Toplam</i>			<i>100</i>
	Siyaseti Yapanlar	• Cumhurbaşkanı	20	23,52
		• Milletvekilleri	19	22,35
		• Başbakan	18	21,18
		• Partiler	11	12,94
		• Lider (Partilerin başkanları, bakanlar)	10	11,76
		• Bakanlar	7	8,23
	<i>Toplam</i>			<i>100</i>
	Siyasetin Yapılış Şekli	• Ülkedeki işleri düzenleme	12	19,04
		• Ülkeyi yönetme	11	17,46
		• Seçim	9	14,28
		• Oy kullanma	8	12,69
		• Din	7	11,11
		• Haberler	6	9,52
		• Sosyal medya	4	6,34
		• Kürsü konuşmaları	3	4,76
		• Protestolar	2	3,17
		• Dış ülkelerle ilişkiler	1	1,58
	<i>Toplam</i>			<i>100</i>

Tablo 4.17’de, öğrencilerin “Siyaset denince ne anlıyorsun? Siyaset sana neler hatırlatıyor?” sorularıyla ilgili “Siyasetin Organları, Siyaseti Yapanlar ve Siyasetin Yapılış Şekli” olmak üzere üç kategoride incelenen cevaplarında en çok kategorinin “Siyasetin Yapılış Şekli”nde, en az kategorinin ise “Siyasetin Organları”nda olduğu görülmektedir. Siyasetin yapılış şekli ile ilgili öğrencilerin aklına en çok gelen kavram ülkedeki işleri düzenleme olurken, en az belirtilen kavram dış ülkelerle ilişkilerdir. Kategorilerin en çok çeşitlilik gösterdiği bu alanda “haberler, sosyal medya”; “seçim, oy kullanma” gibi birbirleriyle ilişkili kavramlarla birlikte “din, kürsü konuşmaları” gibi detaycı bakış açısının ürünü olarak değerlendirilebilecek kavramlar da bulunmaktadır.

Bazı öğrenciler, siyaseti ülkedeki işler düzenleme boyutuna vurgu yapmışlardır. Arda, siyasetin neler ifade ettiği ile ilgili en çok ifade edilen “Siyasetin Yapılış Şekli” kategorisindeki en yüksek frekansa sahip “Ülkedeki İşleri Düzenleme” konu başlığını adli sistem, dış işler, askerlik ve ekonomik boyutlarda çeşitli örnekler sunarak ifade etmiştir. Arda, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyasetin bir ülkedeki tüm işleri düzenlemek gibi bir amacı vardır. Örneğin maaşların ne kadar olacağı, askerlikle ilgili düzenlemeler, mahkemelerin görevleri, anayasaya uyulup uyulması, başka ülkelerle ilgili işler vb. bunlar bir ülkenin düzeniyle ilgili işlerdir. Siyaset de bir ülkenin işlerini düzene sokmayı amaçlar.

Arda, siyasetin neler ifade ettiği ile ilgili en çok ifade edilen “Siyasetin Yapılış Şekli” kategorisindeki en yüksek frekansa sahip “Ülkedeki İşleri Düzenleme” konu başlığını adli sistem, dış işler, askerlik ve ekonomik boyutlarda çeşitli örnekler sunarak ifade etmiştir. Arda’nın siyaset anlayışı “düzen” kavramı etrafında şekillenmektedir. Ülkede hemen her konudaki düzenlemeyi siyasetçilerin yaptığı algısı siyasete büyük anlamlar yüklediğini düşündürmektedir.

Bazı öğrenciler siyaset, anayasal düzen ve kurallar çerçevesinde siyaseti anlamlandırmıştır. Bu öğrencilerden Miray, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyaset denince aklıma anayasa, yasalar ve mahkemeler gelmiştir. Televizyonda anayasaya uygun olmadığı gibi haberler duyuyorum. Mahkemelerin de anayasaya aykırı davranamayacağını biliyorum. Bu nedenle bu kavramların siyasetle ilgili olduğunu düşünüyorum.”

Miray’ın siyaset anlayışı yasama kavramı çevresinde şekillenmektedir. Siyasetle ilgili kendi yorumunu ortaya koymak veya eleştirel bir yaklaşımda bulunmak yerine, öğrendiği kavramları sıralamayı tercih ederken diğer bir yandan cevabında siyasetin organları kategorisindeki “Mahkemeler” in başlığına dikkat çektiği görülmektedir. Miray, mahkemelerin siyasetle ilişkili olduğunu ifade etmesine karşılık mahkemelerde kanunun

üstünlüğünün ön planda olması gerektiğini söyleyerek hukukun üstünlüğüne de vurgu yapmıştır. Hukuk alanındaki temel kurumlardan biri olan mahkemelerin, çocukların siyasetle ilgili algılarında önemli ölçüde yer alması dikkat çeken bir bulgudur. Miray'ın yorumunda da diğer çocuklarda olduğu gibi siyaseti öğrenme ile ilgili en önemli araçlardan birinin televizyon olduğu dikkat çekmektedir. Altı kategorideki cevabın yer aldığı “Siyaseti Yapanlar” alanında, en yüksek düzeyli cevap “Cumhurbaşkanı” iken en düşük düzeyli cevap “Bakanlar”dır.

Siyaseti sürekli belirli bir kesimin yaptığından şikâyetçi olan Anıl, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyaseti cumhurbaşkanı, başbakanlar, milletvekilleri ve milletvekillerin bağlı oldukları partilerin yaptığını düşünüyorum. Haberlerde de hep bu kişilerin siyasetle ilgili konuştuğunu görüyorum. Mesela önemli bir olay var diyelim. Halk bu önemli olayla ilgili olarak konuşmuyor, hep siyasetçiler konuşuyor. Halkın da görüşleri önemli. Haberlerdeki röportajlarda halkın da görüşleri gösterilmelidir. Halkın da siyasete dâhil edilmesi gerekli bence.

Anıl, siyaseti yapanlar kategorisinde cumhurbaşkanı, başbakan ve milletvekillerinin bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca halkın siyaset yapma konusunda geri planda kalabildiğine vurgu yaparak siyasilerin halktan daha ön planda olmasına yönelik bir eleştiride bulunmuştur. Bu fikrini ise televizyonda gördüklerinden yola çıkarak yaptığını da dile getirmiştir. Görüldüğü üzere televizyon çocukların siyasete yönelik fikirlerini oluştururken çoğu zaman bir başlangıç noktası olmaktadır. Genele bakıldığında siyasetle ilgili kişilerin ve kurumların tamamının ifade edildiği görülmektedir. En az kategorinin bulunduğu “Siyaset Organları” alanında en yüksek düzeyli cevap “Mahkemeler”, en düşük düzeyli cevap ise “Devlettir”. Çocukların eleştirel bakış açıları siyasetin yapılış şekli alanında “protestolar” kavramıyla dikkat çekmektedir. Çocukların tüm alanlardaki cevaplarının Türkiye’deki siyasi gündemin izlerini taşıdığı ve çocukların siyasetle ilgili birçok kavramın farkında olduğu söylenebilir.

“Siyasetin İfade Ettikleri” başlığı altında sunulan öğrenci cevaplarında dikkat çeken unsurlar; çocukların siyasetin etki alanının çok çeşitli olduğunu ifade etmeleri, mahkemelerin yasalara uyacağına dair inançları ve halkın siyaset yapma konusunda halkın pasif kaldığı konularıdır. Görüldüğü gibi çocuklar, siyasetle ilgili farklı konulara ilgi duymakta ve zihinlerini bu konularla meşgul etmektedirler.

4.2.3. Siyasetin Amacı

Öğrencilere “Siyasetin amacı nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin cevapları toplumsal ve kişisel katkı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır: “Toplumsal Katkı” en çok

kategoriyi barındırmakla birlikte hakkında en çok görüş belirtilen konu alanıdır. “Kişisel Katkı” ise en az kategoriyi barındıran ve en az görüş belirtilen konu alanıdır.

Tablo 4. 18. *Siyasetin Amacı*

Öğrenci Görüşleri		f	%
Kişisel Katkı	• Zengin olmak	18	31,03
	• Şöhretli olmak	16	27,58
	• Her konuda güçlü olmak	15	25,86
	• Kendini ifade etmek (Kendi düşüncemi toplumdaki herkese anlatmak)	9	15,51
	<i>Toplam</i>	<i>58</i>	<i>100</i>
Toplumsal Katkı	• Toplumda huzur ve rahatlığı sağlamak	14	24,13
	• İnsanların hak ve özgürlüklerini korumak	10	17,24
	• Ülkede adaleti sağlamak	10	17,24
	• Ülkemizdeki birlik beraberliği sağlamak	8	13,79
	• Ülkemizdeki problemleri çözmek	7	12,06
	• Diğer ülkelere varlığımızı göstermek	6	10,34
	• Ülkemize çeşitli hizmetlerde bulunmak	6	10,34
	• Demokrasinin devamlılığını sağlamak	5	8,62
<i>Toplam</i>		<i>66</i>	<i>100</i>

Tablo 4.18’e bakıldığında, “Siyasetin amacı nedir?” “Siyaset ne için yapılır?” sorularıyla ilgili olarak öğrencilerin cevaplarının kişisel ve toplumsal katkı alanlarına ayrıldığı görülmektedir. Toplumsal katkıda sekiz kategoriye, kişisel katkıda ise dört kategoriye ayrılan cevaplar çocukların siyaset ile toplumsal faydayı eş değerde tuttukları ve siyasilerden kişisel katkı yerine toplumsal katkı bekledikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Toplumsal Katkı” alanında en yüksek düzeyli cevap “Toplumda huzur ve rahatlığı sağlamak” iken, en düşük düzeyli cevap ise “Demokrasinin devamlılığını sağlamak” olmuştur. Diğer cevaplarda da Türkiye’yi farklı alanlarda güçlendirecek, destekleyecek görüşlerin sunulduğu görülmektedir. Bazı öğrenciler siyasetin amacını toplumsal huzurun sağlanması olarak değerlendirmektedir. Bir toplumda huzurun öncelikli olmasını savunan Özlem, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bence huzurlu bir ortamda yaşamak çok önemli. Mesela annemle babam kavga ettiklerinde evimiz çok huzurlu olmuyor. Aynı şey Türkiye için de geçerli bence. Siyasetin en önemli amacı toplumun kavgasız ve huzurlu bir duruma gelmesini sağlamak olmalıdır. Böylece herkes mutlu yaşar.

Özlem, kavganın huzuru bozduğunu vurgularken aslında Türkiye’nin içinde bulunduğu durumu, huzursuz ve uzlaşmasız bulduğunu da anlatmaktadır. Özlem’in bu yorumu ile toplumun mutlu yaşaması için farklı görüşteki insanların kavga etmek yerine uzlaşmaya gitmelerini gerekli görmekte ve bunu sağlayacak kurum olarak da siyaseti gördüğünü göstermektedir. Özlem, “Toplumsal Katkı” alanındaki “Toplumda huzur ve rahatlığı sağlamak” cevabına giren görüşlerinde “ev ortamı” metaforunu kullanarak ev ile vatani özdeşleştirmiştir. Bazı öğrenciler siyasetin kişisel katkı boyutunu vurgulamışlardır.

Siyasetçilerin toplumsal katkıdan çok kişisel katkıya daha çok önemsediklerine inanan Eylöl, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bence siyasetçilerin çoğu zengin olmak ve daha çok ev sahibi olmak için siyasetle ilgileniyor. Sosyal bilgiler dersinde, “Bir kez milletvekili olduğunda emekli bile olsan devlet sana milletvekili oldun diye çok yüksek maaş veriyormuş.” şeklinde bir bilgi öğrenmiştim. Ben, bir kere milletvekilliği yaparım. Sonra yapmasam da her ay o maaşı alır ve rahatça yaşarım.

Eylöl’ün yorumunu kişisel katkı alanında gerçekleştirmesi, bunu maddi kazanç dolayında yapması, ailesinin sosyo-ekonomik durumuyla ve ailesinde siyasete ilgi duyan kimsenin olmadığını söylemesiyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Eylöl’ün yaşının küçük olmasına rağmen toplumdaki ekonomik ve sosyal yapıdaki eşitsizliklerin farkında olduğu görülmektedir. Okulda öğrendiği bir bilgiyi kitle iletişim araçlarında gördükleriyle birleştirip kendi hayatıyla kıyasladığında Eylöl’ün, siyasetçilerin hayatına ve kendi algısına göre zengin bir hayata imrendiği görülmektedir. Ayrıca Eylöl, “Kişisel Katkı” alanındaki en yüksek düzeyli cevap olan “Zengin Olmak” başlığına yönelik olarak siyasetçilerin, siyaset sayesinde ömür boyu devam eden bir zenginliğe sahip olduklarını ve bu durumun kişileri çıkarıcılığa sürükleyebileceklerini ifade etmiş ve bu uygulamayı eleştirmiştir.

Toplumdaki belirgin ekonomik farklılıklara değinen Elif, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bence herkesin eşit şekilde yaşaması için siyaset yapılmalıdır. Siyasetçiler, bu ülkede yaşayan çocuklardan başlayarak herkesin aynı rahatlıkta yaşaması için çalışmalıdır. Ülkemizde çok zengin insanların yanında çok fakir olanları da var. Fakirler çok mutsuz. Fakat onların daha çok paraları, güzel bir evleri olsaydı ülkemizde daha adaletli ve eşit bir paylaşım olurdu. Ayrıca çocuklar bile çok küçük yaşlarda okula gitmek yerine para kazanmak için çalışıyorlar. Düşünsenize sokakta oynamayı bilmiyor ya da oynayacağı bir bebeği, arabası yok. Bu, çocuk haklarının da önemsenmediğini gösteriyor.

Elif, yorumunu “eşitlik” kavramı temelinde dile getirmiştir. Toplumsal eşitsizliğe vurgu yapan Elif, ekonomik etkenlerin bireylerin mutluluğunda önemli bir nokta olduğunu altını çizmiştir. Yoksul ailelerin daha mutsuz olduğunu ve yoksulluğun çocukları, okullarından alıkoyup çalışmaya yönelttiğini vurgulamıştır. Bu konuya oldukça eleştirel yaklaşan Elif, siyasetçilerin çocuk haklarına önem vermelerini ve sınıflar arasındaki gelir eşitsizliğini azaltacak düzenlemeler yapmalarını gerekli görmektedir. Elif, çocuk işçiliğin ekonomiyle ilgili önemli bir sorun olduğunu belirtmiş ve adaletsizliğin çocuk haklarına da saygısızlık olduğunu vurgulamıştır. “Kişisel Katkı” alanında ise en yüksek düzeyli cevap “Zengin olmak”, en düşük cevap ise “Kendini ifade etmek” şeklindedir.

“Siyasetin Amacı” başlığı altında sunulan örnek cevapların ortak noktası maddiyata vurgunun yapılmasıdır. Çocuklar, gerek siyasilerin kazançları gerekse Türkiye’deki gelir dağılımında adaletin olması noktalarında maddi meseleleri gündeme getirmişlerdir. Siyasetle ilgili yapılan işler, ortaya konulan projeler gibi konular yerine paraya dayalı konu başlıklarının ele alınması, siyasetçilerin topluma verdikleri mesajlar ve nasıl bir rol modeli olacakları noktasında özenli davranmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.2.4. Siyasetçilerin Amacı

Öğrencilere “Siyasetçi neyi amaçlar?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin cevapları, siyasetin amacı konusundaki cevaplarına paralel olarak “Toplumsal ve Kişisel Katkı” olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bu iki konu alanındaki kategori sayıları aynı olmakla birlikte kişisel amaçlarla ilgili daha çok görüş belirtilmiştir.

Tablo 4. 19. *Siyasetçilerin Amacı*

Öğrenci Görüşleri	f	%
Kişisel Amaç	• Zengin olmak	17 21,79
	• Her konuda güçlü olmak	15 19,23
	• Seçimleri kazanmak	14 17,94
	• Milletvekili olmak	13 16,66
	• Yönetime dâhil olmak	11 14,10
	• Kendi düşüncelerini anlatmak	8 10,25
	<i>Toplam</i>	78 100
Toplumsal Amaç	• Toplumda huzur ve düzeni sağlamak	15 22,72
	• Ülkesi için yararlı işler yapmak	14 21,21
	• Ülkedeki çatışmaları azaltmak	13 19,69
	• Ülkede adaleti sağlamak	9 13,63
	• Fakirlerin ekonomik durumunu düzeltmek	8 12,12
	• Terörü yok etmek	7 10,60
	<i>Toplam</i>	66 100

Tablo 4.19’a, “Bir siyasetçi neyi amaçlar?” sorusuyla ilgili olarak öğrencilerin cevaplarının “Kişisel Amaç” ve “Toplumsal Amaç” alanlarına ayrıldığı görülmektedir. Bu açıdan sonuçlar Tablo 4.17 ve Tablo 4.18 ile paralellik göstermektedir. “Kişisel ve Toplumsal Amaç’ta 6’şar kategori bulunması, öğrencilerin siyasilerin toplumsal amaçlar kadar kişisel amaçlara da sahip olabildiklerini savundukları şeklinde yorumlanabilir. “Kişisel amaç” kategorisinde en yüksek düzeyli cevap, “Zengin olmak”, en düşük düzeyli cevap ise “Kendi düşüncelerini anlatmaktır”. Bu bulgular, çocukların eleştirel bakış açılarını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Toplumsal amaçlarda en yüksek düzeyli

cevap “Toplumda huzur ve düzeni sağlamak” iken en düşük düzeyli cevap ise “Terörü yok etmek” tir. Siyasetin, güç kavramıyla bağdaştırıldığı ve siyasetten elde edilebilecek bir gücün var olduğu algısı öğrencilerde oluşmuştur. Siyasetle ilgilenen kişilerin daha güçlü konumlarda bulunduğu ve siyaset yapanların daha zengin olabileceği gerçeği öğrencilerin cevaplarından anlaşılmaktadır.

Siyasetle uğraşan kişinin güçlü ve zengin olacağına inanan Eylül, bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

Bence insanlar zengin olmak için siyasetle ilgileniyorlar. Siyasetçilerin çok fazla parası, evi var. Çünkü siyasetçi olunca hem çok güçlü oluyorsun hem de istediğin şeyleri alabiliyorsun. Ayrıca siyasetçilerin maaşları da çok fazlaymış.

Eylül’ün kurduğu son cümle (Siyasetçilerin maaşları da çok fazlaymış.) –mış eki ile yapılmış olması, Eylül’ün bildiklerinin duydukları olduğunu göstermektedir. Yani Eylül’ün kurduğu bu cümle, Eylül’ün konu ile ilgili daha fazla bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğunu düşündürmektedir. Eylül, “Siyasetçilerin Amacı” konu başlığında, zenginliğe ve güce sahip olmaya vurgu yapmış ve siyasetçilerin öncelikli amacının ülkeyi en iyi şekilde yönetmekten öte maddi ve manevi güce ulaşmak olduğunu belirtmiştir. Eylül’ün siyasetçilere yönelik sürekli zenginlik ve güç kavramları üzerinden yorum yapması, ailesinin siyasetle ilgilenmediğini söylemesiyle tutarlı görülmektedir. Ayrıca Eylül’ün önceki cevapları, ailesinin gelirinin yeterli olmadığını göstermektedir. Eylül’ün diğer yorumları da göz önünde bulundurulduğunda zengin olmayı çok istediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Kendisi zengin olmak istediği ve siyasetçilerin de yüksek maaşlı olduğunu düşündüğü için insanların siyasetle ilgilenme nedenini kendinden yola çıkarak zengin olmak olarak nitelendirmiştir. Görüldüğü gibi çocukların eleştirel bakış açıları siyasetçilerin amacı başlığında da devamlılık göstermektedir.

Bazı öğrenciler siyasetin kişisel olarak güç edinme ediminden söz etmişlerdir. Siyasetçilerin toplumda etkin ve baskın rolleri olduğuna inanan Yusuf, bu konudaki düşüncesini şöyle açıklamaktadır:

Siyasetçiler, televizyonda konuştuğu zaman herkes onlara ilgi duyuyor. Onların ne demek istediğini anlamaya çalışıyor. Bazen onlara kızıyorlar bazen de onlarla aynı fikirde oluyorlar. Siyasetçilerin ayrı bir gücü var aslında. Mesela bir yerde yanlış bir şekilde davranılıyorsa siyasetçinin biri bunun yanlış olduğunu söylediğinde televizyonda hemen bu konuşuluyor. Ben de siyasetçi olsam beni de herkes olmasa bile çok kişi dinler aslında.

Yusuf, yaptığı yorumla erk sahibi olan kişilerin söylemde üstün olduğunu fark etmiştir. Buradan yola çıkarak kendisi için de durumun aynı olacağını söylerken aslında dinlenen kişinin niteliğinden ziyade statüsünün önemini ortaya koymaktadır. Yusuf,

“siyasetçi” etiketinin önemine ve “toplumun gündemini oluşturma gücü”ne dikkat çekerek yaşına göre şaşırtıcı bir analiz özelliği ortaya koymuştur. Ailesinde siyasete ilgi duyan kimsenin olmadığını söylediğinden dolayı Yusuf’un bu durumu, aileleri tarafından ideolojik söylemlere maruz bırakılmayan çocukların siyaset algısında daha objektif davranabileceklerini düşündürmektedir. Ayrıca Yusuf, “Her Konuda Güçlü Olma” başlığına yönelik ifadesinde siyasetçi kimliğinin insanlar üzerinde önemli bir etki oluşturabildiğini ifade ederek Nasrettin Hoca’nın “Ye kürküm ye!” fıkrası misali siyasetçi kimliğinin sosyolojik etkisine atıfta bulunmuştur. Siyasetçileri toplumda önemli kararları alan kişiler olarak gören öğrenciler, siyasetçileri toplumda güçlü ve yetkili bireyler olarak algılamışlardır. Örneğin, Erdem, “Her Konuda Güçlü Olma” başlığında ele alınabilecek yanıtında siyasetin günlük hayattaki birçok konu hakkında söz sahibi olmayı gerektirdiğini belirtmiştir. Erdem da siyasetçilerin gücüne vurgu yaparak öğrenilen kavramları sıralamak yerine ailesinden örneklerle siyasetçilerin toplumsal hayatı düzenlemeye yönelik güçlerinden bahsetmiştir. Erdem da herkes tarafından dinleniyor olma durumundan imrenerek bahsetmiştir. Yüksek eğitim almamış bir aileden gelen ve siyasetçilere yönelik yorumunu günlük örneklerle dayanarak veren Erdem’in ailesinin siyasete ilgili olduğunu söylemesi, onlardan edindiği bilgilerin yorumlarına yansıdığını düşündürmektedir. “Toplumsal Amaçlar” kategorisinde belirtilenlerin geneline bakıldığında toplumsal huzur ve düzen, ülkenin yararı, çatışmaların azaltılması, ekonomik sorunlarla ilgilenilmesi ve terörle mücadele gibi Türkiye gündemindeki konu başlıklarının ifade edildiği ortaya konulmuştur. Erdem ve diğer çocukların yorumlarından gündemi takip ettiği çıkarılmaktadır. Erdem, bu konu ile ilgili tespitlerini şöyle açıklamıştır:

Siyasetçiler, bizim hakkımızda değişik kararlar alıyorlar. Benzine zam yapılmasından tutun da annemle babamın maaşlarının kaç lira olacağına kadar karar veriyorlar. Dayımın oğlunun çok askerlik yapmaması için verilecek paraya da siyasetçiler karar veriyormuş. Aslında siyasetle uğraşınca Türkiye hakkında kararlar alıyorsun. Bu ülkede gücün oluyor. Herkes seni dinliyor.

Erdem de “Her Konuda Güçlü Olma” başlığında ele alınabilecek yanıtında siyasetin günlük hayattaki birçok konu hakkında söz sahibi olmayı gerektirdiğini belirtmiştir. Erdem da siyasetçilerin gücüne vurgu yaparak öğrenilen kavramları sıralamak yerine ailesinden örneklerle siyasetçilerin toplumsal hayatı düzenlemeye yönelik güçlerinden bahsetmiştir. Erdem da herkes tarafından dinleniyor olma durumundan imrenerek bahsetmiştir. Yüksek eğitim almamış bir aileden gelen ve siyasetçilere yönelik yorumunu günlük örneklerle dayanarak veren Erdem’in ailesinin siyasete ilgili olduğunu söylemesi, onlardan edindiği bilgilerin yorumlarına yansıdığını düşündürmektedir. “Toplumsal Amaçlar” kategorisinde belirtilenlerin geneline bakıldığında toplumsal huzur ve düzen, ülkenin yararı, çatışmaların

azaltılması, ekonomik sorunlarla ilgilenilmesi ve terörle mücadele gibi Türkiye gündemindeki konu başlıklarının ifade edildiği ortaya konulmuştur. Erdem ve diğer çocukların yorumlarından gündemi takip ettiği çıkarılmaktadır.

Bazı öğrencilerin ülke sorunlarında terörü siyasetçilerin çözmeleri gereken önemli bir sorun olarak algıladıkları ve siyasetin amaçları arasında saydıkları görülmektedir. Terörün ülkemize verdiği acıları ve olumsuz etkilerini anlatmaya çalışan Zehra, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Teyzemin oğlunu askerde teröristler öldürdü. Biz çok üzüldük, teyzem çok ağladı. Teröristler yüzünden teyzem gibi bir sürü anne ağlıyor. Siyasetin en önemli amacı, bu terör olayını çözmek olmalıdır. Teröristlerin olduğu yerlerde kavgalar çok oluyor ve insanlar bu duruma çok üzülüyorlardır. Bence en önemli sorunumuz budur. Ülkemizde terör olmasa silah satışları, kavgalar ve savaşlar da olmaz. Herkes daha mutlu yaşar.

Zehra'nın yorumuna, yaşadığı üzücü bir aile deneyiminin etkileri açıkça yansımıştır. Ayrıca acı bir tecrübe yaşamış olan ailesinin siyasete ilgili olduğu noktasından hareketle bu konu üzerinde evde yoğun bir ideolojik söyleme maruz kalmış olabileceği söylenilebilir. Zira diğer yorumlarında da “terör” kavramı dışında merkeze aldığı bir kavrama rastlanmamıştır. Zehra'nın cevabında ilk sıra gündemi olarak Türkiye'nin terörden nasıl etkilendiği vurgusu görülmektedir.

“Siyasetçilerin Amaçları” başlığında sunulan cevaplar incelendiğinde öğrencilerin yaşamlarından ve kitle iletişim araçlarından elde ettikleri bilgilerden yola çıkarak çıkarsamalarda bulundukları görülmektedir. Bununla birlikte öğrenciler eleştirel bakış açıları doğrultusunda siyasilerin idealizmden uzak bir şekilde kişisel çıkarlarıyla siyaset yaptıkları, büyük bir güce sahip oldukları için sorumluluklarının da büyük olduğunu ve terör gibi toplumsal problemlere çözüm üretmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde siyasilerin ekonomik ve toplumsal sorunların çözümü konusunda çalışmaları gerektiğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Öğrencilerin “Siyasetin Amacı” temasına ait konuşmalarına bakıldığında ülke gündemiyle ilgili bilgi ve fikir sahibi oldukları görülmektedir. Çalışmadaki nitel veriler, “2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimi” öncesine denk gelmektedir. Seçim öncesindeki yoğun gündemden kaynaklı olarak medyada belli konuların çok sık yer alması, çocukların verdikleri cevaplar üzerinde etkili olmuş olabilir.

4.2.5. Siyasetin Yapılış Şekli ve Yapıldığı Yer

Öğrencilere “Siyaset nasıl ve nerede yapılır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin cevapları, “Siyasetin Yapılış Şekli” ve “Siyasetin Yapıldığı Mekânlar” açısından çeşitlilik göstermektedir. Öğrenciler, siyasetin en çok yapıldığı mekânlarla ilgili fikir belirtmişlerdir.

Tablo 4. 20. *Siyasetin Yapılış Şekli ve Yapıldığı Yer*

	Öğrenci Görüşleri	f	%
Siyasetin Yapılış Şekli	• Oy kullanarak	19	45,23
	• Anne babayla konuşarak	15	35,71
	• Farklı görüşteki insanlarla konuşarak	4	9,52
	• Bir partiye üye olarak	1	2,38
	• Sosyal medyada düşünceni paylaşarak	3	7,14
	<i>Toplam</i>	42	100
Siyasetin Yapıldığı Mekânlar	• Tartışma programı	18	36
	• TBMM’de	15	30
	• Evde, komşuda	11	22
	• Sosyal medyada	3	6
	• Partilerin yerlerinde	2	4
	• Protesto yürüyüşlerinde	1	2
	<i>Toplam</i>	50	100

Tablo 4.20’ye, “Siyaset nasıl ve nerede yapılır?” sorusuyla ilgili olarak öğrencilerin cevapları şekil ve mekân unsurlarına göre şekillenmiştir. Çeşitlilik açısından 6 kategori olarak “Siyasetin Yapıldığı Mekânlar” ile ilgili daha çok kategori üretilmiştir. Mekânla ilgili en yüksek düzeyli cevap “Tartışma programı”, en düşük düzeyli cevap ise “Protesto yürüyüşleri” olmuştur. Öğrencilerin siyaseti tartışma programları ekseninde düşünmesi, örneklem grubundaki ailelerin önemli bir bölümünde sayıca fazla olan ve akşam kuşağında sıklıkla rastlanabilen tartışma programlarının düzenli olarak takip edildiğini düşündürmektedir.

Meclis ve tartışma ortamlarının gergin havasını eleştiren Mehmet, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyasetçilerin veya siyaset konuşmak isteyenlerin en çok bir araya geldikleri yer tartışma programları ve Meclistir. Tartışma programlarında ve TBMM’de siyasetçilerin yaptıkları, kanunlar ve Türkiye’yi ilgilendiren değişik konular tartışılır. Tartışma programlarında ve TBMM’de kimse sakın sakın konuşmaz. Sanırım adı tartışma programı olduğu için bu programa katılan herkes yüksek sesle konuşuyor ve kavga ediyor. TBMM çok kalabalık ve gergin bir ortam olduğu için ve siyaset de ciddi bir konu olduğu için kavga çok oluyor diye düşünüyorum.

Mehmet, siyasetin nerede yapıldığı ile ilgili en sık verilen cevaplardan olan tartışma programlarını ve meclisi ifade etmiştir. Mehmet, konu ile ilgili gerek programlarda gerekse Mecliste gergin bir ortamın olduğuna vurgu yapmış ve bu durumu özellikle siyasetin

ciddiyetine bağlamıştır. Mehmet'in siyaset algısında da gergin ve şiddet öğeleri barındıran tartışmaların yer ettiği görülmektedir. Yine siyaset konusunda bilgi edindiği temel aracın televizyon olduğu da sözlerinden çıkartılabilmektedir. Bu konuda çocukların bir ortaklığa gitmesi, televizyonda ve mecliste yaşanan siyasi tartışmaların çocukları da oldukça etkilediği sonucunu doğurmaktadır. Bu durum Mehmet de ciddi konuların kavga ortamında konuşulduğuna yönelik bir algı inşa etmiştir.

Protestoların düşünceleri dile getirmenin etkili bir yol olduğunu düşünen Defne, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Protesto yürüyüşlerine katılmanın da kendi düşünceni ifade etmenin bir başka yolu olduğunu düşünüyorum. Mesela birkaç yıl önce zeytin ağaçları kesilmesin diye çok fazla insan bir araya gelip yürüyüşler yaptı, imzalar attı. Bunun sonucunda da o kıymetli zeytin ağaçlarının kesiminin durdurulması kararı çıktı. Bu yürüyüşlerde verilmek istenen en önemli mesaj bir konu karşısında birlik olunduğu, çok olunduğudur. Ayrıca protestolar sayesinde o konuya ilgiyi çekmek daha kolaydır diye düşünüyorum. Ayrıca medyayı da dâhil edince o konunun önemi daha fazla insanın dikkatini çekiyor. Kavga ve polisle mücadele olmasa bence protesto daha etkili bir siyaset yapma şeklidir.

Siyasette protestoların öneminden bahseden Defne'nin yorumu aslında çoğu çocuğun aksine siyasetin yapılış şeklinin merkezine siyasetçileri değil halkı koyduğu için dikkat çekmektedir. Siyasetin aslında halkla ilgili bir kavram olduğuna ve birlikte hareket edildiğinde siyasetçilerin dikkatinin çekilebileceğine vurgu yapmaktadır. Burada medyayı da aynı şekilde kolektif bir ses getirme aygıtı olarak yorumlamaktadır. Ayrıca Defne, sadece kendisi tarafından söylenen protesto yürüyüşlerinin de demokratik bir hak olduğunu ve halkın bazı durumlarda siyasilerden farklı düşünebildiklerini ve bu durumun da doğal olduğunu belirtmiştir. Cevapları beş kategoriye ayrılan “Siyasetin Yapılış Şekli” ile ilgili olarak öğrenciler en çok “Oy kullanarak”, en az da “Bir partiye üye olarak” siyasetin yapılabileceğini ifade etmişlerdir. En çok verilmiş ikinci sıradaki “Anne ve baba ile konuşarak” cevabı ev ortamında anne-baba-çocuk diyalogları içinde siyasetin de yer alabildiğini ifade etmesi açısından önemlidir. “Siyasetin yapıldığı mekânlar” ile ilgili en çok belirtilen “Tartışma programları” cevabı da anne-baba-çocuk arasındaki siyasi konulu diyaloglar cevabıyla örtüşmektedir. Bu açıdan sonuçlar kendi içinde tutarlılık göstermektedir.

Siyasetin yapıldığı mekânlar arasında komşuyu da gösteren Arzu görüşünü şöyle dile getirmiştir:

“Ailem yan komşumuzla bir araya geldiğinde siyaset hakkında konuşur. Mesela o gün akşam haberlerinde izledikleri konuları konuşurlar. Daha sonra Türkiye'nin sorunlarını konuşurlar.

Bazı öğrenciler ise siyasetin yapılış şekli olarak oy kullanmayı vurgulamışlardır. Siyasetin oy kullanmayla yapılacağını ve oy kullanma eyleminde bireyin toplumu yönetecek lideri seçmekteki sorumluluğunu vurgulayan Mehmet, düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Siyaset nasıl yapılır?” denince benim aklıma oy kullanmak geliyor. Siyaset ve oy bende birbirini çağrıştıran iki kavram. Oy kullandığımız zaman bizler de siyasetin içine girmiş oluyor, ülkemizi yönetecek lideri seçmekte rol almış oluyoruz.”

Mehmet, siyasetin yapılış şekilleriyle ilgili en çok belirtilen “oy kullanma” konusunu ele alan cevabında siyasetle oy kullanmanın bir bütünü oluşturduğunu ve oy kullanmanın halkın siyaset yapmasını sağladığına dikkat çekmiştir. Mehmet, halkın siyasete katılımı noktasında oy kullanımından bahsetmiş fakat oy kullanmanın sonucunda “ülkemizi yönetecek lideri seçiyoruz.” cümlesiyle oy kullanmanın sonucuna dair yorum da yapmıştır. Yapılan görüşmelerin cumhurbaşkanlığı seçimlerine (Haziran, 2018) yakın bir döneme denk gelmesi, çocukların akıllarına ilk gelen seçeneklerden birinin bu olmasını tetiklemiş olabilir.

Yağmur, halkın oyunun siyasetçilerin toplumdaki yerini belirlemedeki önemine değinmiş ve görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyaset, en etkili şekilde oy kullanarak yapılır. Verdiğimiz oylar sayesinde ülkeyi yönetenleri seçmiş oluruz. Zaten siyasette söz sahibi olmak için siyasetçilerin, bizim oyumuza ihtiyaçları var. Oylarımızı almak için bu kadar konuşuyor ve birbirleriyle kavga ediyorlar.”

Yağmur da oy kullanarak siyasete katılımın önemini dile getirmiştir. Yağmur’un daha önceki yorumlarına bakıldığında siyasetçilerin oy almak için yalan söyledikleri üzerine vurgu yaptığı görülmektedir. Burada da yorumuna siyasetçilerin oy almak için çok konuşup kavga ettiklerini ekleyerek aslında siyasetçilerin çıkarıcı olduğunu düşündüğünü yinelemektedir. Yağmur’un söylemlerine bakıldığında oy kullanarak siyasi geleceğin belirlendiğini, bu sayede siyasilerin oya ihtiyaç duyduklarının farkında olduğunu anladığı açıkça görülmektedir.

Öğrencilerden bazıları sosyal medyayı siyaset yapılan mekânlar arasında saymışlardır. Bu öğrenciler sosyal medyada siyasetle ilgili düşüncelerin paylaşılması ya da sosyal medyada paylaşılan siyaset içerikli yazıların yorumlanması şeklinde siyaset yapıldığını söylemişlerdir. Örneğin Nehir, sosyal medyanın siyasetteki etkisine vurgu yapanlardandır. Bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Ben sosyal medyanın da siyaset yapmak için etkili bir yer olduğunu düşünüyorum. Mesela annem Twitter ve Facebook kullanıyor, bazı siyasetçileri takip ediyor. Takip ettiği siyasetçiler mesajlar

atıyor buralardan. Ya da annem buralarda siyasetle ilgili paylaşımlarda bulunuyor. Bu paylaştıklarını onun takipçileri de okuyor. Bunları gören kişiler etkilenebilir belki de.

Nehir sosyal medyanın siyasetteki etkisine vurgu yapmaktadır. Nehir, sosyal medya aracılığı ile siyaset yapılabildiğini bizzat annesiyle ilgili gözlemlerini paylaşarak ifade etmiştir. Nehir'e göre sosyal medya, kişilerin birbirlerini siyasi açıdan etkilemenin yollarından biridir. Nehir annesinden yola çıkarak, çok fazla kitleye hitap edebilen bu araçların insanları etkileme gücünü ortaya koymaktadır.

Tablonun geneline bakıldığında da öğrenciler, siyasiler dışında farklı kesimlerden olan (kendileri, anne-babaları, komşuları, sosyal medyada tanımadığı kişiler, televizyon programına katılanlar gibi) kişilerin de siyaset yapma konusunda aktif olabildiklerini ve siyasetin sadece siyasilerle ilişkili olmadığını ifade etmektedirler. “Sosyal medya” cevabının da kitle iletişim araçlarının öğrencilerin siyasetle ilgili algılarını etkileyebilecek güçte olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tartışma programlarını siyaset yapılan yerler arasında sayan öğrenciler, bu programlardan siyasetle ilgili birçok bilgi edindiklerini belirtmişlerdir. Örneğin, Berat, siyasetin yapıldığı durumlarla ilgili tartışma programlarını ailesinden örneklerle ifade etmiştir ve şunları söylemiştir:

Annemle babam akşamları genellikle tartışma programları izlerler. Çoğu zaman bu programlarda konuşulanları anlamıyorum ama annem de babam da bana anlatıyorlar. Ailem, Türkiye’de olan olaylardan haberdar olmanın çok önemli olduğunu söylüyorlar bana.”

Berat’ın, siyaset yapılma yeri olarak televizyondaki tartışma programlarını göstermesi ailesinin bu programları onun yanında izlemesinin bir sonucu olarak görülebilir. Berat’ın siyaset algısında ailesinin yerinin ne kadar önemli olduğu sonucunu onların söyledikleri üzerinden bilgi edinmesinden ve bu bilgi edinmenin önemini ona ailesinin söylemesinden de çıkartabiliriz. Ayrıca, ailesinin siyasi gelişmeleri takip etme ile ilgili Berat’a tavsiyede bulunmaları, çocukların siyasi konularındaki bilinçli bakış açılarının kaynağını ortaya koyma açısından önem taşımaktadır. Çocukların siyasete karşı olumlu duygular geliştirmede ve siyasetin korkulacak bir şey olmadığını anlamalarında ailenin önemli ve belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir.

Miray’ın ailesi ülkesindeki gelişmelere duyarlı olmanın ve farklı görüşlere sahip bireylerin birbirlerini anlamalarının önemi vurgu yapmıştır ve Miray, ailesinin kendisine söylediklerini şöyle dile getirmiştir:

Bizim evimizde her sabah ve her akşam haberler izlenir. Annem ve babam bana ülkemizde nelerin olduğunu bilmemizin bir vatandaşlık görevi olduğunu söylüyor. Tartışma programlarına farklı

görüŖte olan kiŖilerin gelmesi önemliymiŖ çünkü bir düŖüncenin farklı Ŗekilde de düŖünüldüğüni görmemizi saęlamıŖ. Ailem, benimle hep aynı fikirde olanlarla olmayı tercih etmemin yanı sıra farklı görüşteki insanları da anlamaya çalışmam gerektiğini söylüyor. Aslında bu bir bakıma doğru çünkü herkes benim gibi düşünmek zorunda değil.

Öğrencilere göre, siyasetin yapıldığı yerler arasında haber programları gelmektedir. Öğrenciler haber programlarının Ŗiddet içerikli olduğuna deęinmiŖtir. TartıŖma programlarının kavga ile yürütüldüğüni ve bireylerin birbirlerinin sözlerini dinlememesinden Ŗikâyet etmektedirler. Miray, siyasetle ilgili bilgi edinme aracı olarak ailesi aracılığıyla izlediği haber programlarından bahsetmiŖtir. Miray da Berat'a paralel olarak ailesinin siyasi konularda bilgi sahibi olmanın önemine yönelik rehberliğinden bahsetmiŖtir. Miray, ailesinin rehberliği ile ilgili daha detaylı bir paylaŖımda bulunmuŖ, annesinin farklılıklara saygı ve hoşgörü konusundaki tavsiyelerinden örnekler vermiŖtir. Burada ailesinin farklı görüşleri anlamaya çalışma yönündeki telkinini benimsediği ve siyasette farklılıkları ailesi aracılığı ile kabul ettiği görülmektedir.

Aile de öğrencilere göre siyasetin yapıldığı ve öğrenme mekânlarından biridir. Öğrencilerin ailesi ile siyasetle ilgili konuları rahatça konuŖabilmesi ve ailesine anlamadığı konuları sorabilmesi etkili bir siyasi öğrenme ortamını oluŖturmaktadır. Siyasetle ilgili öğrenmelerinde ailesinin kendisine katkılarını anlatan Arda, bu konudaki görüşünü Ŗöyle dile getirmiŖtir:

Aileme bazen ülkemizde olan olayları anlamadığımı söylüyorum. Benim telefonum var ve dolayısıyla Facebook adresim var. Bazen Facebook'a girdiğimde kiŖilerin benim anlamadığım ama siyasetle ilgili bir konu olduğunu düŖündüğüm paylaŖımlar yapıyorlar. Ben de annemle babama bunların ne anlama geldiğini soruyorum. Ailem, bana bunları tek tek anlatıyor; benim bilinçli biri olmam için bunları bana sabırla anlattıklarını söylüyorlar. Ayrıca ülkemizde olan olayları takip etmemi ve bu olaylarla ilgili bir fikrimin olmasını istiyorlar.

Arda'nın söylemlerinde siyasetle ilgili bilgi edinme ve fikir beyan etme aracı olarak sosyal medyanın önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Ancak yine Arda da siyasete yönelik bilgisinin ailesinin anlattıklarından ileri geldiğini ifade etmiŖtir. Arda, Berat ve Miray gibi ailesi tarafından siyasi gelişmelerle ilgili bilgilendirildiğini ve kendisine rehberlikte bulunduğunu ifade etmiŖtir. Ayrıca Arda'nın ailesinin de siyasete ilgi duyan diğer ailelerde olduğu gibi çocuklarının ülke gündeminden haberdar olmasını ve bir fikir geliŖtirmesini istemeleri dikkat çekmektedir.

Ailesinin kendisini farklı düşünmeye sevk etmesinin onu rahatlattığını dile getirmiŖtir. Eymen'in de siyasete yönelik algısında ailesinin etkisi net bir Ŗekilde görülmektedir. Ailede siyasetle ilgili konuŖmaların çokça olması, çocukların sosyal medyada maruz kaldıkları bir sürü siyasi mesaj ve haberle iliŖkili sorularının olması sonucunda, ailelerin bunları açıklamak zorunda kaldıklarını gösteriyor. Eymen, Arda,

Berat ve Miray da olduğu gibi siyasetle ilgili ailesiyle paylaşımlarda bulunduğunu; aileleri tarafından yönlendirildiğini ve bunun kendileri üzerindeki olumlu etkilerini belirtmiştir. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında alanyazında çocukların ve gençlerin aileleriyle siyaset konuşmadığı bulgusuyla örtüşmeyen bir bulgu elde edilmiştir. Bu çalışmanın örneklem grubundaki çocuklar, cevaplarıyla aileleriyle siyaseti konuşabildiklerini ifade etmektedirler. Böylece değişen zaman içerisinde ailelerin çocuklarıyla siyasetle ilgili daha çok konuşabildikleri ve anne, baba, çocuklar arasında siyasetle ilgili paylaşımların arttığı söylenebilir. Bu durumda çocukların siyasete karşı olumlu duygular beslemelerinde aile faktörünün önemi görülmektedir.

Eymen, siyasi bilincin çocuklarda aile ortamında nasıl oluştuğuyla ilgili görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bazen ailemle haberleri izlerken annem ya da babam bu haberden ne anladığımı soruyorlar ya da bir haberle ilgili yorum yapmamı istiyorlar. Benim düşüncelerimi dinledikten sonra da kendi düşüncelerini söylüyorlar. Birlikte o konunun doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında konuşuyoruz. Bazen ailemle konuşunca rahatlıyorum çünkü bana farklı düşünmem gerektiğini de öğretiyorlar.

“Siyasetin Yapılış Yeri ve Şekli” konusuyla ilgili örnek olarak verilen öğrenci cevapları incelendiğinde ailelerin çocuklarını siyasi gelişmelerle ilgili bilgilendirdikleri, öğrencilerin siyasi konularda bilinçli olmalarını önemsedikleri ve bu bilinçli yaklaşımın çocuklara olumlu yansımalarının olduğu görülmektedir. Sonuçlar, ailelerin çocukların siyasetle ilgili bilgilenmelerinde büyük etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra öğrencilerin oy vermenin önemine atıfta bulunmaları, protesto yürüyüşleri ile farklı görüşlerin ifade edilmesi gerektiğini belirtmeleri gibi unsurlar bilinçli vatandaş bakış açısına sahip olabildiklerini düşündürmektedir. Ayrıca ailelerin çocuklarıyla yaptıkları konuşmaların içeriklerine bakıldığında çocuklarının siyaset okuryazarlığının beceri-davranış boyutuna ilişkin kazanımlar elde etmeleri için çabaladıkları da görülmektedir.

4.2.6. Siyaseti Yapanlar ve Siyaseti Yapanların Özellikleri

Öğrencilere “Siyaseti kimler yapmalı? Siyaseti yapan kişiler hangi özelliklere sahip olmalı?” soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin cevapları, “Kişisel Özellikleri Uygun Olanlar” ve “Siyaset Bilgisi Olanlar” şeklinde iki kategoriye ayrılmıştır. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde en çok kategoriye “Kişisel Özellikleri Uygun Olanlar” konu başlığında belirttikleri görülmektedir.

Tablo 4. 21. *Siyaseti Yapan Kişiler ve Özellikleri*

	Öğrenci Görüşleri	f	%
Kişilik Özellikleri	• Güven veren kişiler	21	17,35
	• Sözünde duranlar	20	16,52
	• Herkese eşit davranabilecekler	19	15,70
	• Fakirleri anlayanlar	18	14,87
	• Çocukları ve gençleri sevenler	17	14,04
	• Ülkemizi sevenler	10	8,26
	• Lider özellikleri olanlar	7	5,78
	• Empati yapanlar	4	3,30
	• Ailesi olanlar	3	2,47
	• Kavgacı olmayanlar	2	1,65
	<i>Toplam</i>	<i>121</i>	<i>100</i>
Siyaset Bilgisi Olanlar	• Üniversitenin siyaset bölümünden mezun olanlar	16	24,24
	• Anayasayı ve tüm kanunları bilenler	12	18,18
	• Siyasetle ilgili kelimeleri bilenler	9	13,63
	• Demokrasi ve adalet kelimelerinin anlamlarını bilenler	9	13,63
	• Türkiye'nin dış ülkelerde nasıl temsil edileceğini bilenler	8	12,12
	• Türkiye'nin geçmişini bilenler	7	10,60
	• Bu ülkenin ihtiyaçlarını bilenler	5	7,57
	<i>Toplam</i>	<i>66</i>	<i>100</i>

Tablo 4.21’de yer alan “Siyaseti kimler yapmalı? Siyaseti yapan kişiler hangi özelliklere sahip olmalı?” sorusuna öğrenciler tarafından verilen cevaplar incelendiğinde temelde kişisel özellikleri uygun olanların ve siyaset bilgisi olanların siyasetle uğraşabileceğini ifade etmişlerdir. “Kişisel Özellikleri Uygun Olanlar” alanı 10 kategori ile en fazla görüş bildirilmiş alandır. Bu sonuç, öğrencilere göre kişisel özelliklerin siyasi bilgidan daha öncelikli olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir. “Kişisel Özellikler” içinde en çok ifade edilen “Güven veren kişiler”, en az ifade edilen “Kavgacı olmayanlar”dır. Bunların yanı sıra sözünde durma, adil olma, fakirleri anlayabilme, çocukları, gençleri, ülkeyi sevmeye, empati kurabilme ve liderlik gibi toplum için son derece önemli kavramlara dikkat çekmişlerdir. Bu bulgular, öğrencilerin toplumun çıkarlarını gözeterek hümanist bakış açılarını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Öğrencilerin siyaseti yapanlarda aradıkları özelliklerden biri güvendir. Güvendikleri siyasetçinin topluma zarar vermeyeceğini, halkın güven duyduğu bir lider karşısında kendilerini daha rahat hissedeceğini ve bu kişinin yaptıklarına da güven duyacağını belirtmişlerdir. Bu bakımdan öğrencilerin güven duygusuyla kendini iyi hissetme duygusunu örtüştürdükleri görülmektedir. Eymen, siyasilerin özelliklerinden güven vermenin üzerinde durmuş ve iyimser, olumlu bir bakış açısı ile siyasilere güven duymanın gerekliliğini belirtmiştir. Eymen, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

“Ben birine güvenmeyi önemli buluyorum. Liderler Türkiye’yi yönetiyorlar. Bu liderler güvenilir kişiler olmasa Türkiye iyi yönetilemezdi bence. Anneme babama güvendiğim için onların dediklerini anlamaya ve yapmaya çalışıyorum. Bizi yönetenlere de güvenmezsek onları anlayamayız ki.”

Eymen’in siyasetçilere yönelik güven kavramını kullanması diğer çocuklar arasında ayırt edici bir cevap olarak görülebilir. Ayrıca anne ve babasının siyasetle ilgili görüşlerine, tercihlerine de güven duyduğunu ifade etmiştir. Siyasi liderleri ailesiyle özdeşleştirerek onlara güvendiğini söylemesi diğer çocukların eleştirel bakış açıları arasında dikkat çekmektedir. Ailesinin siyaset bilgisine güvendiğini dile getirmesi ailesinin etkisi altında kaldığını düşündürmektedir.

Erdem, siyasilerin seçim öncesi vaatleriyle seçim sonrası yaptıklarının aynı olmadığını ve bu durumun güven problemi yarattığını söylemiştir. Bu konuda şunları söylemiştir:

Seçim dönemlerinde siyasetçiler bir sürü şey yapacağını söylüyorlar. Her siyasetçi zamlardan, annemle babamın maaşlarının kaç para olacağından bahsediyor. Ama seçildikleri zaman bu söylediklerini yapmıyorlar. Akşamları haberleri izlediğimizde doğal gaz ve benzine çok zam geldiğinden bahsediliyor. Zam gelmeyecek denmişti. Biz 5 kişiyiz ve annemle babamın maaşı yetmiyormuş bu yüzden hepimize bisiklet alamıyorlarmış. Seçimlerde bir lider maaşlara çok zam yapılacağını söyleyince sevinmiştim, kardeşlerimle bana bisiklet alınır o zamları diye. Hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Bu yüzden siyasetle uğraşanlar yalan söylememeli ve verdikleri sözlerde durmalılar bence.

Erdem, eleştirel bir bakış açısı ile siyasilerin verdikleri sözleri tutmaları gerektiğini vurgulamış ve bu konudaki hayal kırıklığını örneklendirmiştir. Siyasetçilerin çocuklar tarafından “yalan söyleyen insanlar” olarak kodlamasının izleri Erdem’in bu yorumunda da görülmektedir. Erdem’in ekonomik koşullar üzerine yoğunlaşan yorumunda ailesinin sosyo-ekonomik durumunun izleri de açıkça okunmaktadır. Seçim dönemi siyasetçilere duyduğu bir güvenin olduğunu ancak seçim sonrasında yaşananlarla bunun yıkıldığını, bu durumu ise alınamayan bisiklet sonucunda yaşadığı hayal kırıklığı ile dile getirmiştir. Siyasetle ekonomik sıkıntılar arasındaki ilişkiye dikkat çeken Anıl, toplumdaki bu sorunun çözümünü şöyle anlatmıştır:

“Benim sadece babam çalışıyor ve biz evde altı kişiyiz. Babamın kazandığı para hepimize yetmiyor. Mesela sobalı evimiz var, çok et yiyemiyoruz, bir tane topumuz var, ailemizle tatile gidemiyoruz. Siyaset yapan kişiler önce bizim gibi fakirleri anlamalı. Onlar zengin olduğu için fakirleri anlayamıyorlar. Siyasetle uğraşanlar, fakirleri bulup onlara yardım etmeli. Fakirler de mutlu olur ve rahat yaşarsa hırsızlık azalır siyasetle uğraşanlara daha çok güvenilir fakirleri koruduğu için.”

Anıl ise ekonomik zorlukların azaltılmasının siyasetçilere olan güveni geliştireceğini düşünmektedir. Anıl ekonomik zorluklarla ilgili kendi hayatından çarpıcı örnekler vermiş ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük kesimin güçlendirilmesinin önemini belirtmiştir. Anıl’ın siyaset algısında da ailesinin sosyo-ekonomik konumunun izleri açıkça görülmektedir. Kendini ve ailesini “fakir” olarak adlandıran Anıl, hayatlarında yaşadığı

zorlukları dile getirmiş ve bunlar ortadan kaldırılırsa siyasetçilere duyduğu güvenin artacağını, daha mutlu olacaklarını belirtmiştir. Bunun yanında özellikle sosyo-ekonomik olarak alt sınıflara mensup ailelerin çocuklarında görüldüğü gibi siyasetçileri zengin insanlar olarak kodlamanın Anıl'ın fikir dünyasında da yeri olduğunu göstermektedir.

Bazı öğrenciler, özellikle gelir dağılımındaki eşitsizlik konusuna vurgu yapmış ve siyaset yapan insanların eşitlik ve adalet duygusunun yüksek olmasını vurgulamıştır. Öğrenciler eşitlik kavramına gelir dağılımı ve cinsiyet faktörleri açısından değinmişlerdir. Özlem bu konuyla ilgili yorumunu “eşitlik” kavramı çerçevesinde yapmış ve bu konuyla ilgili görüşünü yaşadığı bir olay üzerinden ele almıştır. Özlem yaşadığı sorunu şöyle anlatmıştır:

Kadınlar, erkekler, çocuklar bir de değişik kültürde olan insanlar bu ülkenin insanıdır. Bu insanlara eşit davranılmalı. Siyasetçiler de tüm bu insanlara karşı daha sevgi dolu olmalılar. Babam diyor ki; “Siyasetle uğraşan kişiler bu ülkedeki herkese eşit davranırsa bizim ülkemiz çok mutlu olur ve kavgalar azalır.” Ben de babama katılıyorum çünkü sınıfımızda bir öğretmenimiz birkaç arkadaşımıza bize davrandığı gibi bize davranmıyordu bu yüzden onlar hep bizimle kavgaya ediyor ya da bize kötü söz söylüyorlardı. Biz de onlara karşılık veriyorduk. Müdür öğretmen, bu öğretmenimizi uyardıktan sonra ise öğretmenimiz hepimize aynı davranmaya, hepimize hediye vermeye ve hepimize aferin demeye başladı. Şimdi sınıfımızdaki kavgalar azaldı.

Ülkede yaşayan herkesin eşit olması gerektiğini düşünen Özlem'in görüşlerinde kendisinin de ifade ettiği gibi ailesinin fikirlerinin payı oldukça yüksektir. Ailesinden aldığı bilgileri kendi hayatında yaşadıklarıyla bağdaştırarak fikrini desteklemiş ve yaşlılarına göre farklı bir analiz yeteneği göstermiştir. Özlem, siyasilerin kişiler arası eşitliği ön planda tutması gerektiğini babasının konu ile ilgili yaptığı rehberlik ve öğretmen tutumu doğrultusunda ifade etmesi, çocukların deneyimlerine yönelik bilinçli bir bakış açıları olduğunu ve dış dünyayı aktif olarak gözlemlediklerini ortaya koymaktadır.

Benzer biçimde, öğrencilerin toplumda var olan ekonomik eşitsizlik yüzünden kötü koşullarda yaşadığına ve ekonomik eşitsizliğin yanında bu çocukların sevgi eşitsizliğinin sonucunda kötü davranışlara maruz kaldığına dikkat çeken Elif, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Siyasetle uğraşan kişilerde öncelikle çocuk sevgisi olmalıdır. Haberlerde görüyorum çok fazla çocuk kötü durumda yaşıyor. Ben ailemle rahat bir şekilde yaşıyorum fakat benim yaşımda çok fazla çocuk okula gitmek yerine işte çalışıyormuş. Ayrıca annesi babası olmayan çocuklara da kötü davranıyorlarmış. Bu çocuklar büyüdüklerinde yaşadığı yerdeki insanlara kötü davranır.

Elif, kendi hayatıyla empati kurduğu zor durumdaki çocukların hayatını karşılaştırarak onların yaşam şartlarının siyasetçiler tarafından iyileştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Elif'in kullandığı dil, bu fikrini farklı bir kaynaktan edindiği bilgilerle geliştirdiğini düşündürmektedir. Ayrıca bugün çalıştırılan ve kötü şartlarda yaşayan

çocukların geleceğin suçlularına dönüşeceğine dikkat çekmektedir. Ayrıca Elif, siyasilerin sorumluluklarını çocuk işçiliği ve çocuk hakları açısından ele almıştır. Şöyle ki çocukların nasıl bir hayat yaşadıklarının ileride toplumun nasıl bir hayat yaşayacağını göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Cevapları altı kategoriye ayrılan “Siyaset Bilgisi” alanında en yüksek düzeyli cevap “Üniversitenin siyaset bölümünden mezun olanlar”, en düşük düzeyli cevap ise “Bu ülkenin ihtiyaçlarını bilenler” dir. Bu bulgular, öğrencilerin siyaset yapabilmek için üniversite düzeyinde eğitim almanın önemine inandıklarını ifade etmesi açısından önem taşımaktadır. Bu alandaki diğer cevaplarda da anayasa, kanunları bilme, demokrasi, adalet gibi siyasi terminolojiye hâkim olmak, Türkiye’yi dış ülkelerde temsil etmek, Türkiye’nin tarihini ve ihtiyaçlarını bilmek gibi konular vurgulanmıştır.

Zeynep, bir kişinin yapacağı iş hakkında uzman olması gerektiğini belirtmiş ve düşüncelerini yaşadığı olayla benzerlik kurarak şöyle dile getirmiştir:

Mesela doktorsan insan vücuduyla ilgili her şeyi bilirsin. Benim annem doktor ve boğazım ağrıyor dediğimde boğazımda akıntı olduğunu için boğazımın ağrıdığını söylüyor. Ya da bankacıysan bankacılıkla ilgili tüm konuları bilirsin. Siyasetle uğraşıyorsan da anayasayı, kanunu, seçimleri vb. her şeyi bilirsin.

Zeynep, bir işi yapabilmek için o konu hakkında detaylı bilgi sahibi olunması gerektiğini belirterek siyasilerin de siyasetle ilgili tüm terim ve kanunlara hâkim olmaları gerektiğini savunmuştur. Zeynep, siyasetçilerin hâkim olması gereken konuları sıralarken, genellikle yasamayla ilgili kavramlardan bahsetmiştir. Buradan Zeynep’in diğer pek çok çocukta görüldüğü gibi siyaseti hukuksal bir alan olarak gördüğü dikkat çekmektedir.

Eylül de tıpkı Zeynep gibi, siyasetle uğraşan kişilerin alan bilgi olması gerektiğine dikkat çekmiştir ve şöyle demiştir:

Öğretmen olmak için öğretmen okuluna gitmek gerekiyor. Siyasetle uğraşmak için bu işin okuluna gidilmeli ve siyasetle ilgili tüm konular o okulda çok iyi bir şekilde öğrenilmeli. Bu okuldaki mezun olduktan sonra siyasetle uğraşmalıdır.

Eylül de öğretmen örneğinden yola çıkarak siyasetçilerin alanında uzmanlaşacakları okullarda eğitim almaları gerektiği yönünde vurgu yapmıştır. Eylül de Zeynep gibi, bir işte ne kadar bilgi sahibi olunursa, o işin nasıl iyi bir şekilde yapılacağına dikkat çekmiştir. “Siyaseti Yapanlar ve Siyaseti Yapanların Özellikleri” konu başlığında örnek olarak sunulan cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin hümanist (siyasilere, ailelerine güven duymaları, çocuk haklarını savunmaları) ve eleştirel bir bakış açısında sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca çocukların aile ve okul ortamında yaşadıkları örneklerle siyasi

dünya arasında benzerlikler kurabilmeleri, yaşam deneyimlerini siyasetle ilişkilendirebildikleri açısından çarpıcıdır.

4.2.7. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme/Etmeme Durumları

Öğrencilere “Gelecekte siyasetle ilgilenmek ister miydin? Neden?” soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu gelecekte siyasetle ilgilenmeyi istemediğini ifade etmiş ve on üç kategoride nedenlerini açıklamışlardır.

Tablo 4. 22. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme/Etmeme Durumları

Yanıt Evet/Hayır	Öğrencilerin Görüşleri	F	%
Siyasetle İlgilenmeye Olumlu Bakanlar	• Zengin olurdum.	18	19,56
	• Güçlü olurdum. Herkes beni dinlerdi.	16	17,39
	• Ailem çok isterdi, gurur duyardı benimle.	13	14,13
	• Halkımızı zengin etmek için isterdim. Ülkede fakir insan bırakmazdım.	11	11,95
	• Ülkemizin problemlerini çözmek isterim.	10	10,86
	• Ülkemizde yaşanan kadına şiddet, çocuk istismarı sorunlarını çözmek için yeni yasalar getirirdim.	9	9,78
	• Yabancı ülkeleri Türkiye’ye bağımlı hale getirmek için (Ekonomik, tekstil, sanayi, teknoloji, bilim vb. açısından)	8	8,69
	• Yasaları ülkemizdeki herkes için yararlı olacak şekilde düzenlerdim.	7	7,60
Toplam		92	100
Siyasetle İlgilenmeye Olumsuz Bakanlar	• Ailemle çok vakit geçiremezdim.	8	14,54
	• Bu ülkedeki herkesi memnun etmek imkânsız.	7	12,72
	• Hep takım elbise giyemem.	6	10,90
	• Bu ülkeyle baş edemem. Sorunlar çok fazla.	6	10,90
	• Kavga etmeyi sevmiyorum.	5	9,09
	• Ailem engeller.	4	7,27
	• Siyasetin nasıl yapıldığını bilmiyorum.	4	7,27
	• Siyaset sabır ve beceri işidir. Bu özellikler bende yok.	4	7,27
	• Bu kadar yoğun çalışmayı kaldıramam.	3	5,45
	• Çok çalışmayı sevmiyorum.	3	5,45
	• Kalabalık ortamlarda bulunmak beni rahatsız eder.	2	3,63
	• Topluluklara seslenemem. Onları arkamdan getiremem.	2	3,63
Toplam		55	100

Tablo 4.22’ye göre örneklem grubundaki 9 öğrenci gelecekte siyasetle ilgilenmeyi isterken, 12 çocuk ise gelecekte siyasetle ilgilenmeyi istememiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun siyasete ilgi duymaması dikkat çekmektedir. Kategoriler incelendiğinde de “Hayır” cevabını verenler, “Evet” cevabını verenlerden daha çok kategori ortaya koymuşlardır. On üç kategorilik “Gelecekte siyasetle ilgilenmeyi istemiyorum” cevaplarında en yüksek düzeyli cevap, “Ailemle çok vakit geçiremezdim.”, en düşük düzeyli cevap ise “Hiç dostum olmazdı.” şeklindedir. Bunların yanı sıra cevapların genelinde kendi özellikleri doğrultusunda uygun olup olmayacaklarını değerlendirmişlerdir.

İki kategoride öğrenciler, “Bu ülkedeki herkesi memnun etmek imkânsız.” ve “Bu ülkeyle baş edemem, sorunlar çok fazla.” sözleri ile insanları eleştirdikleri, bir kategoride “Kavga etmeyi sevmiyorum.” sözü ile siyasileri eleştirdikleri, bir kategoride de “Ailem engeller.” sözü ile ailelerini kendilerine destek çıkmama konusunda eleştirmişlerdir.

Siyasetin zenginliğe giden yolda önemli bir araç olduğunu vurgulayan Eylül, bu konudaki düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

Siyasetle ilgilenseydim çok zengin olurdum. Mesela Türkiye'nin neresinde ucuz ev varsa haberim olurdu ve maaşım da çok olduğu için o evi alırdım. Siyasetçiler annem ve babamdan daha çok para kazanıyorlarmış. Çok para kazanınca istediklerini yer ve istedikleri kıyafetleri alırlar. Çok paramın olması için ben de siyasetle ilgilenmek istiyorum.

Eylül, siyasetin sağladığı maddi güce vurgu yaparak zengin olmak adına siyasetin yapılabileceğini öne sürmüştür. Eylül'ün siyasetçilerle ilgili yaptığı yorum onların zengin ve nüfuzlu olduklarını düşündüğünü göstermektedir. Eylül'ün yorumlarına ailesinin sosyo-ekonomik durumunun etkilerinin yansıdığı da söylenebilir. “Zengin siyasetçiler” için “İstediklerini yer ve istedikleri kıyafetleri alırlar.” ifadesinin kullanılması öğrencinin, kendi hayatında ailesinin maddi durumu nedeniyle istediğini yiyemediğini ve istediği kıyafeti alamadığını göstermektedir. Bir taraftan da zengin olmak için siyasetçi olmayı istediğini itiraf etmesi zengin bir hayata imrendiğini de göstermektedir. Bu cevap ile siyasilerin yaşam tarzı ve siyasilerle ilgili toplumda oluşan imajın çocuklar üzerinde ne derecede etkili olduğuna dikkat çekmektedir. Bu alandaki “zengin olmak”, “şöhretli olmak” ve “her konuda güçlü olmak” cevaplarıyla çocukların siyasileri eleştirdikleri söylenebilir. Bu yaklaşım, önceki tablolarındaki (Tablo 4.20 ve 4.21) eleştirel düşüncelerle paralellik göstermektedir.

Çocukların kendi özellikleri doğrultusunda siyasetle ilgilenmeyi değerlendirmeleri siyasete ve kendilerine yönelik farkındalıklarını ortaya koymaları açısından kayda değerdir. Siyasetle ilgilenmeyi düşünen çocukların sekiz kategoriye ayrılan cevaplarında en yüksek düzey “Zengin olurum.”, en düşük düzey ise “Yasaları ülkemizdeki herkes için yararlı olacak şekilde düzenlerdim.” cevaplarındadır. En çok belirtilen “Zengin olurum.” cevabı Tablo 4.26'daki “Zengin bir sürü insan.” cevabıyla örtüşmekte ve çocukların siyasilerin çok zengin olduğuyla ilgili bir algıya sahip olduklarını bir kez daha ortaya koymaktadır. “Ailem çok isterdi, benimle gurur duyardı.” cevabı alan yazınla örtüşmese de günümüz ailelerinin bu konudaki bakış açılarının değişebileceği yönünde bir bulgu sunduğu için dikkat çekmektedir. Siyasetle ilgilenmek isteyemeyişini ailesinin engellemesine bağlayan bir öğrencinin cevabı ise bu durumu destekleyecek ailelerin yanı sıra engelleyecek ailelerin de olabildiğini göstermektedir.

Çocuğun siyasetle uğraşmasını destekleyen aile sayısı, desteklemeyen aile sayısından fazladır. Bu durumda ailelerin çocuklarının siyasetle uğraşmasını istemeleri ile ilgili kesin bir tutum içinde bulunacakları düşünülmektedir. Siyasetle ilgilenmeyi tercih eden çocukların cevaplarının büyük bir bölümü “halkı zengin etmek, problemleri çözmek, yararlı olmak, dış ülkeler karşısında güçlenmek, kadına şiddet, çocuk istismarı problemlerini çözmeyi” içermekte ve çocukların empatik, idealist, duyarlı ve ülke gündemini takip eden bakış açılarını ortaya koyması açısından ilginçtir.

4.2.8. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme Nedenleri

Gelecekte siyaseti tercih etme nedenleri kapsamında öğrencilere “Gelecekte, örneğin 30’lu yaşlarda siyasetle aktif olarak ilgilenmek ister miydin?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenciler siyaseti tercih etme nedenlerinin “Kişisel ve Toplumsal Nedenler” olmak üzere iki kategoride açıklamışlardır. En çok görüş kişisel nedenlerde belirtilirken en çok kategori toplumsal nedenlerde yer almıştır. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin siyaseti tercih etme nedenleri verilmiştir.

Tablo 4. 23. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmeyi Tercih Etme Nedenleri

	Öğrenci Görüşleri	F	%
Kişisel Nedenler	• Zengin olurdum.	18	31,57
	• Güçlü olurdum. (Herkes beni dinlerdi.)	16	28,07
	• Ailem benimle gurur duyardı. (Siyasetle ilgilenmeme sevinirler.)	14	24,56
	• Tüm tanıdıklarına iş bulurdum.	9	15,78
	<i>Toplam</i>	57	100
Toplumsal Nedenler	• Halkımızda herkesi zengin ederdim. (Ülkede fakir kalmazdı.)	10	19,23
	• Ülkemizde yaşanan kadına ve çocuklara karşı yapılan kötü olayları engellemek için. (Toplum huzuru için yasalar düzenlerdim.)	10	19,23
	• Yasaları herkes için yararlı olacak şekilde düzenlerdim.	8	15,38
	• Ülkemizin ekonomik problemlerini çözerdim.	8	15,38
	• Yabancı ülkeleri Türkiye’ye bağımlı hale getirmek için. (Ekonomik açıdan tarım ürünleri, sanayi, teknoloji, tekstil)	7	13,46
	• Terörü sonlandırmak için. (Şehit vermezdik. Çocuklar babasız kalmazdı.)	6	11,53
	• Uyuşturucunun ülkemize girmesini engellemek için isterdim.	3	5,76
	<i>Toplam</i>	52	100

Tablo 4.23’e göre gelecekte siyasetle aktif olarak ilgilenmek isteyen öğrenciler, bunun nedenlerini toplumsal ve kişisel unsurlar olarak belirtmişlerdir. “Toplumsal Nedenler”, en fazla kategoriye sahip alan olarak çocukların Tablo 4.22’deki gibi empatik, duyarlı ve idealist bakış açılarını ortaya koymaktadır. Toplumsal nedenlerde, en yüksek

düzeyle cevaplar “Halkımızda herkesi zengin ederdim” ile “Ülkemizde yaşanan kadına ve çocuklara karşı yapılan kötü olayları engellemek için” dir.

Televizyon haberlerinin bireydeki etkisi Özlem’in konuşmalarında görülmektedir. Özlem televizyonda gördüğü haberi şöyle anlatmaktadır:

Haberlerde kadınlara ve çocuklara karşı kötü davranıldığıyla ilgili haberleri çok sık görüyorum. Bir keresinde bir adam bir kadını sokakta saçlarından sürüklüyordu. Hiçbir zaman erkeğin böyle bir şiddet yaşadığını görmedim. Çocuklara dayak atan annelerin, babaların veya bakıcıların haberlerini izledim. Bu kadar küçük çocuklara nasıl böyle davranıldığını anlayamıyorum. Ben siyasetçi olsam kadınlar ve çocuklar için dokunulmazlık kararı aldırırdım. Bence kadınlar ve çocuklar erkekler kadar güçlü değil. Bu yüzden bu şiddeti yaşıyorlar.

Özlem’in, “Hiçbir zaman şiddet gören bir erkek görmedim.” gözleminden toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından “Kadının erkekten daha güçsüz olması” kalıbının farkında olduğu görülmektedir. Bu fikre yönelmesinde en büyük etken olarak da televizyonda gördüğü haberleri göstermektedir. Televizyonun çocukların cinsiyet algılarında da büyük etkisinin olduğu bu örnekte açıkça görülmektedir. Bu fikirden hareketle Özlem, eğer siyasetçi olursa kadınlara ve çocuklara pozitif ayrımcılıkta bulunacağını belirtmiştir. Özlem’un avukat olan ailesinin fikirlerinde önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Özlem, siyaseti tercih etme nedeni olarak istismara uğrayan kadınlara ve çocuklara yönelik duyarlı bakış açısını ortaya koymuş ve toplumda istismar vakalarının yaygın oluşunu eleştirmiştir. Özlem’in bu konulara yönelik çıkarımlar yapması, onun toplumda var olan ve toplumu huzursuz eden bu konulara karşı duyarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca Özlem’in toplumdaki gündelik olayları takip ettiği de görülmektedir. Öğrencilerin Türkiye’nin gündeminde sıklıkla yer alan “ekonomik sorunlar, kadına şiddet ve çocuk istismarı” konularına duyarlı oldukları ve gündemi takip ettikleri görülmektedir. Bu bakış açısı diğer cevaplarda vurguladıkları “diğer ülkeler karşısında güçlenmek, terör ve uyuşturucu” cevaplarında da kendini göstermektedir. Dört kategoriye ayrılan kişisel nedenler alanında en yüksek düzeyli cevap “Zengin olurum.”, en düşük düzeyli cevap ise “Tüm tanıdıklarına iş bulurdum.” olmuştur. Görüldüğü gibi öğrencilerin siyasilerle ilgili algılarında “siyasetten zengin olma ve tanıdıklarına iş bulma” yer almaktadır. Bu bulgular Tablo 4.22 ve 4.21 ile örtüşmektedir. Çocuklar, siyasilerin ve siyasetin sağladığı avantajları kendi çıkarları için kullanabildiklerini düşünmektedirler.

4.2.9. Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmemeyi Tercih Etmeme Nedenleri

Gelecekte Siyaseti Tercih Etmeme Nedenleri kapsamında öğrencilere “Gelecekte örneğin 30’lu yaşlarda siyasetle aktif olarak ilgilenmek ister miydin?” sorusu

yöneltirilmiştir. Öğrenciler, siyaseti tercih etmeme nedenlerini siyaseti tercih etme nedenlerinde olduğu gibi “Kişisel” ve “Toplumsal Nedenler” olmak üzere iki kategoride açıklamışlardır. Cevaplar incelendiğinde çok görüş ve kategori kişisel nedenlerde yer almıştır. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin siyaseti tercih etmeme nedenleri verilmiştir.

Tablo 4. 24. *Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmemeyi Tercih Etmeme Nedenleri*

	Öğrenci Görüşleri	F	%
Kişisel Nedenler	• Ailemle çok vakit geçiremezdim.	8	19,04
	• Hep takım elbise giymek istemem.	6	14,28
	• Kavga etmeyi sevmiyorum.	5	11,90
	• Ailem engeller.	4	9,52
	• Siyasetin nasıl yapıldığını bilmiyorum.	4	9,52
	• Yeterli sabır ve becerim yok.	4	9,52
	• Bu kadar yoğun çalışmam.	3	7,14
	• Çok çalışmayı sevmiyorum.	3	7,14
	• Çok kalabalık ortamlarda bulunamam.	2	4,76
	• Hiç dostum olmazdı.	1	2,38
	• Halka seslenmeyi beceremem.	1	2,38
	<i>Toplam</i>	42	100
Toplumsal Nedenler	• Bu ülkede fakir çok.(Ekonomik sıkıntılar beni korkutuyor.)	9	25
	• Terör çok yorucu.	8	22,22
	• Bu ülkede çok çeşitli insanlar yaşıyor.(Onlara dert anlatmak zor iş.)	7	19,44
	• Bu ülkenin sorunu çok. Ben baş edemem.	6	16,66
	• Bu ülkenin nüfusu çok. Çok nüfus çok dert demek.	5	13,88
	• Bu ülkede bir sürü dış güç var. (Ülkeyi yönetirken işime karışırlar.)	3	8,33
	<i>Toplam</i>	36	100

Tablo 4.24 incelendiğinde gelecekte siyasetle ilgilenmeyi düşünmeyen 12 öğrencinin kişisel ve toplumsal nedenlerle hayır cevabı verdikleri görülmektedir. Bu cevaplar içerisinde en çok kategoriye kişisel nedenlerin sahip olduğu görülmektedir. On iki kategorilik bu alanda en yüksek düzeyli cevap “Ailemle çok vakit geçiremezdim.”, en düşük düzeyli cevaplar ise “Hiç dostum olmazdı.” ve “Halka seslenmeyi beceremem.” olmuştur.

Siyasetle ilgilenmenin aile ve arkadaş ilişkileriyle sosyal hayatı olumsuz etkileyeceğine değinen Berat, şunları söylemiştir:

Benim için arkadaşlık çok önemli. Siyasetçilerin hayatı çok yoğun olduğu için arkadaşlarıyla vakit geçiremiyorlardır. Ayrıca dostlarının da olduğunu sanmıyorum. İnsan ailesiyle de birlikte olmak ister. Siyasetçilerin yapacağı işler çok olduğu için evlerine geceleri gidiyorlardır. Tabi eve geç gidince çocuklarıyla da oynayamıyorlardır.

Berat, siyasetle ilgilenmeme nedeni olarak yoğun siyasi yaşamın, kişinin aile ve sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyebileceğine dikkat çekmiş ve bu anlamda gerçekçi bir bakış açısına sahip olduğunu göstermiştir. Berat'ın siyasetle ilgilenmek istememe nedeni olarak sosyal hayatına ayıracağı zamanın azalacağını söylemesi siyasetçilerin diğer mesleklerle uğraşan insanlara göre daha yoğun bir programlarının olduğunun düşünülmesinden kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin toplumda çözüm bekleyen önemli sorunların olması nedeniyle siyaseti, zor bir uğraşı olarak algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin bu sorunlar nedeniyle siyasetle ilgilenmemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Gittikçe artan işsizlik ve fakirlik durumunun farkında olan Anıl, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bizim ülkemizde çok fazla işsiz ve fakir insan var. Bu insanlara iş bulmak, bu insanları zenginleştirmek çok zor bence. Bütün siyasetçiler işsizlik olmayacak diyor ama benim annemin sürekli gittiği bir işi yok. Annem gibi olan bir sürü komşumuz var. Türkiye'yi düşünmek bile zor. Ben siyasetçi olsam fakir ve zengin arasındaki eşitliği sağlayamazdım.

Anıl'ın siyasetçilerin ekonomik eşitsizliği ortadan kaldırmalarının çok zor olduğu yönündeki görüşünde yine kendi ailesi üzerinden örnekler verdiği görülmektedir. İşsizliği, kendi annesinden ve komşularından yola çıkarak anlamaya ve anlatmaya çalışmaktadır. Anıl'ın siyasetle ilgili bütün yorumlarında ailesinin sosyo-ekonomik durumunun izleri üzülmeye görülmektedir. Anıl, çocukların cevaplarında ara ara rastlanılan ekonomik sıkıntılara bir kez daha ancak bu kez karamsar bir bakış açısı ile vurgu yaparak işsizliğin Türkiye'de kronik bir hal aldığını ifade etmiştir.

Türkiye'deki çözilemeyen terör sorununa vurgu yapan Zehra, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir.

Ben kesinlikle siyasetle ilgilenmek istemem çünkü Türkiye'de teröristlerin yaptıkları hiç bitmiyor. Bir sürü anne, baba, eş ve çocuklar teröristler yüzünden ağlıyor. Hiçbir siyasetçi terörü ülkemizden atamıyor. Siyasetçi olduğumu düşünelim. O zaman ben bu teröristlerle uğraşacağım. Tüm gücümü bu işe vereceğim. Başarılı olmadımda ise kendimi üzerim. Teröristlerle baş etmek kolay bir iş değil. Onlar hep olacak bence.

Zehra'nın, daha önce bahsettiği terörle ilgili ailesinin yaşadığı olayın izleri bu yorumunda da görülmektedir. Terör olgusunun ortadan kaldırılmasını siyasetçilerin öncelikli görevi olarak gören Zehra, kendisinin bu konuyla mücadele edemeyeceğini düşündüğü için siyasetçi olmak istememektedir. Zehra, Anıl'ın ekonomik sıkıntılarla ilgili karamsar bakış açısını teröre ilgili olarak ortaya koymaktadır. Zehra'ya göre terör sorunu kolaylıkla ve kısa sürede çözümlenebilecek bir problem değildir.

“Öğrencilerin Gelecekte Siyasetle İlgilenmemeyi Tercih Etmeme Nedenleri” konusunda sunulan öğrenci görüşleri incelendiğinde, çocukların algılarına göre ekonomik sıkıntılar ve terör, siyasete girmemek için başlı başına birer nedendir. Ayrıca çocuklar, kendilerinden beklenilmeyecek bir olgunlukla ekonomik sıkıntıların ve terörün uzun vadede çözülebilecek büyük problemler olduğunun farkındadırlar. Çocukların siyasilere yönelik eleştirel bakış açılarını yansıttıkları “Kavga etmeyi sevmiyorum.” ve “Hiç dostum olmazdı.” dışındaki cevaplarda “takım elbise giyinme, bilgi, sabır, beceri, yoğun çalışma, kalabalık ortamlar, hitabet” gibi siyasetle doğrudan ilgili olan noktalar dikkat çektikleri ve bu konularda öz eleştiride bulundukları görülmüştür. Kişisel nedenler arasındaki “Ailem engeller.” cevabı da alanyazınla paralellik göstermektedir. Tablo 4.31’de siyasetle ilgilenmeyi tercih etmede “Ailenin takdirinin ve desteğinin olabileceğini” ifade eden cevapla birlikte örneklem grubundaki ailelerin bazılarının da çocuklarının siyasetle ilgilenmesini tercih etmeyeceği görülmektedir. Tablo 4.31’deki “Toplumsal Nedenler” alanı altı kategoriye ayrılmış olup en yüksek düzeyli kategori “Bu ülkede fakir çok”, en düşük düzeyli cevap ise “Bu ülkede bir sürü dış güç var.” olmuştur.

Cevapların geneline bakıldığında da çocukların ülke gündemiyle ilgilendikleri söylenebilir. Çünkü cevaplar “terör, nüfus artışı, insan çeşitliliği, ekonomi ve dış ilişkiler” şeklinde gündemde sürekli yerini bulan konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Öğrencilerin cevaplarında da terör, ekonomi ve dış ilişkiler gibi siyaseti önemli ölçüde etkileyebilen kavramlara sıklıkla dikkat çekilmektedir. Bu durum, öğrencilerin Türkiye’deki siyasi gelişmeler ve gündem ile ilgili önemli düzeyde bir farkındalığa sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

4.2.10. Ülke ve Dünya Gündemindeki Haberlerden Öğrenilenler ve Haber Kaynakları

“Ülke ve Dünya Gündemindeki Haberlerden Öğrenilenler” başlığı kapsamında öğrencilere “Ülke ve Dünya genelindeki haberlerde ne öğreniyorsun?”, “Bu haberleri nereden öğreniyorsun?” soruları yöneltilmiştir. Cevaplar incelendiğinde öğrencilerin öğrendikleri haber türlerinin haber kaynaklarından daha çeşitli ve daha çok sayıda olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 25. Öğrencilerin Ülke ve Dünya Genelindeki Haberlerden Öğrendikleri ve Bu Haberleri Edindikleri Kaynaklar

Öğrenilen Haber Türleri	Öğrenci Görüşleri	f	%
	• Futbol, futbolcular, maçlar	15	15,30
	• Ülke liderlerinin birbiriyle tartışmaları	12	12,24
	• Ünlü sanatçılarla ilgili önemli gelişmeler	11	11,22
	• Siyasetçilerin nerede ne yaptıkları	9	9,18
	• Teknolojik Gelişmeler	9	9,18
	• Çocuk istismarı	8	8,16
	• Zamlar	7	7,14
	• Kadına şiddet	7	7,14
	• Toplumdaki aile, komşu kavgaları	6	6,12
	• Hava Durumu	5	5,10
	• Savaşlar	4	4,08
	• Ülkeler arası problemler ve bunun dünyaya yansıması	3	3,06
	• İklim değişimlerinin insan ve hayvanlara yansıması	2	2,04
	<i>Toplam</i>	<i>98</i>	<i>100</i>
Haber Kaynakları	• Televizyon	18	39,13
	• Aile	12	26,08
	• Arkadaşlar	7	15,21
	• Sosyal Medya	6	13,04
	• Okul	3	6,52
	<i>Toplam</i>	<i>46</i>	<i>100</i>

Tablo 4.25 ele alındığında, öğrencilerin Türkiye’deki ve Dünya’daki haberlerden öğrendikleri bilgilerin on üç kategoriye ayrıldıkları görülmektedir. En çok öğrendikleri haber türü “futbol, futbolcular, maçlar olurken; en az öğrendikleri haber türü ise “iklim değişimlerinin insan ve hayvanlara yansıması” olmuştur. Öğrencilerin gerek Türkiye gerekse dış ülkelerdeki siyasi gelişmeleri takip ettikleri “Ülke liderlerinin birbirleriyle tartışmaları”, “Siyasetçilerin nerede ne yaptıkları”, “Savaşlar”, “Ülkeler arası problemler ve bunun dünyaya yansıması” cevapları ile ortaya konulmaktadır. Bunların yanı sıra Türkiye gündemini takip ettikleri “Zamlar”, “Kadına şiddet”, Çocuk istismarı”, “Toplumdaki aile ve komşu kavgaları” cevaplarından anlaşılabilmektedir.

Çeşitli haberleri izleyen Arzu’nun, siyasetle ilgili olumsuz haberlere ister istemez maruz kaldığı görülmektedir. Arzu izlediği haberlerin içeriklerini şöyle anlatmıştır:

Akşam haberlerini izlediğimde liderlerin birbirleriyle kavgalarını, kadınlara ve çocuklara yapılan şiddeti, cumhurbaşkanının veya başbakanın ne yaptığını anlatan haberlere çokça rastlıyorum. Tabi bunun yanında haberlerde futbol ve hava durumu haberlerini de görüyorum.

Arzu; haberlerde siyasi çekişmelere, şiddet olaylarına, futbolla ilgili gelişmelere ve hava durumu gibi gündelik hayata dair bilgilere rastladığından bahsetmiştir. Arzu’nun haberlerden öğrendiklerini anlatırken olumsuz olanlara öncelik vermesi, haberlerin

çocuklar için karamsar bir iletişim aracı olabileceğini düşündürmüştür. Arzu, siyasetle ilgili kavga ve çekişmelerden bahsederek siyasi iklime yönelik çarpıcı bir tespitte bulunmuştur. Haberlerde gördüğü şiddeti vurgularken “kadınlar ve çocuklar” özelinde konuşması onları erkeklere oranla güçsüz görmesi olarak düşünülebilir. Ayrıca çok sık görülen siyasetçilerin birbirleriyle kavga ettiği görüşünü Zehra da yinelemiştir. Ayrıca Arzu’nun verdiği cevaplar içerisinde bilim, sanat ve müzikle ilgili haberler yer almamıştır.

Haber kaynaklarına bakıldığında ise altı kategoriye ayrılan kaynaklar içinde en yüksek düzeyli cevap “Televizyon” , en düşük düzeyli cevap ise “Okul” cevabı olmuştur. “Sosyal medya” cevabıyla da çocuklar genellikle kitle iletişim araçlarından bilgi edindiklerini ortaya koymuşlardır.

Haberleri ailesiyle izleyen ve ailesinin bazı konularda kendisine nasıl rehberlik yaptığını anlatan Ahmet, bu konuyu şöyle açıklamıştır:

Akşamları evde haberleri izliyoruz. Her türlü haberi televizyondan öğreniyorum. Haberlerde anlamadığım bir şey olduğunda o haberin ne anlama geldiğini annemle babama da sorabiliyorum.

Ahmet, haber bültenlerinin tüm gelişmelerle ilgili önemli bir bilgi kaynağı olduğunu vurguladıktan sonra anne ve babasının kendisine rehberlik ettiğini de ifade etmiştir. Ayrıca Ahmet, ailesinin de haberler konusunda kendisine destek olduğunu söylerken siyaset ve gündem üzerine fikirlerinde ailesinin fikirlerinin payı olabileceğini düşündürmektedir. Ahmet, tek haber kaynağı olarak televizyondaki haber bültenlerini göstermiştir. Bu durum, diğer çocukların görüşleri de göz önünde bulundurulduğunda televizyonun çocuklar için önemli bir iletişim aracı olduğu sonucunu desteklemektedir. Bu durum, kitle iletişim araçlarının çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından dikkat çekmektedir. Ayrıca çocukların kitle iletişim araçlarına önem vermektedirler. Tablo 4.25’te dikkat çeken bir diğer bulgu, çocukların haber kaynakları arasında ailelerinin de yer almasıdır. Bu bulgu ile değişen toplumsal yaşamda ailelerin çocuklarıyla gündeme dair iletişim halinde olabildiği ortaya konulmaktadır.

Erdem, televizyonun etkili bir iletişim aracı olduğunu ve sosyal bilgiler öğretmenleriyle siyasetle ilgili konuları rahatça konuşamadığını dile getirmiştir ve şunları söylemiştir:

Bütün haberleri televizyondan öğreniyorum. Daha kolay oluyor. Bir keresinde sosyal bilgiler öğretmenime derste işlediğimiz bir konu ile ilgili haberlerde duyduğum bir haberle ilgili bir soru sormak istemiştin. Sorum seçimler ve başkanlıkla ilgiliydi. Öğretmenim, böyle konuların sınıfta konuşulmayacağını söylemişti. Sadece cumhurbaşkanının ve başbakanın görevlerini bilmemim yeterli olduğuna değinmişti.

Erdem de Ahmet gibi haberlerin önemli bir bilgi kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Bunun sonucunda gündemle ilgili bütün bilgisinin televizyondan öğrendikleriyle sınırlı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Erdem, değişen siyasi sistemle ilgili merak ettiği soruların cevabını öğretmeninden alamadığını belirtmiştir. Erdem’in siyasi bilgi edinme isteğine sosyal bilgiler öğretmeni tarafından ket vurulduğu görülmektedir. Bu noktada evde siyaset konuşulmasının ve ailelerin çocuklara siyasi konularda rehberlik yapmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. “Ülke ve Dünya Gündemindeki Haberlerden Öğrenilenler ve Haber Kaynakları” konusuyla ilgili sunulan bazı cevaplara göre haberlerden, siyasetle ve gündeme damga vuran konularla ilgili bilgi edinildiği ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, siyasi gelişmelerden dolayı da haber bültenlerini takip etmektedirler. Bu noktada haber bültenlerinde siyasi konuların ve siyasetle ilgili verilen mesajların çocuklar tarafında da takip edildiği unutulmamalıdır.

4.2.11. Siyasetle İlgili Konuları Anlama/Anlamama Durumları

Öğrencilere “Siyasetle ilgili konuları anlıyor musun?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu siyasi konuları anladığını ifade etmiş ve konu ile ilgili çeşitli cevaplar vermişlerdir.

Tablo 4. 26. *Siyasetle İlgili Konuları Anlama/Anlamama Durumları ve Nedenleri*

	Öğrenci Görüşleri	f	%
Evet	• Ailemle tartışma programlarını izlerken anlamadığım konuları ailem anlatıyor.	11	27,5
	• Bu ülkenin nelere ihtiyacı olduğunu biliyorum.	9	22,5
	• Gündemi takip ettiğim için anlıyorum.	7	17,5
	• Anlamadığım konuları internette araştırıp anlıyorum.	5	12,5
	• Sosyal Bilgiler öğretmenimle derste siyaset hakkında konuşuruz.	5	12,5
	• Ülkemizde yaşanan olaylarla ilgili kitap okuyorum.	3	7,5
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>
Hayır	• Çünkü siyaseti anlaşılması güç olarak buluyorum.	13	34,21
	• Her siyasetçi başka bir şey söylüyor; Kafam karışıyor.	9	23,68
	• Anlamadığımda, anlamadığım şeyleri soracağım kimse yok.	7	18,42
	• Arkadaşlarım ve ailem hiç siyaset konuşmuyor.	6	15,7
	• Bazı kavramları bilmiyorum.	3	7,89
	<i>Toplam</i>	<i>38</i>	<i>100</i>

Tablo 4.26’ya örneklem grubundaki çocukların, büyük bir bölümünün siyaset ile ilgili konuları anladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Çocukların, evet cevapları altı kategoriye ayrılmıştır. En yüksek düzeyli kategori “Evde ailemle de tartışma programlarını izlerken anlamadığım konuları ailem anlatıyor.”, en düşük düzeyli kategori ise “Ülkemizde

geçmişte yaşanan olaylarla ilgili kitap okuyorum.” cevabıdır. Tablo yorumlarına bakıldığında öğrencilerden hayır diyenlerin büyük bir çoğunluğu siyaseti hem içeriği gereği hem bazı temel kavramları gereği anlaşılması güç bir uğraş olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Bazı öğrenciler, siyasetle ilgili sorularında ailesinin kendisine yardımcı olmadığını vurgularken bazı öğrenciler de ailesi ile siyaset hakkında rahatça konuşabildiğini söylemektedir. Siyasetle ilgili konuları anlamada ailesinin kendisine yardımcı olduğunu anlatan Arzu, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Ailem, her akşam haberleri ve tartışma programlarını izler. Ben de onların yanında olduğumda bu programları izliyorum. Bazen siyasetçiler konuşurken başka kişilerden bahsediyorlar. Mesela falanca kişi başbakanlık yaptığında şöyle olmuştur deniyor. Ben bu kişi kim diye sorduğumda ailem bana o kişiyle ilgili bilgi veriyor. Babam, tableten o kişiyle ilgili bir yazı açıyor ve benim okumamı istiyor.

Arzu, haberleri ve tartışma programlarını siyasetle ilgili önemli bir öğrenme aracı olarak görmektedir. Ancak yakın tarihe yönelik tanıyamayacağı kişilerle ilgili bilgileri ailesinden ve onlar aracılığıyla internetten edinmektedir. Arzu’nun, siyasetle ilgili konuları haber bültenleri, tartışma programları, ailesinin rehberliği ve gerekli durumlarda internet ortamındaki bilgilerden elde ettiğini belirtmesi; günümüzde çocukların siyaseti öğrendiği önemli araçların aile, televizyon ve internet olduğunu bir kez daha göstermektedir. Bu cevap önceki cevaplarla da tutarlılık göstermektedir. Ayrıca Arzu’nun cevabı ile ailelerin, çocukların siyaset okuryazarlığı üzerindeki etkisi görülmektedir.

Ailesinin siyaset ile ilgili sohbetlerine dâhil olan Zehra, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Babam bazen Facebook arkadaşlarından birinin siyasetle ilgili bir konuda paylaştığı bir şeyi anneme okur. Annemin bu konuda ne düşündüğünü sorar. Birlikte o konu hakkında yorum yaparlar. Sonra benim o konuda ne düşündüğümü, bir bilgimin olup olmadığını sorarlar. Böylece benim de o konuyla ilgili bir fikrim olmuş olur.

Çocuklarını siyasi konularda tartışmalarına dâhil eden Zehra’nın ailesinin, bu tür tartışmalarda çocuklarının da bir fikri olabileceğini düşündüğü görülmektedir. Ailenin bilinçli veya bilinçli olmadan Zehra’nın siyasetle ilgili düşüncelerinin gelişimine katkı sağladığı görülmektedir. Bu bakımdan Zehra’nın siyasetle ilgili bilgi edinme yolunun bilinen bilgi araçlarından çok aile yakınlarının ve ailesinin görüşleri üzerinden şekillendiği görülmektedir. Dolayısıyla ileriki zamanlarda Zehra’nın da siyasetle ilgili fikirlerini ailesine katılarak ya da ailesini eleştirerek ifade edeceği düşünülmektedir. Zehra, sosyal medya ve aile içi iletişimin siyasi konuları tartışmayı, yorumlamayı ve anlamayı sağladığını belirtmiştir. Bu noktada Zehra’nın cevabı Arzu ile örtüşmektedir. Ayrıca

Zehra'nın bu cevabı, sosyal medyanın siyasetle ilgili konuları paylaşmada bir araç olduğunu ve Zehra'nın da bunun farkında olduğunu göstermektedir. Çocukların aileleriyle siyasetle ilgili konularda etkileşim halinde bulunması, değişen Türk aile yapısında siyasetin çocuklarla konuşulabilir konular arasında olduğunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir. Çalışmanın diğer bulgularıyla örtüşen diğer iki bulgu da öğrencilerin, siyasetle ilgili sosyal medyadan bilgi aldığını ve gündemi takip ettiğini gösterir.

Demokratik bir ortamda büyüdüğü düşünülen Mustafa, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Mesela şu an Türkiye'nin gündeminde seçim var. Dolayısıyla her parti lideri konuşmalar yapıyor, tartışma programlarına katılıyorlar. Akşamları bu programları izlerken babam ve annem o liderin söylemlerini konuşuyorlar. Bazen onun gibi düşünmediklerini bazen de onun gibi düşündüklerini söylüyorlar birbirlerine. Sonra benim fikrimi soruyorlar. Oy verecek olsam kime oy vermek istediğimi ve nedenini anlatıyorlar bana.

Mustafa da diğer öğrencilerde yoğun olarak görüldüğü gibi kitle iletişim araçlarında gördüklerinden yola çıkarsa da siyaset bilgisini temel olarak ailesiyle yaptığı veya onları dinlediği konuşmalardan edinmektedir. Kendi fikirlerinin dikkate alındığı bir ailede yaşıyor olması Mustafa'nın diğer görüşlerinde de kendini ifade ediş şekline anlaşılmaktadır. Mustafa, Arzu ve Zehra gibi kitle iletişim araçlarından siyaseti takip ettiğini ve ailesiyle siyaset konusunda fikir alışverişinde bulunduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, gündemden haberdar olduklarını çeşitli sorularda verdikleri yanıtlarla ortaya koymuşlardır. Cevapların geneline bakıldığında öğrencilerin genel olarak siyaset ve ülke gündemiyle ilgili haberlere daha çok ilgi duydukları söylenebilir. Gelişim özellikleri gereği spor ve magazin gibi konulara ilgi duymanın yanı sıra siyaset ve ülkeye ait gelişmelere de duyarsız kalmadıkları belirtilebilir. Tablo 4.33'de siyasi konuları anlayamadığını ifade eden çocukların beş kategoriye ayrılan cevaplarında en çok belirtilen “Çünkü siyaseti anlaşılması güç olarak buluyorum.”, en az belirtilen ise “Bazı kavramları bilmiyorum.” olmuştur. Cevaplar içerisinde “Her siyasetçi başka bir şey söylüyor, “Kafam karışıyor.” siyasi ortamın eleştirilmesi; “Anlamadığımda, anlamadığım şeyleri soracağım kimse yok.” cevabı ise çocukların zaman zaman güvenilir kaynaklar bulamadıklarını belirtmesi açısından dikkat çekicidir.

Siyasetle ilgilenmek için küçük olduğunu düşünen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerden bazıları ailelerinin kendilerine siyasetle ilgili sorular sormak yerine derslerine çalışması gerektiğini söylediğini belirtmişlerdir. Ayrıca yaşlarının küçük olduğu için siyasetle ilgili konuları ileriki zamanlarda anlayabileceğini söyleyen ailelerin de olduğunu belirten öğrenciler bulunmaktadır. Ailesinin siyasetle ilgili konularda bu tür bir tutumu olan Yağmur, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Bazen siyasetle ilgili haberleri görüyorum ve anlamıyorum. Sonra o haberde ne anlatılmak istendiğini anneme ya da babama soruyorum fakat ailem benim yaşımın küçük olduğunu, siyasetle ilgilenmemem gerektiğini söylüyor. Ben de zaten anlamıyorum.

İlk ifadesinden anlaşıldığı gibi Yağmur da siyasetle ilgili bilgi edinme aracı olarak öncelikle haberleri göstermektedir. Yağmur'un siyasetle ilgili bilgi edinme isteğine de ailesi tarafından ket vurulduğu görülmektedir. Burada ailesinde siyasetle ilgilenen birinin olmadığını söylemesi de dikkate alınmalıdır. Mustafa, Arzu ve Zehra'dan farklı olarak Yağmur'un ailesi ile siyasi konularda konuşmadığı açıkça görülmektedir. Bu durum, bazı ailelerde okulda olduğu gibi siyasetin konuşulmaması gereken konular içinde kabul edildiği söylenebilir.

Bazı öğrenciler çevresinde siyaset konuşacağı kimseler olmamasından yakınmıştır. Örneğin Anıl, çevresinde siyasetle ilgili konuları konuşacağı kimsesinin olmadığını yakınır dille şöyle anlatmıştır:

Duyduğum ve siyasetle ilgili olduğunu zannettiğim bazı sorularım oluyor ve bu soruları sorabileceğim kimsem yok. Annem ve babam bilmediğini söylüyorlar. Arkadaşlarım, hep maç konuşuyor. Birkaç öğretmenime sorduğumda da onlara sormamam gerektiğini ve okulda böyle şeylerin konuşulmadığını söylediler.

Anıl'ın önceki görüşlerinde ailesinin siyasetle ilgilenmediğini ifade etmesi ve ailesine siyasetle ilgili soru sorduğunda bilmedikleri cevabını alması, onun siyaset konusunda bilinçlenme konusunda çevresinden yeterli destek alamadığını gösteriyor. Ayrıca çocukların söylemlerinden bu yaş grubunun öğretmenlerinde genel olarak çocukları siyaset konuşmaya teşvik etmedikleri yorumu çıkarılmıştır. Ancak bu durum çocukların siyasete yönelik ilgisini azaltmanın dışında onları farklı kaynaklara (İnternet, ilgili kitaplara başvurma) yönltebileceği için dikkat çekmiştir. Anıl, Erdem gibi okulda; Yağmur gibi aile içinde siyasetin konuşulmasının çok da teşvik edilmediğini belirtmiştir. Bu noktada Anıl için en dezavantajlı durum siyasetle ilgili soru sorabileceği kimsenin olmadığını ifade etmesidir.

Tablo 4.16 ve 4.17'deki ailelerin çocuklarının siyasetle ilgilenmelerini istemedikleri yönünde bulgular ortaya konulmuştur. Tablo 4.26'da da ailelerin olumsuz etkisi, "Arkadaşlarım ve ailem hiç siyaset konuşmuyor." cevabında yerini bulmuştur. Bu noktada araştırmanın bulguları arasındaki tutarlılık sürerken bazı ailelerin çocuklarının siyasetle ilgilenmesini istememesinin yanı sıra onlarla siyasetle ilgili konuşmadığı da ortaya konulmaktadır. "Arkadaşlarım ve ailem hiç siyaset konuşmuyor." cevabındaki akran faktörü, örneklem grubundaki yaş grubu açısından beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Nitekim ön ergenlik ve ergenliğe denk gelen bu yaş grubundaki

çocukların ilgilerinin akran gruplarına ve kendilerine yönelik olmaları gelişim döneminin bir sonucudur. Bu dönemdeki çocuklar kendi aralarında da akranları, dış görünüşleri, magazin haberleri gibi konularda konuşmayı daha çok tercih edebilmektedirler. Ayrıca bu bulgu Tablo 4.25'teki "Öğrenilen Haber Türleri"ndeki cevaplarla da örtüşmektedir.

"Siyasetle İlgili Konuları Anlama Durumları" ile ilgili sunulan öğrenci cevaplarında kitle iletişim araçları ile aile içi etkileşimin çocukların siyaseti anlamasına önemli katkılar sağladığı görülmektedir. Ayrıca okullarda siyasetin konuşulmaması yönünde katı kuralların olduğu, bazı ailelerin de çocuklarıyla siyasetle ilgili paylaşımlarda bulunmak istemedikleri dikkat çekmektedir. Öğrenci görüşlerine göre ailelerin çocuklarının siyaset okuryazarlığında okullara göre daha etkili bir role sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu da ailesiyle siyaset konularını konuşamayan öğrencilerin bilgi alabilecekleri kaynaklardan da uzaklaşabilecekleri sonucunu beraberinde getirmektedir.

4.2.12. Öğrencilerin Sivil Toplum Kuruluşları Kavramından Anladıkları

Sivil Toplum Kuruluşları kapsamında öğrencilere "STK kavramından ne anlıyorsun? STK denince ilk aklına gelenler nelerdir?" soruları yöneltilmiştir. Cevaplara göre öğrenciler, STK'lar ile ilgili kişisel ve toplumsal katkıları göz önünde bulundurmaktadırlar. Çoğunluğu siyasi konuları anladıklarını ifade etmiş ve konu ile ilgili çeşitli cevaplar vermişlerdir. Ayrıca en çok kategori ve en çok görüş, "Kişisel Katkı" konu başlığında ifade edilmiştir.

Tablo 4. 27. Öğrencilerin STK Kavramından Anladıkları

	Öğrenci Görüşleri	f	%
Kişisel Katkı	• Gönüllülük	19	21,11
	• Sorumluluk	17	18,88
	• İşe Yaradığını hissetme	15	16,66
	• Mutluluk elde etme	13	14,14
	• Farklı Görüşleri Görme	13	14,14
	• Empati Kurma	11	12,22
	• Sosyalleşme	7	7,77
	• Problem Çözme Becerisi	7	7,77
	• Kendini gösterme çabası	3	3,33
	<i>Toplam</i>	<i>90</i>	<i>100</i>
Toplumsal Katkı	• Yardım etmek	19	22,89
	• Ülkeye Hizmet	18	21,68
	• Ülkedeki sorunlara duyarlı olma	16	19,27
	• Birlik beraberlik	11	13,25
	• İşbirliği	10	12,04
	• Ülkeyi Geliştirme Çabaları	9	10,84
	<i>Toplam</i>	<i>83</i>	<i>100</i>

Tablo 4.27'ye göre öğrencilerin STK'lar ile ilgili görüşleri kişisel katkı ve toplumsal katkı olarak ikiye ayrılmaktadır. Dokuz kategoriye ayrılan “Kişisel Katkı” alanı, en çok cevap verilen alandır. Bu bulgu, öğrencilerin STK'ların toplumsal katkısından ziyade kişisel katkıları olduğuna yönelik fikirlerini ortaya koyma açısından ilginçtir. Öğrencilerin, STK'ların kişilere sağladıkları katkının topluma sağladıkları katkıdan daha çok olduğu yönünde algıya sahip oldukları söylenebilir. Kişisel katkı ile ilgili en yüksek düzeyli cevap “Gönüllülük”, en düşük düzeyli cevap “Kendini gösterme çabası” cevabıdır. “Kendini gösterme çabası” cevabıyla eleştirel bakış açılarını ortaya koysalar da genele bakıldığında, “Sorumluluk, işe yaramak, mutluluk, farklı bakış açıları, empati, sosyalleşme, problem çözme” gibi kişisel tatmini ifade eden konulara vurgu yapmışlardır.

Öğrencilerin STK deneyimleri onların algılarının biçimlenmesinde etkili olmuştur. Örneğin, Miray bir STK ile ilgili deneyimi sonucunda edindiği empati duygunu şöyle anlatmıştır.

Öğretmenimiz, bizi huzur evine götürmüştü. Oradaki yaşlılarla sohbet etmiştik. Bazılarımız onlarla satranç oynamıştık. Kızlar, yaşlı teyzelerden örgü öğrenmişlerdi. Hepimiz, onların bu durumuna üzülmiştük aslında. Evlerinde çocuklarıyla ve torunlarıyla birlikte yaşayacaklarına huzur evinde yaşamaları bizi rahatsız etmişti. Onlarla vakit geçirdiğim o gün işe yaradığımı hissettim. Huzur evindeki yaşlılarımıza yardım edebilmek beni çok mutlu etmişti.

Miray, STK'larla ilgili algısını kendisini güçlü bir şekilde etkileyen huzurevi gezisi ile ifade etmiştir. İhtiyacı olanlara yardım edebilmenin kendisini mutlu ettiğini ifade ederken Miray'ın, STK'larla yardım kavramını özdeşleştirdiği düşünülmektedir. Miray'a yapılan bu gezi sayesinde yaşlı bireylerle empati kurmaya çalıştığını ve onlar için üzüldüğünü ifade etmiştir.

Tablo 4.27'deki “Toplumsal Katkı” alanında yer alan altı kategorideki cevaplardan en yüksek düzeyli olan “Yardım etmek”, en düşük düzeyli olan ise “Ülkeyi Gelişme Çabaları” cevabıdır. Bazı öğrenciler çevrelerine yaptıkları yardımlarla çok mutlu olduklarını söyleyip STK'ları yardım etmek olarak algılamışlardır. Örneğin, Zeynep, köyde yaşayan çocuklara nasıl yardım ettiklerini ve bunun sonucunda neler hissettiğini şöyle anlatmıştır:

Biz sınıfça bir köy okulu için yardım kampanyası başlatmıştık. Defter, hikâye kitabı, kalem ve kıyafet toplamıştık. Gönüllü olan herkes, kolimize bu malzemelerden eklemişti. O köydeki çocukların malzeme eksikliği varmış ve biz onların bu sorunlarını çözmüştük. Birilerine yardım etmek ve onların da mutlu olduğunu bilmek bizi sevindirmişti. Biz de sınıfça işe yarayan bir iş yapmıştık.

Zeynep, köyde yaşayan akranlarına yardımda bulunma konusundaki deneyimlerini ve bu bağlamda yardımlaşma duygusunun geliştiğini belirtmiştir. Bununla ilgili bir aktivitede bulunmak da işe yarar bir iş yaptığı için onu sevindirmiştir. Çocuklarda genel

olarak topluca başkalarına yardım etme fikrinin sevildiği görülmektedir. “Öğrencilerin Sivil Toplum Kuruluşları Kavramından Anladıkları” konusuyla ilgili öğrencilerin örnek cevapları incelendiğinde yapılan bir gezi ya da projenin öğrenciler için oldukça öğretici olduğu görülmektedir. Bu noktada Sivil Toplum Kuruluşlarını tanıtmak için en etkili yöntemin gezi ve proje gibi uygulamaya dönük etkinlikler ya da dersler olduğu düşünülebilir. Öğrenciler, “hizmet etmek, sorunlara duyarlı olmak, birlik ve beraberlik, işbirliği ve geliştirme” gibi Türkiye’nin çıkarlarını göz önünde bulunduran unsurlara değinmişlerdir. Genel olarak bakıldığında da öğrencilerin STK’lara yönelik eleştirel bakış açılarının yanı sıra bu kuruluşların kuruluş amaçları ve yararlarıyla ilgili bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

4.1.13. Bir Konunun Siyasetle İlgili Olup Olmaması Durumu

Öğrencilere “Bir konunun siyasetle ilgili olduğunu nasıl anlarsın?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplara göre öğrenciler, bir konunun siyasetle ilgili olup olmadığını “Şekil” ve “Siyasi” açılardan anlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca en çok kategoriye ve görüşü siyasi açıdan konu başlığı çerçevesinde belirtmişlerdir.

Tablo 4. 28. *Bir Konunun Siyasetle İlgili Olup Olmaması Durumu*

	Öğrenci Görüşleri	f	%
Şekil Açısından	• Bir kürsüde takım elbiseli biri konuşuyorsa	14	28,57
	• Haberde meclisin görüntüleri varsa	11	22,44
	• Bir sürü haberci takım elbiseli bir kişiye mikrofon tutmuşsa	9	20,45
	• Türk Bayrağını sallayan bir topluluk görünce	5	10,20
	<i>Toplam</i>	49	100
Siyasi Açıdan	• Cumhurbaşkanı ya da başbakan konuşuyorsa	20	23,25
	• Bir kalabalığa karşı kişilere seslenen liderlerin konuşma yaptıklarını görünce	19	22,09
	• Parti liderlerini görünce	17	19,76
	• Konuşmaların içinde devlet, anayasa, kanunlar gibi kelimeler varsa	11	12,79
	• Polislerin bir kalabalığın yürüyüşünü engellemek istediğini gördüğümde	10	11,62
	• Yürüyüş yapan bir kalabalık gördüğümde	9	10,46
	<i>Toplam</i>	86	100

Tablo 4.28’e göz atıldığında öğrencilerin bir konunun siyasi olup olmadığını iki açıdan anladıkları görülmektedir. En çok cevap verdikleri “Siyasi Açıdan” alanında altı kategori bulunmaktadır. En yüksek düzeyli cevap “Cumhurbaşkanı ya da başbakan konuşuyorsa”, en düşük düzeyli cevap ise “Yürüyüş yapan bir kalabalık gördüğümde” olmuştur. Bunların yanı sıra diğer cevaplarda da “Kalabalığa konuşan liderler, parti

liderleri, devlet, anayasa, kanun gibi sözcüklerin geçtiği konuşmalar, kalabalığa müdahale eden polisler” şeklinde konu ile ilgili cevaplar verdikleri görülmektedir. Aynı tabloda öğrenciler şekil açısından dört kategoriye ayrılan cevaplar vermişlerdir. En yüksek düzeyli cevap “Bir kürsüde takım elbiseli biri konuşuyorsa”, en düşük düzeyli cevap ise “Türk bayrağını sallayan bir topluluk görünce” cevabıdır.

Siyasi konulardaki temel görsellerin meclis ve takım elbise giymiş konuşmacılar olduğunu belirten Meral, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Meclis görüntülerini gördüğümde o haberin siyasetle ilgili bir haber olduğunu anlıyorum. Mecliste kişilerin kürsüde konuşma yaptığını görünce konunun kesinlikle siyasetle ilgili olduğunu anlıyorum. Ayrıca takım elbiseli insanların konuşma yaptığını görünce de siyasetle ilgili konuşuyorlardır diye düşünüyorum.

Meral’in takım elbise ile siyasetçileri bütünleştirmiş olduğu görülmektedir. Meral için siyasetin simgelerinden birinin takım elbise olmasında ailesinin esnaf olmasının payı olabilir. Günlük hayatta takım elbise ile çokça karşılaşmaması sonucunda televizyonda gördüğünde takım elbiseyi siyasetçilerle bağdaştırdığı düşünülmektedir. Daha önceki araştırma sorularına cevap veren öğrenciler, siyasetçilerin takım elbise dışında başka bir kıyafet giyinmediklerini dile getirmiş hatta takım elbise yerine daha rahat bir şeyler giyebileceklerini de önermişlerdi. Öğrencilerin bu konu hakkındaki görüşlerine bakıldığında siyaset gibi bir konunun takım elbise gibi ciddiyetin sembolü olan bir kıyafetle konuşulabileceğini düşündükleri görülmektedir.

Türk bayrağının siyasetle ilgili konularla ilişkisi olduğunu düşünen Yusuf, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Ben ne zaman Türk bayrağı sallayan birilerini görsem bir sıkıntı olduğunu ve bunun siyasetle ilgili olduğunu düşünmüşümdür. İnsanlar genelde siyasetle ilgili bir sorun olduğunda hemen bayrakla o sorunu eleştiriyorlar bence.

Yusuf, Türk bayrağının yer aldığı bir durumun siyasetle ilişkili olabileceğini ifade etmiş ve aslında Türk bayrağının siyasete alet edilmesini eleştirmiştir. Yusuf’un yorumundan siyasetle ilgili insan eylemlerine yönelik gözlemlerde bulunduğu sonucu çıkartılabilir.

Elif, hangi konuların siyasetle ilgili olduğunu, bunu nasıl anladığını şöyle açıklamıştır:

Parti liderlerini, başbakanı veya cumhurbaşkanını gördüğümde konunun siyasetle ilgili olduğunu anlıyorum. Çünkü bu kişilerin siyaset dışında bir şeyle ilgili konuştuğunu hiç duymadım. Bir de bu kişileri haberlerde görünce de konunun siyasetle ilgili olabileceğini düşünüyorum.

Elif, bir konunun siyasi olup olmadığını anlamının en temel göstergesinin siyasetçiler olduğunu belirtirken siyasileri siyaset dışında hiçbir konu hakkında

konuşmadıkları için eleştirmiştir. Bu kişileri farklı konularda konuştuğunu görmediğini vurgularken farklı alanların da siyasetçilerin gündemi olması gerektiği fikrini savunduğunu düşündürmektedir. Kitle iletişim araçlarında siyasilerin siyaset dışındaki konuşmalarına ve siyaset dışındaki gündelik hayatlarına yer verilmesi, siyasilerin ve dolayısıyla siyasetin daha ılımlı olduğunu göstermek adına önemli bir adım olabilir.

Arda, bir konunun siyasetle ilgili olduğunu konuşmanın içeriğinde bulunan siyasi kavramlar sayesinde anladığını belirtmiş ve bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Mesela röportaj yapılan biri konuşmalarında devletimiz, kanuna aykırı, anayasaya bakalım gibi cümleler kuruyorsa o konuşmanın siyasetle ilgili olduğunu anlıyorum. Bir de bu kelimeleri siyasetçilerden birisi kullanırsa konunun siyasetle olduğunu daha iyi anlıyorum.

Arda, dış görünümünden ziyade konuşmaların içeriğine göre siyasi olup olmadığına karar verdiğini ve devlet, anayasa gibi belli kelimelerin siyaseti temsil ettiğini belirtmiştir. Arda, söylemlerin önemine vurgu yapmaktadır. Yorumundan anlaşıldığı üzere Arda da siyaseti hukuksal bir alan olarak görmektedir. “Bir Konunun Siyasetle İlgili Olup Olmaması Durumu” konusuyla ilgili seçilen öğrenci cevaplarına göre öğrenciler; konuşan kişinin kimliğine, giydiğine, konuşulan konunun içeriğine ve Türk bayrağı, Meclis gibi özel simgelere göre siyasi olup olmadığına karar verebiliyorlar. Konu ile ilgili önemli bir nokta çocukların siyaset ve siyasetçilerle ilgili fikirlerini zaman zaman eleştirel bir bakış açısı ile sunmalarıdır.

Bu bağlamda yer alan cevaplar “Siyasiler, Türk bayrağı sallayan kalabalıklar, takım elbiseli kişiler, protestolar ve basın mensupları” gibi ortak özellikler taşımaktadır. “Siyasi Açıdan” ve “Şekil Açısından” alanlarında verilen cevaplarında olduğu gibi, öğrencilerin Türkiye’deki “2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimlerinden etkilendikleri dikkat çekmektedir.

4.1.14. Siyaset Eğitiminin Verilebileceği Dersler

Siyaset eğitiminin verilebileceği en uygun dersin ne olduğu öğrencilere sorulmuş ve cevaplar incelendiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, sosyal bilgiler dersinin siyaset eğitiminin verilebileceği en uygun ders olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 4. 29. *Siyaset Eğitiminin Yapılmasına Uygun Olan Ders*

Uygun Ders	f	%
Sosyal Bilgiler	19	90,47
Fen Bilimleri	2	9,53
<i>Toplam</i>	<i>21</i>	<i>100</i>

Tablo 4.29’da örneklem grubundaki çocukların büyük bir bölümü siyaset eğitimin sosyal bilgiler dersinde verilebileceğini düşünürken sadece iki öğrenci fen bilimleri dersinde de siyaset eğitimi verilebileceğini düşünmektedir.

Siyaset eğitiminin sosyal bilgiler dersinde verilebileceğini düşünen Yusuf, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık haklarımızı, anayasa, yasa, tüzük gibi terimleri; seçimlerin nasıl yapıldığı, cumhurbaşkanının görevleri ve nasıl milletvekili olunacağı gibi konuları öğreniyoruz. Bu konular siyasetle ilgili olduğuna göre ve biz de bu konuları sosyal bilgiler dersinde öğrendiğimize göre siyaset eğitimi en iyi sosyal bilgiler dersinde verilir diye düşünüyorum.

Yusuf daha önce sosyal bilgiler dersinde öğrendiği ve siyasetle ilgili olduğunu bildiği kavramları sıralayarak siyasetin bu derste öğrenilebileceği üzerinde mantıksal bir çıkarımda bulunmuştur. Ayrıca Yusuf; sosyal bilgiler dersindeki vatandaşlık, anayasa, yasa, seçim, cumhurbaşkanı, milletvekili gibi özel terimler sayesinde siyasi işleyişin de öğrenilebileceğini savunmuştur.

Siyaset eğitiminin sosyal bilgiler dersinde verilebileceği gibi fen bilgisi dersinde de verilebileceğini söyleyen Defne, fen bilgisi dersinde de siyaset öğrenilebileceğinin gerekçesini şöyle dile getirmiştir:

Siyasetle ilgili konuları hem sosyal bilgiler hem de fen bilimleri derslerinde öğrenebileceğimizi düşünüyorum. Fen bilimleri öğretmenimiz de sosyal bilgiler öğretmenimiz gibi siyasetle ilgili bir konu açıldığında bizimle konuşuyor.

Defne de Yusuf’a katılarak siyasetin sosyal bilgiler dersinde öğrenilebileceğini savunmuştur. Defne, öğretmenleriyle yaşadığı diyaloglar sonucunda sosyal ve fen derslerinin siyaset bilgisi ile bağlantılı olabileceğini ifade etmiştir. Defne’nin fen bilimleri dersindeki bazı konuların siyasetle ilgili olduğunu çıkarması önemli bir bulgudur. Bu noktada sosyal bilgiler dışındaki derslerde de özellikle fen bilimleri dersinde siyaset okuryazarlığına yönelik bilgi transferi yapmayı kolaylaştıracak etkileşimlerin önemi de ortaya çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin içeriği gereği siyaset eğitimin daha rahat yapılabilceğini anlatan Ece, bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Sosyal bilgiler dersinde siyasetle ilgili bazı terimleri öğreniyoruz. Demokrasi, anayasa, başbakan, partiler, oy kullanmanın önemi gibi konuları konuşuyoruz. Bu dersin dışında başka hiçbir derste bu gibi konuları öğrenemiyoruz.

Zehra, Yusuf’a paralel olarak siyasetle ilgili kavramların sosyal bilgiler dersinde ele alındığını belirtmiştir. Zehra, ayrıca bu kavramları başka hiçbir derste görmediklerine de

dikkat çekmiştir. “Siyaset Eğitimin Verilebileceği Ders” konusuyla ilgili verilen örnek cevaplar incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin siyasi kavramları öğretmek açısından programın önemli bir kaynak olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, bu sonuçlara ilişkin tartışma, siyaset eğitimi ile ilgili uygulamalara ve bu alanda araştırma yapacaklara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Araştırma sonuçları ölçeklerden elde edilen ve görüşmelerden elde edilen sonuçlar olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur:

5.1.1. Nicel Boyuta İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ölçek uygulaması sonucunda elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öğrencilerin cinsiyetleri ile siyaset okuryazarlığı; başarı, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış boyutları arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarla siyaset okuryazarlık başarı, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış düzeyleri arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Sosyo-ekonomik açıdan yüksek düzeyde olan okulun siyaset okuryazarlığın başarı, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış boyutunda en yüksek ortalamaya sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.
- Öğrencilerin ailelerinin mesleklerine ve eğitim düzeylerine göre siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin ailelerinde siyasetle ilgilenen birey(ler)in (siyasetin içinde aktif olarak yer alan, siyasete karşı vatandaşın duyarlılığı) olup olmaması siyaset okuryazarlığının başarı, duyuşsal ve beceri-davranış düzeylerinde farklılığa yol açan bir değişken olduğu ortaya çıkmıştır.
- Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı düzeyleri orta seviyede ve duyuşsal eğilim düzeyleri olumlu yöndeyken beceri-davranış düzeyleri olumsuz yöndedir. Yapılan analizlere göre öğrencilerin temel siyaset bilgisine sahip olmalarına ve siyaset okuryazarlığına yönelik olumlu duygu geliştirmelerine rağmen siyaset okuryazarlığının beceri-davranış boyutunda birtakım sıkıntıları olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2. Nitel Boyuta İlişkin Sonuçlar

Öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilen sonuçlar siyasetin anlamı, siyasetin ifade ettikleri, siyasetin amacı, siyasetçilerin amacı, siyasetin yapılış şekli ve yapıldığı yer, siyaseti yapanlar ve siyaseti yapanların özellikleri, öğrencilerin gelecekte siyasetle ilgilenmeyi/ilgilenmemeyi tercih etme nedenleri kapsamında sunulmuştur. Bu sorulardan elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öğrencilere bu araştırmada siyaset denince ne anladıkları sorulduğunda öğrenciler; siyasette yalan söyleyen kişilerin olmasını, siyasetçilerin kavgasını, siyasette çok sayıda erkeğin olmasına karşılık az sayıda kadın milletvekilinin olmasını vurgulamışlardır. Bu tespitlerin yanında sinirlerine hâkim olamayan, hoşgörüsüz, asık suratlı insanların olmasını, partilerin birbirleriyle kavgasını ve siyasette zengin bir sürü insanın olduğunu belirtmişlerdir.

- Öğrencilere siyasetin onlar için ne ifade ettiği sorulduğunda öğrenciler; cumhurbaşkanı, milletvekilleri, başbakan kavramlarının akıllarına geldiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra ülkedeki işleri düzenleme, ülkeyi yönetme ve partilerin siyaseti çağrıştırdığını vurgulamışlardır.

- Öğrencilere göre siyasetin amacı zengin olmak, şöhretli olmak ve her konuda güçlü olmaktır. Buna karşılık öğrenciler, siyasetin asıl amacının toplumdaki huzur ve rahatlığı sağlamak için bir araç olduğunu belirtmişlerdir.

- Öğrencilere göre siyasetçilerin amacı güç elde etmek, zengin olmak, seçimleri kazanmak ve milletvekili olmaktır. Bunlara karşılık öğrenciler siyasetçilerin, toplumdaki huzur ve düzeni sağlamakla görevli olduğunu; ülkesi için yararlı işler yapma amacıyla olmalarını ve ülkedeki çatışmaları azaltmakla meşgul olmaları amacıyla olmaları gerektiğine vurgu yapmışlardır.

- Öğrencilere siyasetin nasıl yapıldığı sorulduğunda öğrenciler, siyasetin oy kullanılarak yapıldığını belirtmişlerdir.

- Öğrenciler siyasetin TBMM’de ve tartışma programlarında yapıldığını vurgulamıştır. Buna karşılık kendilerinin veya başkalarının evinde de siyaset yapıldığına dikkat çekmişlerdir.

- Öğrencilere siyaseti kimlerin yapması gerektiği sorulduğunda öğrenciler; kişisel özellikleri uygun olanlar ve siyaset bilgisi olanlar diye ayırım yapmışlardır.

- Öğrenciler; siyaset yapan kişilerin özelliklerinden en çok güven veren, sözünde duran, herkese eşit davranabilen, fakirleri anlayan, çocukları ve gençleri seven siyasetçi

özellikleri üzerinde durmuşlardır. Bunun yanında siyaset yapanların üniversitenin siyaset bölümünden mezun olmasını veya onlar kadar siyaseti bilgi düzeyinde anlayan becerikli insanların anayasayı ve tüm kanunları bilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

- Öğrencilere, “Gelecekte siyasetle ilgilenmek ister miydin?” sorusu sorulduğunda öğrencilerin 9’u evet, 12’si hayır cevabını vermişlerdir. Evet, cevabını veren öğrencilerin siyasetle ilgilenmeyi istemesinin nedenleri arasında öğrencinin; siyaset aracılığıyla zengin olacağını, güçlü olacağını ve bu yolla herkesin onu dinleyeceğini düşünmesi, ailesinin çok istemesi ve onunla gurur duyacağı gibi sebepler gelmektedir. Hayır, cevabını veren öğrencilerin siyasetle ilgilenmeyi istememesinin nedenleri arasında öğrencinin; ailesine yeterli vakit ayıramayacağını düşünmesi, bu ülkedeki herkesi memnun edemeyeceğini bilmesi, sürekli takım elbise giyemeyeceği gibi sebepler yer almaktadır.

- Öğrencilere ülke ve dünya gündeminde hangi haberlere öncelik verdikleri ve bu haberleri nereden öğrendikleri sorulduğunda öğrenciler; ülke liderlerinin birbirleriyle tartışmaları ve gelişmeleri takip ederek öğrendiklerini belirtmişlerdir.

- Öğrencilerin haber kaynakları arasında televizyon ve aile büyükleri, çoğunluğu oluşturmaktadır.

- Öğrencilere siyasetle ilgili konuları anlayıp anlamadıkları sorulduğunda öğrencilerin büyük bir bölümünün siyasetle ilgili konuları anladıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir bölümü ise siyaseti gerçekten anlaşılması zor bir konu olduğunu ifade etmişlerdir.

- Öğrencilerden siyasetle ilgili konularını anladığını söyleyenlerin gerekçesi ailesine anlamadığı konuları rahatlıkla sorabilmesi ve ailesinin kendisine bu konuları anlatması olmuştur.

- Öğrencilere STK kavramından ne anladıkları sorulduğunda öğrenciler, cevaplarını “Kişisel ve Toplumsal Katkılar başlıklarında vermişlerdir. Öğrenciler bir sivil toplum örgütüne üye olmanın önemine de vurgu yapmışlardır.

- Öğrenciler STK kavramı denince en çok gönüllülük, sorumluluk, işe yaradığını hissetme, yardım etme, ülkeye hizmet etme ve ülkedeki sorunlara duyarlı olma konularına vurgu yapmışlardır.

- Öğrencilere “Bir konunun siyasetle ilgili olup olmadığını nasıl anlarsınız?” sorusu yöneltildiğinde öğrenciler; bir kürsüde takım elbiseli birisi konuşuyorsa, haberlerde meclisin görüntüleri varsa, cumhurbaşkanı, başbakan veya parti liderleri konuşuyorsa cevaplarını vermişlerdir.

•Öğrencilere siyaset eğitiminin verilebileceği en uygun dersin hangisi olduğu sorulduğunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (12 öğrenci) sosyal bilgiler dersini söylerken yalnızca 2 öğrenci de fen bilimleri dersini söylemiştir. Siyaset eğitiminin sosyal bilgiler dersinde verilme nedenlerine bakıldığında öğrenciler; siyasi terimleri, demokrasi, hak ve özgürlüklerin ve seçimlerin önemini, başbakan ve cumhurbaşkanı gibi üst düzey liderlerin görevlerini bu derste öğrendiklerini gerekçe olarak göstermişlerdir. Siyaset eğitiminin fen bilimleri dersinde verilme nedeni olarak öğrenciler, ders öğretmenin siyasetle ilgili konuları rahatlıkla konuşabildiğini gerekçe göstermişlerdir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelere genel olarak bakıldığında sosyo-ekonomik olarak alt sınıflara mensup ailelerden gelen çocukların yaptıkları yorumlarda yoğun olarak ekonomik zorluklardan bahsetmeleri de dikkat çeken bir başka konudur. Çocuklar kendi hayatlarından yola çıkarak ve aslında sitem ederek görüşlerini belirtmişlerdir. Bu çocukların söylemlerinde görülen bir diğer ortak nokta da siyasetçilerin zengin insanlar olduğu fikrini benimsemiş olmalarıdır. Buradan hareketle çocukların siyasete yönelik yorumlarına, yaşadıkları ailenin ekonomik durumunun yansıdığını söylemek doğru olacaktır.

Çocukların siyasetle ilgili bilgilerinin yoğun olarak aile içinde şekillendiği görülmektedir. Burada dikkat çeken noktalardan biri ailesinde siyasetle ilgilenen birinin olmadığını söyleyen çocukların tamamının sosyo-ekonomik olarak alt sınıflara mensup olmasıdır. Bunu tam tersinden okursak sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı olan ailelerin çoğunlukla siyasete ilgisinin az olduğu ya da siyasetle ilgili konularda çocuklarıyla konuşmamayı tercih ettikleri sonucuna varabiliriz. Çocukların ailelerinden sonra en çok bilgi edindikleri araç olarak televizyon programlarını göstermeleri de televizyonun çocukların siyasal alt yapılarının oluşumunda taşıdığı önemi gözler önüne sermektedir. Ancak çocuklar burada görüp anlamadıkları kavramlar olduğunda yine ailelerine başvurduklarını beyan etmişlerdir.

Çocuklar, siyasetçilerin gergin ve kavgacı insanlar oldukları konusunda ortak fikir belirtmişlerdir. Bunu da televizyondan gördüklerinden çıkarttıklarını ifade etmişlerdir. Farklı okullardan ve sosyal gruplardan gelen farklı çocukların her birinin bunu dile getirmesi siyasilerin şiddete varan tartışmalarından olumsuz etkilendiklerini düşündürmektedir. Yine çocuklarda ortak olarak görülen siyasetçilerin yalan söylüyor olma fikri de dikkat çekmektedir. Bu durum bu yaş grubu çocuklarının siyasetçilerin söylemleri ve eylemleri arasında tutarlı bağlantılar kurabildiklerini göstermektedir.

Siyasetle ilgili yorumların arasına pek çok çocuğun toplumsal cinsiyet yargılarını da eklediği görülmüştür. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından erkeklerin şiddete eğilimli olması, kadınların güçsüz olması gibi yargıları benimsedikleri açıkça görülmüştür.

5.2. Tartışma

Öğrencilerin bilgi düzeyleri, duyuşsal eğilimleri ve beceri-davranış durumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmada öğrencilerin cinsiyetleri ile siyaset okuryazarlık düzeyleri arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırmada görüşme yapılan öğrencilerin söylemlerine bakıldığında öğrenciler cinsiyet ayrımı yapılmaksızın siyasette ve özellikle TBMM’de kadınların da erkeklerle eşit bir şekilde yer alması gerektiği ve kadınların TBMM’de erkeklerden daha az olduğu konularında tespitlerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin kadınların da erkekler gibi siyasetle ilgili bilgilere, siyasete karşı duyuşsal eğilim ve davranış düzeyinde becerilere sahip olabileceğini söylemesi ve öğrencilerin ısrarla TBMM’de kadın milletvekilinin söz hakkının az olduğunu belirtmesi, Türkiye’de Meclis ortamında vatandaşlık eğitiminin de temelinde olan cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmediğini gördüklerini göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusu ortaokul düzeyinde öğrencilerle siyasete ilişkin bir çalışma olmaması sebebiyle sadece öğretmen adayları ve lise öğrencileri ile yapılan araştırma sonuçlarıyla kıyaslanabilmiştir. Öğretmen adayları ve lise öğrencileri ile yapılan çalışmalara bakıldığında araştırmanın bu bulgusu literatürle örtüşmemektedir. Ozankaya (1966), çalışmasında öğrencilerin büyük birçoğunun siyaseti “erkek işi” olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Dursun (2007), çalışmasında kız öğrencilerde siyasete karşı ilgisizliğin daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Akhan (2010), çalışmasında erkek öğrencilerin politikaya karşı eğilimlerinin, politika konularını takip etme düzeylerinin ve politikaya karşı ilgilerinin kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Ortaokul düzeyindeki öğrencilerde siyaset kavramı ile cinsiyet faktörü arasında bir ilişkinin olmamasına karşın öğrencilerin ortaokuldan sonraki eğitim-öğretim hayatında siyasetle ilgili konularda toplumsal cinsiyet faktörünün belirleyici olabileceğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların, anne, babalarının mesleklerinin ve anne, babalarının eğitim durumlarının siyaset okuryazarlığının bileşenleri (bilgi, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış) üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenim

gördükleri okulların sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri, anne, babalarının eğitim düzeyi, anne, babaların çalışıp çalışmaması ve meslek grupları öğrencilerin siyasetle ilgili bilgi düzeylerini ve bakış açılarını etkileyebilmektedir. Ailelerin eğitim düzeyindeki artış çocukların, gençlerin siyaset okuryazarlığını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Kahraman (2002), çalışmasında tespit ettiği ailenin eğitim düzeyinin artmasının gençlerin siyasal içerikleri daha rahat kavradığı, yorumladığı ve siyasal tercihlerini daha bilinçli olarak yaptığı bulgusuyla örtüşmektedir. Bu durum, ailelerin eğitim durumlarının ve mesleklerinin, öğrencilerin siyaset eğitimi üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmada ailesinde siyasetle ilgilenen bireyler olan çocukların siyaset okuryazarlık başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri, ailesinde siyasetle ilgilenen bireyler olmayan çocukların puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ailede siyasetle ilgilenen bireylerin olması, öğrencilerin siyaset okuryazarlığın bileşenleri (başarı, duyuşsal ve beceri-davranış) durumları üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda Doğanay, Çuhadar, Sarı (2007), araştırmasında ailelerinin siyasete ilgisi fazla olan öğretmen adaylarının siyasal katılımcılık düzeyleri en yüksek, ailesi siyasetle ilgilenmeyenlerin siyasal katılımcılık düzeyleri ise en düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğrencinin bilgiyi içleştirmesine ve bilgiyi kazanmasında aile faktörünün önemi dikkat çekmektedir. Öğrencilerin ailelerinde siyasetle ilgilenen bireylerin bulunması, öğrencilerin siyasete karşı bir ilgisini arttırdığı veya siyasete olumlu bakmasını sağladığı şeklinde de yorumlanabilir. Türkiye’de özellikle 1980 ve sonrası ülkede izlenen politikaların toplum yapısının salt tüketime doğru gitmesi, ülkede yeterli bir siyasi eğitimin yapılmaması, ülke sorunlarına yeterince duyarlılık göstermeyen bir nesil yetişmesine neden olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde aileler çocuklarını siyasetten uzak tutma çabası içindedir (Erdoğan, 2009, s.86-88, Boyraz, 2009, s.134). Bununla birlikte bu araştırmadaki öğrencilerin önemli bir bölümünün siyasetle ilgili konuları aile ortamında rahatlıkla konuşabildiği, bazı çocukların ise böyle bir fırsat yakalayamadıkları ortaya konulmuştur. Araştırmanın bu bulgusu Ersoy (2012)’nin annelerin vatandaşlık algılarını belirlemek için yaptığı araştırmanın sonucu ile örtüşmemektedir. Ersoy, çalışmasında çok az sayıda annenin çocuğuna vatandaşlığın toplumsal katılım ve siyaset okuryazarlığın boyutlarından söz ettiği sonucuna ulaşmıştır. Anne, babaların çocuklarının siyasetle ilgilenmelerini desteklemeleri ve desteklememeleri yönünde farklı bakış açılarına sahip olmaları dikkat çekmektedir. Bu araştırma ise aile yapısının çocukların siyasetle ilgili algılarını etkileyebildiğini göstermektedir. Bununla birlikte Doğanay (1993), çalışmasında

öğrencilerin politik bilgi ve tutumları üzerinde ailenin büyük etkisi olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca araştırmada annelerin çocuklarıyla siyasi sohbetler yaptığı ve gündeme ilişkin konuları konuşabildikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmada yer alan öğrencilerin aileleriyle siyaseti rahatça konuşabilmeleri bulgusu, 1980li yıllarda Türkiye’de var olan siyasi ortamında ve o dönemdeki aile yapısında büyümüş olan şimdilerin ebeveynlerinin çocuklarıyla rahatça siyaset hakkında konuşabilmesi; onların geleneksel anlayışın dışına çıktıklarını göstermektedir. Bununla birlikte 20-30 yıl öncesine göre ailelerin çocukla siyaset hakkında konuşmaya yönelik bakış açılarını esnetmeye başladıkları da söylenebilir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda siyaset okuryazarlığını oluşturan bileşenler (başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeyleri) arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, çalışmanın güvenilirliğini artırırken siyaset okuryazarlığının çeşitli bileşenleri arasındaki ilişkileri de ortaya koyması açısından çarpıcı bir bulgudur. Tutarlı sonuçlara göre çocuklara verilecek siyaset okuryazarlık eğitimi, başarı, beceri-davranış ve duyuşsal eğilim düzeylerini içermelidir denilebilir. Öğrencilerin siyaset okuryazarlık başarı ve duyuşsal eğilim puanları yeterli düzeyde olmasına rağmen beceri-davranış düzeyleri yetersiz seviyededir. Bu durum, siyaset okuryazarlığının bilgi ve duyuşsal eğilim basamaklarında sıkıntı olmadığını fakat temel siyaset bilgilerinin ve duyuşsal eğilimin davranışa dönüştürülmesinde birtakım sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin siyasetle ilgili olarak düşünüldüğünden daha fazla konuşacaklarının olduğu tespit edilmiştir. Bunun yansıması olarak öğrencilerin gündeme dair ve siyasetle ilgili konularda yorum yaptıkları dikkat çekmektedir. Ayrıca toplumda var olan sorunların da farkında olmaları ve kendilerince çözüm üretmeleri de öğrencilerin duyarlı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin siyasi terimlere (anayasa, yasa, devlet, seçim, partiler...) hâkim olduğu ve siyasilerin belli başlı davranışlarını takip ettikleri ortaya konulmuştur. Öğrencilerin kanun yapma, oylama gibi TBMM iç tüzüğünü ilgilendiren konular hakkında da bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu durum derslerde temel bilgilerin verildiğini fakat bu bilgilerin davranışa dönüştürülüp içselleşmesi için yeterli etkinliklerin yapılmadığını düşündürebilir. Bu bağlamda bu konu ile ilgili Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhan (2018), araştırmasına katılan gençlerin siyaset okuryazarlık kapasitesine sahip olmadığı sonucuna ulaşmış ve ankete katılanların çoğunun siyaset okuryazarlığın temel tanımını bilme konusunda yeterli bilgiye sahip olmasına rağmen günlük yaşamda siyaset hakkında endişelenmek, günlük ve sosyal medya yaşamında bazı siyasi ifadeler göstermek gibi siyaset okuryazarlık için gerekli tutum ve davranışta bulunmadıklarını ifade etmiştir. Bu konu ile ilgili diğer bir çalışmayı Çakmak (2011)

öğretmen adayları ile yapmıştır. Çakmak, çalışmasında önemli görülen bir konuda fikrini belirtmek için bir gazeteye mektup yazmayı, radyo ya da televizyon kanalını aramayı katılımcıların en az tercih ettiği siyasal katılım davranışı olarak tespit etmiştir. Buna göre, öğretmenlerin derslerinde siyaset okuryazarlığın beceri-davranış boyutundan çok siyasetle ilgili temel bilgileri ön plana çıkardıkları söylenebilir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde siyasetle ilgili temel bilgilere yer verdiğini fakat siyaset eğitiminin beceri-davranış boyutuna ilişkin kazanımları öğrencilerin benimsemesi için ayrıca etkinlikler yapmadığını da düşündürebilir. Öğrencilerin temel siyaset bilgilerini davranışa dökeceği gezi, görüşme, kampanya düzenleyebilme, dilekçe yazma, devlet görevlisine mektup yazma gibi etkinliklere siyaset ile ilgili temel bilgilerden daha az yer vermeleri, öğretmenlerin derslerinde siyaset eğitime yeteri kadar yer vermediğini düşündürmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Howard, Gill (2000), çalışmasında öğrencilerin hükümetin yapısı ile ilgili konularda birtakım yanlış bilgilere sahip olduğunu ve temel siyaset bilgilerinde eksikliklerin olduğu bulgusuyla örtüşmemektedir. Bu sonucu yorumlarken, her iki ülkede (Türkiye ve Avusturalya) derslerde verilen siyasetle ilgili temel kavramların ülkeden ülkeye değişebileceği ve ders içeriklerinde farklılıklar olabileceğini göstermektedir.

Siyasetçilerin amacına ilişkin olarak öğrencilerle yapılan görüşme sonuçlarına göre öğrencilerin siyasetçileri kişisel ve toplumsal amaçları doğrultusunda siyaset yaptıklarını belirtmişlerdir. Siyasetçileri kişisel amaçları doğrultusunda zengin olmak, güçlü olmak, seçimleri kazanmak, toplumsal amaçları doğrultusunda da toplumda huzuru sağlamak, ülkesi için yararlı işler yapmak ve ülkedeki çatışmaları azaltmak için siyaset yapan kişiler olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin güçlü olmak, zengin olmak gibi unsurları vurgulaması, bu unsurları siyasetin pozitif bir algısı olarak düşündüğünü göstermektedir. Kişisel ve toplumsal amaçların geneline bakıldığında öğrencilerin siyaseti maddi ve manevi olarak algıladığı ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler siyasetçilerin kendi idealleri ve amaçları için (zengin olmak, güçlü olmak, kendi düşüncesini anlatmak) siyaset yapmasını dile getirirken topluma faydalı olmayı veya kendi amaçlarını toplumun amaçları için de kullanabilecek düşüncede (toplumda huzur ve düzeni sağlamak, ülkesi için yararlı işler yapmak, fakirlerin ekonomik durumunu düzeltmek) olduğu görülmektedir.

Öğrenciler siyasetçilerin kavgacı tutumlarından, TBMM’de sürekli bir kavganın olmasından ve siyasetçilerin kendinden farklı düşünen diğer siyasetçilere laf atarak suçlamalarda bulunmasından şikâyet etmektedir. Öğrenciler, siyasetçilerin böyle yaparak güvenilen insanlar olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin siyaset ve siyasetçilerle

ilgili bakış açılarının temel özelliklerini eleştirme, detaylara odaklanma ve toplumsal sorunların farkında olma şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Araştırmada öğrenciler, siyasetçilerin sürekli bir kavga ve tartışma içinde olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin siyasetçilerin kişisel amaçlarını ön plana çıkararak ve kavga ederek siyaset yaptıklarını söylemesi, kavgadan ziyade siyasetçilerin kendi arasında huzurlu bir ilişkinin olmasını istediklerini vurgulaması, bu öğrencilerin çoğunun siyaseti kirlenmiş bir alan olarak gördüğünü göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusu, Lüküslü (2009)'un 164 gencin katıldığı 26 odak grup görüşmesinde gençlerin siyaseti salt kavgalardan ibaret kirli bir alan olarak tanımladığını ve siyasete olumsuz anlamlar yüklediği bulgusuyla örtüşmektedir. Bununla birlikte Akhan (2011), çalışmasında ankete katılan öğretmen adaylarının devlet yönetimindeki insanların dürüst olduğu ve siyasilere karşı güven düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, Akhan ve diğerleri (2014), çalışmalarında öğrencilerin siyaset bilimi ile ilgili metaforları değerlendirdiğinde öğrencilerin genel olarak siyaset bilimini olumsuz yönde metaforlar kullanarak açıkladıklarını ve öğrencilerin siyaset bilimi için genellikle güvensizlik içeren benzetmelerde bulunduğu sonucuna varmıştır. Öğrencilerin siyasete ilişkin imge ve bilgileri genelde medyadan edinmeleri, öğrencilerin medyada verilen siyaset ve siyasetçi yaklaşımlarından etkilendiği söylenebilir.

Bu araştırmada, siyasetin ülkedeki huzuru sağlamak için yapılması gerektiğini söyleyen öğrenciler, bu noktada siyasilerin çocukları göz önünde bulundurarak daha temkinli ve dikkatli davranmalarının gerekliliği ortaya koymuşlardır. Siyasilerin polemik, tartışma gibi tercih edilmeyecek durumlarla değil de sorunları çözebilen, yapıcı rollerle toplumun karşısında olması beklendiği söylenebilir. Örnek olarak çocukları önemseyen, kitap okuyan, sanatla ilgilenen, hayvan haklarını savunan, toplumsal yarar amaçlı etkinliklere öncülük eden siyasetçi profillerinin olması, öğrencilerin siyasete daha olumlu bir bakış açısı ile yaklaşmasını sağlayabilir. Çocuklar bu çalışma ile yetişkinlikler gibi detaylara odaklanan, ilgilenen ve eleştirebilen bakış açılarının olduğunu göstermişlerdir. Çocukların, yarının büyükleri olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları başta olmak üzere toplumun birçok kesimine büyük görevler düşmektedir.

Bulgularda öğrenciler milletvekili dokunulmazlığına değinmiş ve bu dokunulmazlığın onlar için ne ifade ettiğini belirtmişlerdir. Kadın ve çocuk dokunulmazlıklarının milletvekili dokunulmazlığından daha önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Ayrıca kadınların da siyasette erkekler kadar söz hakkına sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin siyaset ile ilgili bu görüşlerinde Kohlberg'in Ahlak

Gelişimi Kuramı'ndaki Gelenek Sonrası Dönem'deki 5. aşama olan Sosyal Sözleşme Eğitimi'nden de izler görülmektedir. Sosyal Sözleşme Eğitimi'nde kişiler için temel hak ve özgürlükler göz önüne alınarak konmuş olan yasa ve kanunlara uymak çok önemlidir. Toplumsal kuralların ve değerlerinin göreceli olduğunu düşünerek bunları eleştirci bir şekilde incelerler. Kanunların demokratik olarak değiştirilebileceği ilkesine sahiplerdir. Bu dönemde insan hakları, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar bireyin değerler sisteminde önemli yer tutar (Zhang ve Zhao, 2017, s.153). Kohlberg, gelenek sonrası düzeye ulaşma yaşının 20-25 olduğunu ve yetişkinlerin bir kısmının bu son evreye ulaşmadığını ifade etmektedir (Beu ve Buckley, 2004, s.69. aktaran Aytemiz, Seymen ve Bolat, 2007). Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı dikkate alındığında, bu araştırmadaki öğrencilerin cevaplarından öğrencilerin gelenek sonrası düzeye ulaşmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, çocukların ahlaki gelişim düzeyi açısından olgunluk kazanmaya başladıklarını göstermektedir.

Öğrencilerin siyasetle ilgilenmeyi isteme nedenlerine bakıldığında öğrencilerin siyaseti kendileri için güç elde etmede ve zenginliğe giden yolda önemli bir unsur olarak gördüğü ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrenciler bireysel olarak zenginleşmek istediği gibi halktaki herkesi zengin etme gibi bir kaygı içerisine de düşmüşlerdir. Öğrencilerin bu söylemlerine bakıldığında böyle bir sonucun ortaya çıkmasının nedeni olarak öğrencilerin maddi imkânsızlıklardan dolayı yaşadıkları zorlukların olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler, kadın ve çocuklara karşı yapılan kötü olayları engellemek için de siyasetle uğraşmayı istediklerini belirtmiştir. Bu noktada öğrencilerin yaşadıkları toplumda var olan önemli bir sorunu fark ettikleri ve kendilerince siyasetin bu soruna çözüm üretebileceğini düşündükleri görülmektedir. Örneklem grubundaki bu öğrencilerin toplumsal sorunlardan etkilendikleri ve bu sorunlara ilgi duydukları görülmektedir. Tarhan, Kızılay (2017), çalışmada öğrencilerin çizdikleri karikatürlerinde kadına, çocuğa ve hayvana şiddet gibi toplumda var olan önemli sorunlara yer verdiğini belirtmiştir. Altun (2010), çalışmasında kaynak ve referans sayılarına göre sosyal bilgiler programında yer alan “Güncellik ve Küresel Sorunlar” temasının en fazla referansa sahip olduğu sonucuna varmıştır. Bu tema sayesinde öğrenciler sınıf düzeylerine göre ülke ve dünya genelindeki gelişmeleri ve sorunları sınıfta tartışma imkânı bulabileceği sonucuna varmıştır. Maitles ve Deuchar (2004), çalışmasında lise öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun yaşadıkları toplumda gündemde olan Irak'taki savaşı takip ettiklerini ve bu konuya ilgilerinin olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada öğrenciler Irak'taki savaşın nedenleri ve sonuçlarına ilişkin çıkarımlarda bulunmuş ve öğrencilerin Irak'taki insanların yaşayabilecekleri olumsuzluklar hakkında fikir sahibi olduklarını tespit etmiştir. Bronfenbrenner'in Ekolojik

Sistemler Kuramı'nda tarihsel sistem içerisinde toplumların geçirdiği süreçlerin o dönemde yaşayan insanları etkileyebildiğine vurgu yapılmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin Türkiye'de ön plana çıkan sorunların farkında olmaları ve bu sorunlara duyarlı bir yaklaşım içinde bulunmaları, onların vatandaşlık bilincine sahip olduklarını göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Bu durum, öğrencilerin olumlu yönde kanalize edilmesi gereken bir potansiyeli de ortaya koymaktadır. Öğrencilerin siyaset okuryazarlığı anlamında önemli ilerlemeler kaydettikleri söylenebilir. Okullarda da öğrencilerin bu potansiyellerini en iyi şekilde değerlendirmek adına siyaset okuryazarlığı ile ilgili kulüp çalışmaları yapmak, sosyal bilgiler dersine drama, proje çalışması gibi uygulamaları etkinlikleri dâhil etmek öğrencilerin siyaset okuryazarlığının beceri-davranış basamağında gelişme göstermeleri açısından önem taşımaktadır. Baranowski ve Kimberly (2010), sınıfta öğrencilerle siyaset ve güç konulu bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmaya göre öğrenciler muhalefet ve iktidar gruplarına ayrılmış ve kendi gruplarına yönelik siyaset yapmışlardır. Çalışmanın sonunda öğrenciler siyasi rollerin toplumu nasıl etkileyebileceğine yönelik fikir sahibi olmuşlardır. Mısırlı Özsoy (2000), çalışmasında 8. sınıf öğrencilerinin seçimlere oy kullanarak katılmak istemelerine rağmen ilerleyen yıllarda bir partiye katılma ve bir partiden aday olma gibi etkinliklere çok fazla katılmayı düşünmediğini tespit etmiştir.

Araştırmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun oy verme işlemini siyasetin yapılış şekli olarak gördüğü tespit edilmiştir. Oy verme işleminin öğrenciler tarafından politik katılımı önemli bir rol oynadığının farkında oldukları görülmektedir. Yapılan görüşmelerde seçim süreci ve seçim sonrası süreçlerle ilgili konulara değinmemeleri öğrencilerin politik katılımı sadece oy kullanmakla sınırlandırdığı anlaşılmaktadır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ($f=2$) siyasetin yapıldığı mekânların neler olabileceği konusunda protesto yürüyüşlerini örnek vermesi, siyasetin protesto yürüyüşleri ile de yapılabileceğini bilmesi çarpıcı bir bulgudur. Öğrencinin protesto yürüyüşüne katılmanın kendi düşüncesini ifade etmesinin bir yolu olduğunu söylemesi ve zeytin ağaçlarının kesilmemesi için protesto yürüyüşü yapıldığını örnek vermesi, kitlelerin dikkatini çekmek için protestonun toplumsal farkındalık yaratabilme çabası olduğunun bilincine vardığını göstermektedir. Ayrıca bu durum siyaset okuryazarlığına ilişkin temel siyaset bilimi bilgilerinin davranışa dönüşmüş en somut halidir. Öğrenciler, siyasal katılımı ilişkin aktivitelerin sadece oy vermekle değil protesto yoluyla da olabileceğini ortaya koymuştur. Yaş grupları göz önüne alındığında henüz 12 yaşında olan ortaokul öğrencilerinin protesto kelimesini olumsuz bir kavram olarak görmektense kendini ifade ediş şekli olarak görmesi siyaset okuryazarlığının beceri-davranış boyutuna ilişkin olumlu

bir adımdır. Araştırmanın bu bulgusu Çakmak (2011)'in öğretmen adayları ile yaptığı çalışmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Çakmak, çalışmasında öğretmen adaylarının kendilerini ilgilendiren bir konuda düzenlenen yürüyüşe katılma konusuna olumlu baktığını tespit etmiştir.

Araştırmada görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin yaklaşık olarak tümü siyaset eğitiminde sosyal bilgiler dersinin önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerin günlük hayatlarında siyasetle ilgili sorunlarla karşılaştıkları zaman mantıksal çıkarımlarda bulunacak kadar siyaset bilgileriyle donanımlı olmalarını sağlamak gerekir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi içeriği gereği öğrencilere siyasetle ilgili düşündüklerini anlattırmak ve onlara gündemle ilgili değerlendirmeler yaptırmak için en uygun derstir. Sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili olarak literatürde verilen amaçlar analiz edildiğinde sosyal bilgiler dersinin etkin, üretken, olayları farklı yönleriyle ele alabilen, problem çözebilen, kendine güvenen, güçlü iletişime sahip, iyi vatandaş tipleri yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir (Kaymakçı, 2010, s. 22). İyi vatandaş, siyasal sosyalleşmenin getirdiği özelliklere de yeterli düzeyde sahip olan bireylerdir. Tarhan ve Gedik (2015), çalışmasında öğretmenler iyi vatandaşın haklarını bilmesi, toplumsal olaylara duyarlı olması gerektiğini, ülkesindeki sorunları kendisine dert edinmiş ve bu sorunlara çözüm bulmaya çalışan, oy veren, sivil toplum kuruluşlarında aktif çalışan, sorgulama becerisine sahip ve bazı temel siyasi kavramlar hakkında bilgi sahibi olan kişi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlara bakıldığında vatandaşların siyaset okuryazarlık alanında bilgi sahibi olması beklenmektedir. Toplumdaki siyasi inanç, davranış, tutum ve değerleri benimsemiş bireyler yetiştirme sürecinde en etkili olan ders, sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinde takip edilen kitaplar öğrencilerin devlet, demokrasi, vatandaşlık, anayasa, seçim gibi siyasetle ilgili kavramlarla en çok karşılaştıkları kitaplardır. Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin siyasal kültürü öğrenmesinde ve siyasal sosyalleşmenin önemini anlamasında büyük öneme sahiptir. Baltacı ve Uysal (2012), çalışmalarında Sosyal Bilgiler ders kitaplarını siyasal kavramlar açısından ele almıştır. Araştırmaya göre 2015 sosyal bilgiler programının demokrasi, seçim, hükümet, egemenlik, özgürlük, parti, katılma ve kamuoyu gibi kavramlar daha çok ele alındığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırmada 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerin içinde yaşadığı toplumun tarihini, kültürünü, sosyo-ekonomik durumunu, siyasal yapısını anlatan; katılımcı, aktif, düşüncelerini özgürce ifade edebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, yaşadığı toplum ile ilgili güncel konuların yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğu siyasetle ilgili konuların sosyal bilgiler dersinde tartışılabileceğini ileri sürerken bazı öğrenciler ise

bu konuların fen bilimleri dersinde de konuşulabileceğini ileri sürmektedir. Luiz ve Santos (2014), çalışmasında fen eğitimi için politik meselelerin fen bilimleri derslerinde de tartışılmasının gerektiği fikrini öne sürmüşlerdir. Araştırmacılar, iklim değişikliği gibi tartışma yaratacak konuların öğretiminde fen bilimleri dersine girecek öğretmenlere derslerini hazırlarken siyaset okuryazarlığı ile bu konuları bağdaştırarak hazırlanmaları konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Siyaset, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Sosyal hayatın nasıl işlediğinin anlaşılması için eleştirel düşünme becerisine ve temel siyaset bilgisine sahip olmak gerekir. Amadeo, Lehmann (2003) ve Wilkins, (1999)'da yaptıkları araştırmalarda siyasi katılımın önemli unsurlarından birinin siyasi bilgi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde bilinçli siyaset eğitime yer verilmesi, öğrencilerin gündelik hayatlarına katkı sağlayacaktır. Sosyal bilgiler ve ilgili olabilecek diğer derslerde çocuklara geçmişten ve günümüzden siyasetçi örnekleri sunulmalıdır. Türk siyasetçilerin yanı sıra diğer ülkelerden örnekler sunmak çocukların hem genel kültürlerini zenginleştirecek hem de onların temel siyaset bilgisine katkıda bulunacaktır. Öğrenciler, siyaset eğitiminin sosyal bilgiler dersinde verilebileceğini söylemesine karşılık okulda ve sosyal bilgiler dersinde siyasetle ilgili konuları çok derinlemesine konuşmadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmenlerin siyasetle ilgili konulara değinirken velilerin, öğrencilerin hatta idarecilerin yanlış anlamasından çekinmiş olabileceğini düşündürmektedir. Araştırmanın bu bulgusu literatürle örtüşmektedir. Kuş ve Tarhan (2016), çalışmalarında öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplarda sosyal bilgiler derslerinde politik konuların öğretilmesi gerektiğini, politik süreç hakkında bilgiler verilmesi gerektiğini ifade ederken gözlem sonuçlarında ise birçok sosyal bilgiler öğretmenin politik konulara ve politik süreç hakkında bilgilere uygulama sırasında yer vermediğini göstermektedir. Bununla birlikte Sylvester (2014), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmasında öğrencilerin birçoğunun derste geçmişe yönelik siyaset konularının daha çok konuşulduğunu, günümüz siyaset konularına ve gündeme ilişkin konulara yeterince yer verilmediğini vurguladığını belirtmiştir. Ayrıca Harwood (1992), çalışmasında öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde siyasetle ilgili konuları tartışabilmelerinin öğrencilerin politik anlamda bilinçli ve konu ile ilgili düşüncelerini rahatça ifade edebilen bireyler olarak yetişmelerine katkı sağladığını tespit etmiştir.

Araştırmada öğrenciler ülke ve dünya haberlerini öğrendikleri kaynaklar arasında önce televizyonu, sonra ailelerini daha sonra da arkadaşlarını göstermişlerdir. Bu durumun siyasal sosyalleşme sürecinde ailenin etkisinin televizyonun etkisinden daha az, arkadaşlarının etkisinden daha çok olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmada

öğrencilerin haber kaynakları arasında arkadaşlarından önce ailelerini göstermesi öğrencilerin arkadaşlarından daha çok aileleri ile siyasal konuları tartışma ya da konuşma eğiliminde oldukları sonucunu ortaya koymaktadır. Araştırmanın bu bulgusu Gücük (2006)'nın, araştırması sonucu “18-25 yaş arasındakilerin %17,6'sı aile büyükleriyle %29,4'ü arkadaşlarıyla siyasal konuları konuşmaktadır” bulgusuyla örtüşmemektedir. Araştırmadaki bulgulardan bazıları sosyal medyanın ve kitle iletişim araçlarının çocukların siyaset okuryazarlığı üzerindeki etkisinin ortaya konulması açısından çarpıcıdır. Öğrenciler televizyondan siyasal partileri, bu partilerin simgelerini ve liderlerini, bazı siyasal kurumların sahip oldukları özellikleri rahatça ve en kestirmeden öğrenebildiği için haber kaynakları arasında ilk sırayı televizyona yer verdiği düşünülmektedir. Altun (2010), çalışmasında “Medyanın Etkileri” temasının kaynak ve referans sayılarına göre öne çıkan en önemli alt temasının “Medyanın Politik Süreç Üzerindeki Etkisi” olduğu sonucuna varmıştır.

Sınıf seviyelerine göre yapılan incelemede ise kazanımların ilköğretimin ikinci kademesinde ve özellikle de lise seviyesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu kazanımların ise daha çok lise düzeyinde yer aldığını tespit etmiştir. Siyaset eğitiminin erken yaşlarda başlaması gerektiği düşünülürse sosyal bilgiler programında medyanın siyasete etkilerinin ilköğretim düzeyinde de yer almasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Tekin (2015), çalışmasında gençlerin siyasal bilgilenmede kitle iletişim araçlarından önemli ölçüde yararlandığını tespit etmiştir. Araştırma sonuçları ile gençlerin siyasal bilgilenmede yüzde 56,3 ile interneti, yüzde 56,3 ile sosyal medyayı, yüzde 19,4 ile televizyonu, yüzde 12,5 ile gazeteyi, yüzde 6,9 ile radyoyu, yüzde 4,4 ile dergiyi her gün kullandığı tespit edilmiştir. Uğurlu (2015), çalışmasında öğretmen adayları siyasetle ilgili konularda bilgi edindikleri ilk kaynağın önce internet daha sonra televizyon olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmada öğrencilerin haber kaynakları arasında sosyal medyayı göstermesi erken yaşta kendilerinin sosyal medya hesaplarının olduğunu ve bu hesapları haber almada da kullanabildiklerini göstermektedir. Çocukları siyasetle ilgili doğru bilgilendirebilme ve onlardaki duyarlı, hassas bakış açısını besleyebilmek adına sosyal medyadan yararlanılabilir. Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhan (2018), çalışmalarında lise öğrencilerinin sosyal medya hesaplarını eğlence aracı olarak kullanmayı tercih ettiklerini ve siyasal ifadelerini sosyal medya hesaplarında göstermekte kendilerini rahat hissetmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin % 80'i sosyal medyadaki hesaplarından siyasal içerikli bilgileri paylaşmayı reddetmiştir.

Araştırmada öğrencilerin STK'ları nasıl algıladıkları ve sivil toplum örgütlerine üye olmanın kendilerine ne gibi katkıları olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrenciler STK ile ilgili görüşlerini kişisel ve toplumsal katkı olarak ayırmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda kişisel katkı ve toplumsal katkı alanları incelendiğinde öğrencilerin en çok gönüllülük ve yardım etmeye değindikleri görülmektedir. Eryılmaz, Bursa, Ersoy (2018), çalışmalarında öğretmenlerin ve öğrencilerin STK'ları toplumsal yardımlaşma grupları olarak algıladıklarını tespit etmişlerdir. Öğrenciler STK'ların topluma sağladıkları katkılardan çok kişilere sağladıkları katkılar hakkında konuşmuşlardır. Öğrencilerin görüşlerinden onların sosyal sorumluluk bilincine ve toplumsal duyarlılığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada öğrenciler; STK'ların sorumluluk duygusu, farklı görüşleri görebilme, sosyalleşme, problem çözme becerisi kazanma, empati kurabilme, ülkesine hizmet etme ülkesindeki sorunlara duyarlı olma konularında kendilerini geliştirmelerine imkan verdiklerini anlatmaya çalışmışlardır. Ersoy (2014); çalışmasında STK'larda çalışan öğretmen adaylarının kişisel gelişim açısından genel kültürünün, özgüveninin, empatinin geliştiğini, önyargılarının azaldığını, iletişim ve sosyal becerilerinin geliştiğini ayrıca öğretmen adayları tarafından STK'ların toplumsal yararlarının fark edilmesinde etkili olduğu sonucunu vurgulamıştır. Elma ve diğerleri (2010), öğretmen adaylarının THU dersinde geliştirdikleri projeler sayesinde iletişim, dayanışma, sorumluluk duygusu, sorunlara çözüm üretme gibi konularda sosyalleşmelerine katkı sağladığını tespit etmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırma bulguları sonucunda uygulamaya ilişkin geliştirilen öneriler, siyaset eğitimi uygulamalarına ilişkin öneriler ve bu alanda araştırma yapacaklara ilişkin öneriler olmak üzere iki ayrı alt başlıkta sunulmuştur.

5.3.1. Siyaset Eğitimi İle İlgili Uygulamalara İlişkin Öneriler

- Konu ile ilgili çocukları bilgilendirici, ilgi çekici kamu spotları hazırlanabilir. Bu kısa bilgilendirmeler, ailelere çocuklarıyla siyasi konularda konuşabileceklerini gösterecek ve nasıl konuşabilecekleri hakkında üslup geliştirebileceklerdir.
- Çocukların sivil toplum kuruluşları, dernekler ve vakıflarla ilgili düzenli olarak bilgilendirilmesi yarar verir. Ayrıca bu tür kuruluşlarda topluma hizmetin bir parçası olmaları sağlanmalıdır.

- Okul ortamında demokrasi ve bilinçli vatandaş yetiştirme adına çocukların saygı çerçevesinde düşüncelerini paylaşmalarına, farklı fikirlere saygı duymalarına zemin hazırlanmalıdır.

- Siyasiler hazırlayacakları kısa filmlerle çocuklara icraatlarından bahsedebilirler. Böylece çocuklar birinci ağızdan siyaseti öğrenme fırsatına ulaşabilirler.

- Meclis (TBMM, İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi) gibi siyasetle ilgili kurumlara geziler düzenlenmelidir.

5.3.2. Siyaset Eğitimi Alanında Araştırma Yapacaklara İlişkin Öneriler

- Çocukların kişilik özellikleri, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim düzeyleri, akademik başarı gibi bireysel farklılıklarının siyaset okuryazarlığı üzerindeki etkileri incelenebilir.

- Boylamsal çalışmalar ile her eğitim kademesinin siyaset okuryazarlığına etkisi ele alınabilir.

- Okul öncesi dönem çocuklarından itibaren küçük yaştaki çocukların siyaset ve siyasetçilerle ilgili algıları ele alınabilir. Ayrıca yaş grupları arasında karşılaştırmalar da yapılabilir.

- Çocukların ve anne, babalarının siyasetle ilgili görüşleri ile değişim süreçleri ve etkilenme ortamları karşılaştırılabilir.

- Ailelerin çocuklarıyla siyasetle ilgili konuşmalarının, çocuklarıyla paylaşım yapıp yapmamalarının hangi değişkenlerden etkilendiği ortaya konulmalıdır.

- Sosyal medyanın çocukların algıları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Achinstein, B. (2006). New teacher and mentor political literacy: reading, navigating and transforming induction contexts. *Teachers and Teaching*, 12, 123-138.
- Akay, E. (2006). *Siyasal toplumsallaşma, siyasal kültür ve siyasal katılım arasındaki ilişkinin kavramsal analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akhan, N. E., Kılıçoğlu, G. , Gedik, H. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler ve sosyal bilimlere yönelik metaforları. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(8), 73-90.
- Akhan, O. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkocaoğlu Çayır, N., Akkoyunlu B. (2016). Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 7, 97-133.
- Aköz, S. (2018). Politika kavramının siyaset kavramı yerine kullanılması ve bilimsellik tartışmaları bağlamında devlet olgusuyla ilişkisi. *Van YYÜ İİBF Dergisi*, 3, 160-180.
- Altun, A. (2010). *Medya okuryazarlığının sosyal bilgiler programıyla ilişkilendirilmesi ve öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Amadeo, T. & Lehmann, P. (2003). Civic knowledge and engagement an iea study of upper secondary students in sixteen countries. *The International Association for the Evaluation of Educational Achievement*. 6(2), 213-221.
- Ateş, D. (2015). *Demokratik siyaset*. Bursa: Dora Basım Yayın Dağıtım.
- Atılğan, H., Kan, A. ve Doğan, N. (2011). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aytemiz, S. O. ve Bolat, T. (2007). Kolhberg'in "Bilişsel Ahlaki Gelişim Modeli"nden yararlanan "Etiksel Karar Verme Modelleri"nin karşılaştırılmalı analizi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 13, 24-61.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baltacı, C. , Uysal, M. T. (2012). Türkiye’de bir siyasal sosyalleşme aracı olarak ders materyali: İlköğretim sosyal bilgiler dersi üzerine bir inceleme. *Süleyman DAnılel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17, 177-194.

- Baranowski, M. & Kimberly, W. (2010). Power and politics in the classroom: The effect of student roles in simulations. *Journal of Political Science Education*, 6, 217-226.
- Bayraktaroğlu, S. ve diğ., (2015). Mavi yakalı çalışanlar: Neden akademik çalışmalar için cazip bir örneklem değil? *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17, 141-157 Doi: 10.4026/1303-2860.2015.0293.180
- Betty, A.(2006). New teacher and mentor political literacy: reading, navigating and transforming induction contexts. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 12, 123-138.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Boyraz, C. (2009). *Siyasi partilerin gençlik teşkilatlarında siyaset ve demokratik katılım*. C. Boyraz (Ed.), *İstanbul, gençler tartışıyor siyasete katılım, sorunlar ve çözüm önerileri içinde* (1. Baskı, 86-88). İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Deneyisel desenler: öntest-sontest, kontrol grubu, desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve DAnilel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Christensen, L.B., Johnson, R.B. & Turner, L.A. (2015). *Araştırma yöntemleri: desen ve analiz* (çev. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2014).
- Connell, R. W. (1973). The children's construction of politics. *Social Forces*, Melbourne University Press.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: tasarımı ve yürütülmesi*. (çev. Y. Dede Ve S. B. DAnıl), Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2011).
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. New York: Sage.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (çev. Y. Dede ve S. B. Anıl), Ankara: Eğiten Kitap. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2013).
- Crick, B. & A. Porter (1978). *Political education and political literacy*. Londra: Longman.
- Crick, B. (1998). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*. Final Report Of The Advisory Group On Citizenship.

- Crick, B. (2000a). *Basic concepts for political education içinde essays on citizenship*. Londra: Poston Prepress Ltd.
- Crick, B. (2000b). *Essays on citizenship*. London: Cromwell Press Ltd.
- Çakmak, D. (2011) *Öğretmen adaylarının siyasal katılımı ve siyasal katılıma ilişkin tutumları (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Çakmak, Z. (2005). *Devlet ve devlet şekilleri*. Töre Temiz. E. (Ed.), *Vatandaşlık Bilgisi içinde* (1. Baskı, s.62-69). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Çam, E. (1998). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Üçyol Kültür Merkezi.
- Çuhadar, M., Doğanay, A. (2014). *İnternet destekli etkin insan hakları demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. Acun İ. , Tarman B., Dinç E. (Ed.), *Demokrasi içinde* (2. Baskı, s.56-67). Ankara: Pegem Akademi.
- Davies, I. & Sylvia, H. (2004). *Political Literacy: Issues for Teachers and Learners*. In J. Demaine (Ed.), *Citizenship and political education today*. (pp. 41-58) Londra: Palgrave/Macmillan.
- Davies, I. (2000). Political learning and values education: problems in: politics. *Education And Citizenship And Possibilities. British Journal of Educational Studies*, 53(3), 341 – 358.
- Davies, I. Mızuyamam, M. Ikeno, N. Parmenter, L. Mori, C. (2015). Political literacy in japan and england. *Citizenship. Social and Economics Education*, 12 (3), 163-173.
- Doğanay, A. (1993). *Factors that predict political knowledge and attitudes of young children*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. University of Pittsburgh.
- Doğanay, A. Çuhadar, A., Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice*, 50, 213-246.
- Dursun, T. (2007). *Ortaöğretim gençliğinin demokrasi düşünceleri. (Kurşunlu ve Bayramören örneği)*. Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elma, C. Kesten, A. , Kiroğlu K. ve diğ. (2010). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16, 231- 252
- Erdoğan, E. (2009). *Türk gençliği ve siyasal partilere katılım*. C. Boyraz (Ed.), *İstanbul, gençler tartışıyor siyasete katılım, sorunlar ve çözüm önerileri içinde* (1. Baskı, 86-88). İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) Yayınları.

- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-1*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ersoy (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık deneyimleri: sivil toplum kuruluşları örneği, *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 47, 65-88.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ersoy, A. F. (2012). Annelerin vatandaşlık algısı, çocuklarında vatandaşlık bilinci geliştirme uygulamaları ve karşılaştıkları sorunlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 2111-2124.
- Ersoy, A. F. (2014). *İnternet destekli etkin insan hakları demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. Acun İ. , Tarman B., Dinç E. (Ed.), *Vatandaşlık içinde* (2. Baskı, s.69-90). Ankara: Pegem A Akademi
- Eryılmaz, Ö., Bursa, S. ve Ersoy, A., F. (2018) Sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrencilerinin etkin vatandaşlık ile sivil toplum kuruluşları algısı. *International Online Journal Of Educational Sciences*, 10 (2), 258-276
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fyfe, I. (2007). Hidden in the curriculum: political literacy and education for citizenship in australia melbourne. *Journal of Politics*, 32, 110-134.
- Greenstein, F. I. (1960). The benevolent leader: Children's images of political authority. *The American Political Science Review*, 54 (4), 934-943.
- Gücük, D. (2006). *Kadınların siyasal katılımları ve katılıma etki eden faktörler: Ankara-mamak/Çankaya örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hague, R. & Harrop, M. (2014). *Siyaset bilimi karşılaştırmalı bir giriş*. (çev. İ. Yıldız, S. Torlak, İ. Çetin). Ankara: Dipnot Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2013).
- Harwood, A. M. (1992). *The effects of close up participation on high school students' political attitudes*. Annual Meeting of the American Educational Research Association, April 16-20, Boston, MA,
- Heron, E. & McManus, M. (2003). Political literacy and the teaching of social policy. a study into the political awareness and political vocabularies of first year undergraduates. *Social Policy and Society*, 2(1), 23-32
- Heywood, A. (2013). *Siyaset* (çev. B. B. Özipek, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, H. Y. Bad Anıl). Ankara: Adres Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1997).

- Howard, S. & Gill, J. (2000). The pebble in the pond: Children's constructions of power, politics and democratic citizenship, *Cambridge Journal of Education*, 30(3), 357-378.
- İnan S. (2014). *Sosyal bilgiler eğitime giriş*. S. İnan (Ed.), Sosyal Bilgiler Eğitimi: Nedir, Ne Zaman ve Neden? İçinde (1. Baskı, s. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnan, S. (2016a). Çocuk ve siyaset: Sosyal bilgiler dersinde (okullarda) siyaset eğitimi-Bir teorik çerçeve denemesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu V. Bildiri Kitabı*, 38-46.
- İnan, S. (2016b). *Genç bilgi siyaset*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- İnan, S. ve Tarhan, Ö. (2018). Siyasetin öğretimi ve siyaset okuryazarlığı. A. F. Ersoy, H. Karaduman (Ed.), *Sosyal bilgilerde güncel okumalar-1* içinde (1. Baskı, s. 31-51). Ankara. Anı Yayıncılık.
- İnan, S. (2019). *Siyaset-Okuryazarlık*. <http://siyasetokuryazarlik.com.tr/> sayfasından Mart 2019'da erişilmiştir.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: a research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7): 14-26
- Journell, A., W. (2009). *Teaching politics: a study of high school government courses and the 2008 presidential election*. Degree of Doctor of Philosophy University of Virginia Polytechnic Institute and State. Urbana, Illinois.
- Kahraman, A. B. (2002). *Siyasal yaşama etki eden sosyolojik faktörler (Isparta örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kalaycıoğlu, E. ve Sarıbay, A. Y. (2000). *Türkiye'de değişim ve modernleşme*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi* 2 (1), 381-350.
- Karasar, N. (1985). *Demokrasi eğitimi. Bugünden yarına ortaöğretimimiz*, Ankara; TED Yayınları.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakçı, S. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yaprakları kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve derse karşı tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kemper, E., Stringfield, S., & Teddlie, C. (2003). *Mixed methods sampling strategies in social science research*. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 273-296). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Kerr, D. (2005). *Promoting Active Citizenship In Schools And Communities In England: Emerging Lessons From Policy, Practice and Research* İçinde Different Faces of Citizenship. Editor: Bart Maes.
- Kuş, Z. (2013). *Political literacy status of pre-service social studies teacher. procedia socialand behavioral sciences*, USA Global Conference On Contemporary Issues In Education, 22 April, Las Vegas,
- Kuş, Z. (2013). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*. E. Gençtürk, K. Karatekin (Edt.), *Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık içinde* (1. Baskı, s. 208-229). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kuş, Z. ve Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: a perspective from Turkey. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*.12 (3), 464-483
- Küçükalp, D. (2012). *Siyaset olgusunun doğası*. Siyaset sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Lailiyah1, N. Yuliyanto ve M., Pradhana, G. A. (2018). Youthizen, political literacy, and social media. *E3S Web of Conferences* 73 Book, 1-4.
- Lockyer, A., Crick, B. & Annette, J. (2003). *Education for democratic citizenship. issues of theory and practice*. Usa: Ashgate Publishing Limited.
- Luiz, W. & Santos D., P. (2014). Debate on global warming as a social-scientific issue: science teaching towards political literacy. *Cult Stud of Educ*, 9, 663-674.
- Lüküslü, D. (2009). *Gençlerin siyaset algıları ve deneyimleri: yeni bir siyaset modeli üzerine düşünmek*. C. Boyraz (Ed.), *İstanbul, gençler tartışıyor siyasete katılım, sorunlar ve çözüm önerileri içinde* (1. Baskı, 166-187). İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) Yayınları.
- Maitles, H. & Deuchar, R. (2004). Why are they bombing innocent Iraqis?: Political literacy among primary pupils. *Improving Schools, SAGE Publications*, 7(1), 97-105.
- Matthews, G. B. (2000). *Çocukluk felsefesi*. (çev. E. Çakmak). İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1977).
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB.
- Mısırlı Özsoy, A. (2010). *8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ile ilgili konulara ve seçime ait politik ve sivil katılıma yönelik algıları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Miles, M. B. Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage Publication.

- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (2018). *İstatistikler*. <https://www.nvi.gov.tr/hizmetlerimiz/istatistikler/isim-istatistikleri> sayfasından Mart 2019’da erişilmiştir.
- Ozankaya, Ö. (1966). *Üniversite öğrencilerinin siyasal eğilimleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 209, 105-109.
- Özden, M. ve Saban, A. (2017). *Nitel araştırmalarda paradigma ve teorik temeller*. A. Saban, A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri* içinde (2. Baskı, s.8-9). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztekin, A. (2001). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ravitch, D. (1991). Democracy: What it is and how to teach it. *Social Studies*. Copyright Clearance Center.
- Refaie, El E. & Hörschelmann, K. (2010). Young People’s reading of a political cartoon and concept of multimodal literacy. *Studies in the Cultural Politics of Education*, 31 (2), 195-207.
- Rennick, S. (1993). *Political education and democratic citizenship*. Master Of Arts Department Of Political Science. Carleton University. Ottawa, Ontario.
- Sezer, T. (2015). *Okulöncesi\ilkokul çocukları için sosyal bilgiler öğretimi*. S. Coşkun Keskin (Ed.), *Vatandaşlık Gelişimi: Vatandaşlık Bilgisi Ve Hükümet içinde* (1. Baskı, s. 300-320). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Simon, A. (2014). *Political competence of children and social background: results of a study with French primary school children*. IPSA’s 23rd World Congress of Political Science, 2014 Panel “political socialization of children”, Montréal.
- Sylvester-Fournier, N. (2014). A/political education: A survey of quebec students’ perceptions of their citizenship education. *Canadian Journal of Education*, 37, 1-23.
- Tarhan, Ö. (2015a). *Children and politics: the mental images of primary education children about the concept of politics*. In Koleva, I.,Efe, R., Atasoy, E., Kostova, Z. B (Ed.) *Education in the 21st Century: Theory and Practice*. (1. baskı, s. 345-359). Sofya: St. Kliment Ohridski University Press.
- Tarhan, Ö. (2015b). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 873-890.
- Tarhan, Ö. (2016a) Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 11(19), 873-890.
- Tarhan, Ö. ve Gedik, R. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin iyi vatandaş karakterine yükledikleri anlamlar. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu V Bildiri Kitapçığı*, 576-584.

- Tarhan, Ö. ve Kızılay, N. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çizdikleri karikatürlerde toplumda var olan sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 487-499.
- Taşkesen A. (2005). *Demokrasi ve demokrasi kültürü*. E. T. Temiz (Ed.), *Vatandaşlık Bilgisi* içinde (1. Baskı, s.100-119). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tekin, G. (2015). *Gençlerin siyasal katılımında kitle iletişim araçlarının rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekin, H. (2003). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (16. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tezcan, M. (2015). *Eğitim bilimine giriş*. Sönmez,V (Ed.), *Eğitimin toplumsal temelleri* içinde (12. Baskı, s. 83-106). Ankara. Anı Yayıncılık.
- Thorson, S. J. & McKeever, K. M. (1983). Thematic memory for politics in children. *Political Behavior*, 5(4), 421-440.
- Uğurlu, B. N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi kararlarında medyanın etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 99-115.
- Ülsen. Ş. (2014). Siyaset nedir? *Nisanur Dergisi*, Sayı: 27.
- Wallace, M. (2006). *Social studies all day, every day in the early childhood clasrroom*. Canada: Cengage Learning Press.
- Wilkins, G. (1999). Making good citizens: the social and political attitudes of PGCE students. *Oxford Review of Education*, 25 (1-2), 228 – 231.
- Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhang, Q., & Zhao, H. H. (2017) An analytical overview of kohlberg's theory of moral development in college moral education in Mainland China. *Open Journal of Social Sciences*, 5, 151-160.

EKLER

EK-1 Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler, bu ölçek aracılığı ile siyaset okuryazarlık düzeyleriniz belirlenmeye çalışılacaktır. Aşağıda yer alan sorulara lütfen içtenlikle cevap veriniz. Teşekkür ederim.

Araştırma Görevlisi

Özge TARHAN

1. Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek 2. Okulunuzun adı: 3. Babanızın mesleği ÇALIŞIYOR İSE: ()Devlet memuru, şef, müdür vb. ()Doktor, mimar, avukat vs. ()Özel sektörde memur, müdür vb. ()Serbest meslek ()İşçi ()Çiftçi, ziraatçı, hayvancı ()Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. ()Çalışıyor, diğer:..... ()Tüccar/sanayici/işadamı 4. Annenizin mesleği ÇALIŞIYOR İSE: ()Devlet memuru, şef, müdür vb. ()Doktor, mimar, avukat vs. ()Özel sektörde memur, müdür vb. ()Serbest meslek ()İşçi ()Çiftçi, ziraatçı, hayvancı ()Küçük esnaf/zanaatkâr/şoför vb. ()Çalışıyor, diğer:..... ()Tüccar/sanayici/işadamı 5. Babanızın eğitim durumu: ()Yok ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite ()Yüksek Lisans ()Doktora 6. Annenizin eğitim durumu: ()Yok ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite ()Yüksek Lisans ()Doktora 7. Ailemde siyasete karşı ilgi duyan bireylerin bulunma durumu ()Var ()Yok	ÇALIŞMIYOR İSE: ()Emekli ()İşsiz, iş arıyor ()Çalışamaz halde ÇALIŞMIYOR İSE: ()Emekli ()Ev kadını ()İşsiz, iş arıyor ()Çalışamaz halde
---	---

EK- 2 Siyaset Okuryazarlık Beceri-Davranış Ölçeği

Madde No		Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum
1.	Toplum yararına çalışan kurumlarda (TEMA, KIZILAY veya TEV) insanlarla işbirliği yaparım.			
2.	Siyasi kararların kimlerin yararına ve kimlerin zararına olduğunu anlarım.			
3.	Benimle aynı düşüncede olmayan insanların görüşlerini dikkate alırım.			
4.	Beni rahatsız eden bir durumu ortadan kaldırmak için ilgili yere dilekçe yazarım.			
5.	Bulunduğum ortamda düşüncelerin farklılığından meydana gelen bir çatışmayı uzlaştırırım.			
6.	Siyasetle ilgili yayınları merakla okurum.			
7.	Diğer ülkelerde olan olaylarla kendi ülkemde olan olayları farklı yönleriyle karşılaştırırım.			
8.	Ülkemin gündemindeki olayları takip etmem.			
9.	Dünya'nın gündemindeki olayları takip etmem.			
10.	Herhangi bir konuda bilgi almak veya görüşlerimi anlatmak için bir devlet görevlisiyle çekinmeden görüşürüm.			
11.	Düşüncelerimi ifade etmem engellenirse bunu kafamda tartışırım.			
12.	Herhangi bir düşüncenin sınırlandırılmasını engellemek için düşünürüm.			
13.	Kendi hak ve özgürlüklerim sınırlandırıldığında, buna demokratik yollara tepki veririm.			
14.	Başka kimselerin hak ve özgürlükleri sınırlandırıldığında demokratik yollarla tepki veririm.			
15.	Çevremdeki kişilerle politik konularda farklı düşündüğümde bunu onlara rahatlıkla ifade etmekten çekinirim.			
16.	Derslerde siyasetle ilgili yapılan tartışmalara katılmam.			
17.	Okulda gerçekleşen herhangi bir seçimde (başkanlık, kulüp...) tarafımı belli ederim.			
18.	Okuldaki arkadaşlarımla Türkiye'nin gündemindeki konular hakkında konuşurum.			
19.	Toplumsal/Sosyal kampanyalara destek veririm.			
20.	Toplumsal sorunların çözümünde kendime özgü fikirler üretirim.			
21.	Sosyal medyada yer alan haberlere ilişkin düşüncelerimi tweet, mail... vb yollarla ifade ederim.			

EK-3 Ortaokul Öğrencilerinin Siyaset Okuryazarlık Başarı Testi

Mehmet: Devlet, bize kimlik verir.

Özlem: Devlet, her çalışandan halka hizmet götürmek için vergi alır.

Nuray: Devlet, öksüz çocuklara koruyucu aile seçer.

Özge: Devlet, aile bütçelerini ayarlar.

1. Devletin görevleri ile ilgili bilgiler veren çocuklardan hangisinin verdiği bilgi yanlıştır?

A) Mehmet B) Özlem C) Nuray D) Özge

2. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan bir kanunun yürürlüğe girmesinde son aşama aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anayasa Komisyonu'nda görüşülmesi
B) Türkiye Büyük Millet Meclisinin anayasa mahkemesince denetlenmesi
C) Resmi Gazete'de yayınlanması
D) Cumhurbaşkanının onaylaması

3. ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri) GAP projesi kapsamında Güney Doğu Anadolu'daki illerde kurulmuştur. Amacı kız çocuklarına ve kadınlara kurslar açıp onlara meslek edindirmektir. ÇATOM'un öncelikle GAP Bölgesinde kurulmasında aşağıdakilerden hangisi daha etkili olmuştur?

A) Sosyal kalkınmanın yetersiz olması
B) Ekonomik faaliyetlerin gelişmiş olması
C) Okuryazar nüfus oranının yüksek olması
D) Ulaşım ve iletişim olanaklarının fazla olması

Bir haber metnine göre

Antalya'da cami, kilise ve sinagogun aynı avluda yan yana bulunacağı "Dinler Bahçesi" kapılarını açtı. Belek Turizm Yatırımcılar Birliği ve Kadriye Belediyesi tarafından hazırlanan Dinler Bahçesi, dinde hoşgörüyü vurguladığını ve her dinin mensubunun istediği şekilde ibadet yapabileceğini söyledi.

4. Bu habere göre en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İfade özgürlüğüne önem verilmelidir.
B) Din ve vicdan özgürlüğü en iyi şekilde yaşatılmalıdır.
C) Hangi dinden olursa olsun kişi dokunulmazlığına önem verilmelidir.
D) Antalya din esaslarına göre yönetilen bir şehirdir.

Alper: Suriyeliler 'in ülkesine gelmesini istemiyordu. "Kendi ülkelerini kurtarıp orada yaşasınlar, bizim ülkemizde yaşamasınlar." düşüncesindeydi.

5. Aşağıdaki durumlardan hangisi yapılırsa Alper, bir Suriyeliyi daha iyi anlayabilir?

I. Öğretmenin sınıfta, Suriye'deki bir şehre düşen bombaları ve bombaların insanlara verdiği zararları anlatan kısa bir film izletmesi.

II. Alper'in haberlerde Suriye'deki savaş görüntülerini izlemesi

III. Öğretmenin proje ödevi için Suriyeli çocuklarla Türk çocuklarını aynı grup içinde yer almasını sağlaması.

A) Yalnız I B) II ve III C) I ve II D) I-II-III

Mustafa Kemal Paşa, Fethi Bey'e: "Memleketi perişan eden kötülükler, saldırılar ve yıkımlar daha çok gazeteler yoluyla oluyor. Bunlara karşı milleti uyandırmak için en iyi yol onların yaptığı gibi bir gazete çıkarmaktır. Gerçekleri halka ve düşmanlarımıza anlatabilmek için hadi gel beraberce bir gazete çıkaralım." dedi. Bunun üzerine "Minber" adını verdikleri gazeteyi çıkarmaya başladılar.

6. Mustafa Kemal medyanın hangi gücünden yararlanmak istemiştir?

A) Halkın genel görüşünü etkilemek

B) Ticari çıkar elde etmek

C) Kültür aktarımı yapmak

D) Eğitim vermek

2004 yılında Endonezya'da deprem meydana gelmiş ve ardından tsunami felaketi yaşanmıştır. Felaketin hemen ardından halkın çadır ve yemek gibi temel ihtiyaçlarını gideren Türk Sivil Toplum Kuruluşları, Türk Halkının bağışları ile 1050 konut, 3 okul, Büyük Devlet Hastanesinin zarar gören bölümlerinin inşası gibi çok sayıda kalıcı işe imza atmıştı.

7. Yukarıdaki gazete haberine göre, bahsedilen bu kampanyalar aşağıdakilerden hangisine yol açmaz?

A) Milletlerarası barış ortamının oluşmasına

B) Diğer milletlere örnek olmasına

C) Türkiye'nin kaynaklarının giderek azalmasına

D) Toplumlar arası iyi ilişkilerin gelişmesine

Bu yönetim şekline göre ülke bir hanedan tarafından yönetilir.

I-MONARŞİ

Yönetim şekillerine göre ülke din kurallarına göre yönetilir.

II-TEOKRASİ

Bu yönetim şekline göre ülkeyi tek kişi yani kral yönetir.

III-OLİGARŞİ

8. Yukarıdaki karakterlerin açıklamalarından hangisi ya da hangileri yanlıştır?

A) Yalnızca I B) I-III C) Yalnız III D) I-II-III

I. Özel Yaşamın Gizliliği

II. Konut Dokunulmazlığı

III. Yerleşme ve Seyahat

İstanbul'da yaşayan Süleyman Bey, İstanbul'a yakın bir yerde bahçeli bir ev almıştır. Belediye'ye müracaat ederek bu köy evine su ve elektrik bağlatmıştır. Çoğunlukla bu köy evinde yaşamakta ve dostlarını ziyaret etmek için de sık sık İstanbul'a gidip gelmektedir.

9. Bu durum Süleyman Bey'in yukarıda belirtilen insan hak ve özgürlüklerinden hangi/hangilerini kullandığını gösterir?

A) Yalnızca I B) II-III C) Yalnız III D) I-II-III

I. Orta Asya Türk Devletleri'nde devlet işlerinin görüşüldüğü yer olan Kurultay'a hükümdarın eşi olan Hatun da katılırdı.

II. Kızlar küçük yaşlardan itibaren ata binmeyi ve silah kullanmayı öğrenirlerdi.

10. Yukarıdaki bilgilere bakılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılr?

- A) Kadınlar sosyal hayatta erkeklerle eşit haklara sahiptir.
 B) Kadınlar da erkeklerle savaşırlar giderdi.
 C) Hükümdar eşlerinin devlet işleri ile ilgili her olaydan haberdar olması sağlanmıştır.
 D) Orta Asya Türk Devletleri kadına önem vermiştir.

Cumhuriyet Dönemi Kadın Hakları

Sosyal ve Ekonomik Haklar

Siyasi Haklar

I-Tek Eşlilik

a. Belediye Seçimleri

II-Resmi Nikâh

b. Muhtarlık Seçimleri

III-.....?

c.?

11. Yukarıdaki tabloya göre boş bırakılan yerler sırasıyla hangi şıkta verilmiştir?

- A) III=Mirasta Eşitlik, c=Parti Kurma
 B) III=Boşanma Hakkı, c=Cumhurbaşkanlığına adaylık
 C) III=Boşanma Hakkı, c=Dilekçe Hakkı
 D) III=Mirasta Eşitlik, c= Milletvekili Seçilmek

Türkiye Cumhuriyeti Anayasamızda yer alan bazı unsurlar şunlardır:

I) Doğru bilgi alma hakkı,

II) Düşünceyi açıklama özgürlüğü.

12. Belirtilen bu maddelerin ikisi aşağıdakilerden hangisiyle daha çok ilgilidir?

- A) Özel hayatın gizliliğiyle
 B) Basın hürriyeti ile
 C) Dilekçe Hakkı
 D) Seyahat özgürlüğü

13. Osmanlı Devletinde önemli devlet işleri divanda görüşülürdü. Buna göre divanla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Hükümdarın yetkilerinin kısıtlandığı
- B) Herkesin özgürce görüşünü ifade ettiği
- C) Farklı konuların görüşüldüğü
- D) Danışma görevi yapıldığı

14. Aşağıdakilerden hangisi kamuoyu oluşturularak yapılabilecek işlerden değildir?

- A) Ülke çapında okuma-yazma seferberliğinin başlatılması
- B) Cumhurbaşkanlığı seçimi
- C) İşadamlarını “Kendi Okulunu Kendin Yap” projesine dâhil etme çabası
- D) Devletin kurumlarında yapılan yolsuzlukları önleme çabası

15. Özlem kendi okulunda:

- I- Okul temsilcisi seçiminde okulunda çeşitli propagandalar yapmıştır.
- II- Sosyal Bilgiler dersinde işlenen konu ile ilgili fikrini belirtmiştir.
- III- Sosyal Kulüp başkanı olarak seçildiğinde kulüp üyelerini isteğe göre değil kendisi belirlemiştir.
- IV- Okul kütüphanesinde eksik gördüğü unsurları okul idaresine dilekçe ile bildirmiştir.

Özlem’in yukarıdaki davranışlarından hangisi demokratik davranışa örnek olarak gösterilir?

- A) I-II B) II -III C) III-IV D) I- IV

Bir toplumda değerlerini, sorumluluklarını ve işlerini paylaşan insanlar bu tür davranışlarıyla toplum hayatını kolaylaştırmaktadır. Böylece paylaşma beraberinde toplumsal katılımı, toplumsal katılım da birlik ve beraberliği meydana getirir.

16. Bireyleri bu anlayışa sahip olan toplumlarda aşağıdakilerden hangisi görülmez?

- A) Toplumsal bütünlüğün korunduğu
- B) Toplumsal dayanışmanın sağlandığı
- C) Toplumsal huzurun olduğu
- D) Bireysel yaşama olan isteğin desteklendiği

“Demokrasi, halkın egemenliğine dayanan bir yönetim şeklidir. Demokraside hürriyet ve eşitlik esastır.”

17. Bu bilgilere göre aşağıdaki davranışlardan hangisi demokrasiye ters düşer?

- A) Özge Hanım’ın istediği siyasi partiye oy vermesi
- B) Yönetici Veli Bey’in Genel Kurul Toplantısında fikirlerini söylemesi
- C) Atahan Bey’in istediği futbol takımını tutması
- D) Mehmet Bey’in istediği yere seyahat ederken, Nuray Hanım’ın şehir dışına çıkamaması.

18. Aşağıdaki uygulamalardan hangisi doğru değildir?

- A) Gazi Hüseyin Amcanın otobüslerde ücretsiz seyahat kartını kullanması
- B) Devletin her sene yalnızca Şehit Ali Amcanın ailesine kurban bayramında koç yollaması
- C) Şehit eşi olan Emine Hanımın ev alırken şehit ailelerine faizsiz konut kredisi uygulamasından yararlanması
- D) Şehit eşi Hasan Amcanın şehit aileleri için elektrik ve su indiriminden faydalanması.

19. Aşağıdakilerden hangisi sorumlu vatandaş davranışına örnek değildir?

- A) Artun Bey'in sokağındaki ağaçların susuzluktan kurduğunu belediye yetkililerine haber vermesi
- B) Atahan Bey'in seçim zamanlarında oy kullanması
- C) Özge Hanım'ın vergilerini zamanında ödemesi
- D) Veli Bey'in Sivil Toplum Kuruluşlarına katılmayı reddetmesi

20. Atahan, sosyal bilgiler öğretmeninin kendisine sorduğu aşağıdaki sorulardan hangisine "Hayır" dediğinde soruyu doğru cevaplamış olur?

- A) Divan-ı Hümayunda son söz padişaha mı aittir?
- B) Tanzimat Fermanı padişaha sınırsız yetkiler mi vermiştir?
- C) İlk Türk Devletlerinde Hatun kurultaya mı katılırdı?
- D) Islahat Fermanı ile azınlıklara geniş haklar mı verilmiştir?

DİVAN

TBMM

21. Yukarıda görselleri verilen kurumların benzer özelliği olarak aşağıdakilerden hangisi gösterilebilir?

- A) Devlet işlerinin görüşüldüğü yer olması
- B) Yılda iki kere toplanması
- C) Üyelerinin halk tarafından seçilmesi
- D) Danışma organı durumundadır.

İlk Türk devletlerinde kağanın başkanlığında toplanan kurultaya ülkenin ileri gelenleri katılır, ekonomik, siyasi ve askerî konular görüşülerek karara bağlanırdı. Son sözü kağan söylese de önemli konularda kurultaya katılanların görüşü de alınırdı.

22. Yukarıdaki bilgiler dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Ülke sorunlarının çözümünde kurultaydaki herkesin fikri alınırdı.
- B) En son sözü Kağan söylerdi.
- C) İlk Türk Devletinde yöneticiler halkın ileri gelenleri tarafından seçilirdi.
- D) Devlet yönetiminde kimlerin yer alacağını Kağan belirlerdi

Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Türk Milleti, egemenliğini anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz.

23.Yukarıdaki açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşabiliriz?

- A) Egemenliğin kaynağı ve nasıl kullanılacağına
- B) Seçimleri kimlerin düzenleyeceğine
- C) Devlet yönetiminde kimlerin görev alacağına
- D) Milletin isterse egemenliğini belli bir zümreye geçici olarak verebileceğine

24.Aşağıdakilerden hangisi cumhurbaşkanı olmak için aranan özelliklerden değildir?

- A) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak
- B) Milletvekili olmak
- C) 40 yaşını doldurmak
- D) Üniversite mezunu olmak

EK- 4 Siyaset Okuryazarlığı Duyuşsal Eğilim Ölçeği

Madde No		Katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
1.	Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına karşıyım.			
2.	Farklı görüşlere saygı duyulmasını isterim.			
3.	Göçmen sorunları ile ilgilenmek isterim.			
4.	Bir konuyla ilgili düşüncelerime karşı çıkan birisi olmasını istemem.			
5.	Tartışma programlarındaki kişilerin düşüncelerini sorgulamayı sevmem.			
6.	Ailemin siyasetle ilgili düşüncelerine sorgulamaktan hoşlanmam.			
7.	Ülkemizdeki siyasetle ilgili görüşlerini sorgulamaktan hoşlanmam.			
8.	Ülkemde olan olayları bilmek benim için önemlidir.			
9.	Toplumun yararına çalışan kurumlara (TEMA, KIZILAY veya TEV) maddi destek verdiğimde kendimi mutlu hissederim.			
10.	Ülkemdeki kadına şiddet olaylarını dinledikçe kendimi huzursuz hissederim.			
11.	Şiddet gören bir canlı gördüğümde hemen müdahale etmek isterim.			
12.	Toplumsal görev ve sorumluluklarla ilgili başkalarına ayrımcılık yapılması beni rahatsız eder.			
13.	Bir kişinin siyasi eğilimlerine bakılarak o kişiye farklı davranılması beni rahatsız etmez.			
14.	Ülkemdeki sorunlara karşı duyarlıyım.			
15.	Büyüklerin çocuk haklarına daha duyarlı olmasını isterim.			
16.	Siyasi liderlerin toplumu yönlendirmede önemli bir rolü olduğuna inanırım.			
17.	Hoşa gitmese bile herhangi bir düşüncenin sınırlanması beni üzer.			
18.	Düşüncelerimi ifade etme özgürlüğüm elimden alınsa kendimi kısıtlanmış hissederim.			
19.	Toplumumuzu etkileyen siyasi kararlara dâhil olmak istemem.			
20.	Ülkemde olan bir olayın bir başka ülkeyi de etkileyebileceğini fark ederim.			

EK-5 Görüşme Soruları

1. Siyaset denince ne anlıyorsun? Siyaset sana neler hatırlatıyor? (Siyaset sana neyi çağırıyor?)
2. Siyasetin amacı nedir? (Siyaset ne için yapılıyor?) Bir siyasetçi neyi amaçlar?
3. Siyaset nasıl ve nerede gerçekleşir? Siyasetin yapıldığı yerler, mekânlar var mıdır?
4. Siyaseti kimler yapmalı? (Sadece siyasetçiler mi siyaset yapmalı? Siyaseti yapan kişiler hangi özelliklere sahip olmalı?) Sence siyaset bir meslek midir?
5. Gelecekte örneğin otuzlu yaşlarda siyasetle aktif olarak ilgilenmek ister miydin? Neden?
6. Ülke ve Dünya genelindeki haberlerde ne öğreniyorsun? Bu haberleri nereden öğreniyorsun?
7. Siyasetle ilgili konuları anlıyor musun?
8. Bir konunun siyasetle ilgili olduğunu nasıl anlarsın? Siyasetle ilgili bir konu duyduğunda nasıl tepki verirsin? Örnekler vererek açıklayın.
9. Sence hangi ders siyasetle ilgili konuların konuşulmasına daha uygundur? Neden? Sosyal bilgiler dersi senin siyasetle ilgili konuları anlamana nasıl katkı sağlıyor? Örnekler vererek açıklayın.
10. Ailende siyaset konuşuluyor mu? Siyasetle ilgili konuları ailenle nasıl konuşuyorsun? Her konuyu konuşuyor musun? Örnekler vererek açıklayın.
11. Sivil Toplum Örgütü kavramından ne anlıyorsun? Sivil Toplum Örgütü denince aklına ilk gelenler nelerdir? Bir Sivil Toplum Kuruluşuna üye olmak ister miydin? Neden? Sivil Toplum Örgütüne üye olmak sana ne kattı?

EK-6 Araştırma Boyunca Kullanılan Analizler

Kullandığım Analizler	Non-Parametrik/Parametrik	Amacı
Ki-Kare Uygunluk Testi ve Kolmogorov-Smirnov Testi	Non-Parametrik	Ki-Kare Uygunluk Testi; iki veya daha fazla veri seti arasında önemli farkın olup olmadığını belirlemede araştırmacının kullanabileceği bir istatistiksel analiz yöntemidir. Kolmogorov Smirnov Testi; 50 ve daha fazla verinin söz konusu olduğu durumlarda normalliği test etmek için tercih edilir.
Kruskal Wallis Testi	Non-Parametrik	Normal dağılım göstermeyen gruplarda üç veya daha fazla sayıda grubun ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılan bir tekniktir.
Mann Whitney U Testi	Non-Parametrik	İki bağımsız (İlişkili olmayan) grubun dağılımlarının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını saptar.
Pearson Korelasyon Katsayısı	Parametrik	İki sayısal ölçüm arasında doğrudan bir ilişki olup olmadığını varsa bu ilişkinin yönünü ve şiddetinin ne olduğunu belirlemek için kullanılan bir istatistiksel yöntemidir.

EK-7 Araştırmanın Nitel Kısımına Ait Öğrenci Bilgileri

Kod isim	Cinsiyet	Okuduğu Okul	Babasının Mesleği	Annesinin Mesleği	Babasının Eğitim Durumu	Annesinin Eğitim Durumu	Ailede Siyasete Karşı İlgi Duyan Birey Olması	Görüşme Süresi
Zeynep	K	100 Yıl Mehmetçik Ortaokulu	İşadamı	Doktor	Üniversite	Üniversite	Var	46 dk.
Mehmet	E	Denizli Kınıklı Basma Boyama Ortaokulu	Doktor	Öğretmen	Üniversite	Üniversite	Var	47 dk.
Elif	K	Denizli Kınıklı Basma Boyama Ortaokulu	Öğretmen	Özel Sektörde Müdür	Üniversite	Üniversite	Var	48 dk.
Eymen	E	Hürriyet Ortaokulu	Akademisyen	Öğretmen	Üniversite	Üniversite	Var	38 dk.
Yusuf	E	Lütfi Ege Ortaokulu	Esnaf	Devlet Memuru	Lise	Lise	Yok	29 dk.
Özlem	K	Yardımcıseverler Ortaokulu	Avukat	Avukat	Üniversite	Üniversite	Var	42 dk.
Defne	K	Hacı Şakir Meliha-Nilüfer Öz Ortaokulu	Mimar	Avukat	Üniversite	Üniversite	Var	48 dk.
Miray	K	Sıdika Çalışkan Ortaokulu	Tüccar	Devlet Memuru	Lise	Yüksek Lisans	Var	39 dk.
Mustafa	E	Sıdika Çalışkan Ortaokulu	Doktor	Hemşire	Üniversite	Üniversite	Var	44 dk.
Meral	K	Ressam İbrahim Çallı Ortaokulu	Esnaf	Esnaf	Lise	Üniversite	Yok	36 dk.
Erdem	E	Dr. Necdet Durmuş Ortaokulu	İşçi	İşçi	Lise	Ortaokulu	Var	37 dk.
Berat	E	Denizli Ticaret Ortaokulu	Devlet Memuru	Devlet Memuru	Lise	Lise	Var	34 dk.
Ahmet	E	Pamukkale Ortaokulu	Özel Sektörde Müdür	Devlet Memuru	Yüksek Lisans	Üniversite	Var	35 dk.
Zehra	K	Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	Özel Sektörde Memur	Esnaf	Lise	Lise	Var	33 dk.
Arzu	K	Zehra Nihat Moraloğlu Ortaokulu	Çiftçi	İşçi	Ortaokul	Ortaokul	Var	34 dk.
Arda	E	Güzel Köy Mehmet Tunç Ortaokulu	Özel Sektörde Memur	İşçi	Lise	Ortaokul	Var	36 dk.
Nehir	K	Hulusi Kulaklı Ortaokulu	Serbest Meslek	Özel Sektörde Memur	Lise	Lise	Var	20 dk.
Eylül	K	TOKİ Ortaokulu	İşçi	Serbest Meslek	Ortaokul	Ortaokul	Yok	34 dk.
Mehmet	E	TOKİ Ortaokulu	Esnaf	İşçi	İlkokul	İlkokul	Yok	33 dk.
Anıl	E	Üçler Ortaokulu	Serbest Meslek	Serbest Meslek	Lise	Ortaokul	Yok	17 dk.
Yağmur	K	Şemikler Amiroğlu Ortaokulu	İşçi	İşçi	Ortaokul	Ortaokul	Yok	19 dk.

Ek-8 Tez İzin Formu

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Özge
Soyadı	TARHAN
Doğum Yeri ve Tarihi	19.02.1980
Uyruğu	T.C
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı ocinar@pau.edu.tr
Eğitim	
İlköğretim	Turan Çakır İlköğretim Okulu-İzmir
Ortaöğretim	Aliaga Piri Reis Ortaokulu- Aliaga Süper Lisesi
Yükseköğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı	İngilizce
Sınav Adı	YÖKDİL (Yükseköğretim Kurumları Yabancı Dil Sınavı)
Sınavın Yapıldığı Yer ve Yıl	Denizli, 2017
Aldığı Puan	67.500
(Varsa) Mesleki Deneyim	
Yıl(lar)	Mesleki Deneyim
2005-	Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü'nde Araştırma Görevliliği